

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПВНЗ «Європейський університет»

На правах рукопису

ХАРЧЕНКО Олександр Сергійович

УДК 658.5.016:336.748.12

**УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Науковий керівник

Крейдич Ірина Миколаївна

**доктор економічних наук,
професор**

Київ – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.....	11
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ	11
1.1. Економічний зміст системи фінансової безпеки підприємств	11
1.2. Платоспроможність як компонента системи фінансової безпеки	26
1.3. Науково-методичні засади щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств.....	52
Висновки до розділу 1	67
РОЗДІЛ 2.....	74
ДІАГНОСТИКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЇХ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	74
2.1. Вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств в системі їх фінансової безпеки.....	74
2.2. Стан системи забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств ЖКГ	83
2.3. Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємств, що обслуговують ЖКГ в контексті фінансової безпеки.....	99
Висновки до розділу 2	136
РОЗДІЛ 3.....	142
НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ УПРАВЛІННЯ ЇХ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ	142
3.1. Механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств.....	142
3.2. Методичні підходи до індикативної оцінки платоспроможності та ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств комунального господарства як передумови забезпечення фінансової безпеки	149
3.3. Моделювання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств на основі кластерного підходу	166
ВИСНОВКИ.....	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	203
ДОДАТКИ.....	222

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Система фінансової безпеки суб'єкта господарювання є складним багатогранним поняттям, яке знаходиться під впливом багатьох чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки можливо за умови, коли на підприємстві розробляється і реалізується взаємопов'язаний процес управління його платоспроможністю. Платоспроможність залежить від ефективності управління пасивами, активами підприємства та ризиками. В умовах фінансової кризи виникає потреба формування оптимальної структури капіталу підприємства, оцінювання її впливу на фінансовий стан підприємства, що призводить до прийняття управлінських рішень, спроможних порушити рівень його платоспроможності, фінансової стійкості та фінансової безпеки.

Безпека функціонування підприємств передбачає формування програми раціонального та ефективного використання їх фінансових ресурсів на основі оптимізації структури капіталу, а також систему управління фінансовими ризиками, що є одними з основних напрямів фінансового менеджменту. Забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки підприємств є не тільки базовим чинником його ефективного функціонування та стратегією середньострокового розвитку, але і запорукою безпечної діяльності муніципалітетів, регіонів та країни в цілому. Значимість фінансової безпеки підприємств в забезпеченні стабільності реального сектору національної економіки та потреба формування комплексного підходу до управління платоспроможністю суб'єктів підприємницької діяльності визначають актуальність теми дисертаційної роботи.

Дослідженню питань управління фінансовими ресурсами, забезпечення фінансової безпеки в системі менеджменту підприємства, проблем забезпечення фінансової стійкості, оцінювання ступеню впливу структури капіталу на фінансову безпеку підприємств присвятили роботи українські та зарубіжні

автори: О. Ареф'єва, І. Бланк, К. Горячева, О. Гривківська, О. Демешок, М. Єрмошенко, Р. Качалов, О. Кириченко, Ю. Ким, Г. Клейнер, В. Коробов, З. Круш, Т. Кузенко, А. Литвиненко, Ю. Лаврова, Л. Мельник, В. Мунтіян, С. Навроцький, Є. Новосядло, В. Прохорова, Т. Парфьонова, Р. Папехін, Н. Реверчук, О. Сорокіна, В. Тамбовцев, А. Татаринська та інші вчені.

Високо оцінюючи внесок науковців у розвиток теорії і практики управління платоспроможністю підприємств в системі їх фінансової безпеки, потрібно зазначити, що проблеми фінансової безпеки часто ототожнюють та об'єднують як з проблемами макроекономічного регулювання, так і з проблемами фінансового менеджменту підприємств. Тому питання функціонування системи фінансової безпеки потребують подальшого дослідження, розроблення науково-методичного інструментарію та механізмів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. При цьому не вирішеними залишаються питання, що пов'язані з встановленням взаємозв'язку між станом організаційно-фінансової діяльності та платоспроможності підприємств і рівнем їх фінансової безпеки з урахуванням впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища та ринкових загроз.

Таким чином, актуальність обраної теми полягає у недостатній обґрунтованості певних теоретичних та методичних положень щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у межах науково-дослідної роботи ПВНЗ «Європейський університет» за темою: «Фінансові важелі стимулювання економічного розвитку України: основні напрями та методологія використання» (номер державної реєстрації 0111U007978), в межах якої особисто автором досліджено методичний інструментарій управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств та обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення існуючих методичних підходів з визначення впливу платоспроможності на рівень фінансової безпеки, запропоновано механізми управління платоспроможністю підприємств в системі їх фінансової безпеки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення та розвиток теоретичних, методичних положень і практичних рекомендацій щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств. Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання та послідовне вирішення таких завдань:

- дослідити економічний зміст системи фінансової безпеки, окреслити трактування фінансової безпеки;
- проаналізувати платоспроможність як компоненту системи фінансової безпеки;
- обґрунтувати науково-методичні засади щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств;
- виявити вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на рівень платоспроможності підприємств та продіагностувати стан системи забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ);
- проаналізувати показники фінансової стійкості та платоспроможності підприємств, що обслуговують ЖКГ у контексті фінансової безпеки;
- розробити механізми управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств;
- запропонувати методичні підходи до індикативної оцінки платоспроможності та ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств як передумови забезпечення фінансової безпеки;
- побудувати економіко-математичну модель управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств на основі кластерного підходу.

Об'єктом дослідження є процес управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні положення та практичні рекомендації щодо управління платоспроможністю підприємств задля підвищення рівня їх фінансової безпеки.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертації є ключові положення класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів, сучасні концепції управління фінансами підприємств. В ході дослідження використані наступні методи: загальнонаукові методи пізнання, зокрема – діалектичний метод пізнання соціально-економічних явищ та комплексний системний підхід до вивчення економічних процесів в процесі управління платоспроможністю і забезпечення фінансової безпеки підприємств; метод фінансових коефіцієнтів – для оцінювання і порівняння основних показників організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ; прийоми групування, відносних та середніх величин – при виявленні загальних тенденцій розвитку муніципальних районів задля досягнення фінансової безпеки на місцевому рівні; методи схематичного та графічного зображення даних; монографічний метод – для вивчення окремих аспектів організаційно-фінансової діяльності підприємств; метод кластерного аналізу, економіко-математичного моделювання, індикативного оцінювання та матричний підхід.

Інформаційною та методологічною базою закони та нормативно-правові акти з питань фінансової безпеки підприємств, матеріали Державної служби статистики України, неурядових інституцій, Інтернет-ресурси, нормативні довідники, інформаційно-аналітичні збірники; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств; фінансова звітність підприємств житлово-комунального господарства м. Київ. Одержану за статистичним аналізом інформаційну базу опрацьовано на основі інформаційних технологій: Windows-додатків Excel, Access, пакетів «Statistica», «Statistica+».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці та обґрунтуванні науково-методичних положень та практичних рекомендацій щодо управління платоспроможністю з метою забезпечення досягнення та збереження фінансової безпеки за допомогою фінансового інструментарію в

умовах динамічного зовнішнього середовища в системі фінансової безпеки підприємств.

Найсуттєвішими результатами, які характеризують наукову новизну дослідження та особистий внесок дисертанта, є такі:

удосконалено:

- метод оцінювання платоспроможності підприємства з позиції забезпечення фінансової безпеки, що, на відміну від усталених, полягає у врахуванні умов абсолютної чи задовільної ліквідності балансу та (за використання з урахуванням чинників впливу внутрішнього середовища, зовнішнього середовища) меж індикаторів класів фінансової безпеки підприємств: абсолютно безпечного класу, безпечного, умовно безпечного, кризового стану;

- механізми управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства, що, на відміну від існуючих, є дуальною формацією, яка інтегрує методи, важелі, заходи управлінської та фінансової систем, що надасть змогу своєчасно запобігати проявам та впливам фінансових ризиків та ринкових загроз;

- процедуру оцінювання організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ за факторами, що формують їх платоспроможність, яка передбачає проведення інтегральної оцінки за показниками ефективності використання фінансових ресурсів, маркетингу, бізнес-процесів, впровадження інновацій і розвитку персоналу та надає змогу діагностувати рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання ЖКГ за кожною складовою;

- метод тарування тарифів на послуги ЖКГ, який, на відміну від усталених, базується на застосуванні сценарного та матричного інструментів визначення тарифних планів з урахуванням рівня фінансової безпеки відповідно кластерній приналежності і надає змогу підприємствам ЖКГ обґрунтовувати тарифну політику при одночасному збереженні їх платоспроможності і узгодженості з інтересами споживачів;

дістали подальшого розвитку:

- понятійний апарат теорії економічної безпеки підприємства в частині трактування поняття «фінансова безпека», що, на відміну від існуючих, ґрунтується на ряді змістовних ознак: 1) фінансова безпека суб'єкта господарювання – це один з базових елементів загальної системи економічної безпеки підприємства; 2) рівень фінансової безпеки підприємства визначається за допомогою не тільки кількісних показників, які характеризують його фінансовий стан, але й і якісних, що відображають ступень захисту підприємства від негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ; 3) значення показників рівня фінансової безпеки повинні мати граничні значення; 4) комплекс пріоритетних фінансових інтересів підприємства повинен стати об'єктом забезпечення фінансової безпеки підприємства; 5) за формування та реалізації дієвої системи фінансової безпеки підприємства основою має бути ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру його пріоритетним фінансовим інтересам;

– теоретичні положення вмісту системи фінансової безпеки підприємства: 1) оцінювання на основі як кількісних, так і якісних показників; 2) економіко-організаційні механізми та методичний інструментарій ідентифікації реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру рівню фінансової безпеки підприємства; 3) механізми моніторингу та контролю рівня фінансової безпеки, превентивні заходи, які формують систему захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим інтересам та фінансовим пропорціям підприємства;

– концептуальні положення управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства, що, на відміну від наявних, ґрунтуються на: 1) включенні до системи управління платоспроможністю таких підсистем, як управління, контролінг, планування, аналіз, інформаційне забезпечення; 2) включенням до методичного базису інструментарію фінансового менеджменту, механізмів управління платоспроможністю, важелів впливу на рівень фінансової безпеки підприємства; 3) ідентифікації класу фінансової безпеки; 4)

впровадженні превентивних методів та заходів, стабілізаційних методів, заходів щодо усунення кризової ситуації на підприємстві;

– структура системи забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств житлово-комунального господарства, що, на відміну від існуючих, включає такі компоненти, як виконання заходів реформ житлово-комунального господарства та безпеку витрачання ресурсів, платоспроможність споживачів, а також показники фондів віддачі, оборотності оборотних коштів, рентабельності операційної діяльності, автономності, маневреності, фінансової залежності, абсолютної ліквідності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити платоспроможність та рівень фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства шляхом реалізації на практиці розробок щодо удосконалення: методичного підходу до порядку узгодження результатів інтегральної оцінки організаційно-фінансового стану підприємств комунального господарства із рівнем їх платоспроможності в системі фінансової безпеки; механізмів управління платоспроможністю, які є дуальною формацією, побудовані на основі системно-структурного підходу і, результатом запровадження яких є спроможність своєчасно запобігати проявам та впливам фінансових ризиків та ринкових загроз.

Запропоновані в дисертації положення та рекомендації щодо підвищення платоспроможності підприємств в системі їх фінансової безпеки шляхом застосування механізмів управління платоспроможністю на основі методичного інструментарію індикативного оцінювання організаційно-фінансової діяльності підприємств знайшли практичне застосування в діяльності Державної фіскальної служби України (довідка №255/04-05 від 25 лютого 2015 р.) та ПАТ «Петроїмпекс» (довідка №67-1а від 26 травня 2015 р.). Теоретичні положення та аналітичні матеріали дисертаційної роботи використано при викладанні дисциплін «Фінанси підприємств», «Фінансовий аналіз» та «Фінансовий

менеджмент» у ПВНЗ «Європейський університет» (довідка №Р5 683-2/15 від 20.05.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі дослідження, проведені в дисертаційній роботі, а також рекомендації щодо управління платоспроможністю підприємств в системі їх фінансової безпеки належать особисто автору і є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційного дослідження доповідались та здобули позитивну оцінку на Міжнародних науково-практичних конференціях: «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки» (2014 р., м. Київ); «Наука та цивілізація» (2015 р., м. Йоркшир, Великобританія); «Стратегічні питання світової науки» (2015 р., м. Перемишль, Польща); «Перспективні наукові дослідження» (2015 р., м. Софія, Болгарія).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 9 наукових праць (загальним обсягом 6,9 д.а.), зокрема 7 статей у наукових фахових виданнях (6,15 д. а., у т. ч. особисто автору належить 4,6 д.а.), у т. ч. 1 – у виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз (0,85 д. а., у т. ч. особисто автору належить 0,5 д.а.), та 2 – в інших виданнях (0,75 д. а., у т. ч. особисто автору належить 0,65 д.а.).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 253 сторінки, основний текст дисертаційної роботи викладено на 202 сторінках. Робота містить 50 таблиць на 18 сторінках, 27 рисунків на 12 сторінках, 4 додатки, 155 найменувань літературних джерел на 18 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічний зміст системи фінансової безпеки підприємств

За територією і чисельністю Україна входить в число найбільших країн Європи. Дві третини її території складають родючі чорноземи. Більше 1700 найменувань корисних копалин міститься в її надрах [1]. Ретроспективний аналіз подій у нашій державі свідчить, що вона зіткнулася з хронічною проблемою, коли зростання політичних свобод так і не призвело до зміни державних інститутів та форм і методів державного управління. Згідно з індексом Worldwide Governance Indicators (Індикатори державного управління), за рівнем якості державних послуг та роботи державних службовців українська модель одна з найбільш відсталих у світі. За оцінками деяких експертів та дослідників, обсяг тіньової економіки в Україні сягає близько 70% ВВП, що становить на сучасному етапі реальну загрозу національній безпеці держави. Таким чином, Україна давно опинилася в «економічній прірві», пошук ефективного виходу з якої є вкрай нагальною потребою нашого суспільства (визнано дисертантом у попередній роботі [2]). Об'єктивним є признати, що ефективна фінансова система має бути стійкою, сприяти постійному пропорційному економічному зростанню підприємств, чітко відстежувати і враховувати міжнародні тенденції та запроваджувати їх із відповідними змінами у фінансову сферу певної території [3].

У цій відповідності слід признати, що питання визначення та розв'язання проблем щодо забезпечення економічної безпеки України досліджували сучасні економісти, зокрема О. Ареф'єва, А. Беспалько, А. Власков, О. Власюк, В. Гапоненко, В. Дикань, С. Ільяшенко, Р. Качалов, Г. Клейнер, Т. Ковальчук, Д. Ковальов, О. Кириченко, Г. Козаченко, С. Лаптев, О. Ляшенко, В. Мунтіян, І. Назаренко, В. Пономарьов, В. Сідак, Т. Сухорукова, В. Тамбовцев,

Р. Федоренко, В. Шевчук [4-15]. Дослідження наукових підходів у сфері управління забезпеченням економічної безпеки з конкретизацією на фінансову складову розкрито у працях А. Ашуєва, О. Блажевич, О. Бойкевич, Т. Васильціва, В. Волошин, Ю. Воробйова, О. Воробйової, К. Горячової, Т. Давидюк, Т. Данилишина, О. Демешок, М. Єрмошенка, О. Каркавчука, О. Сорокиної [16-22]. Хоча, у науковій літературі існує велика кількість публікацій щодо пріоритетних напрямків розвитку економіки України та створення засад економічної безпеки держави, проте дана проблема дістала не аби яку актуальність на тлі складної політичної ситуації що склалася в країні наприкінці 2013 року та триває наразі.

Дослідження основних стратегічних напрямів розвитку української економіки в сучасних умовах, а також методів подолання кризового стану країни та забезпечення її економічної безпеки, як стратегічної складової національного суверенітету держави, в складних геополітичних умовах сьогодення є надзвичайно актуальним. Так, зокрема, за останні роки, національна економіка опинилася в пастці рецесії, при цьому всі три потенційних джерела зростання економіки – споживання, інвестиції, експорт – продемонстрували падіння. Поряд із вказаним, зростання геополітичних і економічних загроз зумовило відтік інвестиційних і кредитних ресурсів з національної економіки, що спровокувало подальше зменшення золотовалютних резервів та накопичення готівкових коштів поза фінансово-кредитними установами (з'ясовано й доведено дисертантом у попередній роботі [54]). Серйозні проблеми виникли в структурі зовнішньо-торгівельного балансу. Експорт вітчизняних товарів скоротився за січень-вересень 2014 року на 7,7% проти аналогічного періоду 2013 (більше 3,5 млрд. дол. США). Зростання експорту до країн ЄС за цей період на 12,3% або на 1,46 млрд. дол. США, на жаль не компенсує втрати від скорочення поставок в Росію на 27,3% (3,27 млрд. дол. США). Система внутрішнього споживання в державі також демонструє негативні показники. Обсяг роздрібної торгівлі за 10 місяців 2014 року знизився на 6,8%. Основна причина – скорочення реальної заробітної

плати. Крім того, військовий конфлікт та кризові процеси в економіці формують високі інфляційні і девальваційні очікування. Це змушує бізнес підвищувати ціни, а населення – купувати дешеву продукцію, що додатково звужує попит (визначено й засвідчено у наукових роботах [23; 24]).

Важким тягарем обернулася для України проблема газової залежності. Протягом всього періоду самостійності, різні уряди країни декларували першочергові заходи щодо розбудови енергетичної незалежності економіки. Позаяк, всі розроблені стратегії розвитку енергетичної галузі та інфраструктурні реформи не дали позитивних практичних результатів. Так, зокрема, одною з основних (не вирішуваних, наразі) проблем в означеній галузі є те, що в Україні практично відсутній облік витрат енергоносіїв в житлово-комунальному господарстві: лише 20,0% домогосподарств мають газові та теплові лічильники. Статистичні данні свідчать, що житлово-комунальний сектор України спалює більше газу ніж вся економіка Польщі. Постачальникам газу наявність лічильників у населення – вкрай невигідна, оскільки через відсутність таких вони отримують підвищений тариф та неконтрольований обіг грошей [25; 26]. Отже, лише там, де є облік і економія, а вартість енергоносіїв відображається на витратах споживача, відбувається дбайливе використання дорогого палива [27].

Варто зазначити, що житловий сектор – самий витратний сектор. Втрати тепла, а, відповідно, і енергії – дуже високі. При спалюванні кожних 100 тис. кубів газу для опалення житла, 45 тис. кубів втрачається під час доставки тепла. Більш того, ще 25-30 тис. «зникає» через холодні стіни, під'їзди та вікна. Цілком очевидно, якщо приватний бізнес займеться утепленням будинків і дахів, держава повинна надати їм фіскальні преференції. Компенсувати банкам відсотки за кредитами, виданими населенню на установку вікон, лічильників, енергозберігаючих приладів. В результаті в Україні розпочнеться будівельний бум (так було в Канаді). Підприємницька активність запустить ринок. Зібрані податки – ресурс для компенсації позик. Запрацюють суміжні галузі (промисловість будівельних матеріалів, транспорт, логістика, торгівля і громадське харчування тощо). Під такі проекти можна залучити іноземні

інвестиції (зазначено у джерелі [28]). Особливо важливо й те, що стовідсоткове встановлення газових і теплотічників дасть можливість нівелювати найбільшу корупційну площадку країни, що призведе до колосальної економії ресурсів, звільнить бюджет від дотацій, дасть моральне і економічне право підняти тарифи на здобуте українське паливо.

Натепер Україна залишається критично залежною від російського газу, а Російська Федерація продовжує використовувати цю залежність як інструмент політичного та економічного шантажу нашої держави. Тому, нагальною потребою для керівництва нашої країни є реалізація таких заходів: а) диверсифікація газового імпорту (не більше ніж 30,0% газопостачання від однієї держави або компанії); б) впровадження енергозберігаючих технологій у всіх без виключення галузях національного господарства та обов'язкового стовідсоткового обліку використання енергоносіїв; в) збільшення внутрішнього видобутку енергоресурсів та стимулювання розвитку альтернативної енергетики; г) ліквідація корупційних схем в паливно-енергетичному комплексі та у житлово-комунальному господарстві. Слід вказати, що лише позбавившись критичної монопольної залежності, Україна зможе отримати адекватну, ринкову, неполітичну ціну російського газу для своїх потреб та за його транзит.

Ще одним важливим, на думку дисертанта, напрямом забезпечення прийняттого рівня економічної безпеки країни – є поліпшення інвестиційного клімату та активізація інноваційної діяльності в металургійній галузі. Слабкість внутрішнього споживання металу на українському ринку визначає сильну залежність української металургійної галузі від зовнішніх ринків. А тенденції сучасного економічного розвитку в світі свідчать про те, що попит на метал буде падати [26]. Однією з головних причин, економісти вважають ймовірно уповільнення темпів зростання валового внутрішнього продукту Китаю, у середньостроковому періоді (3-5 років). Таким чином, вже в найближчій перспективі, зменшення попиту на метал, який забезпечувався протягом 20 років китайською економікою та носив інвестиційний характер, стане нормою. Але, головна причина майбутнього світового зменшення попиту на чорні

метали це – так звана третя промислова революція, яка буде характеризуватися широким впровадженням адитивного виробництва (це, насамперед, використання в промисловості 3D друку, що економить на відміну від поточного субтрактивного виробництва, яким є нинішній традиційне виробництво, до 90,0% вихідного матеріалу) та широким впровадженням заміників металу при виробництві промислової продукції. Тому, враховуючи завелику кількість виробничих металургійних потужностей, багато з яких були введені в дію в останні 20 років, наслідком вищевказаних тенденцій буде банкрутство багатьох підприємств галузі, особливо низькопродуктивних і технологічно відсталих, які, як правило, і знаходяться в нашій країні. Так, Україна і досі залишається світовим лідером мартенівського виробництва сталі – тобто, має 46,0% світового виробництва цим способом, винайденим ще у позаминулому столітті, притому, що у світі мартенівським способом виробляється всього лише 3,0 – 4,0 % сталі [26]. У той же час, в Україні практично відсутня сучасна металургія (міні- металургійні заводи). До цієї категорії можна віднести також і підприємства, що виробляють не більше 1-1,5 млн. тон сталевих продукції на рік. Останні використовують, як правило, електродугову технологію і споживають в якості сировини металобрухт. В Україні під цей шаблон підходять 4 об'єкти: Донецький електрометалургійний завод, «Електросталь», «Дніпроспецсталь» і «Інтерпайп Сталь». Тільки такі підприємства можна назвати сучасними [26].

Україна має у своєму активі інженерні школи Івана Бардіна і Бориса Патона, які мають можливість стати ключовими факторами успіху у третій промисловій революції. Тобто, наша держава має всі шанси зайняти гідне місце в новому світовому розподілі праці [26]. Для цього необхідно здійснити «штучне руйнування» неефективних секторів економіки для того, щоб побудувати нові: продуктивні та екологічні. Інновації є дуже впливовим фактором забезпечення умов прогресивної економічної динаміки, проте не менш значущим чинником є попит населення. Але, наразі, український ринок товарів кінцевого споживання все більше «працює» не на

конкурентоспроможність вітчизняної економіки, а на посилення конкурентних позицій інших країн. Згідно з даними Державної служби статистики України, протягом 2005–2013 рр. частка вітчизняних товарів у загальному обсязі продажу знизилась на 11,6% (з 70,5% у 2005 р. до 58,9% у 2013 р.) Вітчизняні виробники скорочують свою присутність як у сегменті продовольчих товарів (з 90,9 % у 2005 р. до 85,5 % у 2013 р.), так і непродовольчих (з 57,6 % до 39,0%) [29]. Як зазначає професор Шкурупій О. В., фактично, в Україні має місце таке: доходи населення «фінансують» економіки інших країн, механізм споживчого ринку істотно послабив функцію ресурсного регулятора, який діє через формування похідного попиту на ринках факторів виробництва, а монополізація економіки країни перерозподіляє ресурси на користь інтересів олігархії [30, С. 178]. Поряд із цим, слід вказати, що в Україні переважає сировинноорієнтований характер господарювання та первинна переробка обмежені можливості національного виробництва товарів споживання. Отже, якщо державний бюджет не має, наразі, достатньо коштів для фінансування процесів активізації та провадження новаций, то інституційний ресурс уряду є, по суті, необмеженим. Економічного зростання на нинішньому етапі можна досягти лише за рахунок забезпечення більш сприятливих умов ведення бізнесу для національних товаровиробників у сфері продукування товарів кінцевого споживання. Це буде сприяти зменшенню відсотка закордонної продукції та призведе до насичення вітчизняного споживчого ринку товарами українських виробників. Збільшення сукупного попиту на вітчизняні товари, відповідно, підвищить ВВП країни, а ринкова система стане в майбутньому більш енергійно диференціювати вхідні ресурси на користь виробництва тих українських товарів, яких потребує споживач.

Самою гострою проблемою української держави та не дозволяє досягти достатнього рівня платоспроможності (підриваючи економічну безпеку країни), безперечно, є тотальна корумпованість всіх без виключення сфер суспільного життя. Економічна безпека буде під загрозою доти, доки чиновники сприйматимуть кожную свою посаду сприйматимуть як форму бізнесу. Україна – єдина з країн СНД, що не досягла свого рівня ВВП зразка 1990 року. Аналіз

зазначеного питання показав, що держава списувала борги, надавала олігархам величезні пільги та дотації на підприємства, за рахунок яких вони й утримували свої екофобні застарілі промислові гіганти. Отже, потреба в модернізації та оновленні виробничих потужностей була відсутня. Добре організована високорівнева корупція перетворила Україну – країну з величезним потенціалом – в одну з найбідніших держав Європи.

Відтак, підтвердимо, що стан економічної безпеки та економічний розвиток держави – нерозривні. Здатність економіки задовольнити потреби суспільства та інноваційного розвитку економіки, включно з конкурентоспроможністю її продукції, є основою економічної безпеки держави. Поряд із цим, досягнення економічної стабільності та безпеки в Україні можливо, виключно, за умови завершення активної фази військового конфлікту на сході країни. Одночасно, з вирішенням цієї складного суспільно-політичного завдання, першочергові зусилля українського громадянського суспільства мають бути спрямовані на недопущення лобіювання владою інтересів олігархічних кланів і «замилування очей» суспільству прийняттям непродуманих популістських рішень (визнано дисертантом у попередній роботі [2]). Певним чином розвиваючи попередній викладки, визнаємо, що фінансова безпека – це ключова складова економічної безпеки, реалізована на макро-, мезо- та мікрорівнях. Звідси, вважаємо, що неможливо буде досягнути та підтримувати належний рівень фінансової безпеки держави за відсутності або низького рівня фінансової безпеки підприємств різних форм власності. Оскільки, останні є основною базовою ланкою національної економічної системи, яка створює ВВП країни. Тому, дослідження проблем щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства зумовлено нагальною потребою у розробці відповідного теоретичного підґрунтя, науково-методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо підвищення рівня платоспроможності виробничо-економічних систем (у тому числі і тих, які функціонують в межах житлово-комунального господарства).

Принципово важливо зазначити наявність досліджень проблем фінансової та економічної безпеки не лише на рівні національної економіки, загалом, але й на рівні підприємств. В. І. Мунтіян здійснив системне наукове дослідження проблеми економічної безпеки України як провідної складової національної безпеки з урахуванням питань, пов'язаних із визначенням її чинників, поточного стану та напрямків забезпечення на усіх рівнях [14]. Вчений проаналізував досвід початкового етапу економічного реформування, дослідив процес економічної кризи, а також обґрунтував пропозиції щодо структурного реформування господарської системи України на макро- та мікрорівнях [14]. О.І. Барановський в своїх наукових працях зосередив увагу на фінансовій безпеці як одній із складових економічної безпеки [31; 32]. Автор розглядає фінансову безпеку як складну багаторівневу систему, що охоплює проблеми грошового обігу та інфляції, обігу валютних коштів, заборгованості держави, бюджетної безпеки, інвестиційної діяльності тощо. М. М. Єрмошенко розглядає політичні та правові аспекти економічної незалежності України, місце і роль фінансової безпеки в системі міжнародної економічної безпеки та в структурі національної безпеки держави, визначає понятійний апарат фінансової безпеки, принципи, функції, методи, організаційні та правові засади її забезпечення, індикатори, інформаційне та прогнозно-аналітичне забезпечення [33]. Поряд із цим, признаємо, що, наприклад, у науковій праці В. А. Предборського досліджено сутність тіньової економіки як однієї з найнебезпечніших загроз економічній безпеці, механізми тінізації та шляхи їх обмеження [34].

При тому, що дослідженню проблем фінансової безпеки присвячена значна кількість наукових праць, потрібно зазначити, що їх, зазвичай, ототожнюють та об'єднують як з проблемами макроекономічного регулювання, так і з проблемами фінансового менеджменту підприємств. Тому, питання забезпечення надійності функціонування системи фінансової безпеки потребують подальшого дослідження, розроблення науково-методичного інструментарію та механізмів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, що імовірно вирішити при детальному описі та реалізації

адекватних методичних підходів до ідентифікації вимірів результативності платоспроможності виробничо-економічних систем. Їх запропоновано автором дисертації розв'язати за синхронного використання принципів класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів до розроблення концепції управління платоспроможністю підприємств в межах їхньої системи фінансової безпеки (вказане обґрунтовано та деталізовано дисертантом у попередній науковій праці [74]).

Тому, вважаємо за об'єктивне признати, що потреба в застосуванні комплексного підходу до формування сучасної системи фінансової безпеки підприємства, яка забезпечуватиме захист його фінансових інтересів в процесі реалізації стратегій розвитку, є, наразі, конститутивно-ключовим підґрунтям задля її виокремлення в самостійний об'єкт управління в загальній системі фінансового менеджменту виробничо-економічної системи. Тому, виникає потреба у більш детальному дослідженні сутності поняття «фінансова безпека підприємства» та з'ясування його характерних особливостей. Визнаючи нагальність врахування (при розбудові адекватної системи фінансової безпеки підприємств), використання вихідних положень не лише комплексного підходу [20; 38], а й системно-структурного [40; 42; 44], об'єктно-цільового [20; 38; 43; 45], процесного [20; 21; 39] і синергетичного [35; 53; 55], здійснимо узагальнення трактувань і концептуальних підходів провідних вчених-економістів [4; 35-37] до визначення сутності та змісту поняття «фінансова безпека підприємства». Останні, вважаємо за доцільне, доповнити сутнісними характеристиками реалізації управління процесами забезпечення фінансової безпеки підприємства (деталізовано на рис. 1.1). Так, зокрема, підтвердимо:

- 1) фінансова безпека суб'єкта господарювання – це один з базових елементів загальної системи економічної безпеки підприємства. Структура капіталу підприємства, рівень фінансового потенціалу, приховані інвестиційні резерви, взаємозв'язки між платоспроможністю та рентабельністю, фінансовою ризикованістю та прибутковістю істотно впливають на процеси забезпечення

реалізації основних цілей діяльності суб'єкта господарювання і тим самим підтверджують, що фінансова складова є однією з основних складових загальної економічної безпеки підприємства будь-якої форми власності;

2) рівень фінансової безпеки підприємства визначається (деталізовано автором у попередній роботі [54]) за допомогою не лише кількісних показників, які характеризують його фінансовий стан, але й і якісних, що відображають ступень захисту підприємства від негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. Ступень такого захисту залежить від ефективності прийняття управлінських рішень керівним складом підприємств, які спроможні забезпечити: виконання стратегічних цілей та завдань за умови збереження його платоспроможності; зростання ринкової вартості підприємства; стійкий економічний розвиток суб'єкта господарювання; збереження певного рівня фінансової незалежності; розроблення структури і обґрунтування складу механізмів і уведення системи своєчасного реагування та впровадження превентивних заходів щодо запобігання негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ, дій конкурентів тощо; недопущення проведення операцій з активами підприємства, в результаті яких може виникнути загроза втрати прав власності; формування адекватної системи обліку фінансових потоків та контролінгу; залучення та використання позикового капіталу та зовнішніх інвестицій з прийнятною вартістю за умови одночасного контролю рівня боргового навантаження, збереження допустимого рівня фінансової залежності; розроблення та впровадження системи запобігання можливих випадків халатності, шахрайства та інших порушень фінансової дисципліни; розроблення та реалізацію методичного інструментарію моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування кризових явищ та ознак банкрутства;

3) значення показників рівня фінансової безпеки повинні мати граничні значення. Розроблення та впровадження системи показників-індикаторів у кількісному виразі може стати підґрунтям для створення системи попередження та раннього реагування на виникнення ймовірних загроз втрати платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;

Рис.1.1. Сутнісні характеристики та ознаки сучасної системи фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено автором

4) комплекс пріоритетних фінансових інтересів підприємства повинен стати об'єктом забезпечення фінансової безпеки підприємства. Цей комплекс фінансових інтересів вимагатиме впровадження відповідних процедур фінансового захисту. Пріоритетні фінансові інтереси підприємство також потрібно інтегрувати в загальну систему управління підприємством. Визначення пріоритету фінансових інтересів є вкрай важливим у зв'язку з тим, що детальне дослідження абсолютно всіх фінансових інтересів може значно ускладнити систему його фінансової безпеки, в результаті чого ефективність застосовуваних превентивних заходів буде знижуватись;

5) при формуванні та реалізації на практиці дієвої системи фінансової безпеки підприємства основою мають бути результати ідентифікації й обґрунтування реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, які перешкоджають його пріоритетним фінансовим інтересам.

Нагальність вирішення завдань у цій площині полягає у тому, що існуючі положення теорії економічної безпеки не дозволяють сформувати адекватні реальним соціально-економічним і виробничо-господарським процесам механізми відповідної природи та реалізувати їхню дію задля ініціювання загальноекономічного прискорення в державі [38]. Фінансова безпека є достатньо складною системою з певною структурою та механізмом відносин між її елементами. Слід підвередити, що в основі системи фінансової безпеки знаходиться принцип цільового використання фінансових ресурсів та забезпечення певних умов для швидкої та ефективної віддачі від зростання обсягів коштів, що вкладаються [39]. За умови реалізації такого принципу створюється система контролю не тільки за доцільністю та своєчасністю використання фінансових ресурсів, але й за рівнем і термінами їх окупності. Парфьонова Т. О. при визначенні системи фінансової безпеки підприємства виокремлює три групи елементів, зокрема: «елементи взаємодії», «елементи забезпечення фінансової безпеки» та «результативні підсумкові елементи» [40].

Відтак, засвідчимо й підтвердимо про те, що сучасна система фінансової безпеки підприємства повинна включати (визнано й доведено дисертантом у попередніх наукових роботах [74; 81]):

1) визначення не лише кількісних показників, які характеризують

фінансовий стан підприємства в цілому і його платоспроможність зокрема, але й і якісних, що відображають ступень захисту підприємства від негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ. Значення показників рівня фінансової безпеки повинні мати граничні значення, які відповідають вимогам його фінансової безпеки;

2) економіко-організаційні механізми та методичний інструментарій ідентифікації реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру рівню фінансової безпеки підприємства, а також виявлення носіїв та суб'єктів цих загроз, інформацію про можливі сфери локалізації загроз та оцінювання можливого впливу на фінансову систему підприємства;

3) складові, на основі яких розробляються та впроваджуються механізми моніторингу та контролю рівня фінансової безпеки, превентивні заходи, які формують систему захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим інтересам та фінансовим пропорціям підприємства.

Результати аналізу наукового доробку (табл. 1.1) свідчать про те, що в економічній теорії фінансову безпеку підприємства розглядають, як правило, у таких аспектах: підсистема економічної безпеки; окремий об'єкт дослідження, управлінську систему фінансових відносин. Зміст дефініції «фінансова безпека підприємства» науковці трактують як стан фінансової стійкості та захищеності фінансових позицій підприємства або як стан використання, розміщення та управління фінансовими ресурсами підприємства. Поряд із цим, у фінансово-економічному словнику поняття «фінансова безпека» характеризується захищеністю фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченістю домашніх господарств, підприємств, організацій та установ фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їхніх потреб і виконання фінансових зобов'язань [51, С. 79]. Таке трактування дещо звужує розгляд поняття фінансової безпеки, концентрується увага тільки на виключно фінансовій складовій, а на наш погляд це поняття значно ширше. При цьому, О. В. Ареф'єва та Т. Б. Кузенко визначають фінансову безпеку підприємства з позиції стану найбільш ефективного використання ресурсів, якості управління та використання основних і оборотних коштів [4, С. 101].

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика трактування поняття «фінансова безпека підприємства»

Автор	Зміст поняття «фінансова безпека підприємства»
О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко	Фінансова безпека підприємства – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку [4, С. 101]
Т. Парфенова	Фінансова безпека підприємства є частиною загальної економічної безпеки фірми, а також сукупністю комплексу заходів, що здійснюються в інтересах захисту бізнесу від внутрішніх та зовнішніх негативних фінансових загроз [40]
К.С. Горячева	Фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, по-друге, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз, по-третє, спроможністю фінансової системи підприємства забезпечити розвиток всієї фінансової системи [41]
А.Н.Литвиненко, Е.В. Новосядло	Фінансова безпека підприємства – це система принципів та методів розроблення та реалізації управлінських рішень, що пов'язані з забезпеченням захисту пріоритетних фінансових інтересів фірми від зовнішніх та внутрішніх загроз [42]
Ю.В.Лаврова	Фінансова безпека підприємства є складовою частиною економічної безпеки підприємства, яка полягає в існуванні такого фінансового стану, який характеризується збалансованістю фінансових інструментів, технологій та послуг, стійкістю до загроз; спроможністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії і завдань, достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також спрямованістю на стійкій розвитку підприємства [43]
Р.С. Папехин	Фінансова безпека підприємства: а) це граничний стан фінансової стійкості, в якому повинні знаходитись підприємства для реалізації своєї стратегії; б) характеризується спроможністю підприємства протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам [44]
З.А. Круш, А.В.Татаринская	Фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан підприємства, який характеризується певним інтервалом критичних значень, за яких забезпечується захист від негативного впливу загроз, що гарантує суб'єкту господарювання конкурентоспроможність та самодостатність, а також забезпечення стійкого функціонування та зростання в короткостроковому та довгостроковому періодах [44; 45]
І.О. Бланк	Фінансова безпека підприємства – це кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють потрібні передумови фінансової підтримки його стійкого розвитку в поточному та перспективному періоді [46]
Н.І. Реверчук	Фінансова безпека підприємства – це захист від можливих фінансових витрат та попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [47]
Л.Г. Мельник	Фінансова безпека підприємства – це досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [48, С.536]
Т.Б. Кузенко, В.В. Прохорова	Фінансова безпека підприємства – це найбільш ефективне використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що знаходяться у межах своїх граничних значень [49, С.536]
В.І. Мунтиян	Фінансова безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений в кращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних та оборотних коштів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат по цінним паперам підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатору поточного фінансово-господарського стану підприємства та перспектив його технологічного і фінансового розвитку [14]
О. Кириченко, Ю. Ким	Фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан і фінансова стабільність, що спроможні забезпечити підприємства нормальний ефективний розвиток його діяльності [50]

Джерело: складено на основі [4; 14; 40-50]

Приведене визначення є достатньо широким, проте, неповним, оскільки, акцент робиться лише на рівень використання корпоративних ресурсів. Л. Г. Мельник також розглядає фінансову безпеку як досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [48, С. 536]. Така думка також висловлюється і науковцями Л.І. Донець, Н.В. Ващенко [52, С. 81]. Необхідно звернути увагу і на трактування, при ведені у роботах Реверчук Н. Й., який фінансову безпеку підприємства визначає з позиції захисту витрат і попередження банкрутства підприємства, досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів [47, С. 22 – 23]. Згідно наукової позиції І. О. Бланка фінансова безпека підприємства – це рівень фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього й внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному й перспективному періодах [46, С. 24]. За результатами науково-прикладних розробок, К. С. Горячева констатує, що фінансова безпека підприємства полягає в наявності такого фінансового стану, який характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [41, С. 65].

Однак, дисертанта вважає за доцільне вказати на таке: можна не погодитись із вище приведеним трактуванням поняття фінансової безпеки підприємства у зв'язку з тим, що фінансовий стан – це незмінна величина, певний незмінний результат, результати оцінки фінансової стійкості та платоспроможності на певну дату. На основі результатів визначення фінансового стану можна зробити певні висновки про рівень фінансової безпеки підприємства на певну дату, але циклічність економічних процесів, вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на підприємство в

кожний момент часу можуть призводити до певних змін в процесі фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства. Тому, вважаємо, що категорія, яка досліджується, є динамічною. Фінансова безпека підприємства характеризується широтою своєї економічної сутності, що і спричинило появлення різних підходів до її трактування.

Певним чином підсумовуючи результати теоретичних обґрунтувань, засвідчуємо по наступне: однією з найважливіших проблем ефективного розвитку підприємства в ринкових умовах господарювання є забезпечення фінансової безпеки як основної складової економічної безпеки підприємства. Забезпечення фінансової безпеки вимагає створення на підприємстві власної системи безпеки, що покликана на своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам, забезпечення захисту інтересів підприємства та досягнення ним основної мети діяльності [53, С. 39]. Таки чином, на основі узагальнення основних характеристик фінансової безпеки підприємства, можна сутність цільового поняття сформулювати так: *фінансова безпека підприємства відображає процес досягнення певного стану підприємства задля фінансового захисту від реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, який визначається кількісними та якісними параметрами його платоспроможності та фінансової стійкості, збалансованістю фінансових інструментів та методів управління ними, забезпеченістю достатнім обсягом фінансових ресурсів з урахуванням формування комплексу пріоритетних фінансових інтересів та створення системи потрібних фінансових передумов стійкого зростання і розвитку в короткостроковому та довгостроковому періодах за умови постійного моніторингу фінансової безпеки та формування комплексу превентивних заходів та заходів контролю.*

1.2. Платоспроможність як компонента системи фінансової безпеки

Динамічність розвитку ринкових відносин супроводжується недостатнім рівнем менеджменту, що зумовлює погіршення фінансового стану та

загального функціонування підприємства. Специфікою управління сучасними підприємствами є те, що вони змушені працювати в умовах відсутності чітко визначених пріоритетів промислової політики, низької адаптивності до нестабільних умов функціонування чи потреб ринку; мінливості суспільних і політичних орієнтирів та динамічного інноваційного розвитку. Це відбивається на рівні економічної безпеки підприємства. Разом із цим, в зазначених умовах успішна діяльність підприємства можлива за рахунок забезпечення належної платоспроможності [54]. Адже, як відомо, платоспроможність є важливою характеристикою діяльності підприємства та являє собою здатність зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до екзогенних та ендегенних чинників в актуальних ринкових умовах. Отже, питання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства зосереджені в зоні найбільшої уваги як у організаційно-методичному, так і науковому аспектах.

Надійний захист фінансової безпеки підприємства можливий лише за комплексного і системного підходу до її організації. Через це в економіці існує таке поняття, як система економічної безпеки підприємства, що забезпечує можливість оцінити перспективи зростання підприємства, розробити тактику і стратегію його розвитку. Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, від обсягу матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств [55]. Систему економічної безпеки підприємства можна визначити як взаємозв'язану сукупність спеціальних структур, засобів, методів і заходів, які забезпечують безпеку бізнесу від внутрішніх і зовнішніх загроз [144]. У цьому контексті систему можна охарактеризувати комплексом управлінських, страхових, правових, економічних, охоронних, режимних, судово-правових та інших заходів із захисту бізнесу від незаконних посягань, мінімізації або уникнення матеріальних та інших утрат [56]. У ринковому

середовищі підприємства функціонують за умов спаду виробництва, недобросовісної конкуренції, корупції, рейдерства, мінливості політичних орієнтирів, що і створює необхідність формування та імплементації системи економічної безпеки. Основне значення системи фінансової безпеки підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є, у першу чергу, крім забезпечення платоспроможності, ще й (деталізовано у джерелі [57]): а) забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей; б) попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю «зовнішніх» або «внутрішніх супротивників».

Головне завдання системи управління економічною безпекою підприємства – є передбачення і випередження можливих загроз, що призводять до кризового стану, а також проведення антикризового управління, яке спрямоване на виведення підприємства з кризового стану; мінімізація зовнішніх і внутрішніх загроз економічному стану суб'єкта підприємництва, зокрема його фінансовим, матеріальним, інформаційним, кадровим ресурсам, на основі розробленого комплексу заходів економіко-правового і організаційного характеру [55]. Слід мати на увазі, що найбільше значення у справі забезпечення економічної безпеки підприємництва мають первинні економіко-правові та організаційні заходи, що забезпечують фундамент, основу системи безпеки, на відміну від вторинних – технічних, фізичних тощо [55]. Через це виникає необхідність в дослідженні управління платоспроможністю як однієї з основних характеристик фінансової складової системи економічної безпеки. Як зазначає І. О. Бланка [46], провідну роль фінансової компоненти в загальній системі економічної безпеки підприємства визначають такі основні положення: а) фінансова діяльність продукує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; б) операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер; в) фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації

економічного розвитку підприємства в цілому; г) фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших [46].

Формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання має базуватися на виділенні провідної ролі фінансової складової, оскільки, саме фінансові ресурси визначають можливі обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність та незалежність підприємства і, безперечно, є обмежуючими щодо функціонування інших складових [58]. Тоді, у процесі оцінювання поточного рівня забезпечення фінансової складової безпеки підлягають аналізу: а) фінансова звітність і результати роботи підприємства – платоспроможність, фінансова незалежність, структура й використання капіталу та прибутку; б) конкурентний стан підприємства на ринку – частка ринку, якою володіє суб'єкт господарювання; в) рівень застосовуваних технологій і менеджменту; г) ринок цінних паперів підприємства – оператори та інвестори цінних паперів, курс акцій і лістинг [41]. І, відповідно, слід підтвердити (деталізовано дисертантом у попередній роботі [81]), що зовнішнім проявом фінансової безпеки підприємства можна вважати платоспроможність, оскільки, зниження показників останньої підриває репутацію зацікавленість всіх учасників ринкових відносин (інвесторів, покупців продукції, банків тощо). Як відомо, з джерел [15; 87 – 89]: платоспроможність підприємства полягає у його готовності негайно погасити короткотермінову заборгованість власними коштами. А, основними ознаками платоспроможності є: наявність в достатньому обсязі коштів на поточних рахунках; відсутність простроченої кредиторської заборгованості [59]. Регулювання платоспроможністю складається з аналізу та управління руху грошових потоків, тобто передбачає цілеспрямований вплив на процеси обертання грошових коштів, а отже, і їх витрачання та перерозподіл [60];

важливою функцією управління платоспроможністю є оцінювання, методи проведення якого залежать від цілей застосування його результатів;

аналіз платоспроможності ґрунтується на використанні системи показників. Вирізняються загальні два підходи щодо визначення платоспроможності підприємства: статистичний та динамічний (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Елементи системи показників ідентифікації вимірів платоспроможності підприємства (Джерело: удосконалено за даними [61])

Відтак, враховуючи вихідні положення класичної економічної теорії, теорії фінансів, до яких інкорпоровано принципи системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів до розроблення концепції управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств, можна підтвердити, що задля діагностики платоспроможності необхідно використати таку сукупність показників (у наслідку, перетворюючи їх у відносні), що домовлять отримати як кількісні, так

і якісні виміри (деталізовано дисертантом у попередній роботі [81]). При цьому, необхідно зважати на те, що кількісна оцінка платоспроможності передбачає використання системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності із сумою поточних зобов'язань. Поряд із цим, при кількісній оцінці платоспроможності підприємства, крім відносних показників, використовують, зазвичай, і абсолютні. Одним із основних абсолютних показників є власні оборотні кошти, який характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття його поточних активів. Даний показник залежить від структури активів та пасивів, і розраховується як різниця між власним капіталом, необоротними активами та поточними зобов'язаннями підприємства [62]. Проводячи якісну оцінку платоспроможності підприємства використовують метод групування балансових даних, що передбачає проведення оцінки стану платоспроможності на основі розробки «балансу ліквідності» [63]. Аналіз ліквідності балансу здійснюється шляхом порівняння активів, розташованих у порядку зниження їх ліквідності, із зобов'язаннями по пасиву, по зростанню термінів їх погашення.

Серед показників, які характеризують платоспроможність підприємства у динаміці, можна виокремити характеристики, які відтворюють синхронність надходження та витрат грошових потоків, а також обсяг сальдового грошового потоку. Синхронність надходження та витрат грошових потоків характеризує надходження та витрачання грошових потоків на підприємстві у часі. Для нормального розподілу у часі та узгодженості грошових потоків, що значним чином визначає стан фінансової рівноваги підприємства, даний показник має наближатися до нуля [64]. З урахуванням нагальності визначення вказаних вимірів можна скористатися простим і надійним інструментом, який дозволяє управляти платоспроможністю – це, складання матричного балансу. Як відомо [64], від традиційного бухгалтерського балансу матричний відрізняється формою подання. У графах таблиці розташовуються статті пасиву (у порядку зменшення терміновості), у рядках – статті активу (від найбільш до найменш ліквідних). Така форма балансу дозволяє зрозуміти, за рахунок яких пасивів

формується кожна стаття активів, чи достатньо власних джерел фінансування, оборотних коштів і чи є які-небудь негативні зміни за минулий звітний період [65]. Для складання матричного балансу потрібно зіставити статті активу і пасиву. Власний капітал як довгострокове джерело фінансування забезпечує наявність необоротних активів (основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові фінансові вкладення), а також частини оборотних активів. Короткострокові джерела фінансування (позики і кредити, кредиторська заборгованість) повинні бути забезпечені ліквідними активами [66]. Останнє співвідношення дозволяє визначити поточну платоспроможність підприємства, інформація за якою є важлива для прийняття рішень про покупку основних засобів за рахунок довгострокових кредитів.

Динамічний матричний баланс – та ж матриця, відмінність якої полягає в тому, що в осередках замість значень за статтями вказується їх зміна за звітний період. [66]. Динамічний матричний баланс надає можливість визначити слабкі місця для більш глибокого вивчення та дозволяє зробити висновки про структурні зміни активів і пасивів. Так, наприклад, О. Ф. Виноходова, І. Н. Марченкова [67] пропонують здійснювати оцінювання платоспроможності підприємства у розрізі виділених зон (табл. 1.2). Поряд із цим, Л. О. Баєв, Н. В. Правдіна пропонують використання систему показників платоспроможності, в основу якої лягло поняття «ефективної платоспроможності», що являє собою здатність розплачуватися за зобов'язаннями без втрати наявного рівня розвитку підприємства. За традиційного підходу до оцінки платоспроможності ставиться питання про здатність підприємства погасити власні поточні зобов'язання за всяку ціну, і навіть ціною повної ліквідації оборотних активів [68]. Окремі представники наукової школи [68] пропонують оцінювати можливість розплачуватися за зобов'язаннями підприємства без втрати наявного рівня економічного розвитку, що значно конструктивніше з управлінських позицій. Це відповідає стратегічній установці на розвиток підприємства і забезпечення його економічної безпеки, Оскільки, розплачуватись за своїми зобов'язаннями за

Таблиця 1.2

Визначення та обґрунтування параметрів зони платоспроможності підприємства *

Зона платоспроможності	Характеристика/умова зони платоспроможності	Визначення показника платоспроможності	Нормат. знач. показника платоспроможності
абсолютної	Якщо підприємство володіє достатньою кількістю коштів для покриття поточних зобов'язань за рахунок поточної діяльності або за рахунок частини активів без порушення безперебійної роботи підприємства, то даний господарюючий суб'єкт абсолютно платоспроможний [145]	Відношення суми середньомісячного доходу і грошових коштів на розрахункових рахунках до величини поточних зобов'язань	> 1,0
поточної	Якщо суми доходів і грошових коштів недостатньо для покриття поточних зобов'язань, то необхідно перейти до детальної оцінки мобільних коштів підприємства, серед яких насамперед дебіторська заборгованість, термін оплати за якою очікується протягом 12 місяців і короткострокові фінансові вкладення являє собою «відкладену» виручку	Відношення суми середньомісячного доходу, грошових коштів, дебіторської заборгованості, термін оплати за якою очікується протягом 12 місяців і короткострокових фінансових вкладень до величини поточних зобов'язань	> 1,0
критичної	Далі оцінюючи наявність мобільних засобів підприємства очевидно, що значну питому вагу в їх величині займають запаси, більша частина яких (вся величина, якщо вона оптимальна) не може бути прийнята в розрахунок на наступному етапі оцінки платоспроможності, так як це порушить безперебійну роботу підприємства	Відношення різниці між сумою середньомісячного доходу і величиною поточних активів за мінусом величини запасів, необхідних для безперебійної роботи підприємства до величини поточних зобов'язань	1,0
неплатоспроможності	Якщо при розрахунку показника критичної платоспроможності його величина менше одиниці, то це свідчить про нестачу середньомісячного доходу і величини «вільних» мобільних активів для покриття поточних зобов'язань і підприємство переходить в розряд неплатоспроможних	Відношення різниці між сумою середньомісячного доходу і величиною поточних активів за мінусом величини запасів, необхідних для безперебійної роботи підприємств до величини поточних зобов'язань	<1,0

Джерело: * сформовано та обґрунтовано на основі свідчень і розробок, представлених у джерелі [69]

рахунок новоствореної вартості можливо в тому випадку, якщо підприємство в повному обсязі зберігає необхідні для свого функціонування активи. Пропонується, також, використовувати два показники для визначення узагальнюючої оцінки ефективної платоспроможності підприємств: показники повної та поточної ефективної платоспроможності [68]. Змістовність другого показника – поточної ефективної платоспроможності (ТЕП) – полягає в можливості підприємства оплачувати свої регулярні поточні зобов'язання за рахунок напрацьованих за відповідний період платіжних засобів.

Зазначимо і те, що з позицій ефективної платоспроможності такий показник може бути отриманий через зіставлення приросту потокового сальдо і обов'язкових відсоткових виплат за розглянутий період [68]:

$$\text{ТЕП} = (B - \Delta \text{ДЗ}) - (C/C + A + \text{НР} + \text{НВ} - \Delta \text{КЗ}) - \text{ПВ}$$

До переваг даного підходу оцінювання платоспроможності можна віднести те, що запропоновані оцінки визначаються через економічні змінні, які формують реальну потокову платоспроможність і дозволяють адекватно оцінити динаміку та поточний стан підприємства. Крім того, розкриваючи процес формування того чи іншого рівня платоспроможності підприємства, показники ефективної платоспроможності розкривають і механізм управлінського впливу на можливість підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями [68]. Отже, ефективне управління платоспроможністю підприємства сприяє забезпеченню вищого рівня економічної безпеки. Тому, підприємствам різної форми власності необхідно обирати актуальні, своєчасні та найбільш ефективні підходи до управління грошовими коштами, які в перспективі забезпечать платоспроможність та принесуть йому прибутки.

Провідну роль серед функціональних компонент економічної безпеки відводять саме фінансовій безпеці, оскільки, фінанси – є провідним та невід'ємним елементом кожної економічної системи в ринкових умовах господарювання. Разом із цим, життєздатність та стійкість підприємства в розрізі фінансової складової визначається аналізом платоспроможності. Узагальнюючи результати науково-прикладного дослідження, які буд

репрезентовано надалі у дисертації (Розділ 2 і 3), автором встановлено, що вибір методу оцінювання платоспроможності підприємства залежить від мети застосування отриманих результатів (наприклад, для переконання інвесторів, кредитного рейтингу, прогнозування ймовірності банкрутства тощо). Тому виникає необхідність в розробці нового підходу до оцінювання платоспроможності підприємства з позиції забезпечення економічної безпеки.

Сучасний стан розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання, особливо, які функціонують в межах житлово-комунальної сфери і, відповідно, в умовах невизначеності та під впливом різного роду загроз, ставить перед керівним складом підприємства питання щодо нагальності щодо прийняття виважених рішень у сфері забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки, постійний моніторинг за яким забезпечує стабільність функціонування та дотримання основних стратегічних цілей підприємства. У зв'язку з тим, що одним з основних індикаторів фінансової безпеки підприємств є платоспроможність, виникає потреба у визначенні та характеристиці основних умов, які забезпечують здатність до трансформації фінансових ресурсів в готові засоби платежу для підтримки оптимального рівня стійкості розвитку.

Тому, є потреба засвідчити, що аналізу умов щодо забезпечення платоспроможності підприємства у сфері реалізації фінансової безпеки приділяли увагу такі вчені як: І. Бланк, Ф. Бутинець, В. Галасюк, Ю. Журавльова, А. Поддєрьогін, І. Пономарьов, Д. Солодухін, М. Рибченко, Ю. Тютюнник, А. Шеремет та інші [70-73]. Звідси, стало відомо, що ефективність діяльності будь-якого підприємства насамперед залежить від швидкості та якості здійснення ним розрахунків за своїми зобов'язаннями перед контрагентами. Необхідність підтримки її на високому рівні в короткостроковій та довгостроковій перспективі забезпечують нормальний ритм фінансово-господарської діяльності підприємства. Враховуючи вищевикладене платоспроможність являє собою складну економічну категорію як у понятійному так і у методичних аспектах. Таким чином, у результаті дослідження еволюції поглядів щодо розкриття сутності та змісту категорії

«платоспроможність» науковці наводять різні підходи щодо її трактування (розкрито автором дисертації у попередній роботі [74]), які дисертант узагальнив нижче. Так, зокрема, засвідчимо про доцільність подальшого синхронного врахування у авторських розробках принципів системного та процесного підходів задля реалізації базових функцій управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств (визнано і доведено дисертантом у попередній праці [2]). Відтак, підтвердимо наступне: 1) **перший підхід** – системний, полягає в тому, що під платоспроможністю вважають спроможність підприємства виконувати свої зобов’язання в цілому, незважаючи на строки і за рахунок активів, що були сформовані та оцінені на певну дату. В контексті даного погляду, констатують, що фінансова стійкість являється передумовою платоспроможності; 2) **другий підхід** – короткостроково-орієнтований (тобто, процесний) визначає платоспроможність як можливість підприємства погашати свої термінові та поточні зобов’язання. В даній трактовці вже платоспроможність є передумовою фінансової стійкості.

При цьому, в залежно від резидентності дослідників використовують різні концептуальні підходи для управління платоспроможністю підприємств (західний, російський та вітчизняний). Відповідно до західного підходу платоспроможність характеризується як здатність суб’єкта господарювання покривати свої збитки та мати в наявності власні оборотні кошти. А, саме поняття «збитки» трактується як платежі, що підлягають оплаті або погашенню. Крім того, підприємство повинно мати відповідний резерв, який надавав би можливість в разі отримання ним негативного фінансового результату, покривати вказані збитки [75, с. 117].

Російський підхід визначає платоспроможність як здатність підприємства виконувати свої зобов’язання. Така інтерпретація вказує на те, що підприємство в своєму розпорядженні повинно мати відповідну суму грошових коштів, яку воно може спрямувати на погашення своїх короткострокових зобов’язань у будь-який момент часу. Відтак, постає дискусійне питання стосовно того, що суб’єкту господарювання недостатньо погашати лише короткострокову

заборгованість, адже значна частина підприємств має і довгострокову заборгованість, яку також необхідно погашати з часом. Тому вже у визначенні А.Д. Шеремета вказано, що платоспроможність необхідно розглядати з позиції здатності покривати усі свої зобов'язання (короткострокові та довгострокові) за рахунок загальної вартості активів [76, С. 34; 77].

Відповідно до вітчизняного підходу платоспроможність представляють як важливий показник фінансової стійкості і взагалі фінансового стану підприємства [78, С.117]. Виходячи з такого твердження визначено, що підприємство повинно мати достатній обсяг ліквідних коштів, для погашення необхідних зобов'язань та платежів.

У підсумку, проведений аналіз визначальних засад концептуальних підходів щодо трактування поняття «платоспроможність» дає змогу зазначити, що відмінність виділених підходів полягає не тільки в рівні охоплення зобов'язань, але і у взаємозв'язку з іншими категоріями такими як фінансова стійкість та ліквідність. Тоді, розглядаючи сутність платоспроможності виникає необхідність у дослідженні основних умов забезпечення платоспроможності як однієї з складових фінансової безпеки підприємства. Під забезпеченням платоспроможності підприємства визначають систему організаційно-економічних заходів, які спрямовані на ефективне управління платоспроможністю підприємства, оперативне виявлення ознак неспроможності виконання обов'язкових платежів у встановлений термін, формування передумов до зниження ризику неплатежів з метою нормального функціонування підприємства в результаті здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [79, С.4]. При цьому, забезпеченість платоспроможності у часі являє собою процес, який пов'язаний зі зміцненням фінансового стану підприємства, а його стійкість залежить від результатів діяльності виробничо-економічної системи.

Таким чином, можна підтвердити, що здатність підприємства до стійкого росту залежить безпосередньо від чотирьох чинників [3, С. 80]: 1) чиста рентабельність продажів (демонструє виробничу ефективність); 2) дивідендна

політика (вимірюється коефіцієнтом реінвестування); 3) фінансова політика (вимірюється фінансовим важелем); 4) оборотність активів (ілюструє ефективність використання активів) [3, С. 80]. При цьому якщо підприємство не бажає випускати нові акції і його чиста рентабельність продажів, політика виплати дивідендів, фінансова політика і оборотність активів незмінні, то існує тільки один можливий коефіцієнт росту [3, С. 80].

Досліджуючи сутність платоспроможності окремі вітчизняні автори визначають її як спроможність погашати свої зобов'язання, при цьому умовою даної спроможності визначають наявність у підприємства активів, які мають різний рівень ліквідності. Тому, логічним є твердження за яким необхідною умовою забезпечення платоспроможності являється наявність та забезпечення ліквідності активів підприємства. Поряд із цим, ліквідність активів трактується як здатність їх трансформуватися в грошові кошти, при цьому ступінь ліквідності визначається як тривалість періоду, протягом якого така трансформація може бути здійснена [146]. Тобто, чим менше необхідно часу для інкасації певного активу, тим вищий його рівень ліквідності. В даному контексті розглядати ліквідність необхідно з позиції того, який час необхідно для продажу активів та яка сума буде одержана в результаті такого продажу [80, С. 301]. Необхідно признати, що розкриваючи сутність та зміст ліквідності активів варто зупинити свою увагу на ліквідності балансу тому, що дана категорія розкриває ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його платіжними засобами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Як відомо в процесі дослідження ліквідності балансу проводять групування за ознакою ліквідності активів та терміновістю оплати пасивів балансу, порівнюють їх величини між собою та формують висновки стосовно характеру їх ліквідності.

Відтак, задля забезпечення умови платоспроможності підприємства в розрізі ліквідності балансу варто, щоб баланс був абсолютно ліквідним ($A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$) або задовільний, тобто не виконується одна або дві з наведених вимог нерівності. Якщо не виконується жодна з умов, баланс є

неліквідним, тобто у підприємства не вистачає високоліквідних засобів для погашення термінових зобов'язань, що в свою чергу відобразиться на рівні його фінансової безпеки [81]. Тоді, в залежності від того, якими видами оборотних активів підприємство погашає свої зобов'язання можна виділити три рівні платоспроможності (деталізовано за використання положень [80, С. 280]:

1) грошова платоспроможність, яка характеризується коефіцієнтом абсолютної платоспроможності, що визначає миттєву платоспроможність і вказує на те, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити негайно високоліквідними оборотними активами. Крім того даний показник є найбільш жорстким критерієм в процесі оцінювання платоспроможності. Нормативне значення даного коефіцієнта повинно бути $\geq 0,2$, яке означає, що підприємство є грошово платоспроможним і високоліквідні оборотні активи покривають поточні зобов'язання не менше ніж на 20,0%;

2) розрахункова платоспроможність/ коефіцієнт проміжної платоспроможності визначає потенційну платоспроможність підприємства з урахуванням майбутніх надходжень від дебіторів (показник вказує на те, яку частину поточних зобов'язань можна погасити за рахунок високо та середньо ліквідних активів, що дозволяє визначити рівень платоспроможності підприємства за період, який дорівнює середній тривалості одного обороту поточної дебіторської заборгованості за умови повного та своєчасного її погашення і значення якого повинно перебувати в діапазоні 0,7-0,8);

3) майнова платоспроможність або коефіцієнт загальної платоспроможності являється комплексним показником оцінювання платоспроможності підприємства, що відображає відношення всієї суми оборотних активів до величини поточних зобов'язань. Даний показник вказує на прогностичні платіжні можливості на відносно віддалену перспективу. Теоретичне значення показника становить 1,5-2,0 [80, С. 280].

Важливого значення, у контексті дослідження умов забезпечення платоспроможності з точки зору ліквідності коштів набуває наявність у підприємства задовільної структури балансу, визначення якої пов'язано з

розрахунком двох показників: коефіцієнта загальної ліквідності та коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами. Вказані показники являються критеріями оцінювання структури балансу підприємства. Якщо показник загальної ліквідності більше або дорівнює «1,5», а коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами більше або дорівнює 0,1 така структура балансу являється задовільною, а підприємство – платоспроможним. У тому разі, коли дані критерії не виконуються, це свідчить про незадовільну структури балансу і як наслідок неплатоспроможність підприємства та зниження рівня його фінансової безпеки.

На основі визначених критеріїв структури балансу підприємства сформовано ряд таких рекомендацій: 1) темпи росту оборотних активів повинні бути вищими у порівнянні з темпами росту поточних зобов'язань; 2) збільшення обсягів оборотних активів повинно супроводжуватися одночасним зменшенням на цю саму величину вартості необоротних активів (переведення частини їх в оборотні кошти шляхом застосування методів прискореної амортизації); 3) максимальне обмеження вкладень капіталу у важколіквідні оборотні активи та недопущення вкладень у неліквідні; 4) потребу у збільшенні величини власного капіталу підприємства можливо забезпечити за рахунок зростання нерозподіленого прибутку та статутного капіталу.

У процесі дослідження забезпечення платоспроможності, на твердження дисертанта, необхідно враховувати особливості та тривалість операційного та фінансового циклів підприємства в розрізі окремих видів діяльності. Важливим є також визначення напрямку зміни активів чи пасивів підприємства таким чином, щоб сума його грошових коштів збільшилась. Чим менша тривалість фінансового циклу, тим менше фінансових ресурсів потрібно для фінансування виробничих потреб підприємства [82]. Отже, наявність та забезпечення ліквідності активів сприяє мінімізації ризику несплати за зобов'язаннями, що в свою чергу підвищує рівень фінансової безпеки підприємства.

Вважаємо, що *платоспроможність в системі фінансової безпеки є здатністю підприємства виконувати фінансові зобов'язання завдяки*

використанню грошових коштів, їх еквівалентів, короткострокових фінансових інвестицій та інших високоліквідних активів у повному обсязі та у встановлений термін, що нівелює настання ситуацій кредиторської та дебіторської залежності як передумови зниження рівня фінансової безпеки.

Збалансована структура джерел формування капіталу є беззаперечною запорукою забезпечення довгострокової платоспроможності виробничо-економічної системи. Формування достатньої частки власного капіталу у складі джерел фінансування є гарантом постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Такий рівень можливо досягнути застосовуючи традиційний чи функціональний підходи до фінансування. Характеризуючи традиційний підхід до фінансування виробничо-господарської діяльності підприємств варто зазначити, що він спирається на виконання таких правил (рис. 1.3):

1) правило мінімальної фінансової переваги – наявність обов'язкової позитивної ліквідності, що визначається шляхом формування відповідного резерву забезпечення платоспроможності, який можливо використовувати для покриття можливого ризику виникнення невідповідності в обсязі, періоді та швидкості обороту короткострокових активів та пасивів балансу. В якості такого резерву можливо використовувати робочий капітал підприємства, що характеризується перевищенням поточних активів над поточними зобов'язаннями;

2) правило максимальної заборгованості визначає, що довго- та середньострокові зобов'язання не повинні перевищувати половини постійного капіталу підприємства, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела.

У свою чергу функціональний підхід включає в себе такі правила та вимоги (деталізовано й обґрунтовано автором дисертації у попередній праці [54]) як: 1) скориговане правило фінансової рівноваги - власний і прирівняні до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів; 2) обсяг потреби в оборотних коштах (власних оборотних

коштах) змінюється протягом всього звітного періоду. Такі зміни призводять, з одного боку, до надлишкового обсягу оборотних активів при якому частина коштів вивільняється, тобто з'являються вільні джерела власних оборотних коштів, а з іншого боку до незадоволення потреби в оборотних коштах, що призводить до залучення позикових ресурсів; 3) питома вага короткострокових зобов'язань у складі джерел фінансування не може перевищувати частку ліквідних активів (грошові кошти і фінансові інвестиції, поточна дебіторська заборгованість і запаси, призначені для продажу).

Рис. 1.3. Формулювання і обґрунтування правила збалансування структури джерел формування капіталу підприємства

Джерело: *складено автором*

Решта активів повинна бути профінансована за рахунок власного капіталу або довгострокових зобов'язань. З врахуванням цього, необхідна (достатня) частка власного капіталу у складі джерел фінансування є вже індивідуальною

для кожного підприємства і на кожен звітний рік. При цьому, якщо мова йде про забезпечення необхідного приросту активів джерелами фінансування то найбільш сприятлива для підприємства складається ситуація, коли приріст нерозподіленого прибутку, амортизаційних відрахувань, інших власних джерел фінансування дорівнює приросту необоротних активів і необхідних запасів. Приріст решти елементів активів може бути забезпечений збільшенням поточних зобов'язань підприємства. Що стосується додаткового залучення короткострокових позикових коштів, то її доцільність визначається можливим приростом рентабельності власного капіталу.

Враховуючи положення наведених вище концептуальних підходів щодо фінансування активів підприємства за рахунок власних джерел формування капіталу та для забезпечення перспективної платоспроможності, можна признати, що обсяги власних оборотних коштів підприємства повинні відповідати розміру робочого капіталу. Водночас залучення позикового капіталу в оптимальних обсягах та ефективне їх використання також має значний вплив на платоспроможність підприємства. Пропорційне підвищення частки власного капіталу в загальній структурі капіталу призводить до підвищення ризику та зниження платоспроможності підприємства будь-якої форми власності. А, на структуру джерел формування капіталу безпосередньо впливає тривалість обороту коштів. Підприємство у якого період обороту коштів менший може мати більшу частку позикового капіталу без загрози для власної платоспроможності. Також важливо зазначити, що чим менша частка постійних витрат у собівартості продукції підприємства, тим менший ризик втрати платоспроможності. Ліквідність оборотних активів підприємства напряму поєднана з поточними пасивами, оскільки від їх узгодженості залежить формування та можливість нарощення чистого оборотного (робочого) капіталу. При цьому важливого значення набуває вибір оптимальної моделі фінансування оборотних активів.

Відомо, що в теорії фінансового менеджменту виділяють чотири моделі фінансування оборотних активів: ідеальну, агресивну, консервативну та

компромісну. Так, зокрема, ідеальна модель полягає у тому, що довгострокові пасиви встановлюються на рівні необоротних активів, а короткострокові зобов'язання – оборотних активів. В таких умовах у підприємства відсутні як власні оборотні кошти, так і робочий капітал. У реальному житті ідеальна модель практично не застосовується через те, що вона є досить ризиковою, оскільки не передбачає формування резерву платоспроможності.

Агресивна модель фінансування оборотних активів полягає в тому, що довгострокові пасиви є джерелом покриття необоротних активів та постійної частини оборотних, тобто їх мінімуму, який необхідний для здійснення господарської діяльності, визначеного на основі нормування без врахування страхових запасів [147]. У цьому разі, змінна частина оборотних активів у повному обсязі забезпечує погашення короткострокових зобов'язань. Робочий капітал дорівнює постійній частині оборотних активів.

З позиції ліквідності і поточної платоспроможності ця стратегія також є ризикованою, оскільки обмежуватися лише мінімумом поточних активів досить складно [148]. Таку стратегію фінансування оборотних активів може дозволити собі підприємство, яке не має проблем з отриманням короткострокових кредитів або комерційних кредитів постачальників [149]. Крім того, агресивна політика здатна знизити ризик неплатоспроможності, але не може забезпечити високої рентабельності активів. А, консервативна модель фінансування оборотних активів передбачає, що змінна частина поточних активів також покривається довгостроковими пасивами. Як правило, така модель застосовується на початкових стадіях діяльності підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для фінансування [149]. Запорукою високого рівня платоспроможності є відсутність у підприємства короткострокової заборгованості. Зауважимо, що компромісна модель фінансування оборотних активів найбільш реальна. Сутність її полягає в тому, що необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно «0,5» змінної частини поточних активів покриваються довгостроковими пасивами [149]. При цьому

робочий капітал визначається як різниця між довгостроковими пасивами і необоротними активами. Зауважимо, що при її використанні в окремі періоди господарської діяльності підприємство може мати надмірний обсяг оборотних активів, що негативно впливає на розмір прибутку [83].

Вважаємо, що у процесі вибору та обґрунтування доцільності тієї чи іншої стратегії фінансування оборотних активів підприємства, потрібно враховувати такий критерій як бажане співвідношення рентабельності та ймовірність втрати платоспроможності суб'єкта господарювання, яке визначається на основі необхідної величини робочого капіталу. Процес добору інструментарію та особливості заходів, які спрямовуються на досягнення цільового рівня платоспроможності залежить від того, який з показників фінансового стану суб'єкту господарювання має незадовільне значення.

Наступною важливою запорукою забезпечення платоспроможності підприємства є вміння планомірно та раціонально керувати кредиторською та дебіторською заборгованістю. Така умова полягає у регулярному моніторингу за обсягом та співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, показниками їх оборотності і періодом погашення. Управління кредиторською та дебіторською заборгованістю ототожнюють з управлінням оборотними активами та джерелами оборотних коштів, які є вкрай важливими для забезпечення платоспроможності підприємства. Взагалі, засвідчимо, що дебіторська заборгованість є оборотними активами, які вилучені на певний момент, саме тому, чим швидше підприємство отримає кошти за надані товари, роботи та послуги, тим кращим є його фінансовий стан. Саме зростання вартості дебіторської заборгованості свідчить про надання підприємством позик у товарній формі своїм споживачам. При цьому, як відомо, величина дебіторської заборгованості залежить від обсягів продажу, умов розрахунку з покупцями, періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом розрахунків з дебіторами, претензійної роботи на підприємстві. Як правило зменшення обсягів дебіторської заборгованості розцінюється позитивно, але якщо дебіторська заборгованість зменшується за

рахунок скорочення обсягів відвантаженої продукції, то це призводить до зниження ділової активності підприємства будь-якої форми власності та належності до певного виду економічної діяльності. Також бажано, щоб структура дебіторської заборгованості не містила простроченої, безнадійної, віднесеної до резерву сумнівних боргів заборгованості. У разі виникнення таких статей варто провести аналіз дебіторської заборгованості в позиції строків неплатежу. Суть даного дослідження полягає у градації заборгованості відповідно за строками (до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 до 12 місяців), порівнянні її в динаміці та визначенні причин збільшення тривалості перебування коштів у дебіторській заборгованості.

Якість дебіторської заборгованості варто оцінювати через показники оборотності, які характеризують швидкість та час її повернення. Підвищення вказаних коефіцієнтів можливо за рахунок аналізу фінансового стану потенційних дебіторів та їх платоспроможність, репутації, термінів існування, кон'юнктурної стадії в галузі, де партнери здійснюють свою діяльність; диверсифікації клієнтури; визначення максимальної суми боргу в цілому та на одного клієнта (лімітування дебіторської заборгованості); використання різних форм забезпечення повернення боргу (застава, страхування, гарантії банків або третіх осіб, оформлення забезпеченим векселем тощо); підвищення дієвості штрафних санкцій щодо боржників.

Зауважимо (деталізовано дисертантом у [81]), що у процесі роботи з дебіторами варто прискорити розрахунки з ними використовуючи різноманітні форми рефінансування, або іншими словами переведення дебіторської заборгованості в інші ліквідні форми оборотних активів. Така процедура надасть можливість збільшити суму ліквідних активів. Основними формами рефінансування визначено: факторинг, форфейтинг, облік векселів, спонтанне фінансування та інші. Всі вони базуються на тому, що витрати, які спрямовані на рефінансування не повинні перевищувати очікуваний прибуток від використання вивільнених коштів, збільшувати вартість короткострокових кредитів для підтримки платоспроможності та інфляційних витрат, що

виникають у випадку затримки платежів. Поряд з дебіторською заборгованістю підприємства варто розглядати і кредиторську, яка інтерпретується як залучення деякої частини оборотних коштів у господарську діяльність. Знову ж таки в процесі дослідження кредиторської заборгованості з позиції платоспроможності звертають увагу на склад, структуру, якість та співвідношення її з дебіторською заборгованістю. Якщо вартість кредиторської заборгованості зростає і при цьому темп її приросту менший від темпів приросту оборотних активів (особливо високоліквідних) то це свідчить про підвищення рівня платоспроможності підприємства. Також позитивною характеристикою вважається скорочення в динаміці суми кредиторської заборгованості за видами та в цілому, зниження її частки у джерелах формування капіталу та зобов'язаннях. Підтвердимо, що успішне управління кредиторською заборгованістю постійно пов'язане з контролем за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості та моніторингом стану розрахунків за простроченою заборгованістю.

Вважають, що ідеальним для будь-якого підприємства є таке співвідношення коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10,0-20,0%. Але як показують досліджень на деяких підприємствах кредиторська заборгованість перевищує дебіторську в десятки разів. При цьому, варто зазначити, що значні обсяги дебіторської заборгованості можуть бути ознаками раннього банкрутства. З огляду на такі обставини, підприємству варто контролювати інформацію про стан рахунків з дебіторами та кредиторами так як вони є індикаторами потенційних загроз погіршення його фінансової безпеки і, відповідно, взагалі, економічної безпеки підприємства (визнано автором дисертації у роботі [54]). Підвищення швидкості оборотності дебіторської заборгованості порівняно з кредиторською дає змогу підприємству отримувати грошові ресурси від дебіторів та спрямовувати їх на погашення боргів кредиторам. Таким чином, протягом певного періоду у розпорядженні суб'єктів управління підприємством знаходяться вільні кошти, які можливо вкладати в прибуткові активи. Такий вектор поведінки суб'єктів управління

підприємством, які опікуються проблемами забезпечення фінансової безпеки (деталізовано дисертантом у попередній праці [74]), свідчить про його виважену кредитну політику. Ознаками нераціональної кредитної політики є збільшення обсягів дебіторської заборгованості. У такому разі необхідно звернути увагу і на реальні умови надання кредиту під час реалізації, строк та гарантії, що надаються під кредит.

Вважаємо, що перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською з одного боку може трактуватися як раціональне використання фінансових ресурсів, оскільки підприємство залучає у господарську діяльність більше коштів, ніж відволікає в оборот, а з іншого - підприємство змушене повертати свої зобов'язання перед кредиторами не залежно від стану дебіторської заборгованості. Поряд із цим, забезпечення та управління платоспроможністю підприємства, значною мірою, залежить від раціонального та збалансованого управління його грошовими потоками. Основні засади такого управління у сфері дослідження руху фінансових ресурсів визначено й обґрунтовано у джерелі [84]. Це, зокрема: 1) забезпечення мінімального необхідного обсягу грошових ресурсів для постійного проведення поточних розрахунків; 2) постійний моніторинг за вхідними та вихідними грошовими потоками, а також за сезонними змінами залишку грошових коштів; 3) формування резерву тимчасово вільних грошових коштів, які можливо спрямувати на розширення діяльності підприємства; 4) оптимізація системи розрахунків із постачальниками і покупцями, тобто обґрунтування політики надання комерційних кредитів і отримання відстрочки платежів; 5) мобілізація резервів грошових ресурсів для відшкодування непередбачених витрат та можливих втрат в процесі фінансово-господарської діяльності; 6) трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні активи, а також зворотна їх конвертація для поповнення залишку грошових коштів [84].

Сутність забезпечення грошових потоків полягає в збалансованості позитивних та негативних грошових потоків у часі та за центрами відповідальності. Дефіцит грошового потоку породжує зниження ліквідності

активів та рівня платоспроможності підприємства, зростання обсягів кредиторської заборгованості та виникнення затримок платежів за кредитним ресурсам. Надлишковий грошовий потік характеризується уповільненням оборотності капіталу, втратою реальної вартості тимчасово вивільнених коштів та частини потенційного доходу, який пов'язаний з розміщенням коштів в операційному та інвестиційному процесах. При цьому, досягнення збалансованості дефіцитного грошового потоків у короткостроковій перспективі напряму пов'язане з системою заходів, які спрямовані на прискорення залучення коштів та на уповільнення видатків. До основних заходів щодо прискорення залучення коштів варто віднести рефінансування дебіторської заборгованості, застосування цінових знижок на продукцію реалізовану за готівкові кошти, скорочення строків кредиту, та застосування механізму передоплати за розрахунками. Уповільнення видатків можливе за рахунок трансформації короткострокових кредитів у довгострокові, зростання строків кредитів, використання лізингу. Застосування вищенаведених заходів сприятимуть підвищенню рівня платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, але також можуть призвести і до виникнення дефіцитного грошового потоку в майбутньому.

В якості оптимізації грошових потоків в часі використовують їх вирівнювання та синхронізацію. Вирівнювання полягає в згладжуванні обсягів грошових потоків за окремими часовими інтервалами і як наслідок зниження коефіцієнта коваріації. Синхронізація вказує на спроможність підприємства генерувати грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Основним бажаним результатом такого методу оптимізації є те, щоб у кожний момент часу чистий грошовий потік повинен бути позитивним. Відтак, досліджуючи забезпеченість платоспроможності з позиції синхронізації формування грошових потоків розраховують коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства. Він слугує для оцінювання можливих обсягів окремих джерел надходження та використання грошових потоків, визначення прогностного рівня платоспроможності підприємства на основі динамічної

тенденції. Для забезпечення необхідної ліквідності значення даного коефіцієнта має бути не нижчим від «1,0» [80, С. 278].

Останнім етапом у процесі оптимізації грошових коштів підприємства є максимізація чистого грошового потоку, яка забезпечує підвищення рівня самофінансування та зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування [150]. Оскільки, платоспроможність визначають як здатність підприємства сплачувати кошти за зобов'язаннями, що настали і потребують термінового погашення, необхідно об'єктивно підходити до планування грошових потоків. Вважаємо, що у підприємства має бути залишок грошових коштів, який дорівнює різниці між кредиторською заборгованістю всіх видів, строки сплати якої настають найближчим часом, і поточною дебіторською заборгованістю на користь підприємства, платежі за якою очікуються у той самий час.

Необхідно підтвердити, що в умовах, коли підприємство прагне до економії витрат на оплату коштів та страхування ризиків від факту несплати за поставлену продукцію, товар чи послугу актуальним постає питання вибору та застосування різноманітних форм ефективних розрахунків. В основу їх ефективності покладено ряд критеріїв, які також є важелями управління платоспроможністю підприємства в контексті фінансової безпеки. Важливим в процесі проведення розрахунків є фактор порівняння часу, який необхідний для одержання відповідного платежу з тривалістю виробничого процесу. Крім того ефективність форм розрахунків напряду залежить від швидкості зарахування коштів на рахунок постачальника [85, С. 60]. Зміна структури розрахунків підприємства напряду впливає на швидкість обороту товарно-матеріальних цінностей та на оборотність коштів в його розрахунках з партнерами. Таке прискорення можливо забезпечити за рахунок максимального зближення строків оплати товару та їх надходження до покупців та за рахунок використання найбільш раціональних форм розрахунків. Змінюючи форму розрахунків логічно змінюється і час між оплатою продукції та її надходженням до покупців. Іншими словами така ситуація призводить до коливання обсягів товарно-матеріальних запасів, дебіторської та кредиторської

заборгованості, величина яких відповідає структурі розрахунків. Враховуючи такі умови визначено, що у разі заміщення однієї форми розрахунку на іншу змінюються і статті балансу. А як відомо зміна статей звіту про фінансовий стан підприємства призводить до зміни фінансових показників його діяльності.

Спираючись на окреслені умови підприємство може використовувати ряд сучасних різноманітних форм розрахунків до яких можливо віднести авансову форму розрахунків, інкасо, банківський переказ, акредитив та інші (деталізовано автором дисертації у попередній роботі [81]).

Отже, вважаємо, що прискорення обороту розрахунків залежить від ефективності і швидкості руху продукції від постачальника до покупця, а також від швидкості перерахування коштів із рахунку платника на рахунок одержувача коштів. Ці величини і можна визначити як основні критерії ефективності форм розрахунків. Отже, платоспроможність підприємства на пряму залежить від рівня ефективності використання тієї чи іншої форми безготівкових розрахунків. Таким чином, визначення базових положень концептуальних підходів щодо дослідження фінансової безпеки підприємства з точки зору уникнення загрози неплатоспроможності підтверджує потребу вибору оптимальних умов забезпечення платоспроможності виробничо-економічних систем, які впливають на ефективність ведення їх фінансово-господарської діяльності. Зазначене обумовлює потребу у синхронному застосуванні принципів класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів, сучасні концепції управління фінансами підприємств. Їхнє використання у даному науково-прикладному дослідженні і дозволило запропонувати власне бачення основних умов забезпечення платоспроможності підприємства (визнано автором дисертації у [2]). Такими умовами визначено: а) наявність та забезпечення ліквідності активів та задовільної структури балансу; б) збалансована структура джерел формування капіталу підприємства; в) ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; г)

раціональне та збалансоване управління грошовими потоками; д) вибір та застосування ефективних форм розрахунків.

На основі отриманих результатів доведено, що вище викладені умови забезпечення платоспроможності мінімізують ризик загрози погіршення рівня фінансової безпеки підприємства. Тому, для подальшого дослідження, у цьому напрямку необхідно зосередити свою увагу на механізмі забезпечення платоспроможності в точки зору зміцнення фінансової безпеки підприємства.

1.3. Науково-методичні засади щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств

Потрібно зазначити, що окремий методичний інструментарій аналізу та моніторингу стану фінансової безпеки підприємства є досить часто вживаними. Зокрема використовуються ряд методів, що можна розбити на групи [86-89, 151]: Так, зокрема, це, у першу чергу, методи:

1) експертної оцінки, аналізу та обробки сценаріїв, оптимізації, багатовимірного статистичного аналізу, теорії штучних нейронних мереж, теоретико-ігрові методи. За допомогою експертних методів при визначенні рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання оцінюються інтегральний показник надійності підприємства та рівень підприємницького ризику;

2) аналізу та обробки сценаріїв дозволяє проводити багатоваріантний ситуаційний аналіз фінансової безпеки підприємства [151]. На основі побудови економіко-математичних моделей здійснюється уточнення та конкретизація прогнозів, застосовується сценарний підхід у межах передбачуваної моделі. При застосуванні цього методу стає можливою побудова ефективних систем підтримки та прийняття рішень, що сприяє розв'язанню багатьох задач забезпечення фінансової безпеки [151];

3) оптимізації – для моделювання фінансової безпеки використовуються, які базуються на побудові алгоритмів знаходження максимумів (мінімумів) функції і точок, в яких вони досягаються, при наявності обмежень та без них (визначено

і обґрунтовано у роботі [151]). Цей підхід використовується при здійсненні аналітичного опису досліджуваних процесів з метою синтезу певного обраного критерію безпеки [151];

4) багатовимірний статистичний аналіз дають змогу обчислювати характеристики динаміки розвитку показників фінансової безпеки, а також виявляти закономірності минулих тенденцій та оцінювати можливість їх проектування на майбутнє [151]. До цієї групи методів належать: кореляційний, регресійний, коінтеграційний, компонентний, факторний, кластерний, частотний, гармонійний, спектральний та крос-спектральний аналіз, аналіз часових рядів [86, 151];

6) теорії штучних нейронних мереж. Використання цих для аналізу фінансової безпеки може пояснюватися їх перспективністю щодо моделювання складних, нелінійних залежностей та вирішення проблем розмірності [86, 151];

7) теоретико-ігрові методи використовуються для аналізу багатосторонніх конфліктних ситуацій із урахуванням їх взаємовпливу. Тому цей метод забезпечує непогані результати, коли реальні процеси можливо формалізувати в ігровій постановці [86; 151].

Необхідно признати, що в економічній літературі не існує єдиного науково-методичного підходу до визначення рівня фінансової безпеки, науковцями використовуються різні складові, показники та індикатори. Звідси, на основі результатів аналізу літературних джерел можна узагальнити, що певні розбіжності думок вчених щодо методичних засад оцінювання рівня фінансової безпеки пов'язані з одного боку з доббором та обґрунтуванням критеріїв оцінювання, а з іншого – наявністю різних підходів щодо обробки первинної інформації та виокремлення режимів фінансової безпеки підприємства. Відтак, вважаємо за доцільне виокремити такі рівні фінансової безпеки: підтримуючий; мінімальний; дуже низький; низький; середній; високий; дуже високий. Якщо значення співвідношення прагнучиме до «1,0», це буде означати вищий рівень фінансової безпеки підприємства (табл. 1.3).

За допомогою реалізації процедури оцінювання ефективності діяльності підприємства щодо запобігання можливого деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на рівень фінансової безпеки при одночасному врахуванні обсягів витрат на проведення такої діяльності та обсягів, а також розмірів відверненої і заподіяної шкоди можна отримати дані щодо результативності діяльності підприємств. Тому, з метою дослідження ефективності діяльності служби безпеки підприємства доцільним є провадження розрахунку такого показника, як коефіцієнт витрат забезпечення фінансової безпеки (співвідношення витрат на організацію і функціонування служби безпеки і суми чистого прибутку підприємства за досліджуваний період) і порівняння його з показником ефективності заходу фінансової безпеки (визнано і обґрунтовано автором дисертації у попередній роботі [74]).

Таблиця 1.3

Характеристика рівнів економічної безпеки підприємства

Рівень безпеки	Показник рівня безпеки	Характеристика надійності та фінансового стану певного підприємства
підтримуючий	до 0,05	Нестійкість фінансової безпеки (підприємство знаходиться на межі безпечного стану, оскільки, при незначному зниженні обсягів прибутку, однозначно, може її втратити).
мінімальний	0,06-0,10	Підприємство знаходиться в фінансовій безпеці й спроможне у найближчі 1-2 роки її підтримати.
дуже низький	0,11-0,19	Умови, що забезпечують фінансову безпеку підприємства, дозволяють зберегти займану ринкову позицію в поточному періоді, проте ставлять її під загрозу в найближчій перспективі.
низький	0,2-0,29	Умови, що забезпечують фінансову безпеку підприємства, дозволяють зберегти займану ринкову позицію в поточному періоді та в найближчій (1-2 роки) перспективі.
середній	0,3-0,49	Умови, що забезпечують фінансову безпеку підприємства, дозволяють зберегти займану ринкову позицію в поточному періоді та у середній (2-4 роки) перспективі, а також закласти фундамент для формування конкурентних переваг.
високий	0,5-0,69	Підприємство враховує основні вимоги ринку, що дозволяє зберегти його стратегічні позиції на ринку, отримати істотні переваги.
дуже високий	понад 0,7	Стан фінансової безпеки підприємства стійкий. При цьому, враховуються, практично, усі вимоги ринку, що дозволяють отримати конкурентні переваги стратегічного характеру.

Джерело: узагальнено автором дисертації за результатами аналізу [87; 90, С. 240; 151]

У процесі дослідження фінансової безпеки підприємства значна увага приділяється вибору критерію безпеки, під яким розуміють ознаку або декілька ознак свідчення того, що підприємство характеризується фінансовою безпекою або не характеризується фінансовою безпекою. На основі критерію безпеки не тільки констатується наявність чи відсутність фінансової безпеки, але й

оцінюється її рівень. Але, проведення оцінювання рівня фінансової безпеки за таким критерієм матимете надмірну суб'єктивну оцінку. Тому, кількісну оцінку рівня фінансової безпеки доцільно здійснювати за допомогою показників, які використовуються в плануванні, обліку й аналізі діяльності підприємства [151].

У практичній діяльності фінансового менеджменту застосовують різноманітні підходи до кількісного оцінювання рівня фінансової безпеки: індикаторний, ресурсно-функціональний, підхід орієнтований на наявність чистого прибутку, рівня розширеного відтворення ресурсів та майна підприємства тощо [86; 151]. На думку дисертанта (доведено у попередній роботі [81]), якщо значення показників економічної ефективності діяльності - є досить високими, то, підприємство є платоспроможним; існує дієва система контролінгу, то і рівень фінансової безпеки - є належним (високим). Тобто, наявний взаємозв'язок між рівнем фінансової безпеки і значенням показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Як відомо, при індикаторному підході рівень фінансової безпеки визначається за допомогою індикаторів фінансової безпеки підприємства, що вважаються пороговими значеннями показників, що характеризують діяльність підприємства в різних функціональних областях, дотичних до фінансової безпеки. [91, С. 144].

Застосування індикаторного підходу для визначення рівня фінансової безпеки підприємства проводиться з високим рівнем точності бази порівняння – індикаторів [151]. Але, достатньо складним процесом є визначення індикаторів, рівень його точності. Виникає потреба в розробленні методичного підґрунтя для визначення таких індикаторів, які будуть враховувати особливості діяльності підприємства. Відповідно до положень ресурсно-функціонального підходу оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями [151]. При цьому, як корпоративні ресурси розглядаються чинники бізнес- та виробничо-господарської діяльності підприємств, а саме ресурси: капіталу (акціонерний капітал і позикові фінансові ресурси), персоналу, інформації й технології, техніки та устаткування, прав (права на використання

патентів, ліцензії й квоти на використання природних ресурсів, а також експортні квоти, права на користування землею), роль яких постійно зростає. Положення і методи цього підходу багато в чому збігаються зі звичайним аналізом ефективності використання наявних у підприємства ресурсів, що не зовсім відповідає вимогам до якісної оцінки безпосередньо його економічної безпеки та її рівня, а це примушує задуматися над важливістю та доцільністю застосування цього підходу [92; 151].

В основу підходу, що запропонований В. Забродським, покладено принципи та умови програмно-цільового управління і розвитку підприємства [93]. Однак, на переконання дисертанта, їхнє використання є, наразі, не у повній мірі, адекватним реальним виробничо-господарським процесам, які мають місце в державі. Особливо, у сфері житлово-комунального господарства. На авторське переконання, оцінювання фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства ґрунтується на інтеграційній оцінці за обмеженою сукупністю показників, що визначають її рівень. При цьому, використовується декілька рівнів інтеграції показників і такі методи їх аналізу, як кластерний та багатовимірний. Підхід відрізняється високим рівнем складності, проводиться, як правило, з використанням методів математичного аналізу і якщо у дослідницькій роботі дозволяє отримати достовірні результати, то у практичній - їх використання є ускладненим. До того ж, оцінка стійкості сукупного інтегрального показника при заданій області його зміни є проблематичною [93; 151]. Тому, надалі, у дисертації синхронно застосовано вихідні положення системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів до забезпечення результативності управління фінансами підприємств житлово-комунального господарства (ЖКГ) (див., нижче, у Розділі 3). Результати науково-прикладного дослідження, зокрема, у площині оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ свідчать про те, що одночасне використання усього переліку принципів, із виокремлених теоретичних підходів, є надзвичайно складним завданням при використанні на практиці. Однак, чітко розмежувавши останні у відповідності

до реалізації базових функцій із управління (тобто, задля результативного виконання процедур щодо прогнозування, організація, планування, фінансовий аналіз, стимулювання, коригування, контроль – зазначене буде репрезентовано автором у Розділі 3, пп. 3.1 на рис. 3.1), можна забезпечити обґрунтування оптимізаційного складу заходів та інструментарію щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств ЖКГ.

У цій відповідності зазначимо, що характеризувати рівень фінансової безпеки підприємства на основі результатів оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів можна лише частково, тому що ефективність господарської діяльності відображає ретроспективний стан фінансової безпеки підприємства і в достатній мірі не враховує ринкових позицій підприємства. Звідси, вихідні концептуальні положення щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства за рахунок підвищення результативності управління його платоспроможністю можна представити у вигляді таблиці – тобто, табл. 1.4.

Звідси, за результатами проведеного науково-прикладного дослідження у площині ідентифікації пріоритетних напрямів вдосконалення методичного інструментарію щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства можна зробити висновки по те, що економічно необґрунтованим є визначення критерію безпеки, викликає сумніви доцільність використання однотипних показників для визначення рівня фінансової безпеки різних підприємств (деталізовано дисертантом у [81]). Тоді, підтвердимо наступне: результати дослідження специфічних особливостей використання домінант усталених концептуальних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств свідчать про те, що незважаючи на досить широкий перелік показників, їх характеристика не враховує впливу таких зовнішніх чинників, як інфляція, динаміка ринку, доступність джерел зовнішнього фінансування. вважаємо за необхідне включення в методичний інструментарій щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства окрім показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, також показник співвідношення рентабельності капіталу та інфляції, динаміки ринку, на якому працює підприємств тощо.

Таблиця 1.4

Узагальнення та систематизація вихідних положень базових концептуальних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства*

Назва	Автор	Умови застосування	Доцільність	Ризики застосування
Ресурсно-функціональний	Д. Ковальов, С.Покропивний, Е.Олейников	Доцільно для використання промисловими підприємствами. Надає змогу визначати не тільки рівень безпеки, але й ефективність використання ресурсного потенціалу, що є надзвичайно актуальним в умовах ресурсних обмежень	Комплексний підхід до визначення рівня фінансової безпеки підприємства, простота інтерпретації результатів оцінювання	Суб'єктивність думки експертів при визначенні вагових коефіцієнтів; інтеграція різнохарактерних показників може призвести до недостовірності результатів оцінювання [151]
Інвестиційний	В. Геєць, Ю. Бажал, В.Базилевич	Доцільно використовувати при розробці заходів при розробленні системи реагування та запобігання деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища	Дозволяє зробити висновок щодо ефективності реалізації заходів посилення фінансової безпеки	Передбачає фрагментарне врахування рівня безпеки основних складових безпеки підприємства
Оцінки та управління ризиками	О. Грунін, Г. Клейнер	Доцільно використовувати при діагностиці виникнення та можливого впливу фінансових ризиків та інших загроз фінансовій безпеці підприємств	Дозволяє визначити рівень фінансового ризику як ймовірності небезпеки діяльності підприємства	Не враховуються результати оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства при визначенні рівня фінансової безпеки підприємства
За чистим прибутком	Н. Третякова	Доцільно використовувати для підприємств, які мають нестійкий фінансовий стан	Простота оцінювання	Неврахування інформаційної, інституційно-правової складових безпеки й прогнозування ризиків. Обмежена група підприємств для використання такого підходу
Оцінки вартості підприємства з використанням дохідного підходу	С. Міщенко	Доцільно застосовувати при стратегічному інвестуванні, операціях купівлі-продажу підприємства та ін.	Забезпечує постійний моніторинг рівня фінансової безпеки з урахуванням платоспроможності і ризику діяльності	Непрямий характер зв'язку між зміною ринкової вартості підприємства та рівнем його фінансової безпеки
Ймовірності банкрутства підприємства	Р. Таффлер, Г. Спрингейт, О. Терещенко, В.Бівер	Доцільно використовувати для підприємств у передкризовому стані	Дозволяє оцінити ймовірність банкрутства	Не враховує окремі складові фінансової безпеки

Джерело: Узагальнено та систематизовано дисертантом за даними, приведеними у джерелах [90; 91; 94-95, 151].

Нагальним є визнати, що найбільш об'єктивні індикатори класів фінансової безпеки підприємств можна представити у табл. 1.5 (у даному випадку дисертант використовує поняття «класи», а не «рівні» фінансової безпеки, з огляду на твердження і обґрунтування, які наведено у [38; 71]).

Таблиця 1.5

Визначення та обґрунтування найвагоміших індикаторів задля ідентифікації й розмежування за класами фінансової безпеки підприємств

Найменування базового показника	Пропоновані / рекомендовані для використання порогові значення базового показника
1. Чинники впливу внутрішнього середовища	
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{пл} \geq 1$
2. Коефіцієнт оборотності капіталу	$K_{об1} \geq K_{об0}$ де $K_{об1}, K_{об0}$ - коефіцієнт оборотності капіталу на кінець та на початок періоду відповідно
3. Частка власних оборотних коштів в покритті запасів	нижнє граничне значення
4. Рентабельність капіталу, %	$D_{вок} > 0$ $ROA > 10$
2. Чинники впливу зовнішнього середовища	
5. Доступність зовнішнього фінансування	Дзф
6. Співвідношення рентабельності капіталу та інфляції	ROA / I
7. Динаміка ринку, на якому працює підприємство	Др
3. Індикатори класів фінансової безпеки підприємства	
1) абсолютно безпечний клас	$K_{пл} > 1, D_{вок} > 0, ROA > 10\%, K_{об1} > K_{об0}, Dзф_1 > Dзф_0, ROA / I > 1, Др > 1$ динаміка зміни показників – позитивна
2) безпечний клас	$K_{пл} \geq 1, D_{вок} > 0, 0 < ROA < 10, K_{об1} > K_{об0}, Dзф_1 > Dзф_0, ROA / I = 1, Др = 1$ динаміка зміни показників – від'ємна
3) умовно безпечний клас	$K_{пл} = 1, D_{вок} > 0, ROA \geq 0, K_{об1} = K_{об0}, Dзф_1 = Dзф_0, 0 < ROA / I < 1, 0,5 < Др < 1,0$ - динаміка зміни показників – негативна
4) кризовий клас	$K_{пл} < 1, D_{вок} < 0, ROA < 0, K_{об1} < K_{об0}, Dзф_1 < Dзф_0, ROA / I < 0, Др < 0,5$ динаміка зміни показників – від'ємна

Джерело: систематизовано та розвинуто автором на основі Методичних рекомендацій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

У цій відповідності зазначимо про наступне: сукупний вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, який визначається системою наведених показників, надала змогу виокремити індикатори класів фінансової безпеки підприємства. А, пропоновані для використання концептуальні положення щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства схематично наведено автором на рис. 1.4.

Рис. 1.4 Концептуальні положення щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства

Джерело: запропоновано і обґрунтовано автором дисертації

Попередньо, у контексті розв’язання поставленого у дисертації науково-прикладного завдання, зазначимо й засвідчимо про те, що особливість виконання виробничо-господарських завдань у житлово-комунальній сфері (у суттєвих ресурсних обмеженнях і зношеності основних виробничих засобів), вимагає подальшого перманентного удосконалення складу домінант в межах концептуального підходу до управління платоспроможністю підприємств в системі їхньої фінансової безпеки і, відповідно, зазначене буде реалізовано дисертантом, однак, вже не лише за одночасного використання положень класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об’єктно-цільового, процесного і синергійного підходів, а й за урахування сучасних вимог до результативності функціонування кластерів (своєрідного виду каскадного формату організації виробничо-господарської взаємодії у житлово-комунальній сфері у контексті забезпечення її сталого розвитку в ресурсних обмеженнях – вказане обґрунтовано і деталізовано у науковому доробку Демешок О. О., репрезентованому у [20; 38])

Відтак, підтвердимо таке: на основі систематизації та узагальнення засновків теорій фінансового менеджменту, теорії фірми, інституціонально-інформаційної економіки запропоновано концептуальні положення щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства (у т.ч. і такого, що функціонує у сфері ЖКГ). Звідси, зауважимо, що забезпечення стійкого розвитку підприємства, відповідного рівня платоспроможності в системі фінансової безпеки – стають одними з основних завдань, які вникають в процесі фінансово-господарської діяльності кожного підприємства в різноманітних економічних умовах (деталізовано дисертантом у попередній роботі [74]). Концептуальні положення до управління платоспроможністю підприємства в системі його фінансової безпеки базуються на відповідному нормативному та правовому забезпеченні, принципах управління, передбачають виконання загальних та специфічних функцій управління.

Вважаємо, що система управління платоспроможністю (див., презентовано на рис. 1.4) повинна включати в себе такі підсистеми:

1) управління, яка забезпечує збір та обробку аналітичної інформації про заходи забезпечення платоспроможності та фінансової безпеки підприємств, моніторинг та прогнозування умов, загроз, небезпек втрати платоспроможності та індикаторів фінансової безпеки, розробку та впровадження необхідних заходів щодо підтримки платоспроможності та фінансової безпеки на належному рівні;

2) контролінгу, яка забезпечує інтеграцію, організацію та координацію всіх фаз управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства ЖКГ;

3) планування, яка відповідає за планування корпоративних ресурсів, оперативну реалізацію запланованих дій, оцінку ефективності запобігання можливої шкоди від негативних дій, планування комплексу заходів із забезпечення платоспроможності та фінансової безпеки, бюджетне планування практичної реалізації пропонованого комплексу заходів;

4) аналізу, яка відповідає за аналіз та можливих загроз втрати платоспроможності підприємства, ефективності використання наявних фінансових ресурсів;

5) інформаційного забезпечення, що відповідає за фінансову звітність, об'єктивність інформації щодо конкурентів, результатів моніторингу операцій на ринку цінних паперів тощо.

Слід вказати, що сформований автором методичний базис запропонованих до використання концептуальних підходів у площині забезпечення результативності управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств (їх деталізовано та репрезентовано дисертантом у попередніх наукових роботах [74; 81]) включає в себе: а) усталений прикладний інструментарій фінансового менеджменту (тобто, вже відомий науковій спільноті та практикам, фінансовий план, фінансовий прогноз, бюджет грошових коштів, інвестиційний проект, кредитна угода, платіжний календар, план фінансового оздоровлення тощо); б) механізми управління платоспроможністю (механізм формування та реалізації фінансової

політики, механізм управління структурою капіталу, механізм управління фінансовими ризиками тощо); в) важелі впливу на рівень фінансової безпеки підприємства (капітал, активи, обсяг продажу, зобов'язання, чинники виробництва, фонд оплати праці, орендна плата, ціна, витрати, дивіденди та ін.). У цій відповідності слід засвідчити і підтвердити про таке:

ідентифікація класу фінансової безпеки (див., виміри та показники, що представлено автором у табл. 1.5) передбачає і визначає наступне: для кожного класу фінансової безпеки підприємства (абсолютного, безпечного, умовно безпечного, кризового) відповідає певний комплекс методів та заходів, використання яких спрямовується на збереження або досягнення стійкого стану підприємства, забезпечення його платоспроможності та фінансової безпеки, і як наслідок, підтримання розвитку в коротко- та довгостроковому періодах.

Однак, слід вказати і на те, що, наразі, не існує нормативно-правових чи законодавчих умов задля запровадження у практику господарювання і управління, так називаних, кластерів житлово-комунальних послуг. Проте, враховуючи нагальність потреб щодо кардинального реформування цієї сфери економічної діяльності, необхідно здійснити, оновлення, обґрунтування та формування нового нормативно-правового поля у цій площині. Так, наприклад, дисертант вважає за доцільне (обґрунтовано та репрезентовано у попередній науковій праці автора дослідження [81]) здійснити розбудову кластерної організації у сфері ЖКГ у контексті сталого розвитку територіального комплексу як м. Києва, так і інших регіонів України. Задля чого, у подальшому, передбачити (наведено у науково-прикладній розробці – у Розділі 3):

1) закріплення, в першу чергу на рівні господарського законодавства, правового режиму функціонування кластерів в Україні, зокрема, через введення оновленого трактування правової категорії «кластер»;

2) затвердження належних змін Кабінетом Міністрів України відповідними Постановами в межах «Концепції створення кластерів в Україні», розробленої Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, а також «Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних

кластерів», розробленої Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. З цією метою, в якості пропозиції, дисертант пропонує провести доповнення пункту 2 статті 7 (тобто, «Заходи державного стимулювання розвитку депресивних територій» Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [18], виклавши його у наступній редакції: «надання державної підтримки, у тому числі фінансової, малим підприємствам у сфері житлового-комунального господарства, сприяння формуванню й реструктуризації об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, таких як бізнес-центри ЖКГ, бізнес-інкубатори, інноваційні та консалтингові центри у сфері ЖКГ, венчурні фонди, кластери тощо»;

3) розроблення Міністерствами регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Закону України «Про самоврядні господарські об'єднання у житлово-комунальній сфері», спрямованого на створення умов для формування і розвитку системи самоврядування в межах ЖКГ України та врегулювання нормативно-правових, економічних, суспільно-політичних і соціальних засад щодо формування та забезпечення результативності діяльності самоврядних господарських об'єднань (тобто, нової форми організації житлово-комунальних послуг – кластерів ЖКГ);

4) підвищення ефективності співпраці в системі «регіон – наука – виробництво», для чого необхідно: а) регіональним центрам наукового забезпечення житлово-комунального господарства здійснювати рекламування та демонстрацію передових науково-дослідних розробок, що сприятиме впровадженню таких розробок у виробничу діяльність підприємств кластерного об'єднання; б) обласним та районним державним адміністраціям на основі замовлень учасників житлово-комунального кластеру формувати замовлення вищим навчальним та професійно-технічним закладам України на навчання фахівців та спеціалістів необхідного профілю з майбутнім їх працевлаштуванням у структурі кластеру ЖКГ; в) обласним та районним державним адміністраціям розміщувати державне замовлення на надання

житлово-комунальних послуг із більш високими вимогами щодо якості в ефективно працюючих кластерах ЖКГ;

г) забезпечення підтримки розвитку кластерів ЖКГ на регіональному рівні, для чого обласним та районним державним адміністраціям необхідно:

а) здійснювати організаційно-економічну підтримку ініціатив підприємств ЖКГ та організацій кластерного об'єднання шляхом розвитку соціальної та виробничої інфраструктури регіону, в якому функціонує кластер ЖКГ, створення комфортних умов для проживання та відпочинку працівників;

б) розробити веб-сайти та єдину інформаційну базу з інформацією про існуючі у регіонах кластери, інформувати підприємців про переваги кластерної моделі організації житлово-комунального виробництва під час заходів із розвитку підприємництва, створювати електронні форми заявок для підприємств, які бажають стати учасниками кластерів, що дозволить усунути інформаційний вакуум для потенційних інвесторів, сприятиме залученню у кластери вітчизняного та іноземного капіталу;

в) впроваджувати на місцевому рівні процедури видачі дозволів за принципом «єдиного вікна», що прискорить проходження дозвільних процедур (насамперед у сфері будівництва, ремонту та модернізації підприємств ЖКГ тощо), здійснювати часткове фінансування об'єктів соціальної, виробничої та побутової інфраструктури на основі державно-приватного партнерства в рамках узгодженого проекту.

Однак, на даний час згідно законодавчо затверджених положень про створення і функціонування кластерних об'єднань, такими вважаються ті, до складу яких входять: а) підприємства (організації), що спеціалізуються на профільних видах діяльності; б) підприємства, що постачають продукцію чи надають послуги для спеціалізованих підприємств; в) підприємства (організації), що обслуговують основні галузі господарства, а також інноваційну, транспортну, енергетичну, інженерну, промислову, природоохоронну та інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру; г) організації ринкової інфраструктури (аудиторські, консалтингові, кредитні,

страхові та лізингові послуги, логістика, торгівля, операції з нерухомістю); д) науково-дослідні та освітні установи і організації; ж) некомерційні та суспільні організації, об'єднання підприємців, торгово-промислові палати; з) організації інноваційної інфраструктури: бізнес-інкубатори, технопарки, промислові парки, регіональні центри інноваційного розвитку; к) організації інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва: венчурні фонди, центри трансферу технологій, центри та агентства з розвитку підприємництва, регіонального та муніципального розвитку, залучення інвестицій, вітчизняні фінансові установи, агентства з підтримки експорту товарів, фонди підтримки підприємництва, фонди сприяння кредитуванню, інвестиційні фонди, закриті пайові інвестиційні фонди, що залучають інвестиції для суб'єктів малого та середнього підприємництва та ін. А, щодо функціонування та реалізації специфічних функцій із управління платоспроможністю підприємств ЖКГ, то таких нормативно-правових положень, наразі, не існує і, відповідно, не розглядається на рівні Верховної Ради України. З цією метою і пропонується дисертантом врахувати науково-прикладні розробки, репрезентовані і обґрунтовані у Розділі 3 дисертації у контексті забезпечення високої результативності функціонування підприємств ЖКГ задля підвищення рівня їх фінансової безпеки (обґрунтовано та деталізовано дисертантом у попередніх наукових роботах [74; 81]). Крім того, вважаємо за потрібне здійснити впровадження у практику управління превентивного комплексу методів та заходів, стабілізаційних методів, прикладного інструментарію щодо усунення кризової ситуації на підприємстві, які розроблено в межах оригінальної концепції управління платоспроможністю підприємств в системі їх фінансової безпеки (див., рис. 1.4).

Висновки до розділу 1

За результатами концептуальних розробок, репрезентованих у даному розділі, у площині вирішення науково-прикладного завдання у контексті забезпечення високої результативності управління платоспроможністю підприємств в системі їхньої фінансової безпеки отримано теоретичні та методичні висновки, а також рекомендації, основними яких є наступні:

1. Аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, а також власних досліджень надав можливість стверджувати про необхідність формування системи фінансової безпеки підприємств, що можливо досягти через ряд заходів: економічного зростання на нинішньому етапі можна досягти через забезпечення більш сприятливих умов ведення бізнесу для національних товаровиробників у сфері продукування товарів кінцевого споживання; зниження тотальної корумпованості всіх без виключення сфер суспільного життя; завершення активної фази військового конфлікту на сході країни; недопущення лобіювання владою інтересів олігархічних кланів і «замилування очей» суспільству прийняттям непродуманих популістських рішень.

2. На основі узагальнення підходів вчених-економістів до дослідження сутності поняття «фінансова безпека підприємства» виокремлено та доповнено сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства: а) фінансова безпека суб'єкта господарювання – це один з базових елементів загальної системи економічної безпеки підприємства; б) рівень фінансової безпеки підприємства визначається за допомогою не тільки кількісних показників, які характеризують його фінансовий стан, але й і якісних, що відображають ступень захисту підприємства від негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ; в) значення показників рівня фінансової безпеки повинні мати граничні значення; г) комплекс пріоритетних фінансових інтересів підприємства повинне стати об'єктом забезпечення фінансової безпеки підприємства; д) за формування та реалізації дієвої системи фінансової безпеки підприємства основою має бути

ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру його пріоритетним фінансовим інтересам.

3. Визнано й доведено, що система фінансової безпеки підприємства повинна включати: 1) визначення не тільки кількісних показників, які характеризують фінансовий стан підприємства в цілому і його платоспроможність зокрема, але й і якісних, що відображають ступень захисту підприємства від негативного деструктивного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ; 2) економіко-організаційні механізми та методичний інструментарій ідентифікації реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру рівню фінансової безпеки підприємства, а також виявлення носіїв та суб'єктів цих загроз, інформацію про можливі сфери локалізації загроз та оцінювання можливого впливу на фінансову систему підприємства; 3) складові, на основі яких розробляються та впроваджуються механізми моніторингу та контролю рівня фінансової безпеки, превентивні заходи, які формують систему захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим інтересам та фінансовим пропорціям підприємства.

4. Вивчення й ґрунтовний аналіз попередніх наукових досліджень дозволила сформулювати власне трактування терміну «фінансова безпека», що відображає процес досягнення певного стану підприємства задля фінансового захисту від реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, який визначається кількісними та якісними параметрами його платоспроможності та фінансової стійкості, збалансованістю фінансових інструментів та методів управління ними, забезпеченістю достатнім обсягом фінансових ресурсів з урахуванням формування комплексу пріоритетних фінансових інтересів та створення системи потрібних фінансових передумов стійкого зростання і розвитку в короткостроковому та довгостроковому періодах за умови постійного моніторингу фінансової безпеки а формування комплексу превентивних заходів та заходів контролю.

5. Засвідчено, що провідну роль серед функціональних компонент доцільного рівня економічної безпеки відводять саме фінансовій, оскільки

фінанси є провідним та невід'ємним елементом кожної економічної системи в ринкових умовах господарювання. Разом з цим життєздатність та стійкість підприємства в розрізі фінансової складової визначається аналізом платоспроможності. Аналіз платоспроможності ґрунтується на використанні системи показників. Вирізняються загальні два підходи щодо визначення платоспроможності підприємства: статистичний (кількісна, так і якісна оцінка) та динамічний (показники аналізу синхронність надходження та витрат грошових потоків і обсяг сальдового грошового потоку).

6. За результатами дослідження встановлено, що вибір методу оцінювання платоспроможності підприємства залежить від мети застосування отриманих результатів (наприклад, для переконання інвесторів, кредитного рейтингу, прогнозування ймовірності банкрутства тощо). Тому виникає необхідність в розробці нового підходу до оцінювання платоспроможності підприємства з позиції забезпечення економічної безпеки. Для забезпечення умови платоспроможності підприємства в розрізі ліквідності балансу варто, щоб баланс був абсолютно бо задовільний.

7. Визнано, що важливого значення в контексті дослідження умов забезпечення платоспроможності з точки зору ліквідності коштів набуває наявність у підприємства задовільної структури балансу. Структури балансу підприємства сформовано ряд таких рекомендацій: а) темпи росту оборотних активів повинні бути вищими у порівнянні з темпами росту поточних зобов'язань; б) збільшення обсягів оборотних активів повинно супроводжуватися одночасним зменшенням на цю саму величину вартості необоротних активів (переведення частини їх в оборотні кошти шляхом застосування методів прискореної амортизації); в) максимальне обмеження вкладень капіталу у важко ліквідні оборотні активи та недопущення вкладень у неліквідні; г) потребу у збільшенні величини власного капіталу підприємства можливо забезпечити за рахунок зростання нерозподіленого прибутку та статутного капіталу.

8. Доведено, що збалансована структура джерел формування капіталу є беззаперечною запорукою забезпечення довгострокової платоспроможності виробничо-економічної системи. Формування достатньої частки власного капіталу у складі джерел фінансування є гарантом постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання. Такий рівень можливо досягнути застосовуючи традиційний чи функціональний підходи до фінансування відповідно до пропонованих правил.

Характеризуючи традиційний підхід до фінансування визначено ряд його правил: 1) правило мінімальної фінансової переваги – наявність обов'язкової позитивної ліквідності, що визначається шляхом формування відповідного резерву забезпечення платоспроможності, який можливо використовувати для покриття можливого ризику виникнення невідповідності в обсязі, періоді та швидкості обороту короткострокових активів та пасивів балансу; 2) правило максимальної заборгованості визначає, що довго- та середньострокові зобов'язання не повинні перевищувати половини постійного капіталу підприємства, який включає власний капітал і прирівняні до нього довгострокові джерела. Функціональний підхід включає в себе такі правила та вимоги як: а) скориговане правило фінансової рівноваги - власний і прирівняні до нього капітал повинні повністю покривати стабільно розміщені активи (необоротні активи), тобто резерв ліквідності оцінюється за величиною власних оборотних коштів; б) обсяг потреби в оборотних коштах (власних оборотних коштах) змінюється протягом всього звітного періоду; в) питома вага короткострокових зобов'язань у складі джерел фінансування не може перевищувати частку ліквідних активів (грошові кошти і фінансові інвестиції, поточна дебіторська заборгованість і запаси, призначені для продажу)..

9. Обґрунтовано, що досягнення збалансованості дефіцитного грошового потоків у короткостроковій перспективі напряму пов'язане з системою заходів, які спрямовані на прискорення залучення коштів та на уповільнення видатків. До основних заходів щодо прискорення залучення коштів варто віднести рефінансування дебіторської заборгованості,

застосування цінових знижок на продукцію реалізовану за готівкові кошти, скорочення строків кредиту, та застосування механізму передоплати за розрахунками. Уповільнення видатків можливе за рахунок трансформації короткострокових кредитів у довгострокові, зростання строків кредитів, використання лізингу. Доведено, що застосування вищенаведених у дисертації заходів сприятимуть підвищенню рівня платоспроможності підприємства в короткостроковому періоді, але також можуть призвести і до виникнення дефіцитного грошового потоку в майбутньому.

10. Визначення оптимізаційного складу домінант вихідних концептуальних підходів щодо дослідження рівня фінансової безпеки підприємства, з точки зору уникнення загрози неплатоспроможності, засвідчує та підтверджує потребу вибору оптимальних умов забезпечення платоспроможності виробничо-економічних систем, які впливають на ефективність ведення їх фінансово-господарської діяльності. Основними умовами забезпечення платоспроможності підприємства визначено: наявність та забезпечення ліквідності активів та задовільної структури балансу; збалансована структура джерел формування капіталу підприємства; ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; раціональне та збалансоване управління грошовими потоками; вибір та застосування ефективних форм розрахунків.

Доведено, що забезпечення результативності управління платоспроможністю підприємств ЖКГ вимагає, у першу чергу, синхронного використання задля вирішення проблематики, положень класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів до розробки сучасної концепції управління фінансовими ресурсами підприємств, які функціонують в ресурсних обмеженнях при постійному нарощенні суспільно-політичних загроз в державі.

11. Результати дослідження сутності та змісту сучасних концептуальних підходів щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств свідчать про те, що незважаючи на досить широкий перелік

показників, їх характеристика не враховує впливу таких зовнішніх чинників, як інфляція, динаміка ринку, доступність джерел зовнішнього фінансування. вважаємо за необхідне включення в методичний інструментарій щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства окрім показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, також показник співвідношення рентабельності капіталу та інфляції, динаміки ринку, на якому працює підприємств та ін. Запропоновано до використання при розрахунках сукупність оптимізаційного складу індикаторів, обґрунтованих у розділі, задля ідентифікації відповідних класів фінансової безпеки підприємств, що є доцільними для використання у площині оцінювання результативності управління платоспроможністю виробничо-економічних систем, які функціонують, наразі, в межах житлово-комунального господарства України.

12. Аналіз наукових надбань щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств дозволив запропонувати логіко-структурну концепцію, метою чого визначено покращення платоспроможності підприємства та підвищення рівня його фінансової безпеки. Система управління платоспроможністю повинна включати в себе: підсистему управління; підсистему контролінгу; підсистему планування; підсистему аналізу; підсистему інформаційного забезпечення. Методичний базис запропонованих концептуальних підходів щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств включає в себе інструментарій фінансового менеджменту, механізми управління платоспроможністю, важелі впливу на рівень фінансової безпеки підприємства. Ідентифікація класу фінансової безпеки передбачає, що кожному класу фінансової безпеки (абсолютному, безпечному, умовно безпечному, кризовому) відповідають певні методи та заходи, використання яких спрямовується на збереження або досягнення стійкого стану підприємства, забезпечення його платоспроможності та фінансової безпеки, і як наслідок, підтримання розвитку в коротко- та довгостроковому періодах. Крім того вважається потрібним впровадження

превентивних методів та заходів, стабілізаційних методів, методів та заходів щодо усунення кризової ситуації на підприємстві.

13. Визнано й з'ясовано, що, наразі, не існує відповідних нормативно-правових чи законодавчих умов задля запровадження у практику господарювання і управління, так називаних, кластерів житлово-комунальних послуг. Проте, враховуючи нагальність потреб щодо кардинального реформування цієї сфери економічної діяльності в Україні, доведено необхідно здійснити, оновлення, обґрунтування та формування нового нормативно-правового поля у цій площині. Зазначене обумовило розробку науково-прикладних рекомендацій щодо здійснення розбудови кластерного формату у сфері ЖКГ у контексті забезпечення сталого розвитку територіального комплексу як м. Києва, так і інших регіонів України. Представлено основні науково-прикладні та концептуальні положення, за якими охарактеризовано, обґрунтовано та розкрито базові положення концептуального вирішення проблем щодо забезпечення результативності управління платоспроможністю підприємств ЖКГ в системі їх фінансової безпеки.

Результати авторських теоретико-концептуальних розробок щодо забезпечення результативності управління платоспроможністю підприємств в системі фінансової безпеки (у тому числі тих підприємств, які функціонують в межах житлово-комунального господарства України) опубліковано у наступних наукових працях [74; 81] та оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях [2; 54]. Науково-прикладні розробки та методичні обґрунтування, які впроваджено у практику управління фінансовими ресурсами та використанням капіталу підприємств різних форм власності, дозволили отримати довідки про впровадження результатів дисертації, які репрезентовано й викладено у Додатках Б, В та Д.

РОЗДІЛ 2.

ДІАГНОСТИКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЇХ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств в системі їх фінансової безпеки

Необхідно признати, що динамічні умови розвитку економіки ускладнюють функціонування підприємств своєю невизначеністю, наявністю точок біфуркації, безперервними оббурюваннями, які супроводжуються різноманітними проблемами та унеможливають чи уповільнюють розвиток підприємств. Через це забезпечення належного рівня платоспроможності набуває властивостей першочерговості, що є передумовою успішного функціонування підприємств машинобудування. Так, зокрема, до основних індикаторів результативності будь-якого суб'єкта господарювання є стабільність позицій на ринку, які він займає. Основою ж зазначеного стабільного положення підприємств в умовою їх виживання в ринковій системі господарювання є платоспроможність, що передбачає можливість наявними грошовими ресурсами погашати своєчасно власні платіжні зобов'язання. Адже платоспроможність є важливою характеристикою фінансово-економічного стану підприємств, що формується, постійно враховуючи екзогенні та ендогенні чинники за актуальних ринкових умов.

Отже, актуалізується, наразі, нагальна необхідність дослідження аспектів забезпечення платоспроможності підприємств в системі їх фінансової безпеки (у т.ч. і підприємств, що функціонують в межах житлово-комунального господарства України). Це зумовлює врахування зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприятиме ефективному функціонуванню для уникнення обставин, за яких можуть підприємства опинитися на межі банкрутства. Поряд із вказаним, визнаємо, що дослідженню проблем щодо забезпечення платоспроможності підприємств присвячені праці багатьох науковців. Зокрема,

М. М. Сагітова, А. Г. Зоріна, Е. О. Іремадзе аналізували платоспроможність і прогнозували чистий прибуток підприємств [96], І. В. Зуб досліджувала фактори впливу на ліквідність та платоспроможність підприємств [97], В. П. Шило здійснювала аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємств [98], аспекти управління кредитоспроможністю підприємств досліджували Р. П. Гончарук [99], Г. В. Булат, І. В. Булка [100]. Попри зазначені здобутки вчених і науковців, у сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання, питання впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств машинобудування залишається вагомим та актуальним.

Доцільним є здійснити за результатами економіко-статистичного аналізу і визначення впливу на рівень платоспроможності підприємств чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ за сучасного динамічного розвитку ринкових умов. Зазначене є необхідним, оскільки за допомогою визначеного впливу чинників на рівень платоспроможності формуються стратегія розвитку підприємств, обґрунтовуються та приймаються управлінські рішення, реалізується контроль за їх виконанням, оцінюються результати діяльності, виявляються резерви поліпшення функціонування підприємств тощо.

Платоспроможність підприємств формується не лише під дією конкретно визначених чинників господарського середовища, але й під впливом непередбачуваних, важкопрогнозованих як економічного, так і неекономічного характерів. Дослідження поточного стану макросередовища та мікросередовища діяльності організації та розпізнавання у потоці інформації потенційних змін вимагає постійної уваги до різного роду даних. Ефективним інструментом при цьому може стати використання слабких сигналів – ранніх і неточних ознак настання важливих подій, що в майбутньому можуть суттєво позначитися на роботі підприємств. Слабкі сигнали можуть проявлятися як незначні відхилення від нормативних показників, чуток або появи ситуацій, нехарактерних для звичайного режиму функціонування підприємств [101; 152]. Виявлення впливу чинників необхідне для знаходження способів поліпшення

рівня платоспроможності та своєчасного усунення невідповідностей у фінансовій діяльності підприємств.

Слід признати і те, що на платоспроможність будь-якого суб'єкта господарювання впливає безліч негативних чинників, які, в певний момент досягають своєї «критичної маси», наслідком чого є трансформація впливу зазначених чинників в неплатоспроможність. В майбутньому зазначений процес призводить підприємство до кризового стану та можливого банкрутства. З метою утримання стійкого фінансового стану підприємств, стабільності його ринкових позицій в умовах динамічного зовнішнього середовища і запобігання виникнення можливих кризових явищ та банкрутства потрібно застосовувати певний методичний інструментарій щодо управління фінансами, оптимізації структури капіталу за джерелами формування, контролю за власним капіталом, формування кредитної політики тощо. Усунення негативних чинників дозволить суб'єктам товарно-грошових відносин уникати пов'язаних з неплатоспроможністю конфліктів [96]. Аналіз платоспроможності ґрунтується на використанні класифікації чинників впливу. Так, І. В. Зуб виділяє три групи впливу чинників (табл. 2.1) зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств [97]: а) які впливають на збільшення платоспроможності підприємств; б) які впливають на зменшення платоспроможності підприємств; в) які впливають забезпечення стійкої платоспроможності підприємств [97]. Також чинники, що впливають на платоспроможність підприємств класифікують за такими двома основними групами – *зовнішні* та *внутрішні* (рис. 2.1).

Поряд із зазначеним вище, зауважимо, що на рівень платоспроможності підприємств машинобудування впливають різноманітні чинники, найважливішими з них І. І. Хільська та О. С. Палак визначають [103]:

1) *розмір наявних грошових коштів підприємств*. Але, як відомо, величина залишків грошових коштів на рахунках підприємства будь-якої форми власності, не повинна перевищувати розміри, необхідні для здійснення нормального процесу господарської діяльності, тому що надмірне їх зростання

свідчить про неефективне управління коштами, що може негативно позначитись на результатах діяльності підприємства;

Таблиця 2.1

Чинники впливу на рівень платоспроможності підприємств

Назва групи чинників	Перелік чинників
Чинники, які впливають на збільшення платоспроможності підприємств	Одержання довгострокового кредиту, інвестування капіталу, прибутки, амортизаційні відрахування, скорочення дебіторської заборгованості, скорочення запасів, повернення наданих позик та продаж необоротних активів
Чинники, які впливають на зменшення платоспроможності підприємств	Погашення довгострокових позик, грошові виплати, збитки, податки на дохід від дооцінки активів, інвестиції в основні засоби, збільшення дебіторської заборгованості, погашення короткострокових кредитів та використання резервних фондів
Чинники забезпечення стійкої платоспроможності підприємств	Рівномірність, збалансованість та синхронність грошових потоків підприємства

Джерело: сформовано автором за результатами вивчення розробок [97; 98]

2) *здатність забезпечувати утворення грошових потоків.* Грошові потоки включають кошти в касі та на рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій. Еквівалентами грошових коштів є короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертованими у певну суму коштів і мають незначний ризик щодо зміни вартості. Такими еквівалентами, як правило, є високоліквідні інвестиції в цінні папери на строк, що не перевищує 3 місяці. Аналіз руху потоків грошових коштів дозволяє робити висновки про можливості внутрішнього самофінансування і найефективніше їх використання [102, 153];

3) *раціональне управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємств.* Підприємство повинно суворо слідкувати за строками погашення дебіторської заборгованості, не допускати її прострочення, застосовуючи до порушників фінансові санкції; визначити для себе найоптимальнішу політику кредитування покупців та залучення товарних кредитів. Позитивним фактором є скорочення періоду обороту дебіторської заборгованості. Потрібно дотримуватись такого періоду погашення кредиторської заборгованості, щоб максимально скористатись нею і вчасно її сплатити;

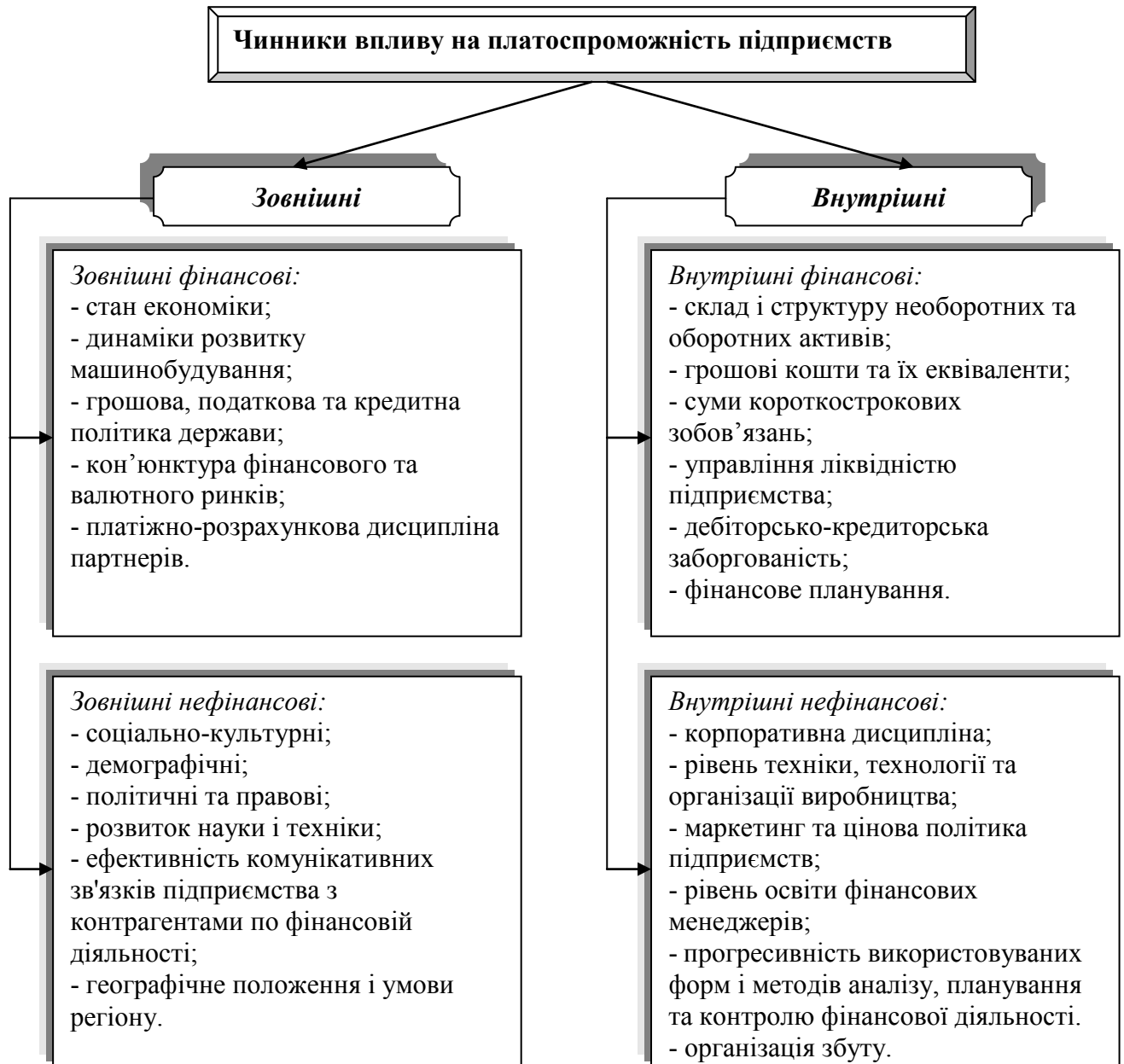

Рис. 2.1. Чинники, що впливають на платоспроможність підприємств

Джерело: складено автором на основі даних, репрезентованих у роботі [102]

4) зменшення середніх розмірів його матеріальних запасів за рахунок їх найоптимальнішого використання, реалізації зайвих, тощо, якщо це не є перешкодою для нормального ходу діяльності підприємства. Скорочення періодів обороту запасів і грошових коштів підприємствах, як відомо, підвищує рівень його платоспроможності, що і визначає характер внутрішньої та зовнішньої політики суб'єктів управління розвитком певної виробничо-економічної системи;

5) *політика фінансування активів підприємств*. Вона виявляється в оптимізації об'єму і складу фінансових джерел їх формування з позиції забезпечення ефективного використання власного та позикового капіталу [103].

Обліку кредиторській заборгованості приділяється значна увага, так як наявність такої заборгованості супроводжує підприємство майже протягом всього його існування. Тому виникає необхідність в детальнішій характеристиці кредиторської заборгованості як важливого чинника формування рівня платоспроможності [104]. Звідси, унаслідок отримання кредитів, які є видом зобов'язань, виникає кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість – це грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені [105].

Засвідчимо наступне: аналіз кредиторської заборгованості дає можливість [100]: а) – визначити як змінилась величина боргових зобов'язань у порівнянні із початком року або іншого досліджуваного періоду; б) – визначити оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості; в) – визначити та оцінити ризик кредиторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства, встановити допустимий рівень цього ризику та заходи щодо його зниження; г) – знайти раціональне співвідношення між величинбою кредиторської заборгованості і об'ємом продажів, доцільність збільшення відпуску продукції, товарів і послуг в кредит, визначити межі цінових скидок для прискорення оплати виставлених рахунків; д) – прогнозувати стан боргових зобов'язань організації в межах поточного року, що дозволить поліпшити фінансові результати її діяльності [100].

Поряд із зазначеним вище, необхідно признати і те, що стійким джерелом фінансових ресурсів підприємства є внутрішня кредиторська заборгованість, яка постійно знаходиться в його розпорядженні. Внутрішня кредиторська заборгованість як форма позичкового капіталу, яка використовується в процесі господарської діяльності, має свої особливості, тобто тісний взаємозв'язок з обсягом діяльності і більш низькою оплатою в порівнянні з комерційним

кредитом, що сприяє зниженню вартості всього позикового капіталу [106, с. 367]. З ростом обсягу виробництва і реалізації продукції зростають витрати, які входять до складу внутрішньої кредиторської заборгованості. Чим більший розмір внутрішньої кредиторської заборгованості, тим менший обсяг коштів підприємству необхідно залучати для фінансування своєї поточної господарської діяльності [106, С. 367]. Але з іншого боку, – ці кошти не можуть покривати суми додаткового фінансування при збільшенні виробництва і реалізації продукції [106, С. 367].

У деякій мірі кредиторська заборгованість позитивно впливає на фінансовий стан підприємства, так як це дозволяє залучити грошові кошти у тимчасове користування [100]. Проте це призводить до додаткових витрат, адже за кредитом потрібно платити відсотки, тому управління кредиторською заборгованістю зводиться до вибору найбільш вигідних форм і строків розрахунків з контрагентами для збереження успішного фінансово-економічного стану підприємств [100]. Для оптимізації витрат підприємствам потрібно [100]: а) скласти бюджет кредиторської заборгованості; б) оцінити фінансовий стан та можливі ризики; в) визначити ступінь довіри відносин з кредитором. У процесі реалізації господарської діяльності жодне з підприємств не може обійтися без кредиторської заборгованості. Її розмір прямо впливає на фінансово-економічний стан та платоспроможність підприємств. Через це, основним завданням для підприємств є ефективне управління кредиторською заборгованістю для отримання ефекту від використання цих залучених коштів та недопущення надто великих зобов'язань, що можуть вплинути на рівень платоспроможності (доведено дисертантом у попередній роботі [123]).

Відтак, підтвердимо про таке: вчасне та ефективне реагування на зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища не лише створює передумови забезпечення платоспроможності підприємств, а й уможливорює завоювання передових ринкових позицій в умовах динамічного розвитку сучасної економіки. Підводячи підсумки можна сказати, що до чинників негативного впливу на платоспроможність підприємств можна віднести:

невиконання поставлених завдань виробництва чи реалізації продукції; втрата покупців, замовників; неплатоспроможність покупців і замовників; нестаток власних джерел фінансування підприємств; інфляційні процеси і кредитна політика та інші (деталізовано дисертантом у роботі [81]).

Підтвердимо, що ефективне управління кредиторською заборгованістю, як важливим чинником формування платоспроможності, є умовою успішного подальшого розвитку підприємств. Відтак, підсумуємо про наступне: пріоритетні напрями групування чинників, які впливають на платоспроможність та рівень фінансової безпеки можна представити у табл. 2.2.

Виокремленні та згруповані автором (див., табл. 2.2) чинники зовнішнього середовища, які впливають на платоспроможність підприємства і рівень його фінансової безпеки, розглядаються відповідно до окремих суб'єктів зовнішнього середовища. Проте вплив чинників зовнішнього середовища на рівень фінансової безпеки, з одного боку, розглядається з точки зору задоволення інтересів самого суб'єкта господарювання, а з іншого боку – суб'єктів зовнішнього середовища. В той же час, вплив чинників зовнішнього середовища та їх взаємозв'язок з підприємствами та суб'єктами зовнішнього середовища мають певні розбіжності, що й обумовило потребу застосування критеріальних ознак при групуванні чинників за окремими напрямками.

Результати моніторингу впливу чинників зовнішнього середовища на платоспроможність та рівень фінансової безпеки підприємств за характером впливу 31,0% є дестимулянтами відповідно до підприємства та 36,0% – дестимулянтами, відповідно, до суб'єктів зовнішнього середовища. Під контрольованим управлінням знаходиться лише 54,0% чинників, а, наприклад, 26,0% з приведеного переліку потенційно-факторних детермінант – є, більшою мірою, контрольованим, аніж неконтрольованим. Відтак, можна підтвердити і про те, що наявність установлених чинників зовнішнього середовища дозволить стверджувати про дотримання відповідного рівня фінансової безпеки підприємства (у т.ч. і підприємств, що функціонують в межах ЖКГ) на основі відповідного рівня виживання або адаптованості.

Таблиця 2.2

Напрями групування чинників, які впливають на платоспроможність та рівень фінансової безпеки

Напрями групування чинників зовнішнього середовища	З боку підприємства						З боку суб'єктів зовн. середовища					
	Стимулятивність			Контрольованість			Стимулятивність			Контрольованість		
	Стимулятивні	Дестимулятивні	Контрольовані	Більш контрольовані, ніж не контрольовані	Більш не контрольовані, ніж контрольовані	Не контрольовані	Стимулятивні	Дестимулятивні	Контрольовані	Більш контрольовані, ніж не контрольовані	Більш не контрольовані, ніж контрольовані	Не контрольовані
<i>Зовнішні фінансові</i>												
Стан економіки		+			+			+			+	
Динаміка розвитку машинобудування		+				+		+			+	
Грошова, податкова та кредитна політика держави		+	+					+		+		
Кон'юнктура фінансового та валютного ринків		+			+			+			+	
Платіжно-розрахункова дисципліна партнерів		+				+		+		+		
<i>Зовнішні нефінансові</i>												
Соціально-культурні	+				+		+			+		
Демографічні	+					+		+			+	
Політичні та правові		+				+	+			+		
Розвиток науки і техніки	+				+		+				+	
Ефект. комунікатив. зв'язків підпр. з контрагентами по фін. діяльності	+			+				+				+
Географічне положення і умови регіону												
<i>Внутрішні фінансові</i>												
Склад і структуру необоротних та оборотних активів.		+		+			+				+	
Грошові кошти та їх еквіваленти	+			+					+		+	
Суми короткострокових зобов'язань			+	+					+	+		
Управління ліквідністю підприємства			+	+			+			+		
Дебіторсько-кредиторська заборгованість			+		+			+			+	
Фінансове планування			+	+					+	+		
<i>Внутрішні нефінансові</i>												
Корпоративна дисципліна	+				+							
Рівень техніки, технології та організації виробництва	+				+							
Маркетинг та цінова політика підприємств			+			+						
Рівень освіти фінансових менеджерів	+				+							
Прогресивність викор. форм і методів аналізу, планування та контролю	+				+							

Джерело: складено автором

2.2. Стан системи забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств ЖКГ

Необхідно признати і те, що, наразі, система забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств ЖКГ у розрізі галузевого дослідження на наш погляд включає такі складові:

1. Виконання заходів реформ ЖКГ

Реформування ЖКГ в Україні відбувається на постійній основі, зокрема, на підставі положень

- Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24.06.2004 р. № 1869-IV [107];
- Проект Закону України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2008-2012 роки» [108];
- Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» [109];
- Проект Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» зареєстровано у Верховній Раді України (реєстр. № 1565 від 22.12.2014) та прийнято за основу у першому читанні 13.01.2015 р. [110].

Відповідно до аналітичної довідки про підсумки роботи обласних, Київської міської державних адміністрацій з організаційного забезпечення виконання регіональних програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства протягом 2009-2014 років [111] проведений аналіз показує, що відповідно до наданих повноважень структурні підрозділи з питань житлово-комунального господарства місцевих державних адміністрацій разом з постійними комісіями обласних/ Київської міської рад із питань житлово-комунального господарства здійснювали організаційне забезпечення та контроль за виконанням регіональних програм реформування та розвитку

житлово-комунального господарства шляхом систематичного проведення різноманітних заходів організаційного характеру: засідань сесій обласних/Київської міської рад, їх постійних комісій з питань житлово-комунального господарства; засідань колегій місцевих державних адміністрацій та їх структурних підрозділів з питань житлово-комунального господарства (наведено і засвідчено за даними [111]).

Поряд і зазначеним, можна підсумувати, що результати реформування ЖКГ ґрунтовно досліджено В. В. Шевчук [112]. Скористаємось результатами цього дослідження (табл. 2.3). За дослідженнями Ю. Л. Петрушевського, О. І. Попадюка [113] розробники Програми 2008-2012 рр. передбачили найбільш «скромні» бюджетні видатки на реформування ЖКГ (табл. 2.4): лише 850 млн. грн. у 2008 р., 100 млн. грн. у 2009 р., 1150 млн. у 2010 р., 1300 млн. у 2011 р. та 1450 млн. у 2012 р. Для порівняння, Програма 2004-2010 рр. лише на 2004 р. передбачала загальний обсяг бюджетних видатків у розмірі 1628,0 млн. грн. [113]. Загальна «бюджетна вартість» Програми 2008-2012 рр. пропонувалася на рівні 5750,0 млн. грн., що майже в 3 рази менше «вартості» Програми 2004-2010 рр. Для Програм 2004-2010 рр. та 2008-2012 рр. характерним є фактично рівномірний розподіл бюджетного фінансування із незначним збільшенням у останніх періодах реалізації [113]. Програма 2009-2014 рр. передбачає спрямувати на реформування галузі 23365,0 млн. грн. бюджетних коштів, що майже на третину перевищує аналогічний показник Програми 2004-2010 та в чотири рази Програми 2008-2012 рр. Відповідно до цього збільшилися й пропоновані щорічні витрати: з 2916,2 млн. грн. або 12,5% вартості реалізації програми у 2010 р. до 2581,2 млн. грн. або 11,0% у 2014 р. Втім, найбільші витрати програми передбачені на 2011-2013 рр. – 25,6%, 28,9% та 21,9%. [113]. Протягом 2012 року, у рамках Програми економічних реформ України на 2010-2014 роки вживалися заходи, спрямовані на створення конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг, забезпечення беззбиткового функціонування підприємств, які їх надають, здійснення технічного переоснащення об'єктів вказаної галузі [114].

Таблиця 2.3

Результати реформування ЖКГ

Назва напрямку реформ	Результати реформування	Обумовлені проблеми та напрями їх подолання
Демонізація житлово-комунального господарства, розвиток конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг	Нерозвиненість сучасних форм ефективного управління житлом і підприємствами житлово-комунального господарства в умовах неіснуючого конкурентного ринку; відсутність у підприємств галузі досвіду підготовки та реалізації інвестиційних проектів має своїм наслідком подальше уповільнення розвитку ринкових відносин у сфері житлово-комунальних послуг України	Нераціональна для суспільства поведінка суб'єктів, що здійснюють діяльність на ринках тепло-, водопостачання та водовідведення, наприклад, зловживання монополістичним становищем, незацікавленість в економії ресурсів та якісному обслуговуванні
Удосконалення системи фінансування житлово-комунального господарства, оплати житла і комунальних послуг та системи соціального захисту населення, здійснення ефективної тарифної політики	Рівень розрахунків населення є стабільно високим, останні роки, саме населення залишається основним боржником житлово-комунальних підприємств	Подальше підвищення розміру відшкодування населенням реальної вартості житлово-комунальних послуг та спрямування реальних інвестицій в житлово-комунальне господарство може бути досягнуто лише за рахунок зниження самих витрат [48]; проблема з залученням інвестицій в житлово-комунальні підприємства – замкнуте коло: власних джерел фінансування не має, залучення зовнішніх джерел малоімовірно за сучасних умов існування вкрай низької їх рентабельності, а зростання рентабельності неможливе без значного притоку інвестицій
Удосконалення системи управління в галузі житлово-комунального господарства, забезпечення державного регулювання і контролю в питаннях використання та утримання житлового фонду і об'єктів комунального призначення, запровадження договірних відносин між замовниками, виробниками, виконавцями та споживачами житлово-комунальних послуг	Лише 40% населення оформили договори, більшість житлово-комунальних послуг надається без договорів	Жодна сторона не несе відповідальності за виконання своїх зобов'язань, а отже й неможливе адміністративне чи судове вирішення конфліктів між сторонами договору.
Технічне переоснащення житлово-комунального господарства, наближення до вимог Європейського Союзу показників використання енергетичних і матеріальних ресурсів на виробництво житлово-комунальних послуг	Небезпечний рівень зношення виробничих фондів на підприємствах галузі, недосконала система використання первинних ресурсів, висока енергоємність та низька ефективність комунальних систем, значні втрати води, теплової енергії, незадовільна якість житлово-комунальних послуг, що надаються населенню, не може влаштовувати суспільство	Дії з боку держави щодо подолання негативних тенденцій, що спостерігаються в галузі. Існує нагальна необхідність формування довгострокової політики розвитку і модернізації житлово-комунальної інфраструктури та системи її фінансового забезпечення, яке на сьогоднішній день є вкрай нестабільним

Джерело: складено на основі [48, 112]

Відповідно до заходів «Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства Київської області на 2009-2012 роки» та на виконання розпорядження голови облдержадміністрації від 03.05.2012 №172 «Про підготовку господарського комплексу та об'єктів соціально-культурного призначення Київської області до роботи в осінньо-зимовий період 2012/2013 року» проведено капітальний ремонт 220 км водопровідних мереж та 123 км каналізаційних мереж, з метою попередження виникнення аварій відремонтовано 199 одиниць водопровідних насосних станцій, 286 одиниць каналізаційних насосних станцій та 1145 арт- свердловин, підготовлені 4 водозабори з поверхневих джерел, 27 водопровідних очисних споруд та 61 одиницю каналізаційних очисних споруд [114]. Протягом 2012 року підприємствами житлово-комунального господарства всім категоріям споживачів буде надано житлово-комунальних послуг на суму 1456,3 млн. грн., що на 10,6% більше ніж у 2011 році [114].

Поряд із цим, засвідчимо, що фінансування реформ в основному пропонувалось за рахунок державних коштів та коштів підприємств без урахування інвестування (рис. 2.2), зокрема фінансування організації ефективного управління у сфері виробництва і надання ЖКП та поглиблення демонополізації ЖКГ, створення конкурентного середовища на ринку ЖКП за Програмою реформування ЖКГ України у 2004 - 2010 рр., порівно, надавалось місцевим бюджетам та коштам підприємств; забезпечення беззбиткового функціонування підприємств ЖКГ місцевим бюджетам пропонувалось профінансувати на 43,0%, підприємствам на 57,0 %; фінансування нормативно-правове та науково-технічне забезпечення виконання Програми в межах щорічних видатків Держжитлокомунгоспу на наукові розробки надавалось тільки держаному бюджету, хоча наукові розробки могли б бути замовлені і підприємствами. Єдиним напрямом й об'єктом, на який розподілявся між усіма джерелами фінансування є технічне переоснащення житлово-комунального господарства (так, зокрема, держаний бюджет – 12,0%; місцевий –35,0%; підприємства –25,0%, інші 28,0%).

Таблиця 2.4

Порівняльна таблиця обсягів бюджетного фінансування Загальнодержавних програм реформування ЖКГ та видатків Зведеного бюджету України

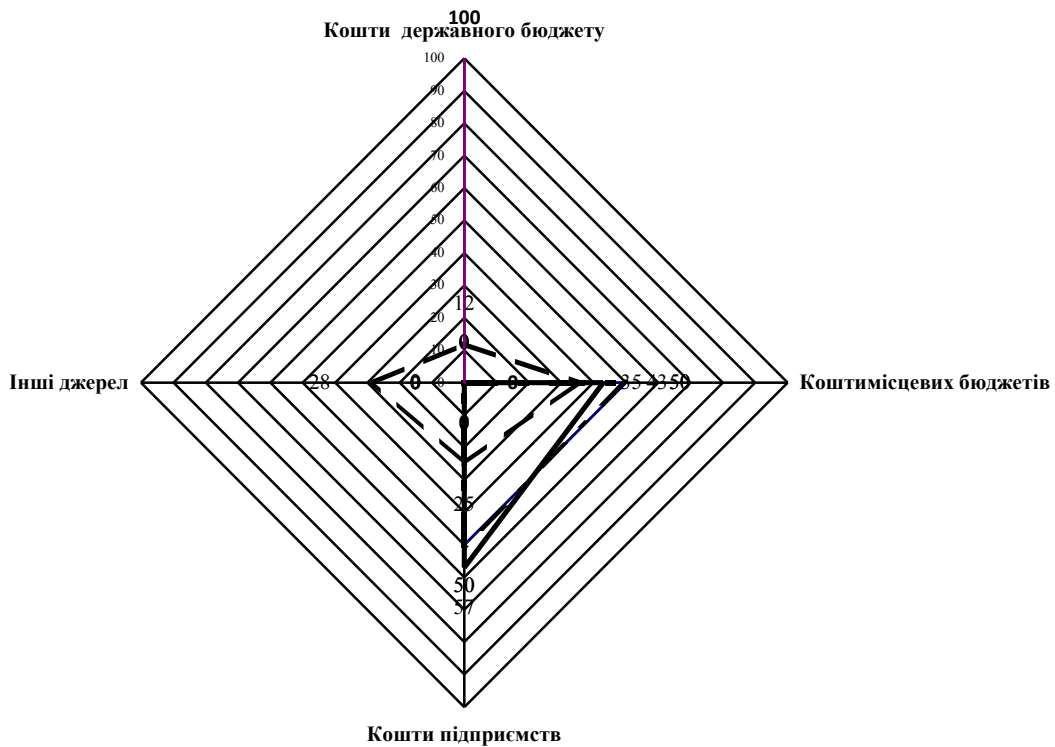
Назва програми/частка у загальному обсязі	Ретроспективний період, роки											Передбачен о відповідно ю програмою
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Програма 2004-2010 рр., млн. грн.	1628,0	2250,0	2780,0	9447,0					-	-	-	16105,0
Частка у загальному обсязі фінансування Програми 2004-2010 рр., %	10,1	14,0	17,3	58,7				-	-	-	-	100,0
Програма 2008-2012 рр., млн. грн.	-	-	-	-	850,0	1000,0	1150,0	1300,0	1450,0	-	-	5750,0
Частка у загальному обсязі фінансування Програми 2008-2012 рр., %	-	-	-	-	14,8	17,4	20,0	22,6	25,2	-	-	100,0
Програма 2009-2014 рр., млн. грн.	-	-	-	-	-	-	2916,2	5988,0	6758,1	5121,5	2581,2	23365,0
Частка у загальному обсязі фінансування Програми 2009-2014 рр., %	-	-	-	-	-	-	12,5	25,6	28,9	21,9	11,0	100,0
Видатки Зведеного бюджету України на ЖКГ, млн. грн.	2665,3	3914,2	8024,1	5900,3	8968,5	7498,1	-	-	-	-	-	-
Питома вага витрат на фінансування Програм у видатках Зведеного бюджету, %	61,1*	57,5*	34,6*	42,23 – без урахування 2010 р.				-	-	-	-	-
				-	9,5**	13,3**	-					

* - *питома вага витрат на фінансування Програми 2004-2010 рр. у видатках Зведеного бюджету*

** - *питома вага витрат на фінансування Програми 2008-2012 рр. у видатках Зведеного бюджету*

Джерело: узагальнено та систематизовано автором дисертації за свідче ними, приведеними у джерелах [107-110; 113; 115]

На погляд автора дисертації необхідно до активізації процесів реформування ЖКГ України долучати іноземні інвестиції, які мають тенденцію до зростання (рис. 2.3), що значно сприятиме як технічному переозброєнню підприємств так і створенню конкурентного середовища.

- 1. Організація ефективного управління у сфері виробництва і надання ЖКП
- - 2. Поглиблення демонополізації ЖКГ, створення конкурентного середовища на ринку ЖКП
- 3. Забезпечення безбиткового функціонування підприємств ЖКГ
- - 4. Технічне переоснащення житлово-комунального господарства
- 5. Нормативно-правове та науково-технічне забезпечення виконання Програми в межах щорічних видатків Держжитло-комунгоспу на наукові розробки

Рис. 2.2 Розподіл обсягу фінансового забезпечення виконання Програми реформування ЖКГ України на 2004-2010 рр., %

Джерело: складено на основі даних: [107]

Незадовільний стан простежується і при створенні ОСББ. Останні, тобто, ОСББ мають створювати ініціативні групи, що відповідно до законодавства

самовизначаються і, у подальшому, повинні стати юридичною особою. У цій відповідності, ініціативна група ОСББ має самостійно вивчати законодавчу базу, накази, визначати технічний стан будинку, що саме по собі є нерегульованим відповідно до наявності таких фахівців власників приміщень певного будинку чи групи будинків.

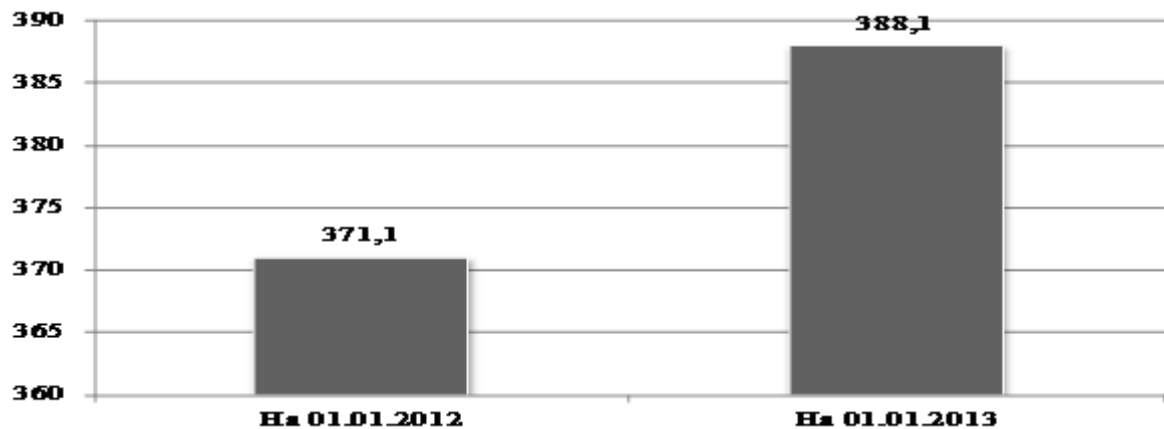

Рис. 2.3. Прямі іноземні інвестиції в ЖКГ, млн. дол. США

Джерело: складено автором на основі [28]

За інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, станом на 01.02.2015 року в Україні зареєстровано 16569 ОСББ, що становить 22,1 % (рис. 2.4) від загальної кількості багатоповерхових будинків країни (74 900 будинків) [116].

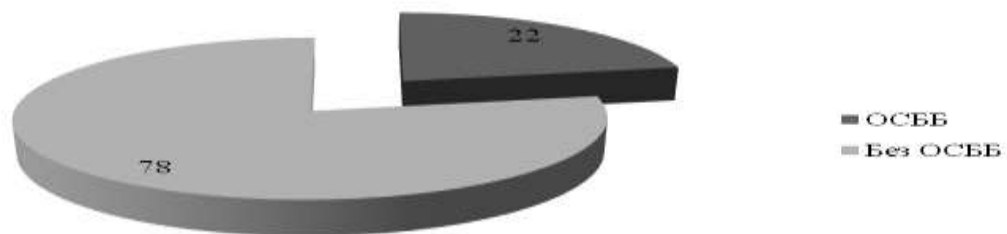

Рис. 2.4 Структура сучасного реформування ЖКГ та створення ОСББ в Україні

Джерело: визначено та репрезентовано за даними [116].

Відтак, засвідчимо, що кількість створених ОСББ за областями є мізерною (рис. 2.5), що свідчить про наявну проблему організації реалізації основних видів діяльності підприємствами ЖКГ. В Вінницькій, Донецькій, Закарпатській, Житомирській, Кіровоградській, Львівській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областях та ОСББ не утворювались.

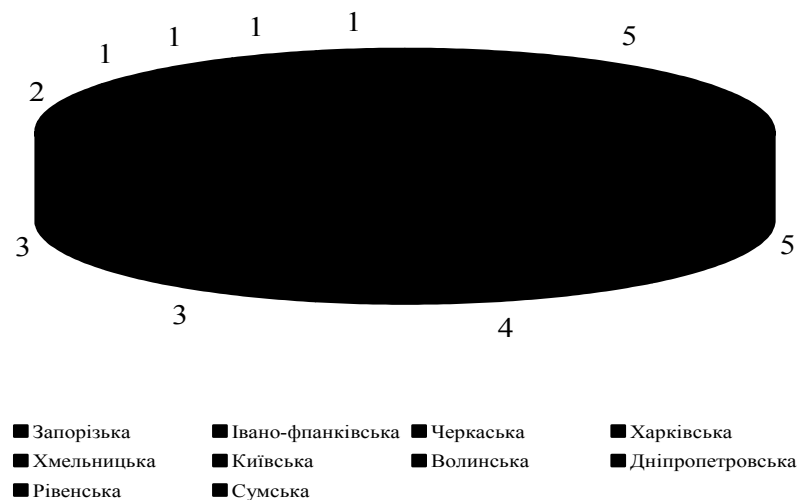

Рис. 2.5. Кількість створених ОСББ в Україні за областями

Джерело: складено на основі [116].

Щодо безпеки витрачання ресурсів підприємствами, які функціонують у сфері житлово-комунального господарства. Визнаємо таке: витрачання ресурсів має вагомe значення для забезпечення виконання основних робіт підприємств ЖКГ. Як зазначено у табл. 2.5 щодо недоотримання фінансових ресурсів, їх потребу підприємствам ЖКГ відтворено не у повному обсязі за регіонами України. Так значний рівень забезпечення безпеки за цією складовою мають Київська, Запорізька, Вінницька області, а от Донецька, Волинська, Чернігівська, Харківська усувають дисбаланс на рівні 30,0-40,0%, Луганська, Черкаська, Чернівецька, Тернопільська – 20,0-25,0%, Дніпропетровська ж всього 10,0%. Найбільші незаконні витрати ресурсів спостерігаються у Донецькій, Дніпропетровській, Львівській, Київській, Харківській, Одеській, Полтавській областях та у м. Києві.

Таблиця 2.5

Відомості про виявлені при використанні комунальних ресурсів на 01.01.2014 року*

№ з/п	Найменування області	Недоотримано фінансових ресурсів		Незаконні витрати ресурсів		Нецільові витрати ресурсів		Недостачі ресурсів	
		Виявлено, тис.грн	Усунуто, %	Виявлено, тис.грн	Усунуто, %	Виявлено, тис.грн	Усунуто, %	Виявлено, тис.грн	Усунуто, %
1.	Вінницька	9 386,02	106	21 527,91	47	1 188,41	106	187,00	86
2.	Волинська	3 065,85	39	19 060,35	49	651,98	120	29,43	443
3.	Дніпропетровська	38 467,77	11	32 871,93	61	327,54	51	348,34	29
4.	Донецька	21 249,99	40	89 478,68	65	17 152,57	24	1 906,07	65
5.	Житомирська	30 008,13	25	22 719,88	46	2 079,70	23	577,39	94
6.	Закарпатська	11 348,68	45	9 751,49	79	249,57	88	493,46	5
7.	Запорізька	8 234,64	110	10 446,86	94	12 484,26	103	293,25	94
8.	Івано-Франківська	3 396,20	72	13 669,50	95	2 084,73	125	164,63	104
9.	Київська	19 318,40	156	28 626,68	50	8 349,01	115	206,69	112
10.	Кіровоградська	9 758,25	45	11 915,23	63	1 009,01	89	1 220,95	84
11.	Луганська	23944,99	21	21389,92	70	2888,42	98	1765,18	103
12.	Львівська	12 261,60	50	32 654,57	36	1 611,70	95	1 475,15	9
13.	Миколаївська	11 535,13	77	10 771,56	82	269,44	100	146,66	73
14.	Одеська	42 625,61	47	25 991,70	73	2 854,58	66	6 760,28	4
15.	Полтавська	11 488,17	78	23 743,45	50	2 883,31	48	354,52	23
16.	Рівненська	4 315,04	76	10 343,75	76	178,89	100	2,29	102
17.	Сумська	10 567,75	48	8 615,22	66	4 943,10	9	313,01	11
18.	Тернопільська	24 942,44	25	12 441,02	85	692,87	145	243,40	107
19.	Харківська	19 914,24	30	26 112,59	85	1 659,77	69	903,62	91
20.	Херсонська	13 542,14	29	15 900,29	66	28 102,44	94	459,73	27
21.	Хмельницька	13 455,27	51	21 784,74	54	2 003,47	91	106,37	78
22.	Черкаська	15 292,70	23	16 226,09	44	3 815,35	93	218,60	16
23.	Чернівецька	6 459,75	25	10 557,43	76	938,37	103	26,37	116
24.	Чернігівська	10 307,24	39	11 835,91	69	185,93	100	119,63	45
25.	м. Київ	11 629,67	42	71 272,78	35	531,99	51	300,49	6

Джерело: складено на основі [118] за розрахунками автора

Засвідчимо і той факт, що найбільш активними щодо усунення цих витрат були Івано-Франківська, Запорізька, Харківська, Тернопільська та Миколаївська області (80-95%), а найнижчими у цьому рейтингу є м. Київ, Львівська, Черкаська, Житомирська, Вінницька, Волинська області (34,0-48,0%). Крім зазначеного, за нецільовими витратами ресурсів відзначились підприємства ЖКГ Херсонської, Донецької, Запорізької областей (12-28 тис. грн.), за усуненням зазначених витрат найменший рівень спостерігався в Сумській, Житомирській, Донецькій, Полтавській, Дніпропетровській областях (8,0-50,0%). Усунення недостачі ресурсів найгірше відбувалось в Одеській, Закарпатській, Львівській областях та у м. Києві (не більше 10,0%).

Щодо платоспроможності споживачів житлово-комунальних послуг в Україні. Засвідчимо, що галузь ЖКГ постійно знаходить в групі ризику щодо дебіторської заборгованості. Низький рівень оплати наданих послуг споживачами створює передумови фінансової незахищеності таких підприємств та знижує рівень фінансової безпеки. Заборгованість населення з оплати житлово-комунальних (рис. 2.6) послуг збільшилась у грудні 2013 р. порівняно з листопадом на 3,9% і на кінець грудня 2013 р. становила 12529,4 млн. грн., середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 3,9 місяця [117]. Так, зокрема, у грудні 2013 р. мали борг за 3 місяці і більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 28,2% власників особових рахунків, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 20,6%, вивезення побутових відходів – 20,0%, централізоване водопостачання та водовідведення – 18,1%, газопостачання – 16,4% [117].

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 р. за №976 «Про затвердження Порядку погашення реструктуризованої заборгованості та внесення поточних платежів за житлово-комунальні послуги» у 2013 р. з населенням було укладено 71,0 тис. договорів щодо погашення реструктуризованої заборгованості (репрезентовано дисертантом за даними, приведеними у статистичному джерелі [117]).

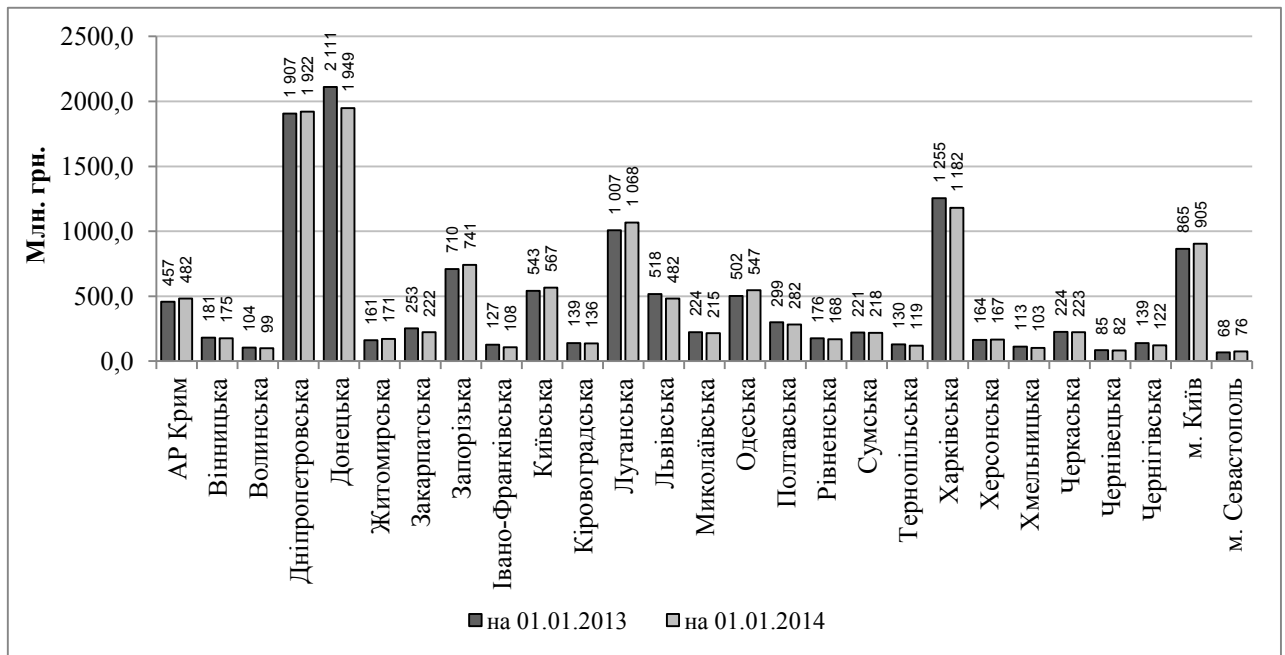

Рис. 2.6. Динаміка обсягів заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг станом на 01.01.2014 р.

Джерело: складено автором за даними [117]

У 2014 році заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг (рис. 2.7) збільшилась у грудні 2014 р. порівняно з листопадом на 7,4% і на кінець грудня 2014 р. становила 14707,9 млн. грн., середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 4,5 місяця; борг за 3 місяці і більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 27,4% власників особових рахунків, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 23,1%, вивезення побутових відходів – 22,6%, газопостачання – 21,0%, централізоване водопостачання та водовідведення – 20,5% [117]. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 № 976 "Про затвердження Порядку погашення реструктуризованої заборгованості та внесення поточних платежів за житлово-комунальні послуги" у січні – грудні 2014р. з населенням було укладено 42,8 тис. договорів щодо погашення реструктуризованої заборгованості [117].

А, вже, у січні-червні 2015 р. заборгованість населення (наведено на рис. 2.8) з оплати житлово-комунальних послуг зменшилась у червні 2015р. порівняно з травнем на 2,6% і на кінець червня 2015р. становила вже на рівні

12223,2 млн. грн., середній термін заборгованості населення за всі послуги склав 2,8 місяця [117].

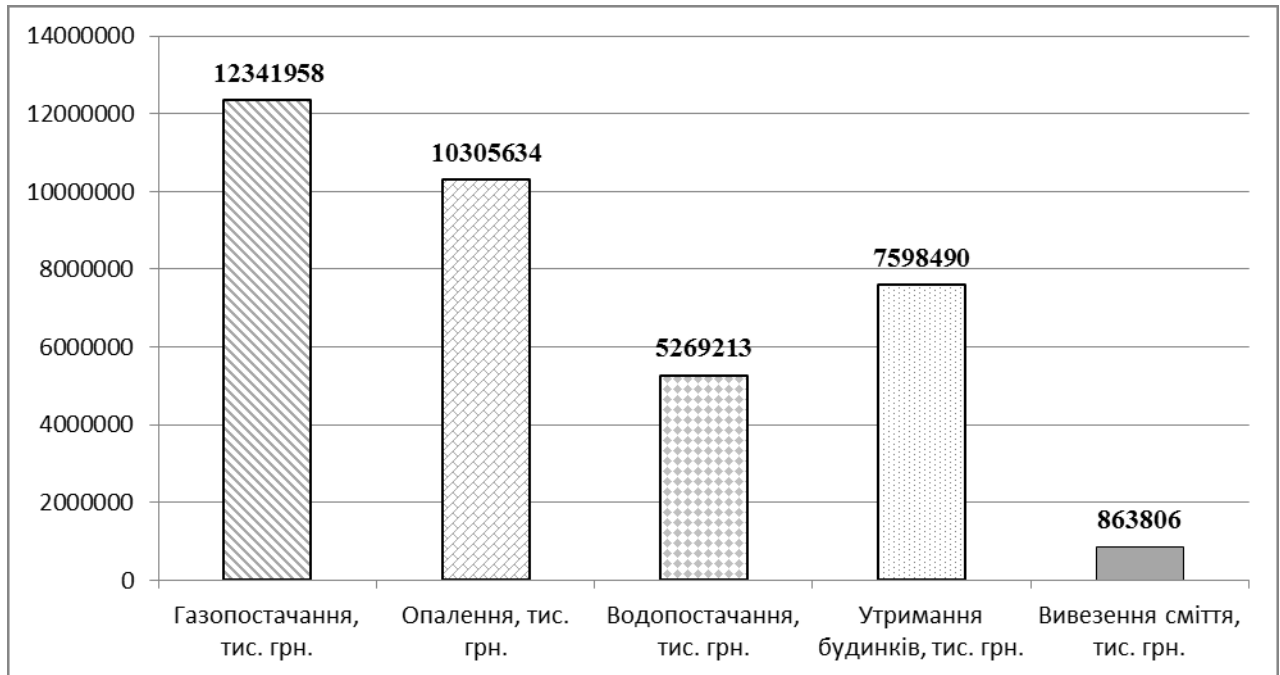

Рис. 2.7. Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги: результати 2014 р.

Джерело: складено за даними [117].

У червні 2015р. мали борг за 3 місяці і більше: за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 31,4% власників особових рахунків, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 21,5%, централізоване водопостачання та водовідведення – 20,1%, вивезення побутових відходів – 20,0%, газопостачання – 18,1% [117]. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 № 976 "Про затвердження Порядку погашення реструктуризованої заборгованості та внесення поточних платежів за житлово-комунальні послуги" у січні–червні 2015 р. з населенням було укладено 16,9 тис. договорів щодо погашення реструктуризованої заборгованості [117]. Таким чином, загальна тенденція у площині заборгованості населення за житлово-комунальні послуги в Україні відтворює / має невтішні результати (табл. 2.6).

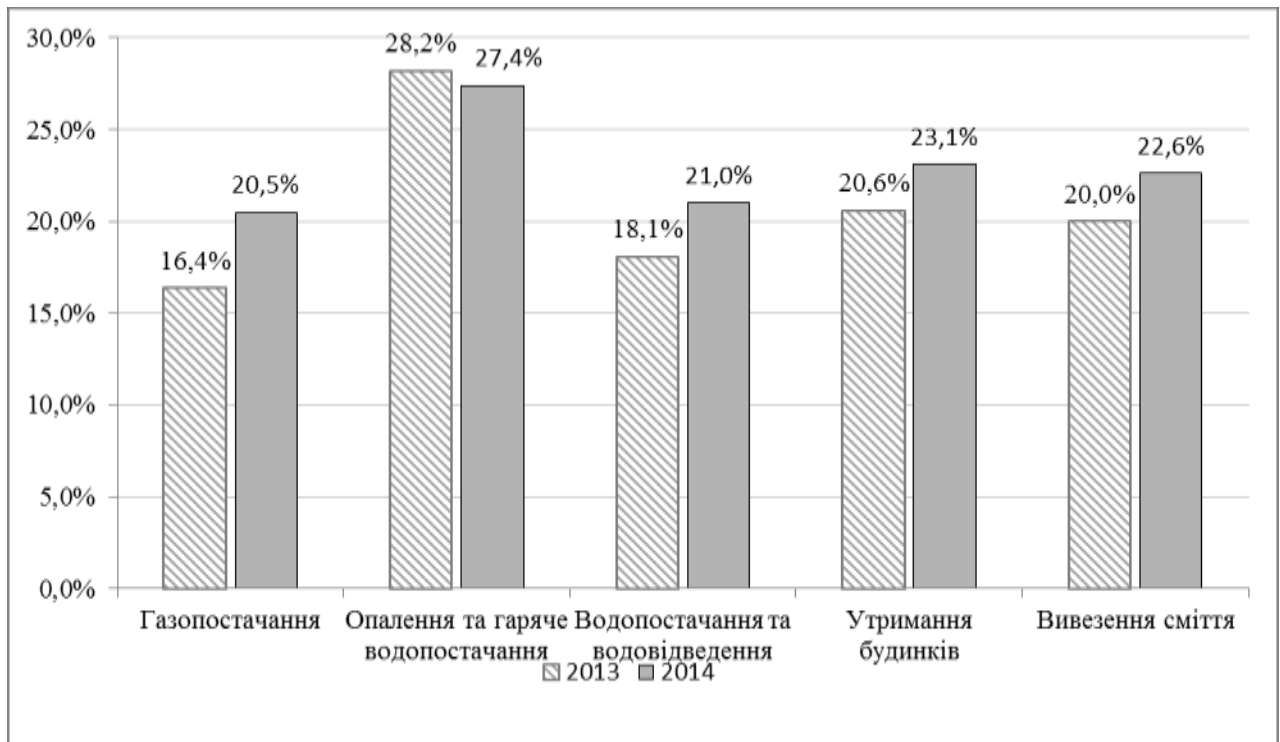

Рис. 2.8. Тенденції заборгованості населення за житлово-комунальні послуги в Україні, 2013-2014 рр.

Джерело: складено за даними [117].

Зниження заборгованості за найбільшим показником відбувалось в 2013 р. (7,4%), на грудень 2014 р. маємо середній термін заборгованості населення майже 3 місяці. Щодо боргу за централізоване опалення та гаряче водопостачання, його рівень впродовж 2012-2014 рр. складає 27-30%, борг за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 20-21%, вивезення побутових відходів – 20-22%, централізоване водопостачання – 18-20%, газопостачання – 16-20%. Хоча зазначені показники і не перевищують порогу у 30 відсотків, однак сталість такої тенденції до заборгованості без її рівня зниження ставить під загрозу фінансову безпеку підприємств ЖКГ.

Фінансовий стан підприємств ЖКГ у загальному є незадовільним. Незадовільний фінансовий стан підприємств ЖКГ підтверджується високим рівнем збитковості, що у деяких регіонах складає більше 600 млн. грн (табл. 2.7). За даними галузевої звітності на початок 2014 р. рік підприємства галузі отримали збитки у сумі 5023,0 млн. гривень [119]. Найбільші збитки отримали

підприємства [119]: комунальної теплоенергетики – 3595,6 млн. грн. та водопровідно-каналізаційного господарства – 1141,7 млн. гривень [119].

Таблиця 2.6

Тенденції заборгованості населення за житлово-комунальні послуги, 2012-2014 рр.

Показники	Роки		
	2012	2013	2014
Зниження заборгованості, %	3,9	7,4	2,6
Середній термін заборгованості населення за всі послуги, місяці	3,9	4,5	2,8
Кількість договорів щодо погашення реструктуризованої заборгованості, тис. од	71,0	42,8	16,9
Борг на 3 місяці в більше, в тому числі:			
– централізоване опалення та гаряче водопостачання, %	28,2	27,4	31,4
– утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, %	20,6	23,1	21,5
– вивезення побутових відходів, %	20	22,6	20,1
– централізоване водопостачання та водовідведення, %	18,1	21,0	20,0
– газопостачання, %	16,4	20,5	18,1

Джерело: складено автором дисертації за даними [117]

Фінансовий стан підприємств, що функціонують в межах ЖКГ.

У розрізі регіонів найбільші збитки отримали підприємства Донецької (990,7 млн. грн.), Дніпропетровської (573,3 млн. грн.), Харківської (506,3 млн. грн.) Луганської (373,3 млн. грн.) областей, найменші – Закарпатської (5,8 млн. грн.), Сумської (18,2 млн. грн.) та Чернівецької (34,8 млн. грн.) областей [119].

Відтак, зазначимо, що загальна сума дебіторської заборгованості підприємств галузі збільшилась на 1.01. 2014 рік на 415,0 млн. грн. (або на 3,1%) і станом на 01.01.2014 року складає 13,6 млрд. гривень [119]. Найбільший обсяг дебіторської заборгованості у Харківській (2033,4 млн. грн.), Донецькій (1856,4 млн. грн.), Дніпропетровській (1173,3 млн. грн.), Луганській (1 054,5 млн. грн.) областях та м. Києві (2 857,0 млн. грн.), найменший – в Чернівецькій (56,5 млн. грн.) та Тернопільській (76,4 млн. грн.) областях [119]. При цьому, за видами споживачів в регіонах держави дебіторська заборгованість розподіляється наступним чином (за даними джерела [119]):

Таблиця 2.7

Фінансовий стан підприємств ЖКГ на 01.01.2014, млн. грн.

Регіони України	січень-грудень 2013		січень-грудень 2012		Приріст/зниження до відповідного періоду минулого року	
	прибуток	збиток	прибуток	збиток	прибутку	збитку
Донецька	42,1	990,7	46,8	511,7	-4,7	479,0
Дніпропетровська	18,7	573,3	18,1	293,3	0,6	280,0
Харківська	6,8	506,5	16,4	320,6	-9,6	185,9
Луганська	12,8	373,3	234,3	106,4	-221,5	266,9
Кримська АР	7,3	270,5	86,1	92,7	-78,8	177,8
Одеська	17,1	205,0	7,6	13,5	9,5	191,5
м. Київ	51,5	196,1	21,9	195,6	29,6	0,5
Львівська	1,8	187,9	2,3	195,3	-0,5	-7,4
Полтавська	9,6	152,6	11,8	98,9	-2,1	53,6
Запорізька	36,4	139,4	1,3	22,8	35,1	117,1
м. Севастополь	0,9	138,4	1,9	22,9	-1,0	115,5
Житомирська	3,1	131,0	20,2	21,9	-17,1	109,1
Кіровоградська	5,4	122,4	30,5	36,7	-25,1	85,7
Черкаська	1,7	117,9	3,2	30,4	-1,5	87,5
Хмельницька	2,1	111,4	60,2	24,3	-58,2	87,1
Київська	7,6	110,2	26,5	8,9	-18,8	101,4
Чернігівська	3,1	108,1	4,4	20,7	-1,3	87,4
Івано-Франківська	2,3	102,7	0,9	75,4	1,4	27,3
Миколаївська	2,9	97,3	11,7	34,9	-8,9	62,4
Вінницька	4,3	77,0	36,1	9,4	-31,8	67,6
Рівненська	3,3	74,4	15,8	16,8	-12,5	57,6
Херсонська	1,8	62,6	2,6	29,4	-0,9	33,1
Волинська	5,2	58,5	11,2	33,8	-6,1	24,7
Тернопільська	7,2	56,5	0,1	60,2	7,1	-3,6
Чернівецька	1,8	34,8	0,9	10,4	1,0	24,4
Сумська	10,3	18,2	2,6	16,8	7,7	1,4
Закарпатська	1,3	5,8	1,3	10,0	-0,1	-4,2
Усього по Україні	268,3	5023,0	676,7	2313,8	-408,4	2709,2

Джерело: складено автором дисертації за даними, приведеними у [119]

- населення – 9292,4 млн. грн. (або 68,0 % від загальної заборгованості, що на 5,0%, або на 410,9 млн. грн. більше, ніж на початку року);
- пільги та субсидії – 567,2 млн. грн. (або 4,0% від загальної заборгованості, що на 10%, або на 50,2 млн. грн. більше, ніж на початку року);
- державні бюджетні установи – 141,3 млн. грн. (або це становить 1,0% від загальної заборгованості, що на 43,0%, або на 107,7 млн. грн. менше, ніж на початку року);

- місцеві бюджетні установи – 1278,3 млн. грн. (або 9,0% від загальної заборгованості, що на 50,0%, або на 427,7 млн. грн. більше, ніж на початку року);
- інші споживачі – 2343,9 млн. грн. (або 17,0% від загальної заборгованості, що на 14,0% або на 365,9 млн. грн. менше ніж на початку року) [119].

Так, зокрема, найбільший обсяг кредиторської заборгованості у Харківській (3 763,0 млн. грн.), Донецькій (3021,3 млн. грн.), Луганській (272,6 млн. грн.), Дніпропетровській (1604,4 млн. грн.) областях та м. Києві (5041,5 млн. грн.), найменший – в Закарпатській (90,8млн.грн.) Житомирській (111,1 млн. грн.), Херсонській (125,8млн. грн.) та Чернівецькій (126,3 млн. грн.) областях (засвідчено дисертантом за даними [119]). При цьому, аналіз динаміки рівня фінансової безпеки підприємств комунального господарства України дозволяє визначити її основні тенденції (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Фінансовий стан підприємств комунального господарства України
(на 1.01.2009–2014 рр.)

Роки	Структура за джерелами фінансування, млн. грн / % до попереднього періоду			
	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування,	Видатки зведеного бюджету	Отримані банківські кредити	Прямі іноземні інвестиції
На 1.01.2009	<u>-1611,7</u> 91	<u>444</u> 7	<u>4591</u> 98	<u>454,3</u> 158,9
На 1.01.2010	<u>-1930,2</u> 119	<u>248</u> 55,8	<u>4711</u> 102	<u>549</u> 120,8
На 1.01.2011	<u>-3346,01</u> 173	<u>844</u> 340	<u>4436</u> 94	<u>584,3</u> 106,5
На 1.01.2012	<u>-2559,1</u> 76	<u>324</u> 38	<u>4410</u> 99	<u>359,2</u> 61,5
На 1.01.2013	<u>-847,2</u> 331	<u>733,5</u> 226	<u>6457</u> 146	<u>369,8</u> 103
На 1.01.2014	<u>-756,6</u> 89,2	<u>518,6</u> 70,7	<u>4921</u> 76,21	<u>463,3</u> 125

Джерело: складено автором за даними [120; 121; 122].

Так, фінансовий результат від звичайної діяльності, хоч і зростає (крім 2013), але має збитковий результат, підприємства до 2013 рр. були активними щодо отримання кредитів, а також присутнє залучення прямих іноземних інвестицій (крім 2011, де простежується їх зниження порівняно з 2010 р.).

Відтак, підсумуємо про те, що, наразі, простежується збільшення дебіторської заборгованості, лєвова частка з якої у загальному обсязі належить населенню та категорії «інші споживачі». При цьому, підтвердимо і той факт, що кредиторська заборгованість ЖКГ закономірно є вищою в індустриальних областях, ніж аграрних у сукупності за специфікою діяльності (деталізовано дисертантом у попередній науковій праці [123]).

2.3. Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємств, що обслуговують ЖКГ в контексті фінансової безпеки

Слід признати, що в узагальненому вигляді процес визначення рівня фінансової безпеки через її оцінювання за критерієм їх забезпечення визначається ефективністю використання всіх видів ресурсів підприємств, зокрема: ресурсу капіталу, а саме акціонерного капіталу в поєднанні з довгостроковим позичковим капіталом та забезпеченням майбутніх витрат та платежів підприємства; техніко-технологічного ресурсу; інтелектуально-кадрового ресурсу; інформаційного ресурсу; інновацій в підходах та методах організації та управління фінансово-господарської діяльності підприємства; правового ресурсу. Поряд із цим, платоспроможність як складова системи фінансової безпеки підприємства (будь-якої форми власності) характеризує ефективність використання фінансових ресурсів, визначає стан рахунків, процеси руху грошових коштів, що в результаті забезпечує безперервний кругообіг фондів підприємства. Платоспроможність можна визначити як спроможність підприємства у короткостроковий період погасити найбільш термінові зобов'язання наявними в активі ресурсами і не допустити порушення

термінів розрахунку за поточними зобов'язаннями. Невиконання зобов'язань підприємства може мати такі наслідки, як його банкрутство або повна ліквідація (доведено й обґрунтовано автором у джерелі [123], що визначено й з'ясовано за результатами вивчення розробок, представлених у [154]).

Відтак, зазначимо, що до основних індикаторів оцінювання фінансової безпеки на підприємстві належать оцінювання фінансового стану підприємства, його платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності. В якості самостійного напряму проводиться оцінювання якості та конкурентоспроможності продукції. Наступною складовою оцінювання є виробничий процес, стан основних засобів та ефективність технологій. Окрема процедура оцінювання застосовується для трудових ресурсів підприємства та аналізу кадрової політики, а також управлінської складової фінансової безпеки. Враховуючи вище зазначене, вважаємо за доцільне вказати таке:

для аналізу показників фінансово-господарського стану підприємств ЖКГ щодо результатів управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки автором дисертації було обрано такі підприємства: ТОВ «Спецмонтажремонт», ПрАТ «Київмашпостачзбут», ПАТ «Київський завод «РІАП», ПАТ «Петроімпекс», ПрАТ «Київспецтранс», КП «Житлоінвестбуд-УКБ», ККВП «Міськпаливо», КП «Спецжитлофонд», КО «Київзеленбуд».

ТОВ «Спецмонтажремонт». Товариство з обмеженою відповідальністю з ремонту та капітальному будівництву об'єктів цивільного та промислового призначення Київської області. Діяльність підприємства спрямовано на металообробне та деревообробне виробництво; будівництво та ремонт будівель та споруд цивільного та промислового призначення, реставраційні роботи; виконання будівельно – монтажних робіт по системам газопостачання тиском до 1,2 МПа, монтаж тепло виробничих агрегатів тиском більше 0,7 АТ; буріння скважин на воду; ремонт автотранспортної техніки та агрегатів, сервісне обслуговування; експлуатація автотранспорту, здійснення автоперевезень; надання допомоги благодійним організаціям; надання консультаційних, маркетингових, посередницьких, інформаційних, рекламних та інших послуг,

які не заборонені законодавством України. проведемо ретроспективний аналіз основних показників діяльності ТОВ «Спецмонтажремонт» за 2012-2014 роки. Групування показників фінансово-господарської діяльності підприємства з метою попередньої оцінки його фінансового стану наведемо в табл. 2.9.

Загалом, можна вказати на таке: роботу підприємства протягом 2012-2014 років слід оцінити негативно, адже результатом його ефективної діяльності повинно бути забезпечення прибутковості. Відносно позикового капіталу спостерігається протилежна тенденція. Так, за період, що аналізується вартість позикових ресурсів зменшилася з 843,4 тис. грн. до 495,1 тис. грн. Спостерігається тенденція до стійкого зростання середньорічної вартості основних засобів. Дана ситуація свідчить про наявність коштів для оновлення обладнання. Негативним явищем на підприємстві є зменшення середньорічної вартості оборотних активів в 2014 році проти 2012 і 2013 років на 80 тис. грн. і 180,4 тис. грн. відповідно.

Таким чином, підсумуємо, що у ході проведеного аналізу нами було виявлено, що підприємство не є фінансово стійким. Про це свідчить динаміка більшості з наведених вище організаційно-економічних і фінансових показників. Розрахунок показників оборотності оборотних активів аналізованого підприємства наведено дисертантом у табл. 2.10.

За даними, які узагальнено автором у табл. 2.11, можна зробити наступний висновок про те, що на досліджуваному підприємстві існує брак оборотних коштів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Як видно з розрахунків (див., табл. 2.10 – 2.11), підприємство у звітному році оборотні активи використовувало ефективно. Про це свідчить збільшення їх віддачі порівняно з 2012 та 2013 роками відповідно на 441,6 % і 38,3 % відповідно. Знизилась також сума прибутку, яка отримана з 100 грн. оборотних активів на 7,1 грн. або 70,3 % відносно 2013 року. Однак порівняно з 2012 роком прибутковість оборотних активів зросла на 2 грн. або на 200,0 %. Поряд із зазначеним вище, слід вказати і на те, що баланси підприємства на вказані, у ретроспективному періоді, дати не є ліквідними, а саме, це засвідчено таким:

Таблиця 2.9.

Показники фінансово-господарської діяльності ТОВ «Спецмонтажремонт»

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення(+,) 2014 року від		2014 рік %	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал (станом на кінець періоду), тис.грн.	871	1189	514,3	-356,7	-674,7	59	43,2
1.1.Власний капітал:	27,6	96,2	19,2	-8,4	-77	69,5	20
- у тому числі: власний оборотний капітал	-170,7	-88,2	-183,2				
Нерозподілений прибуток або непокриті збитки	16,4	85	8	-8,4	-77	48,8	9,4
1.2.Позиковий капітал	843,4	1093	495,1	-348,3	-597,9	58,7	45,3
- у тому числі: поточні зобов'язання за розрахунками	843,4	1093	495,1	-348,3	-597,9	58,7	45,3
2.1.Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	981	1034,6	1117,3	+136,3	+82,7	113,9	108
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	738,4	838,8	658,4	-80	-180,4	89,1	78,5
- у тому числі: запасів	56,6	78	66,8	+10,2	-11,2	118	85,6
2.3.Середньооблікова чисельність працівників, чол.							
2.4.Фонд оплати праці, тис. грн.	450,5	646	317,9	-132,6	-328,1	70,6	49,2
3.1.Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	875,5	3983	4264	+3388,5	+281	487	107
3.2.Витрати:							
- сума, тис. грн.	1024,9	3995,8	2344	+1319,1	-1651,8	228,7	58,7
- витрати на 1 грн. виручки від реалізації	1,17	1	0,54	-0,63	+0,46	46,1	54
3.3.Прибуток (збиток), тис. грн.:							
- від операційної діяльності	7,2	85	20	+12,8	-65	277,8	23,5
- від звичайної діяльності до оподаткування	7,2	85	20	+12,8	-65	277,8	23,5
3.4.Фондовіддача, грн.	0,89	3,8	3,8	+2,91	-	427	100
Коефіцієнти:							
Автономності	0,03	0,08	0,03	-	-0,05	100	37,5
Маневреності	-6,1	-0,9	-9,5	-3,4	-8,6	-	-
Фінансової залежності	31,5	12,3	26,7	-4,8	+14,4	84,7	217
Абсолютної ліквідності	0,07	0,5	0,03	-0,04	-0,47	42,8	6
Термінової ліквідності	0,7	0,8	0,5	-0,2	-0,3	71,4	62,5
Загальної ліквідності	0,8	0,9	0,6	-0,2	-0,3	75	66,7

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності підприємства

Таблиця 2.10

**Показники ефективності використання оборотних коштів
на ТОВ «Спецмонтажремонт»**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Наявність оборотних коштів, тис. грн..	-170,7	-88,2	-183,2	-353,9	-271,4	-	-
а) брак	-232,6	-633,1	-200,1	-432,7	-833,2	-	-
Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	0,8	0,8	0,6	-0,2	-0,2	75	75
Оборотність	308	77	56	-252	-21	18,2	72,7
Оборотність виробничих запасів	44	7	7	-37	-	16	100
Оборотність дебіторської заборгованості	183	33	19	-164	-14	10,4	57,5
Оборотність кредиторської заборгованості	282	48	27	-255	-21	9,5	56,2
Оборотність грошових коштів	509	88	53	-456	-35	10,4	60,2
Коефіцієнт оборотності	1,2	4,7	6,4	5,2	1,7	533,3	136,1
Коефіцієнт завантаження	0,8	0,2	0,15	-0,65	-0,05	18,7	75
Прибутковість оборотних коштів	0,3	0,5	0,8	0,5	0,3	266,6	160
Рентабельність оборотних коштів, %	30	50	80	50	30	288,6	160

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

1) підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами. На кінець 2014 року найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання лише на 3,4 %, у 2012 та 2013 роках – відповідно на 7,3 % та 49,8 %;

2) ліквідними є друга та третя група активів протягом усього аналізованого періоду. Однак, слід зазначити, що підприємство не користується послугами установ банків і не має заборгованості як за довгостроковими, так і

за короткостроковими кредитами. Тому, вважаємо виконання 2 та 3 співвідношень можуть бути умовними;

3) відмічаємо недостатність власного капіталу як для формування важко ліквідних активів, так і оборотних активів. Отже, загалом, зміни в балансі свідчать про погіршення фінансового стану підприємства.

Таблиця 2.11.

Показники ефективності використання оборотних активів

ТОВ «Спецмонтажремонт»

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Прибуток (збиток), тис. грн.	7,2	85	20	+12,8	-65	277,8	23,5
Виручка від реалізації, тис. грн..	875,5	3983	4264	+3388,5	+281	487	107
Середні залишки оборотних активів, тис. грн.	738,4	838,7	658,3	-80,1	-180,4	89,1	78,5
Віддача оборотних активів, грн.	1,2	4,7	6,5	+5,3	+1,8	541,6	138,3
Рентабельність оборотних активів, %	1	10,1	3	+2	-7,1	300	29,7
Інтегральний показник ефективності використання оборотних активів, грн.	0,1	0,7	0,4	+0,3	-0,3	100	57,1

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Аналіз показників платоспроможності підприємства (табл. 2.12) вказує, що суб'єкт дослідження не є платоспроможним.

Відтак, засвідчимо, що за даними табл. 2.12 станом на кінець 2012 та 2013 років дане підприємство може негайно за рахунок наявних грошових коштів погасити відповідно лише 50,0 % та 3,0 % найбільш термінових зобов'язань, що майже у 10 разів нижче за оптимальне значення. У той же час, при нормативі 70,0-80,0% підприємство за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів може розрахуватися з боргами короткострокового характеру лише на 60,0% у 2012 році та 50,0% - у 2014 році.

Таблиця 2.12.

**Показники платоспроможності ТОВ «Спецмонтажремонт»
(станом на кінець року)**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,07	0,5	0,03	-0,04	-0,47	42,9	6
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,6	0,8	0,5	-0,1	-0,3	83,3	62,5
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,8	0,9	0,6	-0,2	-0,3	75	66,7
Коефіцієнт ліквідності запасів	0,1	0,08	0,1	-	+0,02	100	125
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	0,4	0,3	0,5	+0,1	+0,2	125	166,7
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,8	2,3	2	+0,2	-0,3	111,1	87
Коефіцієнт мобільності активів	0,8	0,8	0,6	-0,2	-0,2	75	75
Коефіцієнт співвідношення активів	3,4	5,4	1,5	-1,9	-3,9	44,1	27,8

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Отже, за результатами дослідження виявлено, що підприємство вважати платоспроможним протягом останніх трьох років не можна. Крім того, спостерігається тенденція до зниження всіх показників, які підлягали аналізу.

ПрАТ «Київмашпостачзбут». Діяльність підприємства спрямовано на надання торговельно-посередницьких, посередницьких, комерційних, виробничих, експертних, консультаційних, інформаційних, представницьких, сервісних, транспортних, побутових, комунальних, дилерських, брокерських, юридичних, маркетингових, інжинірингових та інших послуг суб'єктам господарської діяльності, громадянам, юридичним та фізичним особам.

Провівши коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підприємства (табл. 2.13) зазначимо, що коефіцієнти автономії, заборгованості та фінансової

залежності відповідають нормативним значенням і не мають суттєвих змін протягом аналізованого періоду.

Таблиця 2.13

**Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Київмашпостачзбут» за
2012 – 2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Коефіцієнт автономії	0,92	0,91	0,88	-0,04	-0,03	96	97
Коефіцієнт заборгованості	0,08	0,09	0,12	0,04	0,03	150	133
Коефіцієнт фінансової залежності	1,09	1,1	1,14	0,05	0,04	105	104
Співвідношення власного і позикового капіталу	11,24	9,85	7,1	-4,14	-2,75	63	72
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,09	0,1	0,14	0,05	0,04	156	140
Темп накопичення власного капіталу	1,08	1,03	1,01	-0,07	-0,02	94	98
Співвідношення капіталізованих коштів і власного оборотного капіталу	3,78	3,56	3,97	0,19	0,41	105	112
Маневреність власного капіталу	0,21	0,22	0,2	-0,01	-0,02	95	91

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Як видно з даних табл. 2.13, знижується показник співвідношення власного та позикового капіталу, внаслідок скорочення частки власного капіталу та зростання частки позикового капіталу у структурі пасивів. Тоді як, обернений показник – коефіцієнт фінансового левириджу – зростає. Темп накопичення власного капіталу суттєво не змінився. Показник співвідношення капіталізованих коштів і власних оборотних коштів знижується. Це свідчить про те що, капіталізовано менше коштів, отже їх стало більше в обороті, що є позитивним в діяльності підприємства. Маневреність власного капіталу зростає в динаміці. Що свідчить про підвищення частки власного капіталу, яка

використовується на формування оборотних активів. Далі проведемо оцінку рентабельності виробництва і продажу, а також ефективність використання капіталу підприємства – її наведено автором у табл. 2.14.

Оцінюючи рентабельність діяльності та капіталу ми спостерігаємо тенденцію до зниження всіх показників у 2014 р., що є наслідком збільшення операційних витрат і скорочення виручки від реалізації продукції, а також зростання вартості основних засобів та амортизації і зменшення власного капіталу. Також зменшується ефективність використання основних засобів. Прибуток, який припадає на 1 грн. власного капіталу також скорочується. Натомість відбувається збільшення показників рентабельності продажів.

Таблиця 2.14.

Оцінка рентабельності діяльності, продаж та капіталу ПрАТ

«Київмашпостачзбут» за 2012 – 2014 рр.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Рентабельність операційної діяльності, %	27,30	17,39	16,15	-11,15	-1,24	59	93
Продуктивність праці	3,27	2,57	1,87	-1,40	-0,70	57	73
Валова рентабельність продаж, %	21,89	26,64	30,98	9,09	4,34	142	116
Операційна рентабельність продаж, %	27,15	19,37	23,03	-4,12	3,66	85	119
Чиста рентабельність продаж, %	20,36	13,23	15,96	-4,40	2,73	78	121
Фондовіддача основних засобів	1,35	1,49	1,35	0,00	-0,14	100	91
Рентабельність основних засобів, %	27,54	19,75	21,53	-6,01	1,78	78	109
Рентабельність активів, %	13,75	9,68	10,47	-3,28	0,79	76	108
Рентабельність власного капіталу, %	15,28	10,6	11,74	-3,54	1,14	77	111
Доходність перманентного капіталу	0,15	0,106	0,117	-0,04	0,01	77	111
Коефіцієнт генерування доходів	0,18	0,10	0,094	-0,09	-0,01	51	88
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,0956	0,052	0,064	-0,03	0,01	67	123

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Розглянемо і значення показників оцінки ділової активності (табл. 2.15). Зауважимо за результатами аналізу: зменшення швидкості обороту власного капіталу свідчить про зниження оборотності, спадання ділової активності. Результатом дослідження є виявлення нераціональності структури частини власних засобів і ставить під сумнів доцільність використання власних засобів на підприємстві, відбувається зниження ефективності використання активів, які формуються за рахунок власного капіталу.

Таблиця 2.15

Оцінка ділової активності ПрАТ «Київмашпостачзбут» за 2012 – 2013 рр

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Оборотність активів	0,68	0,73	0,66	-0,02	-0,1	97	90
Оборотність власного капіталу	0,75	0,80	0,74	-0,01	-0,1	98	92
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	2,55	2,59	2,22	-0,3	-0,4	87	86
Час обороту оборотних коштів	919	139	162	-757	22,9	18	116
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	0,39	0,39	0,45	0,1	0,1	115	116

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Розглянемо оцінку платоспроможності та ліквідності (табл. 2.16).

Відтак, провівши оцінювання платоспроможності зроблено наступні висновки: показники відповідають нормативному значенню протягом аналізованого періоду). Тобто спостерігаємо позитивну тенденцію до підвищення ліквідності і покращення платоспроможності підприємства, що є наслідком збільшення суми наявних грошових коштів. Так, зокрема, коефіцієнт покриття свідчить про реальну можливість підприємства покрити поточні зобов'язання за рахунок його оборотних засобів. Значення цього показника скорочується протягом аналізованого періоду. На 1 грн. поточних зобов'язань на початок аналізованого періоду припадає 3,35 грн. оборотних активів, а на кінець періоду – 2,43 грн. (2008 р. – 2,13 грн.)

Таблиця 2.16

**Оцінка платоспроможності ПрАТ «Київмашпостачзбут»
за 2006 – 2011 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	3,35	3,15	2,43	-0,92	-0,72	73	77
Коефіцієнт швидкої платоспроможності (ліквідності)	1,55	1,95	1,61	0,06	-0,34	104	83
Коефіцієнт абсолютної платоспроможності (ліквідності)	1,26	1,82	1,39	0,13	-0,43	110	76
Коефіцієнт покриття запасами	1,80	1,21	0,82	-0,98	-0,39	46	68
Коефіцієнт покриття чистим грошовим потоком	1,69	1,58	1,31	-0,38	-0,27	78	83
Коефіцієнт покриття запасами і чистим грошовим потоком	3,18	2,89	2,26	-0,92	-0,63	71	78
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	5,4	0,43	0,82	-4,58	0,39	15	191
Забезпеченість активів готовими засобами платежу	0,10	0,17	0,17	0,07	0	170	100
Забезпеченість оборотних активів готовими засобами платежу	0,36	0,58	0,57	0,21	-0,01	158	98
Коефіцієнт автономії	0,92	0,91	0,88	-0,04	-0,03	96	97

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності підприємства

Коефіцієнт швидкої ліквідності свідчить про те, що за рахунок грошових коштів та очікуваних фінансових надходжень може бути погашено на початок аналізованого періоду - 155,0 % поточних зобов'язань, на кінець – 161,0 %.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності означає те, що на початок аналізованого періоду підприємство може погасити 126,0 % поточної заборгованості за рахунок наявних грошових коштів, а в кінці – 139,0 %.

Надалі, визначимо та проаналізуємо динаміку власного оборотного капіталу, оцінимо показники маневреності (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Оцінка власного оборотного капіталу та аналіз маневреності

ПрАТ «Київмашпостачзбут» за 2012 – 2014 рр.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Власні оборотні кошти, сформовані за рахунок стійких пасивів, тис. грн.	994,7	1078	995,2	0,5	-83,1	100	92
Маневреність оборотних активів	0,70	0,67	0,59	-0,11	-0,08	84	88
Маневреність власних оборотних коштів	0,53	0,86	0,97	0,44	0,11	183	113
Маневреність запасів	1,30	1,75	1,75	0,45	0	135	100
Маневреність швидко ліквідних активів	1,52	1,03	0,89	-0,63	-0,14	59	86

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Зауважимо таке: збільшення суми власних оборотних коштів свідчить те, що зростає частка оборотних активів профінансованих за рахунок стійких пасивів. Щодо маневреності оборотних активів, то зазначимо, що частка оборотних активів профінансованих за рахунок власних оборотних коштів і стійких пасивів суттєво не змінилася і становить 59,0 % на кінець періоду. Частка запасів профінансованих за рахунок власних оборотних коштів зросла з 130% до 175,0 % відповідно на початок і на кінець періоду. Також спостерігаємо скорочення темпів ліквідності активів. Відмітимо і суттєве зростання маневреності власних оборотних коштів свідчить про те, що частина власних оборотних активів, які трансформуються у інші оборотні активи зросла протягом аналізованого періоду з 53,0 % до 97,0%.

Провівши аналіз складу та ефективність формування фінансових ресурсів, а також оцінивши ефективність використання фінансових ресурсів та їх вплив на фінансовий стан та результати діяльності ПрАТ

«Київмашпостачзбут» ми можемо зробити висновок, що фінансовий стан підприємства протягом аналізованого періоду постійно змінювався. Проте, суттєвих змін ми не спостерігаємо. Скорочення певних показників фінансового стану на кінець аналізованого періоду також викликане зростанням дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Отже, ми можемо зазначити, що на кінець аналізованого періоду підприємство є абсолютно фінансово стійке, платоспроможне, ліквідне та кредитоспроможне. Але, відбувається зниження рентабельності діяльності і капіталу та ділової активності, внаслідок зменшення виручки від реалізації продукції, власного капіталу та збільшення основних засобів і оборотних активів.

ПАТ “Київський завод “РІАП”. До предметів діяльності підприємства належать виконання проектних робіт та їх реалізація; будівництво та реалізація нерухомості (житла, виробничих приміщень, об’єктів соціально-культурного побуту). Для оцінки фінансового стану ПАТ «Київський завод «РІАП» проведено аналіз джерела фінансування даного підприємства (табл. 2.18).

Зазначимо, що підприємство станом на кінець 2014 р. має загальний розмір капіталу 5575,0 тис. грн. За останні 3 роки спостерігаємо його збільшення на 937,9 тис. грн. порівняно з 2012 р. та на 771,8 тис. грн. відносно 2013 р. Основну частку у валюті балансу підприємства станом на кінець 2014 р. займає власний капітал, його розмір становить 4150,0 тис. грн. або 74,4% від сукупного капіталу. Власний капітал за аналізований період збільшився відносно 2012 р. на 447,4 тис. грн., відносно 2013 р. 190,6 тис. грн. Позиковий капітал також має тенденцію до збільшення у 2014 р. відносно 2012 р. на 338,5 тис. грн., відносно 2014 р. на 429,2 тис. грн. Слід відмітити збільшення поточних зобов'язань, у 2014 р. відносно 2012 р. на 476,8 тис. грн., відносно 2013р., на 418,4 тис. грн. Отже, як видно із розрахунків більша частина джерел фінансування даного підприємства здійснюється за рахунок власних коштів.

Оцінка фінансових показників господарської діяльності за 2012-2014 рр., який представлено в табл. 2.19.

Таблиця 2.18

Аналіз джерел фінансування ПАТ «Київський завод «РІАП»

за 2012 -2014 рр. тис. грн.

Показники	Ретроспективний період, роки							
	2012		2013		2014		Відхилення (+,-) 2014від:	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2012	2013
Капітал, разом:	4637,1	100	4803,2	100	5575,0	100	+937,9	+771,8
1. Власний капітал	3702,6	79,8	3959,4	82,4	4150,0	74,4	+447,4	+190,6
1.1. Статутний капітал	3669,0	79,1	3669,0	76,4	3669,0	65,8	-	-
1.2. Додатковий вкладений капітал	-	-	138,3	2,8	-	-	-	-138,3
1.3. Інший додатковий капітал	175,2	3,7	7,3	0,1	169,0	3,0	-6,2	+161,7
1.4. Нерозподілений прибуток	141,6	3,0	144,8	3,0	312,0	5,6	+170,4	+167,2
2. Позиковий капітал	934,5	20,1	843,8	17,5	1273,0	22,8	+338,5	+429,2
2.1. Довгострокові зобов'язання	166,3	3,6	17,2	0,3	11,0	0,2	-155,3	-6,2
2.2. Короткострокові кредити та позики	-	-	-	-	17,0	0,3	+17	+17
2.3. Поточні зобов'язання за розрахунками	768,2	16,5	826,6	17,2	1245,0	22,3	+476,8	+418,4

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Відповідно до даних, наведених автором у табл. 2.19, чистий дохід (виручка) за аналізований період збільшилась на 7224,3 тис. грн. по відношенню до 2012 р. та на 4796,1 тис. грн. по відношенню до 2013 р., що свідчить про збільшення обсягу реалізованої продукції та послуг на цьому підприємстві. Із збільшенням обсягу виробленої продукції збільшилась собівартість на 6404,0 тис. грн. по відношенню до 2012 р. та на 4578,1 тис. грн. по відношенню до 2013 р. Завдяки підвищенню ефективності використання активами підприємства збільшились фінансові результати від звичайної діяльності на 148,9 тис. грн. відносно 2012 р. і на 62,0 тис. грн. – до 2013 р.

Таблиця 2.19

Аналіз фінансових показників господарської діяльності ПАТ «Київський завод «РІАП» за 2012 -2014 рр. тис. грн.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації	8277	10705	15502	+7224,3	+4796,1	187,27	144,80
2. Собівартість реалізованої продукції	6574	8399	12978	+6404	+4578,1	197,41	154,50
3. Валовий прибуток	1703,	2306,	2524,	+820,3	+218	148,15	109,45
4. Фінансовий результат від операційної діяльності	78,3	168,6	275,0	+196,7	+106,4	351,21	163,11
5. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	58,1	145,0	207	+148,9	+62	356,28	142,76
6. Чистий прибуток (збиток)	34,0	130,8	197	+163	+66,2	579,41	150,61
7. Валюта балансу	4637,1	4803,2	5575	+937,9	+771,8	120,23	116,07
8. Середня величина необоротних активів	2792,0	2973,3	2967	+175	-6,3	106,27	99,79
9. Середня величина оборотних активів	2152,4	1738,7	2217	+64,6	+478,3	103,00	127,51
10. Середня величина власного капіталу	3608,6	3831,0	4054	+445,9	+223,5	112,36	105,83
11. Середня величина залученого капіталу	1346,7	889,1	1058	-288,2	+169,4	78,60	119,05

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

При цьому, засвідчимо, що підприємство працює прибутково, про це свідчить показник чистого прибутку, який в порівнянні із 2012 р. збільшився на 163,0 тис. грн., із 2013 р. на 66,2 тис. грн. За аналізовані періоди зросла валюта балансу, в активах підприємства відбулося збільшення вартості оборотних активів відносно 2012 р. на 64,6 відносно 2013р. на 478,3 тис. грн., що свідчить про підвищення ділової активності підприємства. Позитивним показником є перевищення вартості власного капіталу над позиковим, що свідчить про

високу фінансову стійкість аналізованого підприємства. Проведемо аналіз фінансової стійкості даного підприємства (табл. 2.20).

Таблиця 2.20

**Оцінка фінансової стійкості ПАТ «Київський завод «РІАП»
за 2012 -2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1.Коефіцієнт концентрацій власного капіталу	0,79	0,82	0,74	-0,05	-0,08	93,7	90,2
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,25	1,21	1,34	+0,09	+0,13	107,2	110,7
3.Коефіцієнт маневрування власного оборотного капіталу	0,23	0,26	0,31	+0,08	+0,05	134,8	119,2
4. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,20	0,17	0,23	+0,03	+0,06	115,0	135,3
5. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	0,05	0,006	0,004	-0,046	-0,002	8,0	66,7
6.Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів	0,04	0,004	0,003	-0,037	-0,001	7,5	75,0
7. Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,17	0,02	0,008	-0,162	-0,012	4,7	40,0
8.Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,25	0,21	0,31	+0,06	+0,1	124,0	147,6

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Як видно зі свідчень, представлених у табл. 2.20, у динаміці протягом трьох років прослідковується зменшення частки власних коштів, авансованих у діяльність підприємства, і відповідно, доля залученого капіталу у цьому ж періоді збільшується, а саме: у 2014 р. – 74% авансованих у діяльність підприємства коштів були власними і 23% - залученими, які в порівнянні з 2012 р. збільшились на 0,03 пунктів, а з 2013 р. на 0,06 пунктів. Відповідно,

отриманим даним можна стверджувати, що підприємство є фінансово незалежним, оскільки вважають, що нижня межа коефіцієнта концентрації власного капіталу 0,5, а в нашому випадку – 0,74. Такий же висновок можна зробити і стосовно коефіцієнта концентрації залученого капіталу оскільки його верхньою межею вважають 50%, а в нашому випадку він складав 23,0%. Так, у 2012 р. доля авансованого власного капіталу складала - 23,0%, у 2013 р. - 26,0%, у 2014 р. – 31,0%. Ці дані виявлені при розрахунку коефіцієнта маневрування власного оборотного капіталу. Отже, у загальному усі визначені коефіцієнти фінансової стійкості в характеризуються позитивно. У таке підприємство інвестори і кредитори охоче будуть вкладати кошти, оскільки воно з більшою ймовірністю може погасити борги за рахунок власних коштів.

Проведемо аналіз ліквідності та платоспроможності досліджуваного підприємства (табл. 2.21).

Таблиця 2.21

Аналіз показники ліквідності й платоспроможності

ПАТ «Київський завод «РІАП» за 2012 -2014 рр.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,6	0,4	0,1	-0,5	-0,3	17	25
2. Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	1,3	1,4	1,4	+0,1	-	108	100
3. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	2,1	2,2	2,0	-0,1	-0,2	95	91
4. Доля обігових коштів в активах	0,35	0,38	0,46	+0,11	+0,08	131	121
5. Доля виробничих запасів в поточних активах	0,17	0,21	0,11	-0,06	-0,1	65	52
6. Маневрування функціонуючого капіталу	0,59	0,31	0,11	-0,48	-0,2	19	35

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Як видно зі свідчень, які обґрунтовано автором у табл. 2.21, у динаміці зазначено зниження значення показника маневрування функціонуючого капіталу - у 2014 р. в порівнянні із 2012-2013 рр. Таке зниження цього показника характеризується негативно оскільки в 2014 р. у підприємства зменшились активи. Для нормально функціонуючого підприємства цей показник змінюється в межах від 0,3-1, на досліджуваному підприємстві він нижче норми. Є невелике збільшення долі обігових коштів в активах: так у 2014 р. вона збільшилась на 0,11 відносно 2012 р. та на 0,08 порівняно із 2013 р. Поряд із цим, про позитивний фінансовий стан підприємства свідчить значення коефіцієнта загальної ліквідності: чим вищий цей показник, тим кращий фінансовий стан підприємства. Значення цього показника у 2011 р. в межах норми, яке коливається в межах 1,5-2,5. Це означає, що підприємство здатне погасити свої борги за рахунок результатів своєї діяльності, а саме на кожен гривню короткострокових зобов'язань припадало 2,0 гривні поточних активів. Так, у 2014 р. коефіцієнт загальної ліквідності зменшився на 0,1 у порівнянні з 2012 р. та на 0,2 по відношенню до 2013 р. відповідно.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (у 2012 р. його значення склало 1,3, у 2013 р. 1,4, а у 2014 р. – 1,4) дозволяє оцінити високу можливість погашення підприємством короткострокових зобов'язань у випадку його критичного стану і визначає цю динаміку як позитивну. У нашому випадку, можна вказати про те, що у 2014 р. спостерігається значення коефіцієнта швидкої ліквідності вище норми. Це можна оцінити позитивно. Найбільш жорстким критерієм платоспроможності і ліквідності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності. В 2014 р. значення цього показника нижче норми, яка коливається в межах 0,2-0,35, і склав 0,1, що менше від 2012 р. на 0,5, та менше від 2013 р. - на 0,3 пунктів. Це свідчить про те, що підприємство немає достатню кількість грошових коштів, і частина короткострокових зобов'язань не може бути покрита негайно за їх рахунок.

Надалі, автором проаналізовано динаміку за показниками фінансових результатів (табл. 2.22). Так, зокрема, у звітному році спостерігається

підвищення всіх показників фінансових результатів підприємства. Валовий прибуток при цьому підвищився на 820,3 тис. грн. відносно 2012 р. та на 218,0 тис. грн. відносно до 2013 р., в наслідок підвищення фізичного обсягу реалізованої продукції й зниження цін. А, відповідно, підвищення чистого прибутку може бути обумовлено ефективним керуванням податковими платежами, та витратами на виробництво продукції.

Таблиця 2.22

Аналіз динаміки фінансових результатів ПАТ «Київський завод «РІАП» за 2012-2014 рр., тис. грн.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Валовий прибуток	1703,7	2306,0	2524,0	+820,3	+218	148,1	109,5
Фінансовий результат від операційної діяльності	78,3	168,6	275,0	+196,7	+106,4	351,2	163,1
Фінансовий результат від звичайної діяльності по оподаткуванню	58,1	145,0	207,0	+148,9	+62	356,3	142,8
Фінансовий результат від звичайної діяльності	34,0	130,8	197,0	+163	+66,2	579,4	150,6
Чистий прибуток	34,0	130,8	197,0	+163	+66,2	579,4	150,6

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Оцінку рентабельності досліджуваного підприємства представлено в табл. 2.23 згідно якої рентабельність продукції у 2014 р. склала (1,7%), тобто підприємство отримало 1,7 коп. прибутку на гривню реалізованої продукції. Це свідчить про ефективну діяльність в процесі ціноутворення. І як наслідок, що стосується рентабельності основної діяльності, то вона підвищилась у 2014 р. по відношенню до 2013 р. на 0,1 пунктів, що вказує на високу спроможність підприємства у процесі відтворення та розширення своїх виробничих можливостей і ефективне використання авансованих у діяльності коштів. У показника рентабельності основного капіталу теж тенденція до підвищення, а

точніше у 2014 р. його значення підвищилось в порівнянні із 20103 р. на 0,7 пунктів, через підвищення фінансової діяльності. Показник рентабельності власного капіталу у 2014 р. мав значення (4,9%), тобто власники підприємства отримали прибутки від вкладеного у діяльність власного капіталу.

Таблиця 2.23

**Оцінка показників рентабельності ПАТ «Київський завод «РІАП»
за 2012 -2014 рр.,%**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	58,1	145,0	207,0	+148,9	+62	356,3	142,8
Рентабельність основної діяльності	1,2	2,0	2,1	+0,9	+0,1	175,0	105,0
Рентабельність продукції	0,9	1,6	1,7	+0,8	+0,1	188,9	106,3
Рентабельність основного капіталу	1,25	3,0	3,7	+2,45	+0,7	296,0	123,3
Рентабельність власного капіталу	1,5	3,6	4,9	+3,4	+1,3	326,7	136,1

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Таким чином, зазначимо, що підприємство станом на кінець 2014 р. має загальний розмір капіталу 5575,0 тис. грн. За останні 3 роки спостерігаємо його збільшення на 937,9 тис. грн. порівняно з 2009 р. та на 771,8 тис. грн. відносно 2013 р. Основну частку у валюті балансу підприємства станом на кінець 2014 р. займає власний капітал, його розмір становить 4150,0 тис. грн. або 74,4% від сукупного капіталу. Власний капітал за аналізований період збільшився відносно 2012 р. на 447,4 тис. грн., відносно 2013р. 190,6 тис. грн. Як видно із розрахунків більша частина джерел фінансування даного підприємства здійснюється за рахунок власних коштів. Підприємство працює прибутково, про це свідчить показник чистого прибутку, який в порівнянні із 2012 р. збільшився на 163,0 тис. грн., із 2013 р. на 66,2 тис. грн. Позитивним показником є перевищення вартості власного капіталу над позиковим, що

свідчить про високу фінансову стійкість аналізованого підприємства. Загалом, можна зробити висновок, що за рахунок підвищення фінансових показників, підприємство має підвищення всіх показників рентабельності.

Проаналізуємо склад та структуру оборотних активів підприємства (табл. 2.24). Розрахунки свідчать, що станом на кінець 2014 р. підприємство володіло оборотними активами вартістю 2570,0 тис. грн. Порівняно з 2012 р. вони зросли на 956,9 тис. грн., відносно 2014 р. – збільшились на 705,7 тис. грн. Отже, підприємство останнім часом розширює обсяги своєї діяльності. Підвищення частки оборотних активів при ефективному їх використанні призведе до прискорення оборотності сукупних активів підприємства.

Таблиця 2.24

**Склад та структура оборотних активів ПАТ «Київський завод «РІАП» за
2012 -2014 рр., тис. грн.**

Показники	Ретроспективний період, роки							
	2012		2013		2014		Відхилення, (+,-) 2014 від:	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2012	2013
Грошові кошти та їх еквіваленти, у тому числі:	504,6	31,3	319,0	17,1	142,0	5,5	-362,6	-177
- у національній валюті	504,6	31,3	319,0	17,1	142,0	5,5	-362,6	-177
Кошти у розрахунках, у тому числі:	455,5	28,2	789,5	42,3	1624,0	63,2	+1168,5	+834,5
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	314,1	19,5	672,0	36,0	1203,0	46,8	+888,9	+531
- дебіторська заборгованість за розрахунками	141,4	8,7	117,5	6,3	421,0	16,4	+279,6	+303,5
Запаси, у тому числі:	630,3	39,1	712,0	38,2	764,0	29,7	+133,7	+52
- виробничі запаси	277,4	17,2	391,2	21,0	275,0	11,0	-2,4	-116,2
- незавершене виробництво	109,8	6,8	141,0	7,5	336,0	13,1	+226,2	+195
- готова продукція	197,7	12,2	141,0	7,5	114,0	4,4	-83,7	-27
- товари	45,4	2,8	38,7	2,1	39,0	1,5	-6,4	0,3
Усього оборотних активів	1613,1	100	1864,3	100	2570,0	100	+956,9	+705,7

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Станом на кінець 2014 р. найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства займають середньо ліквідні активи – 63,2%; найменшу - високоліквідні активи – 5,5%. Частка ж низько ліквідних оборотних активів знизилась з 39,1% у 2012 р. до 29,7% у 2014 р. Отже, структуру оборотних активів з фінансової точки оцінити позитивно не маємо змоги.

Таким чином, слід відмітити про те, що протягом аналізованого періоду відбуваються зміни в бік зниження ліквідності оборотних активів підприємства. Причини зміни фінансових ресурсів, авансованих в оборотні активи, можливо встановити також при вивченні змін, які відбуваються в складі джерел їх покриття. Недостатність джерел формування поточних активів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень.

Проведено аналіз управління дебіторської заборгованістю. Для проведення аналізу дебіторської заборгованості складемо аналітичну табл. 2.25. Як бачимо, більшу частину всієї дебіторської заборгованості – це дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка збільшилась у звітному р., що свідчить про зменшення попиту або збільшення обсягу виробництва продукції.

Таблиця 2.25

**Склад і динаміка структури дебіторської заборгованості
ПАТ «Київський завод «РІАП» за 2009 -2011 рр., тис. грн.***

Дебіторська заборгованість	Ретроспективний період, роки						Відхилення 2014р. від:	
	2012		2013		2014		2014р. від:	
	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	2012р.	2013р.
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	314,1	68,9	672,0	85,1	1203,0	74,1	888,9	531
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
з бюджетом	-	-	6,3	0,8	-	-	-	-6,3
за виданими авансами	54,7	12,0	37,3	4,7	39,0	2,4	-15,7	1,7
Інша поточна дебіторська заборгованість	86,7	19,0	73,9	9,4	382,0	23,5	295,3	308,1
Усього:	455,5	100	789,5	100	1624,0	100	1168,5	834,5

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Відмітимо, що дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом у 2014 р. зменшилась відносно 2013 р. на 6,3 тис. грн. За виданими авансами відносно 2012 р. дебіторська заборгованість зменшилась на 15,7 тис. грн., а відносно 2013 р. збільшилась на 1,7 тис. грн. При цьому, можна признати, що найбільшими темпами зростання відмічена інша дебіторська заборгованість, відносно 2012р. збільшення склало 295,3 тис. грн., відносно 2013р. на 308,1 тис. грн. Загальна сума дебіторської заборгованості в 2014 р. збільшилась по відношенню до 2012р. на 1168,5 тис. грн., та збільшилася відносно 2013 р. на 834,5 тис. грн. Розрахуємо показники дебіторської заборгованості (табл. 2.26).

Таблиця 2.26

Показники дебіторської заборгованості

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Обіговість дебіторської заборгованості (Кдз), раз	18	14	9,5	-8,5	-4,5	52,8	67,9
Період погашення дебіторської заборгованості (Дпдз), днів	20	26	38	+18	+12	190,0	146,2
Частка дебіторської заборгованості у загальному обсязі оборотних коштів (Чдз), %	28,2	42,3	63,2	+35	+20,9	224,1	149,4

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Такі показники свідчать про збільшення дебіторської заборгованості, так в структурі обігових коштів дебіторська заборгованість збільшилась з 28,2% в 2009 р., до 63,2% в 2014 р. Період погашення дебіторської заборгованості збільшився в 2014 р. по відношенню до попередніх років, що свідчить про збільшення вартості дебіторської заборгованості та зниження попиту на продукцію підприємства.

Проведемо, відповідно, і економіко-статистичний аналіз джерел формування оборотних активів підприємства, табл. 2.27.

Як свідчать дані, які приведено у табл. 2.27, найбільшим джерелом фінансування оборотних активів суб'єкту дослідження є позиковий капітал.

Власний капітал участі у формуванні оборотних активів приймає у 2012 р. на 42,7%, у 2013р. на 55,0%, у 2014 р. на 44,7%. Аналізуючи таблиці виникає питання щодо доречності розрахунку питомої ваги складових джерел формування оборотних активів. Адже підприємство може мати дефіцит власного оборотного капіталу, що зумовлює від'ємне значення цього показника та впливає на показники структури.

Таблиця 2.27

Джерела формування оборотних активів
ПАТ «Київський завод «РІАП» за 2012 -2014 рр., тис. грн.

Показники	Ретроспективний період, роки							
	2012р.		2013р.		2014р.		Відхилення, (+,-) 2014р. від:	
	тис. грн.	структура, %	тис. грн.	структура, %	тис. грн.	структура, %	2012р.	2013р.
Власний оборотний капітал: у тому числі	689,8	42,7	1025,5	55,0	1150,0	44,7	+460,2	+124,5
- статутний капітал	3669,0	227,4	3669,0	196,8	3669,0	142,7	-	-
- інший додатковий капітал	175,2	11,0	7,3	0,4	169,0	6,6	-6,2	+161,7
Позиковий капітал: у тому числі	934,5	58,0	843,8	45,3	1431,0	55,7	+496,5	+587,2
- за товари, роботи, послуги	210,0	13,0	272,7	14,6	280,0	10,8	+70	+7,3
- бюджетом	76,5	4,7	56,8	3,0	76,0	2,9	-0,5	+19,2
- зі страхування	98,3	6,1	87,1	4,6	122,0	4,7	+23,7	+34,9
- з оплати праці	150,9	9,3	194,3	10,4	259,0	10,1	+108,1	+64,7
Усього оборот-них активів	1613,1	100	1864,3	100	2570,0	100	+956,9	+705,7

Джерело: Розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Проте, доцільно зазначити, що у фінансовому аналізі, наприклад, частка власного оборотного капіталу у фінансуванні поточних активів має назву

коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власним капіталом і є одним із показників, який характеризує фінансову стійкість підприємства.

Визнаємо таке: підприємство, яке аналізується, немає дефіциту власного оборотного капіталу, розмір якого постійно зростає – від 689,8 тис. грн. у 2012 р. до 1150,0 тис. грн. у 2014 р. Привертає увагу, що підприємство протягом аналізованого періоду недостатність власного капіталу для формування мобільних активів компенсувало за рахунок залучення поточної кредиторської заборгованості. Залучення цих коштів відбувається за рахунок розрахунків з постачальниками за відвантажену продукцію, надані послуги, строк сплати якої ще не настав. На кінець 2014 р. сума цієї заборгованості склала 280,0 тис. грн. Отже, можна підсумувати про таке: розрахунки свідчать, що станом на кінець 2014 р. підприємство володіло оборотними активами вартістю 2570,0 тис. грн. Порівняно з 2012 р. вони зросли на 956,9 тис. грн., відносно 2013 р. – збільшились на 705,7 тис. грн. Найбільшим джерелом фінансування оборотних активів суб'єкту дослідження є позиковий капітал. Підприємство, яке аналізується, немає дефіциту власного оборотного капіталу, розмір якого постійно зростає - від 689,8 тис. грн. у 2012 р. до 1150,0 тис. грн. у 2014 р.

ПАТ «Петроїмпекс». Досліджуючи оборотні активи, варто зазначити, що їх вартість за аналізований період зростала на 345 062 тис. грн. Така тенденція пояснюється збільшенням оборотних виробничих фондів на 105 338 тис. грн. та фондів обігу на 239 724 тис. грн.

Оцінювання показників структури джерел формування капіталу ПАТ «Петроїмпекс» за аналізований період представлено в табл. 2.28. Відповідно до значень, які представлено у табл. 2.28, частка власного капіталу у джерелах формування пасивів підприємства зменшилася до 72,4% у 2014 р., що свідчить про деяке зниження його рівня фінансової стійкості. При цьому, як видно, питома вага зобов'язань у структурі пасивів збільшувалася протягом 2012-2014 рр. з 24,9% до 27,6%, що є негативною тенденцією. Незважаючи на таку динаміку, залежність підприємства від кредиторської заборгованості залишається незначною у 2014 р.

Таблиця 2.28.

**Структура джерел формування капіталу
ПАТ «Петроїмпекс» за 2012-2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Власного капіталу в джерелах формування капіталу	73,2	73,2	72,4	-0,8	-0,8	98,9	98,9
2. Зобов'язань у джерелах формування капіталу	24,9	25,1	27,6	2,7	2,5	110,8	110,0
3. Довгострокових зобов'язань у зобов'язаннях	68,6	62,9	60,2	-8,4	-2,7	87,8	95,7
4. Поточних зобов'язань в зобов'язаннях	29,9	35,4	39,8	9,9	4,4	133,1	112,4
5. Кредиторської заборгованості в джерелах формування капіталу	5,9	6,3	6,0	0,1	-0,3	101,7	95,2
6. Кредиторської заборгованості в зобов'язаннях	23,6	25,2	21,8	-1,8	-3,4	92,4	86,5
7. Кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях	78,9	71,2	54,9	-24	-16,3	69,6	77,1

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

За результатами аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості виявлено, що заборгованість за товари роботи та послуги з бюджету спостерігається дебетове сальдо, із внутрішніми розрахунками подібна тенденція спостерігається протягом в 2012 рр., а в 2014 р. переважає кредитове сальдо. За іншими видами заборгованості протягом аналізованого періоду дебіторська перевищує кредиторську заборгованість. Визнаємо наступне: у табл. 2.29. подано загальний порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості ПАТ «Петроїмпекс» за 2012-2014 рр.

За результатами аналізу свідчень, які наведено у табл. 2.29, підсумуємо: досліджуване підприємство протягом 2012-2014 рр. дотримувалося політики перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською. Отже, перевищення дебіторської заборгованості підприємства над кредиторською свідчить про активне сальдо, тобто вилучення оборотних коштів із

господарської діяльності підприємства на користь дебіторів. І, відповідно, фінансовий стан підприємства, безпосередньо, залежить від того наскільки засоби, що вкладені в активи підприємства трансформуються у реальні грошові кошти, а також від того, як ефективно на підприємстві використовуються активи. Тому, доцільним є розрахунок показників оборотності активів ПАТ «Петроімпекс», які наведено у табл. 2.30. Відповідно до розрахунків в табл. 2.30, середній термін обороту оборотних активів підвищувався протягом 2012-2014 рр. з 181 дня до 209 днів. Це пояснюється зниженням, як відомо з результатів економіко-статистичного аналізу, швидкості обороту оборотних активів з 1,98 до 1,72, тобто підприємство скоротило дохідність 1 грн. середньорічної вартості оборотних активів.

Таблиця 2.29.

Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості ПАТ «Петроімпекс» за 2012-2014 рр.

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1 Дебіторська заборгованість, тис. грн.	463 251	546 507	570 944	107 693	24 437	123,2	104,5
у т.ч. товарного характеру	316 716	388 979	408 016	91 300	19 037	128,8	104,9
2.Кредиторська заборгованість, тис. грн.	211 037	234 816	225 397	14 360	-9 419	106,8	96,0
у т.ч. товарного характеру	197 371	231 051	219 609	22 238	-11 442	111,3	95,0
3.Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості, грн.	2,195	2,327	2,533	0	0	115,4	108,9
у т.ч. товарного характеру	1,605	1,684	1,858	0	0	115,8	110,3

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Таблиця 2.30.

**Показники оборотності активів ПАТ «Петроімпекс»
за 2012-2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у % до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,98	1,91	1,72	-0,26	-0,19	90,1	90,1
2. Час обороту оборотних активів (днів)	181	189	209	28	20	110,6	110,6
3. Коефіцієнт оборотності запасів	3,9	4,1	4,1	0,2	0	100,0	100,0
4. Час обороту запасів (днів)	92	87	89	-3	2	102,3	102,3
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,72	3,15	2,82	-0,9	-0,33	89,5	89,5
6. Час обороту дебіторської заборгованості (днів)	97	114	128	31	14	112,3	112,3
7. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,87	4,79	5,00	0,13	0,21	104,4	104,4
8. Час обороту кредиторської заборгованості (днів)	74	75	72	-2	-3	96,0	96,0

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Така тенденція є негативною, і, відповідно, характеризує результати діяльності підприємств і свідчить про уповільнення оборотності оборотних коштів, збільшення потреби в них, в результаті чого підприємства не мають змогу мобілізувати частину оборотних коштів. Оборотність дебіторської заборгованості зменшилася за рахунок значного збільшення вартості дебіторської заборгованості товарного характеру. Так, в 2014 р. складала 128 днів проти 97 у 2012. Тому, можемо констатувати, що швидкість перетворення дебіторської заборгованості на ліквідні засоби платежу зменшилася. Отже, вищевикладений аналіз оборотності оборотних коштів показав, що в цілому ПАТ «Петроімпекс» не досить ефективно використовує наявні в нього оборотні кошти, протягом періоду, що аналізується.

Основні показники ліквідності та платоспроможності досліджуваного підприємства представлено в табл. 2.31.

Таблиця 2.31

**Аналіз показників оцінювання ліквідності та платоспроможності
ПАТ «Петроїмпекс» за 2012-2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,02	0,03	0	0,01	100,0	150,0
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,40	1,38	1,19	-0,21	-0,19	85,0	86,2
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,33	2,19	1,92	-0,41	-0,27	82,4	87,7
4. Коефіцієнт критичної ліквідності	1,56	1,47	1,31	-0,25	-0,16	84,0	89,1
5. Коефіцієнт покриття запасів	2,22	2,47	2,35	0,13	-0,12	105,9	95,1

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

За даними табл. 2.31 значення коефіцієнта абсолютної ліквідності в 2012-2014 рр. (0,03 та 0,02) вказують на те, що покриття поточних зобов'язань високоліквідними оборотними активами становить 3,0% та 2,0% відповідно, що характеризують недостатню миттєву грошову платоспроможність підприємства. При цьому, засвідчимо наступне: коефіцієнт швидкої ліквідності є досить жорстким тестом на ліквідність. За результатами проведених розрахунків коефіцієнт швидкої ліквідності перевищує межі нормативної оцінки і на кінець 2014 р. становить 1,19. На зростання показника вплинуло збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, зменшення грошових коштів та їх еквівалентів.

У 2014 р. оборотні активи перевищували поточні зобов'язання в 1,92 рази. Значення даного показника є вищими від визначеного нормального рівня та свідчать про те, що підприємство має здатність до погашення поточних зобов'язань, а також є потенційна можливість розрахуватися з довгостроковим зобов'язаннями. Серед допоміжних коефіцієнтів оцінювання ліквідності

підприємства виділяють показник критичної ліквідності, який протягом періоду зростав. Необхідно врахувати і значення коефіцієнту покриття запасів в 2014 р., який, як видно, суттєво знизився і становив 2,35. Така ситуація характеризує, що на кожен гривню коштів, вкладених у запаси, припадає у сукупності 2,35 власних коштів, довго- та короткострокових зобов'язань.

Відтак, на основі проведеного аналізу ліквідності можна зазначити, що підприємство має задовільний рівень ліквідності, хоча і існують деякі проблеми з платоспроможністю. Отже, керівництву підприємства треба тримати курс на підвищення рівня його ліквідності. У цій відповідності зазначимо таке:

для визначення стабільності діяльності підприємства з позиції довгострокової перспективи варто звернути увагу на його фінансову стійкість. У табл. 2.32 представлено результати розрахунку відносних показників фінансової стійкості досліджуваного підприємства, саме з урахуванням вищенаведених факторів.

Відповідно до результатів, які представлені у табл. 2.32, значення коефіцієнта автономії коливається межах 0,732 в 2012 р. до 0,724 в 2014 р. Тобто, частка власного капіталу у валюті балансу зменшується. Зниження коефіцієнта свідчить про практично незначне зниження рівня фінансової незалежності підприємства. Але при цьому варто зазначити, що ризик кредиторів є мінімальним і підприємство може покрити свої зобов'язання за рахунок власних джерел фінансування. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу доповнює попередній показник. Його значення протягом 2012-2014 рр., збільшувалося з 0,24 до 0,276. Це свідчить про низький рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів. За коефіцієнтом фінансового ризику в 2012 р. на 1 грн. власного капіталу припадало 33 коп. позикового капіталу, а в 2014 р. вже 38 коп. Тобто, можемо зазначити, що рівень ризику вкладення в капіталу зріс. Стосовно коефіцієнта фінансової стабільності який є оберненим до коефіцієнта фінансового ризику, то його значення знизилося до 2,620.

Таблиця 2.32.

**Відносні показники аналізу фінансової стійкості
ПАТ «Петроїмпекс» за 2012-2014 рр.**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
Показники структури джерел формування капіталу							
1. Коефіцієнт фінансової автономії	0,732	0,732	0,724	-0,008	-0,008	98,9	98,9
2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,245	0,247	0,276	0,031	0,029	112,7	111,7
3. Коефіцієнт фінансового ризику	0,335	0,337	0,382	0,047	0,045	114,0	113,4
4. Коефіцієнт фінансової стабільності	2,987	2,965	2,620	-0,367	-0,345	87,7	88,4
5. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,189	0,177	0,187	-0,002	0,01	98,9	105,6
6. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,697	0,640	0,602	-0,095	-0,038	86,4	94,1
7. Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,303	0,360	0,398	0,095	0,038	131,4	110,6
Показники стану оборотних активів							
1. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,129	-0,099	-0,091	0,038	0,008	70,5	91,9
2. Коефіцієнт забезпечення оборотності оборотних активів власними оборотними коштами	-0,545	-0,373	-0,313	0,232	0,06	57,4	83,9
3. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	-1,366	-1,010	-0,819	0,547	0,191	60,0	81,1
4. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	-0,024	-0,026	-0,052	-0,028	-0,026	216,7	200,0
Показники стану основного капіталу							
1. Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,771	0,754	0,743	-0,028	-0,011	96,4	98,5
2. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,714	0,691	0,676	-0,038	-0,015	94,7	97,8
3. Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,199	0,221	0,245	0,046	0,024	123,1	110,9
4. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів	0,209	0,242	0,267	0,058	0,025	127,8	110,3

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

Це свідчить про те, що знижувалась забезпеченість власного капіталу позиковим. Загалом, за даним показником, підприємство має достатній рівень фінансової стійкості та є відносно незалежним від зовнішніх фінансових джерел. Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів підприємства знизився до 1,187. З одного боку таку ситуацію можемо трактувати як зниження залежності від зовнішніх джерел фінансування, а з іншого боку - збільшення довіри до підприємства з боку кредиторів та інвесторів, підвищення його інвестиційної активності за рахунок залучення довгострокових кредитів. Значення коефіцієнтів довгострокових і поточних зобов'язань характеризують структуру позикового капіталу. Частка довгострокових зобов'язань частка довгострокових зобов'язань знизилася до 60,2%, а поточних зросла до 39,8%.

Для більш детального аналізу фінансових результатів діяльності ПАТ «Петроїмпекс» варто звернути увагу на його показники рентабельності та окупності (табл. 2.33). Рентабельність виробництва протягом 2012-2014 рр. зменшилася до 13,0%, що свідчить про те, що знизився рівень чистого прибутку на гривню реалізованої продукції. Подібну тенденцію має і коефіцієнт рентабельності реалізації, який знизився до 5,32% у 2013 р.

Наступним показником, що характеризує наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для одержання прибутку є рентабельність сукупного капіталу. Загальна рентабельність сукупного капіталу у 2013 р. зменшується до значення у 5,99%.

Зазначимо таке: чиста рентабельність сукупного капіталу має протилежну тенденцію в 2013 р. підвищилася до позначки 2,24%. Рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) знизилася до 3,06. Причиною зменшення показника стало зменшення чистого прибутку та збільшення власного капіталу. Значення показників окупності сукупного та власного капіталу за аналізований період збільшилися до 35,0% та 48,0% у 2014 р. Отже, за результатами аналізу фінансово-майнового стану ПАТ «Петроїмпекс» можемо сформулювати висновок про те, що підприємство характеризувалось нестабільними темпами розвитку,

має задовільний рівень ліквідності та фінансової стійкості, низькі показники рентабельності капіталу, що є негативною тенденцією.

Таблиця 2.33

**Показники рентабельності та окупності
ПАТ «Петроїмпекс» за 2012-2014 рр., %**

Показники	Ретроспективний період, роки						
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2014 року від		2014 рік у %до:	
				2012 року	2013 року	2012 року	2013 року
1. Рентабельність виробництва	26,73	20,03	13,00	-13,73	-7,03	48,6	64,9
2. Рентабельність реалізації	18,92	12,83	5,32	-13,6	-7,51	28,1	41,5
3. Загальна рентабельність сукупного капіталу, %	10,78	5,99	-	-10,78	-5,99	0,0	0,0
4. Чиста рентабельність сукупного капіталу, %	3,45	2,24	-	-3,45	-2,24	0,0	0,0
5. Рентабельність власного капіталу, %	4,68	3,06	-	-4,68	-3,06	0,0	0,0
6. Коефіцієнт окупності сукупного капіталу	0,32	0,35	0,35	0,03	0	109,4	100,0
7. Коефіцієнт окупності власного капіталу	0,44	0,48	0,48	0,04	0	109,1	100,0

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності підприємства

ПАТ «Київспецтранс». ПАТ «Київспецтранс» засновано в 1989 р. Це підприємство надає послуги з поховання твердих побутових відходів на полігоні №5 у с. Підгірці Київської області. Утилізує понад 50% твердих побутових відходів м. Києва. 46,83% акцій «Київспецтрансу» володіє компанія «Геотрон» (Київ), 51% - Київрада. Результати аналізу платоспроможності та організаційно-фінансової діяльності ПАТ «Київспецтранс» - наведено автором у Додатку А, табл. А.1.

КП «Житлоінвестбуд-УКБ». КП «Житлоінвестбуд-УКБ» створене рішенням Київської міської ради від 21.12.2001 р. Підприємство підпорядковане Департаменту будівництва та житлового забезпечення виконавчого органу Київради (КМДА). Підприємство створене з метою організації проектування, будівництва, реконструкції, капітального ремонту,

введення в експлуатацію, відчуження об'єктів житлового та нежитлового призначення, залучення коштів фізичних та юридичних осіб для будівництва житла та об'єктів нерухомості. Зокрема, у обов'язки фахівців підприємства входить: оформлення документів на земельну ділянок під забудову, підготовка проекту на будівництво та його узгодження, спорудження об'єктів з контролем якості відділом технагляду, здача об'єкту в експлуатацію «під ключ». Безпосередньо будівництвом займаються ген- підрядні будівельні організації. На будівельних майданчиках підприємства працює сучасна техніка, застосовуються вітчизняні та зарубіжні новітні технології, при облаштуванні будинків використовуються новітні системи утеплення стін, ефективні звукоізоляційні матеріали, гідроізоляційні системи. Так, зокрема, можна признати, що за роки діяльності «Житлоінвестбуд-УКБ» побудовано та введено в експлуатацію 166 житлових будинків, загальною площею понад 1,9 млн. кв. м. споруджено 19 паркінгів та автостоянок загальною площею 66,5 тис. кв. м. на 1721 машиномісць, 19 нежитлових об'єкти загальною площею 92,8 тис. кв. м. Аналіз платоспроможності та організаційно-фінансової діяльності підприємства наведено у додатку А, табл. А.2.

ККВП «Міськпаливо». Київське комунальне виробниче підприємство «Міськпаливо» почало функціонувати до Великої Вітчизняної війни та відновило свою діяльність в 1944 році. Підприємство є юридичною особою, здійснює свою діяльність на засадах повної господарської самостійності, господарського розрахунку, має самостійний баланс, та розрахунковий та інші рахунки в установах банку, печатку із своїм найменуванням, штампи, бланки. Сьогодні підприємство забезпечує твердим паливом тисячі домогосподарств і сотні підприємств та організацій, а також є головним постачальником у сфері забезпечення твердим паливом київських державних установ і населення. ККВП «Міськпаливо» має потужні виробничо-технологічні бази, які розташовані в центрі міста і мають виходи до гілок залізниці. Також підприємство забезпечене власними вузлами переробки дров, автомобільним транспортом, тракторопогрузчиками. Досліджуване підприємство здатне

приймати великі обсяги твердого палива та забезпечити оптимальні логістичні рішення для ведення роздрібно-оптової торгівлі. Результати аналізу організаційно-фінансової діяльності підприємства, в т. ч. платоспроможності наведено в додатку А, табл. А.3.

КП «Спецжитлофонд». Комунальне підприємство з утримання та експлуатації житлового фонду спеціального призначення «Спецжитлофонд» створено рішенням Київської міської ради від 1 березня 2001 р. №217/1194. Підприємство засновано на комунальній власності територіальної громади міста Києва і підпорядковується Головному управлінню житлового забезпечення КМДА. Підприємство є юридичною особою і здійснює свою діяльність на принципах господарського розрахунку, має окремий баланс. Підприємство приймає участь в програмі іпотечного кредитування «30х70». Аналіз платоспроможності та організаційно-фінансової діяльності підприємства наведено в додатку А, табл. А.4.

КО «Київзеленбуд». За радянських часів озелененням і благоустроєм столиці опікувались сільгоспвідділ міськвиконкому та Міський трест зеленого будівництва. З 1956 року починає діяти Управління зеленої зони Києва, а з 2001 року - комунальне об'єднання «Київзеленбуд». Наразі, «Київзеленбуд» об'єднує десять районних комунальних підприємств по утриманню зелених насаджень, міську станцію захисту зелених насаджень, три лісопаркові господарства, міський декоративний розсадник «Теремки». На балансі підприємства знаходиться 111 парків загальною площею 2,7 тис. га., 457 скверів площею понад 420 га., 59 бульварів площею до 200 га., а також 32,6 тис. га. лісопаркового господарства, на території яких знаходиться 37 зон відпочинку. Результати аналізу платоспроможності та організаційно-фінансової діяльності підприємства наведено в додатку А, табл. А.5.

Загалом, за досліджуваними підприємствами рівень їхньої фінансової стійкості та платоспроможності в системі фінансової безпеки, у загальному, пропонується характеризувати такими показниками: фондovіддачі, коефіцієнтами оборотності оборотних коштів, кількість обертів в періоді,

рентабельності операційної діяльності, автономності, маневреності, фінансової залежності, абсолютної ліквідності (табл. 2.34)

Таблиця 2.34

**Показники рівня фінансової стійкості та платоспроможності в системі
фінансової безпеки підприємства**

Період	ТОВ «Спецмонтажремонт»	ПрАТ «Київмашпостачзбут»	ПАТ «Київський завод «РІАП»	ПАТ «Петроїмпекс»
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.				
2012	875,5	84,77	8277,7	1376,5
2013	3983,0	79,33	10705,9	1953,5
2014	4264,0	113,07	15502,0	2785,2
Відхилення 2014/2012	+3388,5	+112,07	+7224,3	+2784,2
Витрати, тис. грн.				
2012	1024,90	328,52	8926,6	1308,2
2013	3995,80	350,22	12153,4	2150,0
2014	2344,0	326,82	17066,0	1349,7
Відхилення 2014/2012	+1319,10	-325,82	+8139,4	+1348,7
Показник фондівдачі, грн.				
2012	0,89	1,35	1,7	3,38
2013	3,8	1,49	2,0	3,05
2014	3,8	1,35	3,1	2,1
Відхилення 2014/2012	+2,91	-	+2,1	-1,1
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, кількість обертів в періоді				
2012	1,2	2,5	3,8	1,98
2013	4,7	2,6	6,1	1,91
2014	6,4	2,2	6,9	1,72
Відхилення 2014/2012	+5,2	-1,2	+3,1	-0,72
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності, %				
2012	7,02	27,30	1,2	26,73
2013	21,27	17,39	2,0	20,03
2014	8,53	16,15	2,1	13,00
Відхилення 2014/2012	+7,53	-15,15	+0,9	-12,0
Коефіцієнт автономності, тис.грн.				
2012	0,03	0,88	0,13	0,732
2013	0,08	0,92	0,32	0,732
2014	0,03	0,91	0,45	0,724
Відхилення 2014/2012	-	-0,09	-0,55	-0,276
Коефіцієнт маневреності, тис.грн.				
2012	-6,1	0,15	0,23	0,129

Період	ТОВ «Спецмонтажремонт»	ПрАТ «Київмашпостачзбут»	ПАТ «Київський завод «РІАП»	ПАТ «Петроімпекс»
2013	-0,9	0,21	0,26	0,099
2014	-9,5	0,22	0,31	0,091
Відхилення 2014/2012	-3,4	-0,78	+0,08	-0,909
Коефіцієнт фінансової залежності, тис.грн.				
2012	31,5	1,14	1,25	1,35
2013	12,3	1,09	1,21	1,37
2014	26,7	1,1	1,34	1,38
Відхилення 2014/2012	-4,8	-0,1	+0,09	+0,38
Коефіцієнт абсолютної ліквідності, тис.грн.				
2012	0,07	1,26	0,6	0,03
2013	0,5	1,82	0,4	0,02
2014	0,03	1,39	0,1	0,03
Відхилення 2014/2012	-0,04	+1,03	-0,5	-

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємств

Відтак, підтвердимо про таке: на основі узагальнення результатів проведеного фінансового аналізу підприємств ЖКГ можна зробити висновок, що позитивно діяльність підприємств характеризує процес збільшення виручки від реалізації продукції, а також відповідна позитивна динаміка коефіцієнту рентабельності операційної діяльності підприємства ТОВ «Спецмонтажремонт» та ПАТ «Київський завод «РІАП» за аналізований період. Окрім цього, спостерігалось незначне погіршення значення коефіцієнту абсолютної ліквідності ТОВ «Спецмонтажремонт» та ПАТ «Київський завод «РІАП». Особливу увагу потрібно приділити значенням показника фінансової залежності, зростання якого є передумовою для зниження рівня фінансової безпеки підприємства. На ПрАТ «Київспецтранс» за період з 2012 по 2014 рр. спостерігалось незначне зменшення показників рентабельності, зокрема, рентабельність активів у 2014 р. порівняно з 2012 р. знизилась з 16,0% до 4,0% відповідно, рентабельність продажу знизилась з 17,0% до 5,0%. В той же час, протягом усього аналізованого періоду позитивну динаміку має коефіцієнт фінансової стабільності за рахунок коефіцієнту автономії власного капіталу у т.ч. позитивно характеризує діяльність підприємства тенденція до зростання

коефіцієнту оновлення основних засобів. В цілому можна зазначити, що значення фінансово-економічних показників діяльності ПрАТ «Київспецтранс» свідчать про відносно стабільну та ефективну діяльність підприємства, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх чинників.

Доцільно зазначити наявність позитивної динаміки щодо оновлення основних виробничих засобів на КП «Житлоінвестбуд-УКБ». Протягом аналізованого періоду спостерігалось незначне падіння значень коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності підприємства. Так, у 2014 р. значення коефіцієнту швидкої ліквідності склало 2,14, що на 0,21 менше ніж у 2013 р. В цілому, негативно характеризує результати діяльності аналізованого підприємства наявні у 2013-2014 рр. збитки від операційної діяльності при наявності валового прибутку у 2013 р.

Висновки до розділу 2

За результатами проведення економіко-статистичного аналізу, репрезентованого у розділі можна засвідчити про таке, що на рівень фінансової безпеки підприємств, які функціонують та є суміжними в межах житлово-комунального господарства, має суттєвий вплив їх платоспроможність. Зазначене дозволяє зробити такі висновки:

1. Вчасне та ефективне реагування на зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ не лише створює передумови забезпечення платоспроможності підприємств, а й уможливорює завоювання провідних ринкових позицій в умовах динамічного розвитку сучасної економіки. Результати моніторингу впливу чинників зовнішнього середовищ на платоспроможність та рівень фінансової безпеки підприємств за характером впливу 31,0% є дестимулянтами відповідно до підприємства та 36,0% – дестимулянтами, відповідно, до суб'єктів зовнішнього середовища. Під контрольованим управлінням знаходиться 54,0% чинників, 26,0% є більш

контрольованим, аніж неконтрольованим. Наявність установлених чинників зовнішнього середовища дозволить стверджувати про дотримання відповідного рівня фінансової безпеки підприємства на основі відповідного рівня виживання або адаптованості.

2. Відповідно до змістовного аналізу складових системи забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств ЖКГ визнана проблема у площині виконання заходів реформ ЖКГ, у загальному, остання породжена відсутністю збалансованості росту вартості надання послуг для юридичних та фізичних осіб порівняно з рівнем якості надання цих послуг; відсутність фінансово-доведених обґрунтувань розмірів субсидіювання та їх фінансового навантаження на державний бюджет; низький рівень інвестицій в сфері ЖКГ, відсутність активності населення щодо укладення договорів про надання житлово-комунальних послуг; низька активність та відсутність чітких програм дії створення ОСББ, фактично ОСББ мають створювати ініціативні групи, що відповідно до законодавства самовизначаються і в подальшому повинні стати юридичною особою, ініціативна група має самостійно вивчати законодавчу базу, накази, визначати технічний стан будинку, що саме по собі є не врегульованим відповідно до наявності таких фахівців власників приміщень певного будинку чи групи будинків. Фінансування реформ покладалось на кошти державних та місцевих бюджетів без залучення інвестиційних ресурсів, залучення яких орієнтувалось в межах виконавців певних заходів, а не суб'єктів управління, які опікуються реалізацією програм.

3. За безпекою витрачання ресурсів недоотримання фінансових ресурсів підприємствами ЖКГ виявлено, що за недотриманням фінансових ресурсів найнижчий показник щодо усунення проблеми має Дніпропетровська область; щодо незаконних витрат ресурсів у повному обсязі не усуваються в жодній області; за нецільовими витратами ресурсів найгірший показник їх усунення в Сумській області; усунення недостачі ресурсів найгірше відбувалось в Одеській, Закарпатській, Львівській областях та у м. Києві (не більше 10,0%).

4. Щодо платоспроможності споживачів, галузь ЖКГ постійно знаходить в групі ризику щодо дебіторської заборгованості. Низький рівень оплати наданих послуг споживачами створює передумови фінансової незахищеності таких підприємств та знижує рівень фінансової безпеки. Зниження заборгованості за найбільшим показником відбувалось в 2014 р. (7,4%), на січень-червень 2015р. маємо середній термін заборгованості населення майже 3 місяці. Щодо боргу за централізоване опалення та гаряче водопостачання, його рівень впродовж 2013-2015 рр. складає 27,0-30,0%, борг за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 20,0-21,0%, вивезення побутових відходів – 20,0-22,0%, централізоване водопостачання – 18,0-20,0%, газопостачання – 16,0-20,0%. Хоча зазначені показники і не перевищують порогу у 30 відсотків, однак сталість такої тенденції до заборгованості без її рівня зниження ставить під загрозу фінансову безпеку підприємств ЖКГ.

5. Незадовільний фінансовий стан підприємств ЖКГ підтверджується високим рівнем збитковості, що у деяких регіонах складає більше 600 млн. грн. Простежується збільшення дебіторської заборгованості, лівова частка з якої у загальному обсязі належить населенню та категорії "інші споживачі". Кредиторська заборгованість ЖКГ закономірно є вищою в індустріальних областях, ніж аграрних у сукупності за специфікою діяльності.

6. Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємств, що обслуговують ЖКГ в системі фінансової безпеки надав можливість виявити такі результати за підприємствами. ТОВ «Спецмонтажремонт». підприємство не є фінансово стійким. на досліджуваному підприємстві існує брак оборотних коштів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Баланси підприємства на вказані дати не є ліквідними: а) підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами; б) ліквідними є друга та третя група активів протягом усього аналізованого періоду. Однак, слід зазначити, що підприємство не користується послугами установ банків і не має заборгованості

як за довгостроковими, так і за короткостроковими кредитами; в) відмічаємо недостатність власного капіталу як для формування важко ліквідних активів, так і оборотних активів. Підприємство вважати платоспроможним протягом останніх трьох років не можна. Крім того, спостерігається тенденція до зниження всіх показників, які підлягали аналізу.

7. Відповідно за аналізом ПрАТ «Київмашпостачзбут» слід зазначити про зниження показника співвідношення власного та позикового капіталу, внаслідок скорочення частки власного капіталу та зростання частки позикового капіталу у структурі пасивів. Тоді як, обернений показник – коефіцієнт фінансового левериджу – зростає. Маневреність власного капіталу зростає в динаміці, що свідчить про підвищення частки власного капіталу, яка використовується на формування оборотних активів. Присутня нерациональність структури частини власних засобів і ставить під сумнів доцільність використання власних засобів на підприємстві, відбувається зниження ефективності використання активів, які формуються за рахунок власного капіталу. Провівши оцінювання платоспроможності зроблено наступні висновки: показники відповідають нормативному значенню протягом аналізованого періоду, спостерігаємо позитивну тенденцію до підвищення ліквідності і покращення платоспроможності підприємства, що є наслідком збільшення суми наявних грошових коштів. Фінансовий стан підприємства протягом аналізованого періоду постійно змінювався, але не суттєво. На кінець аналізованого періоду підприємство є абсолютно фінансово стійке, платоспроможне, ліквідне та кредитоспроможне. Але відбувається зниження рентабельності діяльності і капіталу та ділової активності, внаслідок зменшення виручки від реалізації продукції, власного капіталу та збільшення основних засобів і оборотних активів.

8. За результатами аналізу ПАТ «Київський завод «РІАП» більша частина джерел фінансування даного підприємства здійснюється за рахунок власних коштів. Відповідно отриманим даним можна стверджувати, що підприємство є фінансово незалежним, оскільки коефіцієнт концентрації

власного капіталу складає 0,74. В загальному усі визначені коефіцієнти фінансової стійкості характеризуються позитивно. Підприємство немає достатню кількість грошових коштів, і частина короткострокових зобов'язань не може бути покрита негайно за їх рахунок. Позитивним показником є перевищення вартості власного капіталу над позиковим, що свідчить про високу фінансову стійкість аналізованого підприємства. Загалом можна зробити висновок, що за рахунок підвищення фінансових показників, підприємство має підвищення всіх показників рентабельності. Протягом аналізованого періоду відбуваються зміни в бік зниження ліквідності оборотних активів підприємства. Період погашення дебіторської заборгованості збільшився в 2014 р. відносно попередніх років, що свідчить про збільшення вартості дебіторської заборгованості та зниження попиту на продукцію підприємства. Привертає увагу, що підприємство протягом аналізованого періоду недостатність власного капіталу для формування мобільних активів компенсувало за рахунок залучення поточної кредиторської заборгованості

9. За результатами аналізу ПАТ «Петроїмпекс» слід зазначити, що питома вага зобов'язань у структурі пасивів збільшувалася протягом, що є негативною тенденцією. Щодо дебіторської та кредиторської заборгованості виявлено, що заборгованість за товари роботи та послуги з бюджету спостерігається дебетове сальдо, із внутрішніми розрахунками подібна тенденція спостерігається протягом в 2012 рр., а в 2014 р. переважає кредитове сальдо. За іншими видами заборгованості протягом аналізованого періоду дебіторська перевищує кредиторську заборгованість. Підприємство дотримувалося політики перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською. Швидкість перетворення дебіторської заборгованості на ліквідні засоби платежу зменшилася. Покриття поточних зобов'язань високоліквідними оборотними активами становить 3,0% та 2,0% відповідно, що характеризують недостатню миттєву грошову платоспроможність підприємства. Коефіцієнт швидкої ліквідності перевищує межі нормативної

оцінки, на що вплинуло збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги, зменшення грошових коштів та їх еквівалентів. На основі проведеного аналізу ліквідності можна зазначити, що підприємство має задовільний рівень ліквідності, хоча і існують деякі проблеми з платоспроможністю. Отже, керівництву підприємства треба тримати курс на підвищення рівня його ліквідності. Тобто, частка власного капіталу у валюті балансу зменшується. Зниження коефіцієнта свідчить про практично незначне зниження рівня фінансової незалежності підприємства. Але, при цьому, варто зазначити і підстрелити про таке: ризик кредиторів є мінімальним і підприємство може покрити свої зобов'язання за рахунок власних джерел фінансування. Загалом, підприємство має достатній рівень фінансової стійкості та є відносно незалежним від зовнішніх фінансових джерел. Загалом підприємство характеризувалось нестабільними темпами розвитку, має задовільний рівень ліквідності та фінансової стійкості, низькі показники рентабельності капіталу, що є негативною тенденцією.

Основні положення економіко-статистичного розділу дисертації опубліковано автором у попередніх наукових працях [81; 123].

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ УПРАВЛІННЯ ЇХ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ

3.1. Механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств

Нестабільність світової фінансової системи, кризові явища в національній економіці, невизначеність перспектив фінансово-господарської діяльності підприємств ЖКК підтверджують необхідність створення ефективної системи управління платоспроможністю і формування власної системи фінансової безпеки, яка здатна захистити їх від різних фінансових загроз та ризиків. Зазначимо, що, найчастіше, у практиці фінансово-господарської діяльності системи управління платоспроможністю, фінансовою стійкістю і системи фінансової безпеки, у цілому, створювали фінансові інститути, зокрема банківські установи (доведено у роботах [124-127]). Для фінансово-кредитних інститутів система фінансової безпеки була об'єктивно необхідна внаслідок значення банків для соціально-економічної системи країни, окремих регіонів, міст та суб'єктів господарювання. Однак, як визнано автором у Розділах 1 та 2, негативна ситуація на світовому фінансовому ринку, проведення на території України антитерористичної операції впливає на українську фінансову систему і вимагає прийняття відповідних рішень не лише на рівні органів державної влади, а й на рівні окремих суб'єктів господарювання [128-133]. Необхідність прийняття таких рішень передбачає створення кожним суб'єктом господарювання фінансового і нефінансового секторів економіки власної системи фінансової безпеки з метою забезпечення можливості своєчасно приймати відповідні рішення при негативних змінах зовнішнього чи внутрішнього середовища. У цьому зв'язку, слід зосередитися на обґрунтуванні пріоритетних напрямів підвищення платоспроможності в системі фінансової безпеки підприємства ЖКГ набуває особливого значення.

Створення системи фінансової безпеки не лише для банків чи інших фінансових інститутів, а й суб'єктів підприємництва нефінансового сектору, у т.ч. підприємств ЖКГ, є відносно новим напрямом наукових досліджень. Якщо для банків та інших фінансових інститутів такі системи розроблялись протягом довгострокового періоду часу, то для суб'єктів підприємництва нефінансового сектору економіки, зокрема підприємств ЖКГ, такі системи не створювались. Найчастіше на рівні суб'єктів господарювання нефінансового сектору досліджувались питання, що були пов'язані з потребою розроблення систем економічної безпеки задля захисту та протидії різним видам ризиків [134-140]. Відтак, обґрунтування напрямів підвищення платоспроможності та розроблення систем фінансової безпеки для підприємств нефінансового сектору економіки, як правило, не здійснювалась через припущення, що такі системи необхідно розробляти в контексті єдиної системи економічної безпеки. Однак наявність «військової економіки», сучасна негативна світова фінансова ситуація вимагають переглянути підходи до питань фінансової безпеки. Ці питання все більше висовуються на перший план у фінансово-господарській діяльності суб'єктів підприємництва нефінансового сектору економіки. Отже, розробка системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ постає як одне з головних завдань сучасного періоду їх функціонування та розвитку.

Поряд із цим, створення системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ на засадах управління їх платоспроможністю передбачає врахування сукупності об'єктивних і суб'єктивних явищ суспільного життя, які є передумовами для побудови такої системи. Виходячи з вище проведених науково-прикладних досліджень, вважаємо, що головними причинами створення системи фінансової безпеки підприємства ЖКГ можуть бути (деталізовано дисертантом у попередній науковій праці [142]):

- 1) потреба в своєчасній ідентифікації, попередженні та нейтралізації фінансових загроз та ризиків;
- 2) управління чинниками та умовами, що впливають на рівень фінансової безпеки;

- 3) забезпечення фінансової стійкості в довгостроковому періоді;
- 4) збільшення обсягів операційної діяльності та розширення масштабів господарювання;
- 5) ефективне управління фінансовим забезпеченням господарської діяльності;
- 6) підвищення рівня платоспроможності та надійності;
- 7) підвищення рівня доходності та прибутковості фінансово-господарської діяльності;
- 8) підвищення рівня капіталізації та вартості підприємств ЖКГ.

При цьому, як доведено автором у пп. 1.3, вирішення зазначених завдань можна убезпечити лише за наслідками реалізації домінант авторської концепції управління платоспроможністю підприємств в системі їхньої фінансової безпеки. Базові принципи авторської концепції (див., рис. 1.4) дисертантом розроблено та обґрунтовано при синхронному використанні положень класичної економічної теорії, теорії фінансів, системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів.

Зазначене вище в сукупності впливає на потребу створення системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ на засадах управління його платоспроможністю (визначено і обґрунтовано у попередній праці дисертанта [143]). В основу створення будь-якої управлінської системи, зокрема, і системи фінансової безпеки підприємств, покладений, у першу чергу, системно-структурний підхід, який передбачає урахування різних елементів і складових, що характеризують фінансову систему підприємства. Системно-структурний підхід передбачає, що створення системи фінансової безпеки підприємств повинно базуватись на формування загальної концепції фінансової безпеки.

Така, пропонована автором дисертації у [142], концепція ураховувала наступні складові: 1) принципи організації системи фінансової безпеки підприємств; 2) мету та завдання організації системи фінансової безпеки підприємств; 3) чинники впливу на систему фінансової безпеки підприємств; 4) механізм та методи управління системою фінансової безпеки підприємств; 5)

напрями та заходи реалізації системи фінансової безпеки підприємств. У загальному вигляді, авторську концепцію щодо створення дієвої системи фінансової безпеки підприємства на засадах управління його платоспроможністю наведено і деталізовано в розділі 1 цієї роботи.

При цьому, слід вказати і на те, що принципи організації системи фінансової безпеки будь-якого підприємства (у тому числі і підприємств, які функціонують в межах ЖКГ) були нами запропоновані вище. Ці принципи рекомендуємо і для організації системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ: наукової обґрунтованості; стратегічної орієнтації; плановірності; цільової спрямованості; оптимальності. Наведені автором принципи і є вагомим підґрунтям для формування концепції створення системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ на засадах управління платоспроможністю цих підприємств. Виходячи з приведеної сукупності принципів організації системи фінансової безпеки визначена головна мета створення такої системи, яка полягає в ідентифікації, упередженні та нейтралізації фінансових загроз і ризиків та забезпечення платоспроможності в довгостроковому періоді (засвідчено дисертантом у попередніх наукових роботах [142; 143]).

Відтак, засвідчимо наступне:

мета створення системи фінансової безпеки реалізується за рахунок низки завдань, серед яких найважливішими є: а) формування нормативної бази організації системи фінансової безпеки; б) розробка системи індикаторів для ідентифікації фінансових загроз і ризиків; в) створення організаційної структури з реалізації системи фінансової безпеки; г) розробка комплексу заходів, спрямованих на підтримку заданого рівня фінансової безпеки.

До авторської концепції щодо створення системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ обов'язково інкорпоровано чинники, що впливають на організацію та функціонування такої системи. Найважливішими внутрішніми чинниками впливу на організацію системи фінансової безпеки є: а) зміни керівництва та власників підприємства; б) динаміка платоспроможності підприємства; в) зміни стратегії та тактики фінансово-господарської діяльності

підприємства. Головними зовнішніми чинниками впливу на організацію системи фінансової безпеки є: а) посилення негативних тенденцій в економіці країни; б) поява конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг; в) зміни законодавчої та нормативної бази діяльності підприємств.

Звідси, можна признати, що приведену сукупність чинників впливу на організацію системи фінансової безпеки визначають механізми та групи методів управління системою фінансової безпеки підприємств ЖКГ слід чітко ідентифікувати в залежності від специфічних умов функціонування виробничо-економічних систем. Створення та функціонування системи фінансової безпеки вимагає розробки та реалізації двох основних механізмів (більшою мірою, ці системні регулятори можна було б визнати підмеханізмами, однак, зважаючи на їхнє змістовне значення, автор дисертації трактує останні саме в якості механізмів), а саме: а) організаційного механізму управління системою фінансової безпеки підприємств; б) фінансового механізму управління системи фінансової безпеки підприємств.

Так, зокрема, визнаємо, на твердження дисертанта, таке: організаційний механізм управління системою фінансової безпеки включає:

- а) методи, способи та прийоми організації системи фінансової безпеки;
- б) правове забезпечення організації системи фінансової безпеки;
- в) нормативне забезпечення організації системи фінансової безпеки;
- г) кадрове забезпечення організації системи фінансової безпеки;
- д) інформаційне забезпечення системи фінансової безпеки.

Поряд із зазначеним, так називаний дисертантом, фінансовий механізм управління системою фінансової безпеки включає:

- а) методи та прийоми впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств;
- б) важелі впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств;
- в) норми та нормативи фінансової діяльності підприємств;
- г) правове забезпечення фінансової діяльності підприємств;

д) інформаційна база управління фінансами підприємств.

Змістовність складу вказаних механізмів та груп методів управління фінансовою безпекою підприємства полягає, на наше переконання, у наступному виконанні організаційно-економічних і кваліметричних процедур.

По-перше, механізм управління системою фінансової безпеки знаходиться під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, які, перш за все, впливають на процес управління.

По-друге, механізм управління передбачає наявність процесу управління, під контролем якого знаходяться всі механізми і методи впливу на систему фінансової безпеки.

По-третє, процес управління передбачає наявність відповідних методів та інструментів управління фінансовою безпекою.

По-четверте, до механізму управління фінансовою безпекою входять організаційний і фінансовий механізм, які в сукупності дають можливість більш ефективно управляти системою фінансової безпеки.

По-п'яте, у складі механізму управління системою фінансової безпеки обов'язково виділяються групи методів, які безпосередньо використовуються системою фінансової безпеки.

Звідси, можна формалізувати, в узагальненому вигляді, механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства, який наведений дисертантом на рис. 3.1 (його архітектуру обґрунтовано дисертантом у попередній науковій праці [142]).

Відтак, за урахування синхронного використання принципів системно-структурного, комплексного, об'єктно-цільового, процесного і синергійного підходів до реалізації дії останнього, слід вказати наступне: запропонований до використання механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства є підґрунтям для подальшого розвитку теоретичних положень щодо розвитку фінансової системи суб'єктів житлово-комунального комплексу. З позиції практики дає можливість використовувати наукові розробки при створенні та функціонуванні системи фінансової безпеки.

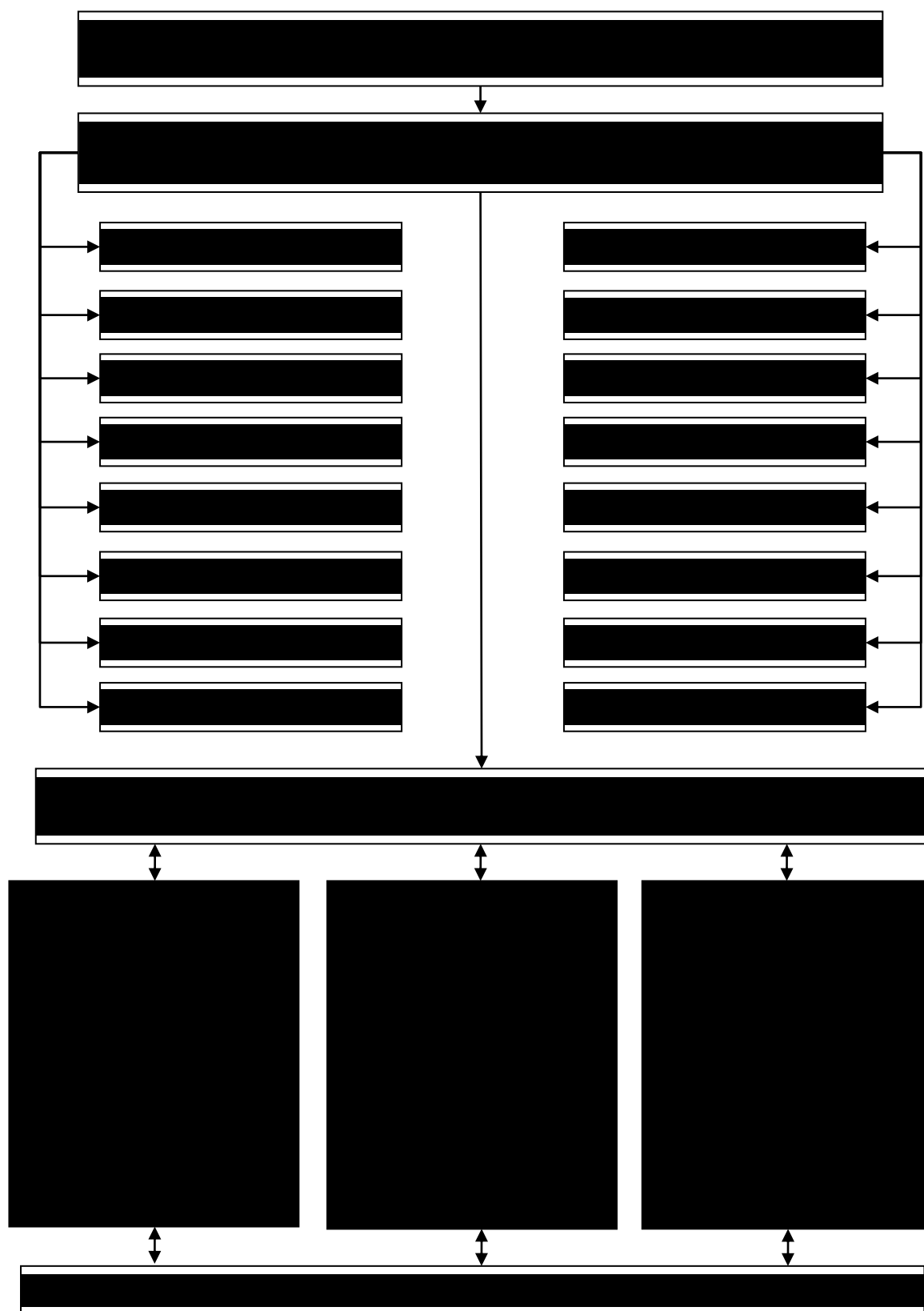

Рис. 3.1. Структура механізму управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства

Джерело: розроблено автором

Поряд із обґрунтуваннями, приведеними вище, слід вказати і те, що для більшості середніх та невеликих підприємств ЖКГ запропонований до використання механізм управління платоспроможністю не може бути реалізований, у повній мірі, внаслідок необхідності створювати відповідні організаційні структури, залучати кадри фінансових менеджерів, витратити додаткові кошти на його створення та постійне функціонування (зазначене вимагатиме суттєвих зусиль і витрат). Однак, слід признати, що для великих та крупних підприємств ЖКГ такий механізм управління дає змогу суттєво підвищити ефективність власної фінансової системи, своєчасно запобігати фінансовим загрозам і ризикам. Великі та крупні підприємства ЖКГ значно виграють від реалізації такого механізму внаслідок того, що співвідношення між витратами на створення такого механізму і фінансовими втратами від різних фінансових загроз і ризиків непорівнянні.

3.2. Методичні підходи до індикативної оцінки платоспроможності та ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств комунального господарства як передумови забезпечення фінансової безпеки

Для оцінки вимірів платоспроможності та ефективності провадження організаційно-фінансової діяльності підприємств житлово-комунального господарства в Україні автором пропонується скористатися наступним методичним підходом, в межах якого, основою оцінки виступає побудоване й обґрунтоване (за результатами економіко-статистичних оцінок) дерево цілей організаційно-фінансової діяльності підприємств комунального господарства (рис. 3.2). Можна признати, що проведений аналіз практики управління фінансами підприємств ЖКГ та теоретичних концепцій їх розвитку можна виділити чотири головні цілі. Так, зокрема,: 1 – фінансова рівновага

(виживання); 2 – фінансова рентабельність; 3 – економічне зростання; 4 – гнучкість (або маневреність).

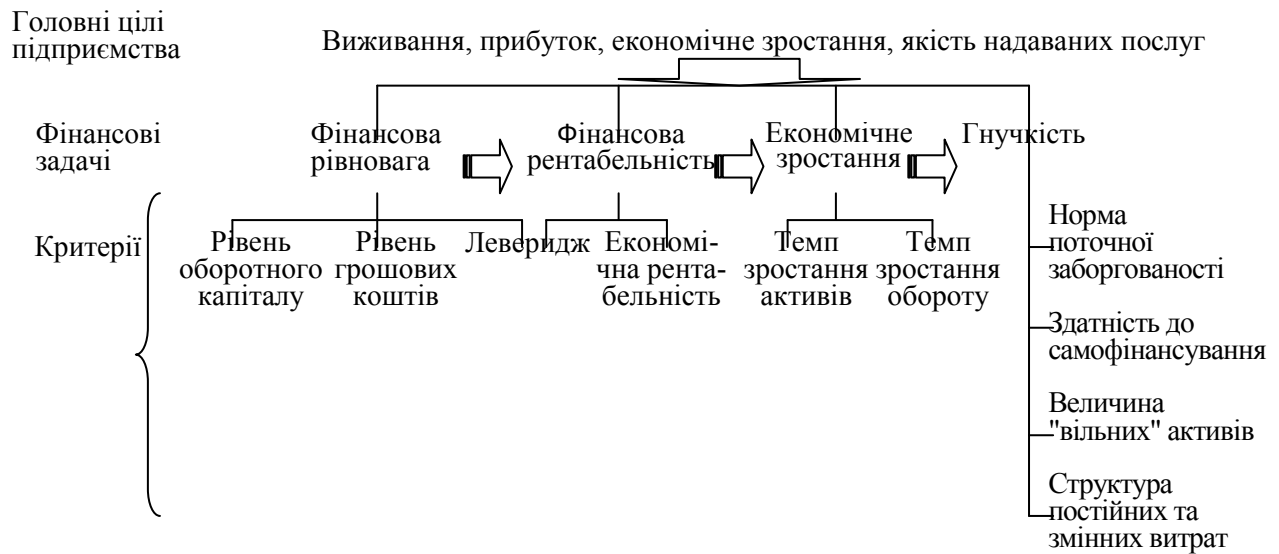

Рис. 3.2. Дерево цілей провадження фінансової діяльності підприємств комунального господарства

Джерело: розроблено автором

Наступним етапом застосування принципових методичних засад - є формування вимог до провадження послідовності індикативної оцінки потенціалу забезпечення певного рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ. Зазначене можна здійснити за використання раціонального складу компонент, які відповідають основним задачам та критеріям, розрахунку інтегральних показників організаційно-фінансового потенціалу виробничо-економічної системи, що репрезентує темпи і спрямованість саморозвитку останнього (засвідчено дисертантом у попередній роботі [143]). Сутність запропонованої індикативної моделі оцінки організаційно-фінансової діяльності комунально-житлових організацій полягає в застосуванні комбінованої процедури оцінки пропорційності і оптимальності розподілу фінансових ресурсів.

Як відомо, індикативне планування принципово відрізняється від директивного планування саме способами досягнення цілей, поставлених у плані. Його показники не мають для окремих господарських суб'єктів статусу

обов'язкових завдань, а мають рекомендаційно-орієнтуєчий характер [87 – 89\$ 152]. При цьому, виражаючи цілі і пріоритети провадження фінансової політики на відповідний період, показники індикативного плану набувають життєвої сили для окремих суб'єктів ЖКГ лише за допомогою цілеспрямованої системи нормативно-правових та економічних регуляторів. Відтак, останні і створюють методологічну основу та обґрунтовують економічні стимули для здійснення виробничо-господарської діяльності у напрямках, які відповідають цілям і пріоритетам певного підприємства. Поряд із усталеними індикативними планами, пропонується підхід передбачає виконання розділів, які охоплюють увесь спектр проблем фінансової безпеки. Але, серцевиною індикативних планів є програма забезпечення платоспроможності (за рахунок використання економічного програмування), спрямована на розв'язання найбільш актуальної проблеми збалансованості функціонування підприємств ЖКГ.

Зауважимо, що за задумом дисертанта, їх можна вирішити лише внаслідок формування і запровадження у практику господарювання у сфері ЖКГ кластерних утворень, що функціонують в межах певної території. Такий непрямий метод управління платоспроможністю підприємств ЖКГ в системі їх фінансової безпеки дозволяє об'єктивно інформувати суб'єктів управління та споживачів про пріоритетні економічні та фінансові цілі, варіанти прогнозів системних і структурних змін, динаміку найважливіших матеріально-фінансових пропорцій, зміни кон'юнктури зовнішнього і внутрішнього ринків, рівня співвідношення цін та інше (засвідчено дисертантом у попередній науковій праці [143]). Звідси, зважаючи на те, що індикативне (рекомендаційне) планування й оцінювання - є пасивною формою управління, то вважаємо за доцільне рекомендувати провадження аналітичної роботи, що розкриє загальні тенденції розвитку кластеру ЖКГ, у цілому, об'єктивує прогнози таких тенденцій за урахування імовірних грошових доходів та видатків населення задля убезпечення надійності функціонування підприємств, інкорпорованих до певного кластеру ЖКГ (доведено дисертантом у роботі [142]).

Таким чином, формування системи індикативної оцінки діяльності

комунально-житлових організацій дозволить здійснювати оцінку діяльності виконавців ЖКУ на основі індикаторів, визначених в угоді між керуючою житловою організацією і муніципальним підрозділом у сфері ЖКГ; інформуванням власників об'єктів муніципального ЖКК про поточний стан об'єктів, переведених за договором на управління (ОСББ); моніторингу істотних індикаторів організаційно-фінансової діяльності комунально-житлових організацій; контроль рівня фінансової безпеки підприємств комунального господарства за допомогою коректування індикаторів їх організаційно-фінансової діяльності (представлено на рис. 3.3).

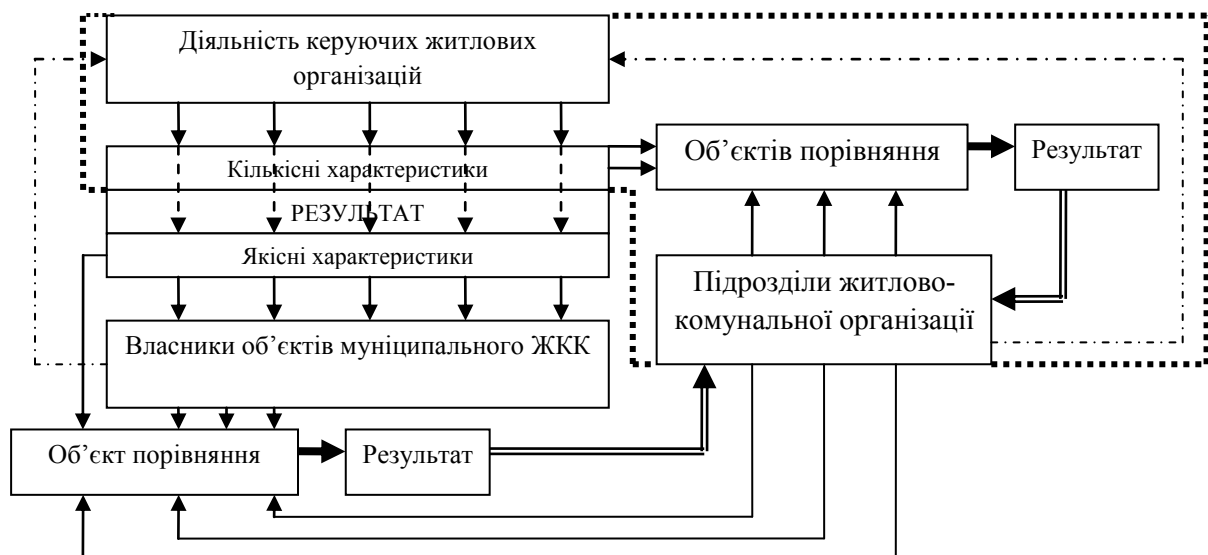

Рис. 3.3. Формування системи індикативної оцінки організаційно-фінансової діяльності підприємств комунального господарства

Джерело: розроблено автором

Так, зокрема, автором на рис. 3.3 пунктиром виділена система, де кількісні фінансові характеристики діяльності підприємств комунального господарства рівняються з еталоном (об'єктом порівняння), затвердженим підрозділом ЖКГ, в результаті чого розробляються заходи покращення платоспроможності шляхом застосування перетворення «потенціал – ресурси – результат». Ця структура містить у собі показники, що об'єктивно характеризують: а) потенційні можливості підприємств комунального

господарства; б) результативність організації процесів у підприємствах ЖКК; їх соціально-економічний стан та рівень фінансової безпеки. При побудові системи індикативної оцінки організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій істотна умова для індикаторів – це характеристика безпосередньої організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальної організації, тобто певний результат її організаційно-фінансової діяльності, який безпосередньо одержують власники об'єктів муніципального житлового фонду від діяльності житлово-комунальних організацій.

Однак, слід розмежувати поняття результату для керуючої житлової організації і власника об'єкта муніципального ЖКК. Для керуючої житлової організації результат – кількісна характеристика (число заміненних батарей опалення, кількість відремонтованих під'їздів, число квадратних метрів облагородженої прибудинкової території тощо), для другого результат – якісна характеристика (відношення споживача до діяльності керуючої житлової організації, комфортність умов проживання тощо). Пропонована система індикативної оцінки організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій містить у собі як кількісні, так і якісні складові (рис. 3.4).

Звідси, задля підвищення рівня платоспроможності в системі фінансової безпеки житлово-комунальних підприємств буде правильним запропонувати принциповий склад системи індикативної оцінки, що включає оцінку організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій власниками об'єктів муніципального ЖКК. Саме об'єкт порівняння, який формований із кількісних і якісних характеристик організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій, допоможе і убезпечуватиме найбільше повне оцінювання їхньої діяльності, а залучення власників об'єктів ЖКК надасть змогу створити нову систему взаємовигідного співробітництва на засадах раціоналізації використання ресурсів різної природи (визнано і доведено дисертантом у попередній роботі [142]).

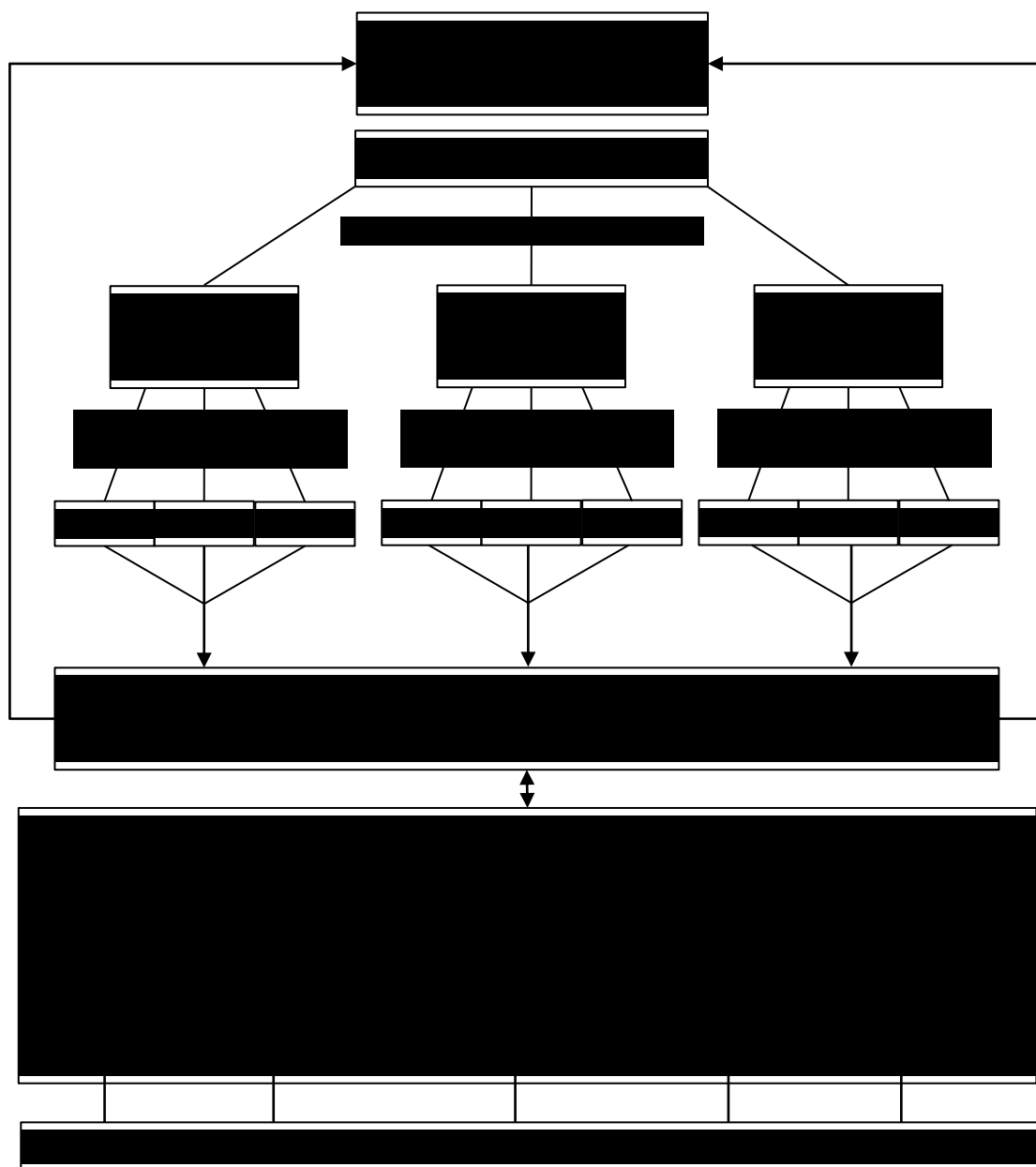

Рис. 3.4. Розподіл ресурсів між житлово-комунальними організаціями

Джерело: *розроблено автором*

Відповідно до процедур, визначених в межах рис. 3.4, формується система індикативної оцінки діяльності житлово-комунальних організацій, заснована на спеціально розробленому алгоритмі. Його сутність полягає в процедурі оцінки ступенів важливості видів діяльності житлово-комунальних організацій, яка містить у собі кількісні і якісні характеристики. Доцільно буде запропонувати наступну систему індикаторів за основними сферами діяльності

житлово-комунальних організацій: 1) якість житлово-комунальних послуг; 2) обсяг робіт, спрямованих на підвищення енергоефективності житлового фонду; 3) обсяг робіт, виконаних для утримання житлового фонду; 4) збір платежів за надані житлово-комунальні послуги; 5) система управління в ЖКГ. Розподіл фінансових ресурсів між житловими організаціями і усередині кожної з них відбувається за схемою, представленої автором на рис. 3.5.

Отримана та сформована модель індикативної оцінки організаційно-фінансової діяльності ЖКГ дозволяє сформулювати ключові показники результативності у вигляді стратегічного дерева BSC (Balanced Scorecard, систему збалансованих показників), виконання яких дозволить підвищити платоспроможність та рівень фінансової безпеки моделі розвитку житлово-комунальних організацій (рис. 3.5). При цьому, цілі, які формуються за функціональними областями: «Фінанси», «Клієнти й маркетинг», «Бізнес-Процеси», «Інновації і персонал» - буде репрезентовано об'єктивно.

Запропонована до використання процесна індикативна модель керуючої компанії по управлінню житловими будинками дозволяє за результатами побудови ланцюжків створення цінності виділити ключові бізнес-процеси і сформувати показники їх платоспроможності, контроль над якими дозволяє зберегти відповідний рівень фінансової безпеки житлово-комунального підприємства і високу якість надаваних послуг. При цьому можливий контроль даних показників з боку третіх осіб – саморегулювальних організацій, однієї із цілей створення яких є моніторинг і оцінка якості надаваних послуг.

Наступним етапом запровадження у практику методичного підходу індикативних оцінок функціонування ЖКГ за сферами і напрямками організаційно-фінансової діяльності житлово-комунального господарства є багатокритеріальна оцінка стану житлово-комунального господарства районів міста. Для цього зі всієї сукупності індикативних показників необхідно виокремити ті, які у найбільшому ступені мають вплив на рівень фінансової безпеки підприємств комунального господарства, в основу якої покладено багатфакторні дискримінантні моделі.

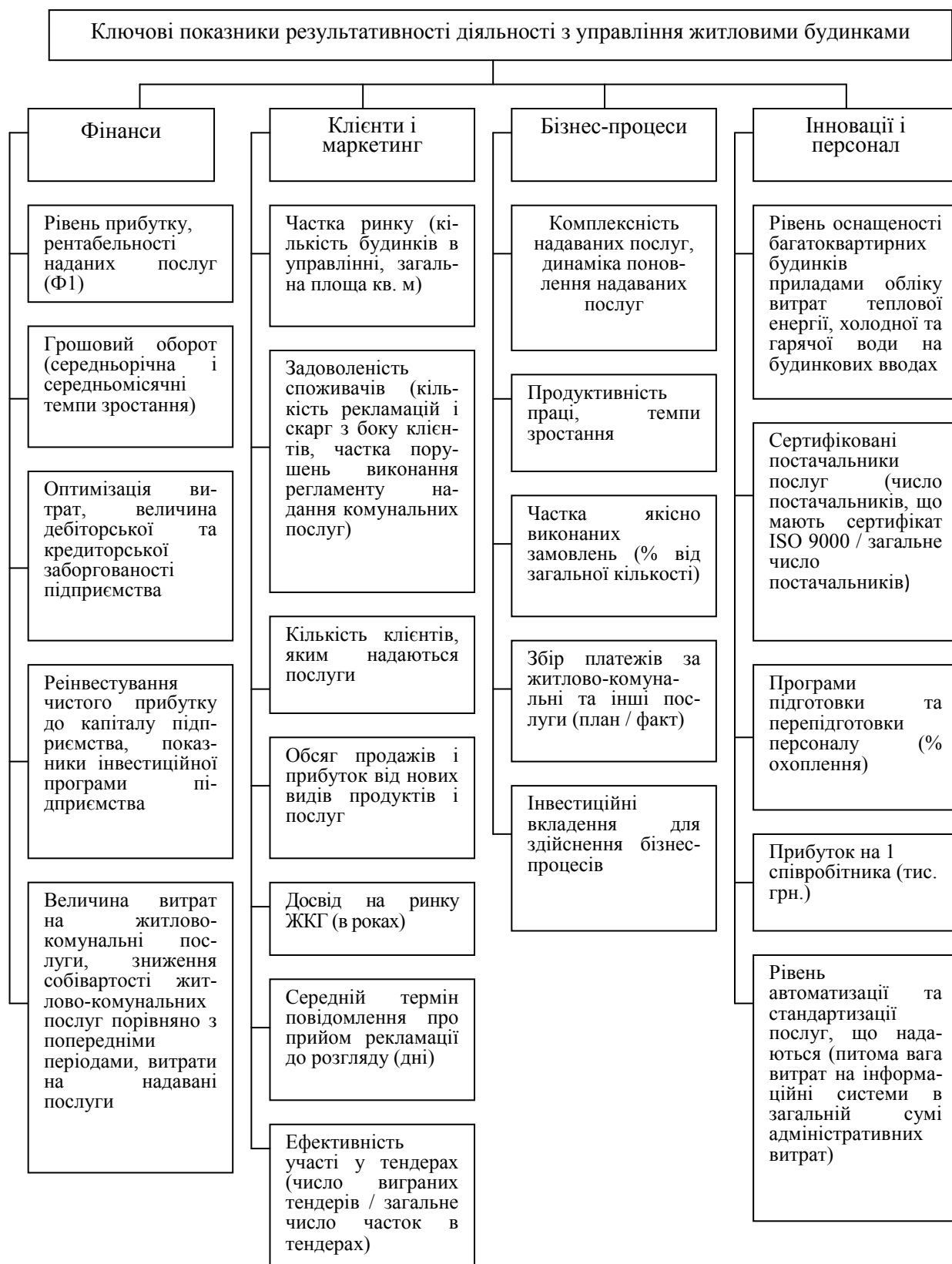

Рис. 3.5. Ключові показники результативності діяльності підприємства ЖКГ

Джерело: розроблено автором

За допомогою цього, обґрунтованого дисертантом, методичного підходу можна визначити інтегральну оцінку організаційно-фінансового стану та комплексно враховувати аналітичні показники, що характеризують різні організаційні, технологічні, фінансові та управлінські параметри функціонування підприємств ЖКГ. Умовні позначки та перелік показників, які репрезентовано дисертантом у відповідності до схеми, наведеної на рис. 3.5, для проведення багатофакторного аналізу, здійснено за допомогою цільового пакету прикладних програм STATISTIKA7 – їх об'єктивовано і представлено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Перелік показників для проведення багатофакторного аналізу
ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних
господарств досліджуваних районів м. Києва**

Складові виміри задля об'єктивації оцінки ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних підприємств ЖКГ			
Фінанси	Клієнти і маркетинг	Бізнес-процеси	Інновації і персонал
1. Рентабельність наданих послуг, Кф1 2. Темпи зростання грошового обороту, Кф2 3. Величина дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, Кф3 4. Реінвестування чистого прибутку до капіталу підприємства, Кф4 5. Величина собівартості житлово-комунальних послуг, Кф5	1. Частка ринку (кількість будинків в управлінні, загальна площа), Км1 2. Задоволеність споживачів (кількість рекламаций і скарг з боку клієнтів), Км2 3. Кількість клієнтів, яким надаються послуги, Км3 4. Обсяг продажів і прибуток від нових видів продуктів і послуг, Км4 5. Досвід на ринку житлово-комунальних послуг, Км5 6. Середній термін повідомлення про прийом рекламаций до розгляду (дні), Км6 7. Ефективність участі у тендерах (число виграних тендерів / загальне число часток в тендерах), Км7	1. Динаміка поновлення надаваних послуг, Кб1 2. Продуктивність праці, темпи зростання, Кб2 3. Частка якісно виконаних замовлень (% від загальної кількості), Кб3 4. Збір платежів за житлово-комунальні та інші послуги (план / факт), Кб4 5. Інвестиційні вкладення для здійснення бізнес-процесів, Кб5	1. Рівень оснащеності багатоквартирних будинків приладами обліку витрат теплової енергії, холодної та гарячої води на будинкових вводах, Кі1 2. Сертифіковані постачальники послуг (число постачальників, що мають сертифікат ISO 9000 / загальне число постачальників), Кі2 3. Програми підготовки та перепідготовки персоналу (% охоплення), Кі3 4. Прибуток на 1 співробітника (тис. грн.), Кі4 5. Рівень автоматизації та стандартизації послуг, що надаються (питома вага витрат на інформаційні системи в загальній сумі адміністративний витрат), Кі5

Джерело: складено та обґрунтовано автором

Наступний етап запропонованого методичного підходу – проведення розрахунків методом головних компонент для чотирьох складових, які адекватно відтворюють процедуру діагностики параметрів ефективності провадження організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва, який здійснюється за допомогою пакету прикладних програм STATISTIKA7 (рис. 3.6).

показники	Factor Loadings (Unrotated) (дан10 райони Київ) Extraction: Principal components (Marked loadings are >.700000)			
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4
Кф1	0,797520	-0,433521	-0,288074	-0,226002
Кф2	0,844166	-0,430415	-0,169120	-0,190102
Кф3	0,807260	-0,484885	-0,159639	-0,150253
Кф4	0,815187	-0,444007	0,080394	-0,022259
Кф5	0,811750	-0,456616	-0,112800	-0,102422
Км1	0,224315	0,765870	-0,265291	-0,062963
Км2	0,646506	-0,509807	-0,402546	-0,235752
Км3	0,229140	0,767282	-0,232317	-0,080431
Км4	-0,530982	0,763172	0,545471	-0,388085
Км5	-0,015065	0,241479	0,048251	-0,587834
Км6	-0,433767	0,459225	-0,040800	-0,640498
Км7	0,018094	0,006338	0,199431	0,363459
Кб1	0,504996	0,485569	-0,220556	-0,207729
Кб2	-0,247731	0,392720	0,217591	0,365771
Кб3	0,421508	0,238650	0,776280	-0,256812
Кб4	-0,463366	0,197339	0,712380	-0,481477
Кб5	0,252385	-0,375178	0,376730	0,261874
Ки1	0,311671	-0,377063	0,178997	0,771265
Ки2	-0,563350	0,433826	0,261790	0,310409
Ки3	-0,338741	-0,207729	-0,108633	0,725163
Ки4	0,163600	0,046864	-0,246327	0,766388
Ки5	0,180448	-0,123897	0,426112	0,865006
Expl. Var	7,905117	4,613089	2,671802	2,174887
Prp. Totl	0,359324	0,209686	0,121446	0,098859

Рис. 3.6. Лістинг програми – результати багатofакторного аналізу головних компонент діагностики ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва

Джерело: *розраховано автором*

Необхідно признати, що ті фактори, які мають вплив на ефективність організаційно-фінансової діяльності ЖКГ досліджуваних районів в межах м. Києва, програма підсвічує червоним кольором, решта – до моделі не включається. Як свідчать дані з рис. 3.6, на величину першої складової

«Фінанси» з п'яти показників для досліджуваних районів м. Києва мають найвищий вплив такі: 1) рентабельність наданих послуг, Кф1 (79,75%); 2) темпи зростання грошового обороту, Кф2 (84,42%); 3) величина дебіторської та кредиторської заборгованості комунальних підприємств, Кф3 (80,73%); 4) реінвестування чистого прибутку до капіталу підприємства, Кф4 (81,52%); 5) величина собівартості житлово-комунальних послуг, Кф5 (81,18%).

Таким чином, для компонент першої складової діагностики вимірів ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних підприємств досліджуваних районів м. Києва розрахунок величини інтегрального показника рівня ефективності використання фінансів у діяльності ЖКГ має наступний вигляд (формула вигляду 3.1):

$$I_f = 1/7,905117 \cdot (0,79752 \cdot K_{ф1} + 0,844166 \cdot K_{ф2} + 0,80726 \cdot K_{ф3} + 0,815187 \cdot K_{ф4} + 0,81175 \cdot K_{ф5}) \quad (3.1)$$

де I_f – інтегральний показник ефективності використання фінансів у діяльності ЖКГ; $K_{ф1}$ – рентабельність наданих послуг; $K_{ф2}$ – темпи зростання грошового обороту; $K_{ф3}$ – величина дебіторської та кредиторської заборгованості комунальних підприємств; $K_{ф4}$ – реінвестування чистого прибутку до капіталу підприємства; $K_{ф5}$ – величина собівартості житлово-комунальних послуг.

На величину (кількісні значення) другої складової «Клієнти і маркетинг» з семи показників мають вплив лише 3 (три) показники: 1) частка ринку (кількість будинків в управлінні, загальна площа), $K_{м1}$ (76,58%); 2) кількість клієнтів, яким надаються послуги, $K_{м3}$ (76,73%); 3) обсяг продажів і прибуток від нових видів продуктів і послуг, $K_{м4}$ (76,32%).

Таким чином, для компонент другої складової діагностики ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних підприємств досліджуваних районів м. Києва – величина інтегрального показника рівня ефективності маркетингу у ЖКГ розраховується за наступною формулою вигляду (3.2):

$$I_m = 1/4,6130889 \cdot (0,76587 \cdot K_{m1} + 0,767282 \cdot K_{m3} + 0,763172 \cdot K_{m4}) \quad (3.2)$$

де I_m – інтегральний показник рівня ефективності маркетингу у ЖКГ м. Києва; K_{m1} – частка ринку (кількість будинків в управлінні, загальна площа); K_{m3} – кількість клієнтів, яким надаються послуги; K_{m4} – обсяг продажів і прибуток від нових видів продуктів і послуг.

На величину третьої складової «Бізнес-процеси» з п'яти показників – мають найвагоміший вплив 2 (два) показники: 1) частка якісно виконаних замовлень (% від загальної кількості), K_{b3} (77,63%); 2) збір платежів за житлово-комунальні та інші послуги (план / факт), K_{b4} (71,24%).

Таким чином, для компонент третьої складової у контексті провадження діагностики ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних підприємств досліджуваних районів м. Києва – величина інтегрального показника рівня ефективності бізнес-процесів у ЖКГ розраховується за наступною формулою вигляду (3.3):

$$I_b = 1/2,671802 \cdot (0,77628 \cdot K_{b3} + 0,71238 \cdot K_{b4}) \quad (3.3)$$

де I_b – інтегральний показник рівня ефективності бізнес-процесів у ЖКГ м. Києва; K_{b3} – частка якісно виконаних замовлень (% від загальної кількості); K_{b4} – збір платежів за житлово-комунальні та інші послуги (план / факт).

На величину четвертої складової «Інновації і персонал» з п'яти показників мають найвагоміший вплив 4 (чотири) показники. А, саме: 1) рівень оснащення багатоквартирних будинків приладами обліку витрат теплової енергії, холодної та гарячої води на будинкових вводах, K_{i1} (77,13%); 2) програми підготовки та перепідготовки персоналу (% охоплення), K_{i3} (72,52%); 3) прибуток на 1 співробітника (тис. грн.), K_{i4} (76,64%); 4) рівень автоматизації та стандартизації послуг, що надаються (питома вага витрат на інформаційні системи в загальній сумі адміністративних витрат), K_{i5} (86,5%).

Таким чином, для компонент четвертої складової діагностики ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних підприємств досліджуваних районів м. Києва – величина інтегрального

показника рівня ефективності впровадження інновацій і розвитку персоналу ЖКГ розраховується за наступною формулою вигляду (3.4):

$$I_i = 1/2,174887 \cdot (0,771265 \cdot Ki1 + 0,725163 \cdot Ki3 + 0,766388 \cdot Ki4 + 0,865006 \cdot Ki5) \quad (3.4)$$

де I_i – інтегральний показник, що репрезентує рівень ефективності впровадження інновацій і розвитку персоналу ЖКГ м. Києва; $Ki1$ – рівень оснащення багатоквартирних будинків приладами обліку витрат теплової енергії, холодної та гарячої води на будинкових вводах; $Ki3$ – програми підготовки та перепідготовки персоналу (% охоплення); $Ki4$ – прибуток на 1 співробітника (тис. грн.); $Ki5$ – рівень автоматизації та стандартизації послуг, що надаються (питома вага витрат на інформаційні системи в загальній сумі адміністративних витрат).

Таким чином, за допомогою методу Кайзера (визначення головних компонент) були виявлені показники (їх репрезентовано дисертантом на рис. 3.5-3.6), які впливають на ефективність організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва; після виключення їх розрахована система інтегральних показників для кожної складової, що дозволяє комплексно оцінити ефективність організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (табл. 3.2).

Інтерпретація I_{ef} наступна:

а) $0,85 < I_{ef} \leq 1,0$ – зона високого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ;

б) $0,85 < I_{ef} \leq 0,65$ – зона адаптивного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ;

в) $0,65 \leq I_{ef} \leq 0,45$ – зона задовільного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ;

г) $0,45 \leq I_{ef} \leq 0,35$ – зона гранично допустимого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ;

д) $I_{ef} < 0,35$ – зона незадовільного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (кризового становища).

Таблиця 3.2

Процедура оцінювання організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ за факторами, що формують їх платоспроможність

Блок 1. Розрахунок інтегрального показника рівня ефективності використання фінансів у діяльності ЖКГ м. Києва	
1. Інтегральний показник ефективності використання фінансів у діяльності ЖКГ: $I_f = 1 / 7,905117 \cdot (0,79752 \cdot K_{f1} + 0,844166 \cdot K_{f2} + 0,80726 \cdot K_{f3} + 0,815187 \cdot K_{f4} + 0,81175 \cdot K_{f5})$ де I_f – інтегральний показник ефективності використання фінансів у діяльності ЖКГ; K_{f1} – рентабельність наданих послуг; K_{f2} – темпи зростання грошового обороту; K_{f3} – величина дебіторської та кредиторської заборгованості комунальних підприємств; K_{f4} – реінвестування чистого прибутку до капіталу підприємства; K_{f5} – величина собівартості житлово-комунальних послуг.	
Блок 2. Розрахунок інтегрального показника рівня ефективності маркетингу у ЖКГ м. Києва	
2. Інтегральний показник рівня ефективності маркетингу у ЖКГ м. Києва: $I_m = 1 / 4,6130889 \cdot (0,76587 \cdot K_{m1} + 0,767282 \cdot K_{m3} + 0,763172 \cdot K_{m4})$ де I_m – інтегральний показник рівня ефективності маркетингу у ЖКГ м. Києва; K_{m1} – частка ринку (кількість будинків в управлінні, загальна площа); K_{m3} – кількість клієнтів, яким надаються послуги; K_{m4} – обсяг продажів і прибуток від нових видів продуктів і послуг	
Блок 3. Розрахунок інтегрального показника рівня ефективності бізнес-процесів у ЖКГ м. Києва:	
3. Інтегральний показник рівня ефективності бізнес-процесів у ЖКГ м. Києва: $I_b = 1 / 2,671802 \cdot (0,77628 \cdot K_{b3} + 0,71238 \cdot K_{b4})$ де I_b – інтегральний показник рівня ефективності бізнес-процесів у ЖКГ м. Києва; K_{b3} – частка якісно виконаних замовлень (% від загальної кількості); K_{b4} – збір платежів за житлово-комунальні та інші послуги (план / факт).	
Блок 4. Розрахунок інтегрального показника рівня ефективності впровадження інновацій і розвитку персоналу ЖКГ м. Києва	
4. Інтегральний показник рівня ефективності впровадження інновацій і розвитку персоналу ЖКГ м. Києва: $I_i = 1 / 2,174887 \cdot (0,771265 \cdot K_{i1} + 0,725163 \cdot K_{i3} + 0,766388 \cdot K_{i4} + 0,865006 \cdot K_{i5})$ де I_i – інтегральний показник рівня ефективності впровадження інновацій і розвитку персоналу ЖКГ м. Києва; K_{i1} – рівень оснащення багатоквартирних будинків приладами обліку витрат теплової енергії, холодної та гарячої води на будинкових вводах; K_{i3} – програми підготовки та перепідготовки персоналу (% охоплення); K_{i4} – прибуток на 1 співробітника (тис. грн.); K_{i5} – рівень автоматизації та стандартизації послуг, що надаються (питома вага витрат на інформаційні системи в загальній сумі адміністративний витрат)	
Блок 5. Розрахунок інтегрального показника ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва	
Інтегральний показник ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ: $I_{ef} = \sqrt[4]{I_f \times I_m \times I_b \times I_i}$	
Блок 5. Розрахунок інтегрального показника ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва	
Інтерпретація I_{ef} наступна: а) $0,85 < I_{ef} \leq 1,0$ – зона високого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (рівень фінансової безпеки є достатнім); б) $0,85 < I_{ef} \leq 0,65$ – зона адаптивного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (рівень фінансової безпеки є помірним); в) $0,65 \leq I_{ef} \leq 0,45$ – зона задовільного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (рівень фінансової безпеки є мінімальним); г) $0,45 \leq I_{ef} \leq 0,35$ – зона гранично допустимого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (рівень фінансової безпеки є недостатнім); д) $I_{ef} < 0,35$ – зона незадовільного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ (рівень фінансової безпеки є критичним).	

Джерело: розраховано автором за власними модельними вирішеннями

З огляду на формалізацію розрахунків, можна стверджувати про таке:

чим вище рівень (кількісне значення) узагальненого інтегрального показника - I_{ef} , тем вище ефективність організаційно-фінансової діяльності підприємств / кластерів ЖКГ (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Тарування стану організаційно-фінансового забезпечення та рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ

Інтервал значень узагальненого інтегрального показника ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ	Тип організаційно-фінансового стану	Рівень фінансової безпеки	Характеристика ЖКГ
0,0–0,35	Кризовий	Відносно критичний	Упадок житлово-комунального господарства
0,35–0,45	Гранично допустимий	Відносно недостатній	Системна криза житлово-комунального господарства
0,45–0,65	Задовільний	Відносно мінімальний	Типовий стан житлово-комунального господарства
0,65–0,85	Адаптивний	Відносно помірний	Підйом комунального господарства
0,85–1,0	Фінансово-стійкий, розвинутий	Відносно достатній	Благополуччя комунального господарства

Джерело: розраховано автором за власними модельними вирішеннями

Зауважимо, що у табл. 3.3 приведено автором результати тарування організаційно-фінансового забезпечення діяльності підприємств та рівня фінансової безпеки виробничо-економічних систем ЖКГ у відповідності до обґрунтованого складу таких критеріїв, як: оцінювання організаційно-фінансового стану та диференціація за типами організаційно-фінансового стану; рівень фінансової безпеки і висновок щодо оцінювання організаційно-фінансового стану, який характеризує результат організаційно-фінансової діяльності підприємства ЖКГ. При цьому, автором був здійснений фактичний розрахунок базових показників для підприємств ЖКГ муніципальних районів м. Києва, що представлено у табл. 3.4 та рис. 3.7.

Таблиця 3.4

Інтегральні показники складових ефективності організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних господарств досліджуваних районів м. Києва

Район	Інтегральні показники				
	Іф	Ім	Іб	Іі	І _{еф}
Голосіївський	0,62	0,66	0,56	0,53	0,59
Святошинський	0,37	0,95	0,41	0,27	0,44
Солом'янський	0,38	0,55	0,33	0,33	0,39
Оболонський	0,53	0,59	0,41	0,27	0,37
Подільський	0,31	0,24	0,87	0,39	0,40
Шевченківський	0,44	0,77	0,52	0,59	0,57
Дарницький	0,47	0,86	0,48	0,39	0,52
Печерський	0,37	0,81	0,27	0,42	0,43
Дніпровський	0,97	0,81	0,97	0,42	0,75
Деснянський	0,27	0,44	0,33	0,33	0,31

Джерело: розраховано автором за власними модельними вирішеннями

Зведені результати розрахунків за запропонованим автором методичним підходом досягнутого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ та рівня їх фінансової безпеки за 2013 р. наведено на рис. 3.7. Поряд із зазначеним, слід вказати на те, що дані табл. 3.4 та рис. 3.7 доводять, що у 2013 р. безумовним лідером щодо досягнутого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності є підприємства ЖКГ Дніпровського району (рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ цього району склав 75,0%), що досягнуто за рахунок достатньо високого рівня збалансованості складових систем фінансового забезпечення: високого рівня рентабельності наданих послуг, низького рівня величини дебіторської та кредиторської заборгованості комунальних підприємств та зниження величини собівартості житлово-комунальних послуг (97,0%), високим рівнем маркетингового забезпечення діяльності комунальних підприємств цього району: достатньо великою часткою ринку комунальних послуг, високим обсягом продажів і прибутку від нових видів продуктів і послуг (81,0%) та високої ефективності впроваджених бізнес-процесів – при цьому, із достатнім

обсягом якісно виконаних замовлень, збором платежів за житлово-комунальні та інші послуги (97,0%).

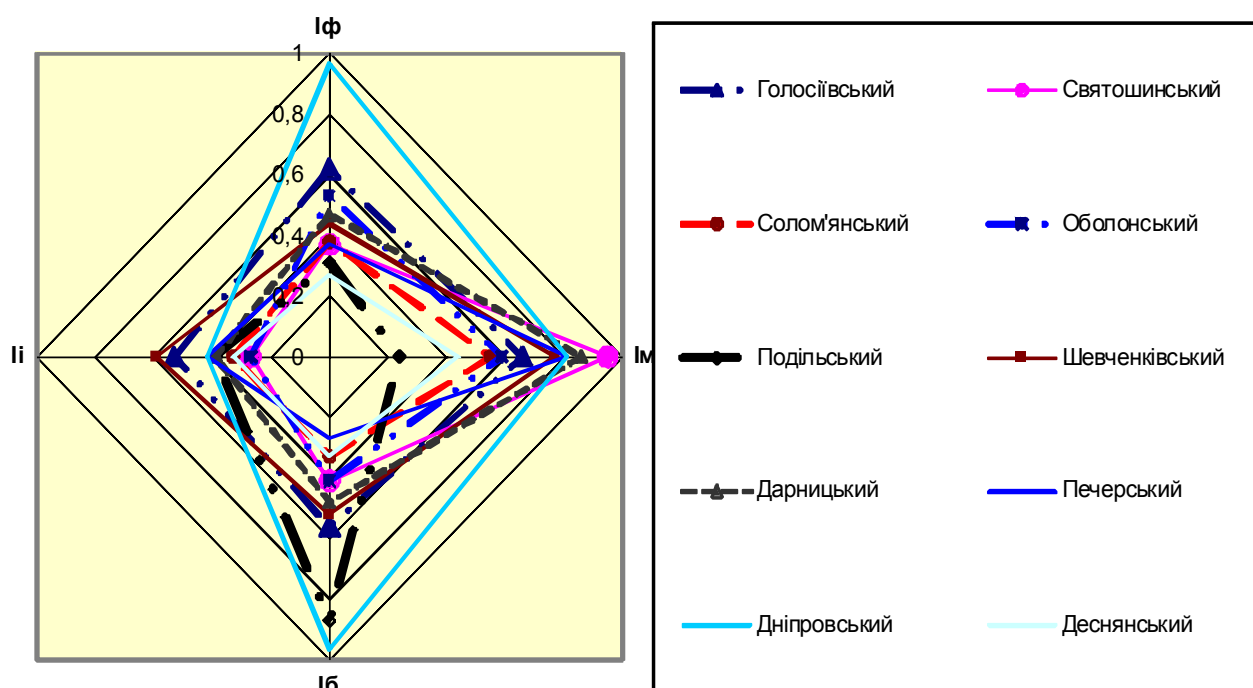

Рис. 3.7. Досягнутий рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ муніципальних районів м. Києва (2013 р.)

Джерело: побудовано дисертантом за власними розрахунками

Запропонований до використання методичний підхід щодо забезпечення чіткого порядку узгодження результатів інтегральної оцінки організаційно-фінансового стану підприємств комунального господарства із рівнем їх платоспроможності в системі фінансової безпеки надає змогу не лише відстежувати фінансовий стан суб'єкту на кожному етапі виробничого циклу, а й визначати його організаційно-фінансове забезпечення з метою вибору оптимальних шляхів досягнення відповідного рівня фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства (деталізовано дисертантом у попередніх наукових роботах [142; 143]).

3.3. Моделювання управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств на основі кластерного підходу

Ринок житлово-комунальних послуг (ЖКП) в Україні характеризується, наразі, насамперед, відношенням фактичного споживання ЖКП і нормативного надання ЖКП як у конкретному керованому житловому фонді, так і в муніципальному (міста, селища, регіону) житлово-комунальному комплексі в цілому. Особливістю житлово-комунальної сфери в межах певного регіону - є необхідність формування системи надання житлово-комунальних послуг на високому якісному рівні, ефективне управління житловим фондом. Це означає, що таке управління націлене на комплексне забезпечення надання житлово-комунальних послуг: управління багатоквартирним будинком є реалізацією частини обов'язкових функцій власників приміщень по управлінню такими будинками, делегованих керуючої організації. При цьому, ключовим елементом надання житлово-комунальних послуг – є управління фінансовими потоками, сформованими на основі обов'язковості плати громадян за житлово-комунальні послуги, закріпленої на законодавчому рівні, яке, з точки зору багатьох науковців та практиків, найбільш ефективно здійснювати, на твердження дисертанта, в межах кластерів ЖКГ (див., обґрунтування, що наведено у п. 1.3).

Кластер житлово-комунальних послуг у регіоні (хоча, наразі, ще не створено відповідних законодавчих і нормативно-правових умов щодо їхнього формування та введення у практику господарювання, як розкрито дисертантом у пп. 1.3) відрізняється тим, що кластеризація ринку цих послуг обумовлена локалізацією житлово-комунального господарства в місцях проживання людей і представляє собою сукупність незалежних організацій по управлінню багатоквартирними будинками житлово-комунальних комплексів, що забезпечують функціонування самостійних, муніципальних організацій регіону, що сприяють одержанню синергетичного ефекту у вигляді кількісного і якісного росту житлово-комунальних послуг, надаваних споживачам, за рахунок підвищення їх конкурентоспроможності.

Так, зокрема, на рис. 3.8. автором продемонстрована блок-схема розвитку житлово-комунальної сфери певного регіону при імовірному формуванні та введенні у практику специфічного типу кластера житлово-комунальних послуг.

Зауважимо, що при імовірному формуванні та введенні у дію кластера житлово-комунальних послуг, організація ЖКГ повинна задовольняти трьом обов'язковим вимогам: 1) бути некомерційною, тобто не ставити своєю метою одержання прибутку; 2) мати чіткий, строго регламентований механізм прийняття фінансових рішень і «прозорий» для всіх зацікавлених сторін бухгалтерський облік; 3) нести повну майнову відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну майну власників житлових і нежитлових приміщень діями або бездіяльністю свого персоналу (визнано, обґрунтовано і доведено дисертантом у попередній науковій праці [142]).

В сучасних організаціях/ підприємствах, які функціонують, наразі, на ринку ЖКГ, відведена надмірно велика роль у розподілі фінансових потоків. Ці організації виступають, одночасно, як фінансові адміністратори стосовно трьох типів галузевих підприємств. А, саме (репрезентовано дисертантом у попередній науковій роботі [143]): 1) комунальних, що обслуговують населення, 2) житлових; 3) будівельних.

У зв'язку з цим, автором дисертації запропонована до використання удосконалена схема організаційно-економічного механізму управління кластером житлово-комунальних послуг в Україні на сучасному етапі реформування різних за природою відносин в межах зазначеної сфери економічної діяльності і, відповідно, цих виробничо-економічних систем (які функціонують у досліджуваній сфері економічної діяльності), що проголошено, наразі, в державі (рис. 3.9.).

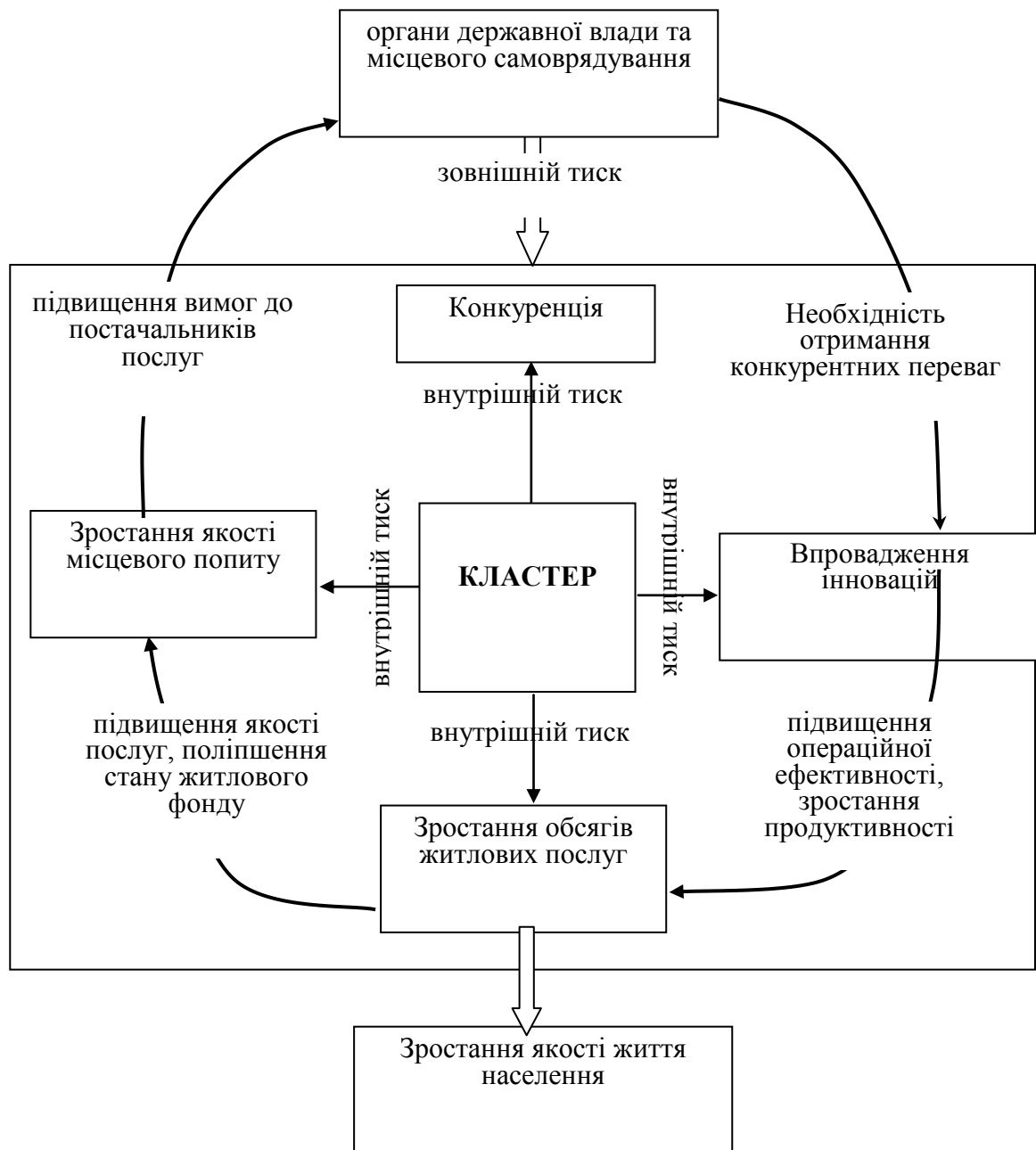

Рис. 3.8. Блок-схема розвитку житлово-комунальної сфери регіону при формуванні кластера житлово-комунальних послуг

Джерело: запропоновано автором

Необхідно признати, що головна відмінність пропонованої схеми від діючої (рис. 3.9) полягає в тому, що центральне місце в ній належить керуючій організації, що не переслідує ніяких комерційних цілей, а дійсно зацікавлена в якісній роботі ЖКГ, територіальному громадському самоврядуванню (ТГС), що поєднує жителів одного кварталу або навіть цілого мікрорайону. ТГС –

самоорганізація громадян по місцю їх проживання на частині території міського округу для самостійного і під свою відповідальність здійснення власних ініціатив з питань місцевого значення (засвідчено дисертантом за урахування положень і розробок, приведених у роботі [155]).

Поряд із цим, зазначимо, що перевагами таких некомерційних організацій, які можуть бути створеними в межах досліджуваної сфери економічної діяльності (ЖКГ), наразі, могу бути/ є наступні прерогативи (деталізовано та обґрунтовано дисертантом у попередній науковій праці [142]):

1) реальна виборність і колегіальність керівництва, його особиста зацікавленість у якісній і ефективній роботі підприємств ЖКГ;

2) «прозорість» способів і механізмів розподілу фінансових ресурсів, обмеженість можливостей корисливого використання наявних владних повноважень;

3) здатність колективно протистояти тиску з боку обслуговуючих і будівельних підприємств, а також інших організацій, зацікавлених у витягу з галузі не зароблених доходів;

4) простий і ефективний механізм функціонування, що не вимагає від населення додаткових внесків на утримання цієї організації;

5) одержання реальної економії витрат і можливість використання її на прискорений капітальний ремонт житлових будинків і інженерних комунікацій.

Слід вказати, що в межах пропонованої до використання автором схеми (реалізації дії організаційно-економічного механізму – див, рис. 3.9) передбачено провадження: активного співробітництва ТГС із саморегулювальною організацією (СРО), створеної обслуговуючими підприємствами з метою підтримки стандартів якості роботи та підвищення рівня платоспроможності підприємств ЖКГ. При цьому, як засвідчено дисертантом у [143], основною перевагою пропонованої схеми є можливість досягнення високого рівня ефективності функціонування кластеру у досліджуваній сфері економічної діяльності, навіть, у ресурсних обмеженнях, які мають місце в державі.

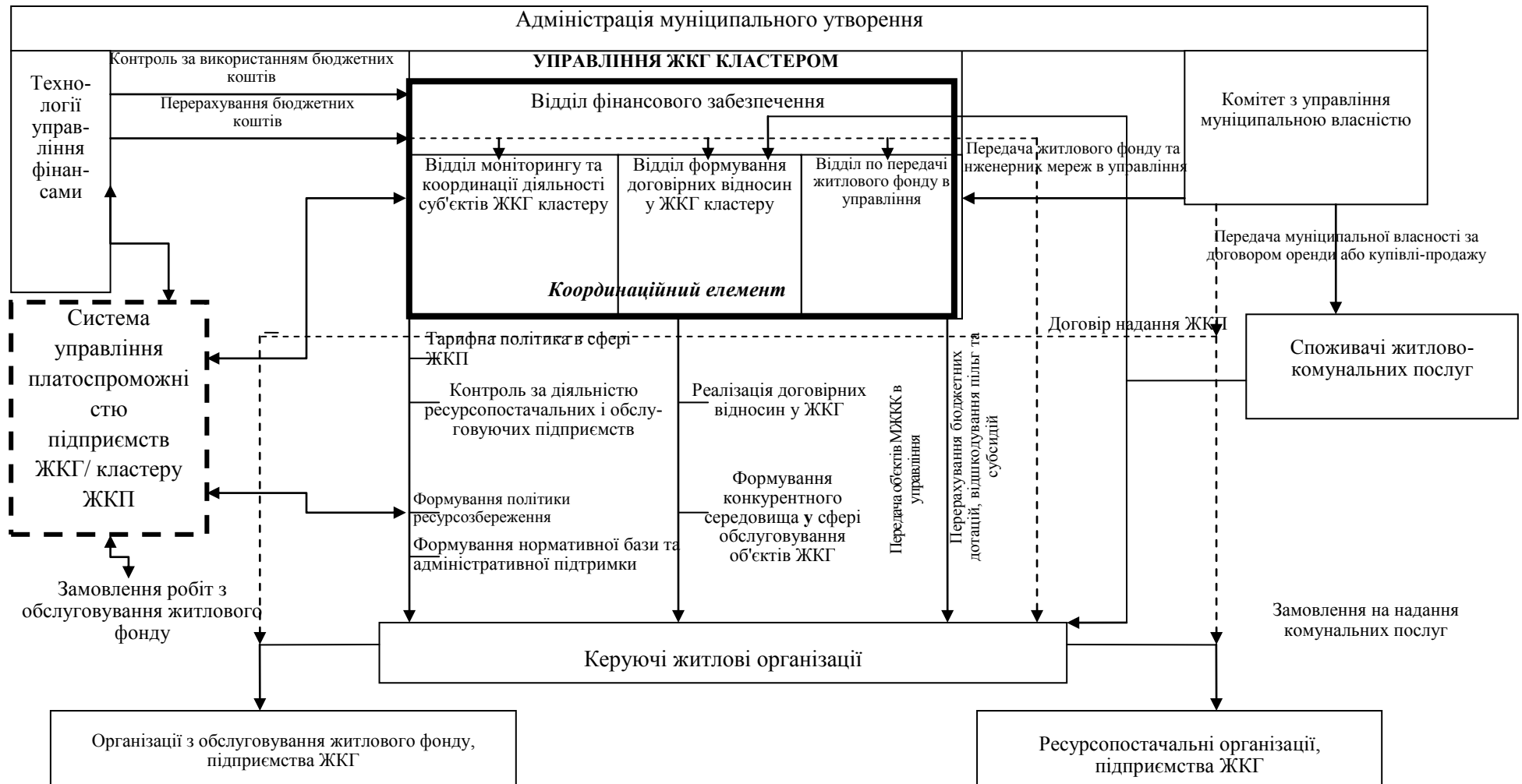

Рис. 3.9. Вдосконалена схема реалізації дії організаційно-економічного механізму управління кластером житлово-комунальних послуг в Україні

Джерело: запропоновано автором

Як відомо, частина засобів, що надходить від власників і наймачів житлових приміщень, перелічується комунальним підприємствам за енергетичні ресурси, що поставляються, водопостачання й водовідведення. У пропонованому варіанті роботи керуючою компанією стає сама ТГС, яка буде направляти всю суму економії за рішенням колегіальних органів управління ТГС на розвиток території й капітальний ремонт будинків тощо.

Кластер, який сформовано задля провадження комплексної модернізації ЖКГ, створюється, у тому числі, і задля реалізації комплексних проектів у галузі енергозбереження та підвищення енергоефективності ЖКГ утворень (починаючи від проведення комплексних енергетичних обстежень об'єктів ЖКГ, енергоаудиту аж до розробки адекватних реальним процесам програм енергозбереження та підвищення енергоефективності і, відповідно, закінчуючи підготовкою фахівців, введенням створених і реконструйованих об'єктів в експлуатацію, організацією проведення їх технічного обслуговування).

Основна мета діяльності кластера у сфері ЖКГ – це сприяння його членам у збільшенні обсягів надаваних енергосервісних послуг, розвитку виробництв інноваційного енергозберігаючого устаткування і систем обліку енергоресурсів. Учасником кластера може стати будь-яка організація, діяльність якої спрямована на розробку, створення, поставку, фінансування проектів, технологій, об'єктів, виробів, матеріалів, послуг, що забезпечують облік і зберігання енергетичних ресурсів, особливо у сфері ЖКГ, підготовку відповідних фахівців, поставку енергоресурсів, а також на управління процесами обліку та заощадження енергетичних ресурсів, підвищення енергоефективності муніципальних утворень.

Відтак, відповідно до усталених принципів кластерного формування, розроблених фахівцями ЮНІДО (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку) [141], які можна використати у подальшому щодо удосконалення вихідних положень «Концепції створення кластерів в Україні» (зазначену потребу детально описано та обґрунтовано автором у пп. 1.3 при розробленні оригінальної концепції управління платоспроможністю підприємств в системі

їх фінансової безпеки – див., рис. 1.4), дисертантом запропонована до використання принципова схема формування кластера житлово-комунальних послуг, наприклад, для використання у межах м. Києва (рис. 3.10).

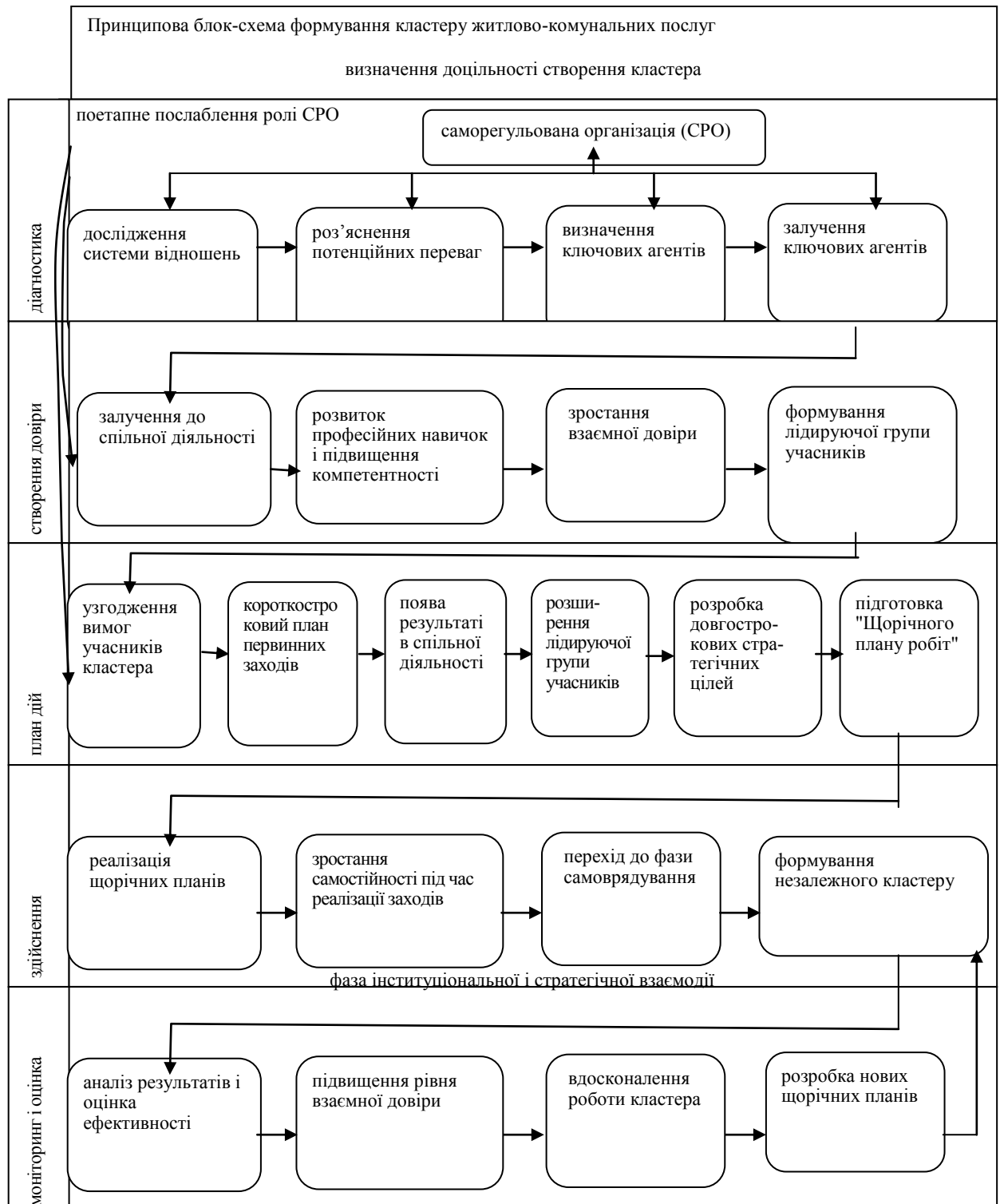

Рис. 3.10. Взаємозв'язок етапів і системи заходів по формуванню кластера житлово-комунальних послуг в м. Києві

Джерело: запропоновано і формалізовано автором

Признаємо й засвідчимо про те, що кластерна технологія, імовірно, найбільш повно, відповідатиме змістовності тієї моделі управління реформою житлово-комунального господарства, яка дозволяє з найбільшою результативністю здійснити ринкові перетворення на основі дотримання інтересів усіх агентів ринку житлово-комунальних послуг в Україні. Це можливо завдяки тому, що технологія передбачає рівноправну участь у даному процесі зацікавлених суб'єктів економічних відносин, може з'явитися координуючим і консолідуючим чинником формування стійкої тенденції розвитку ЖКГ, що забезпечить підвищення його конкурентоспроможності на засадах забезпечення результативності управління платоспроможністю підприємств, інкорпорованих до структури кластеру ЖКГ.

У цьому випадку, як наслідок, можна сподіватися на підвищення якості життя населення, оскільки, відповіддю на стійке функціонування житлово-комунального господарства в ринковому середовищі стане досягнення балансу ціни і якості наданих житлово-комунальних послуг та створення комфортних умов для проживання громадян (і, відповідно, буде убезпечено достатній рівень фінансової безпеки підприємств ЖКГ). За таких умов ЖКГ стане організаційно-економічною ринковою структурою, яка швидко розвивається (обґрунтовано дисертантом у попередній науковій роботі [142]), а також такою, діяльність якої буде задовольняти різноманітним інтересам споживачів житлово-комунальних послуг за допомогою розширеного відтворення суспільних благ.

Відтак, засвідчимо, що результати вивчення основних положень теорій кластерного розвитку, моделей кластерів, що сформувалися у світовій практиці, виявили доцільність застосування до здійснення реформи житлово-комунального господарства одного з таких перспективних підходів, до яких відносяться кластери. При цьому, підвередимо, що кластерна технологія найбільш повно відповідає тієї моделі управління реформою ЖКГ, яка дозволить з найбільшою результативністю здійснити ринкові перетворення на основі дотримання інтересів усіх агентів ринку житлово-комунальних послуг, оскільки передбачає рівноправну участь у даному процесі зацікавлених сторін.

До числа факторів, які впливають на успішну реалізацію кластера, що забезпечує розвиток житлово-комунальної сфери регіону, належать:

1) взаємна узгодженість з регіональною (можна вважати, муніципальною) стратегією соціально-економічного розвитку. Кластер представляє собою одну з точок зростання економіки регіону (муніципального утворення). У свою чергу, зусилля органів державної влади і муніципальних утворень мають бути націленими на розвиток взаємовідносин між постачальниками і споживачами послуг; виробниками та споживачами послуг, у тому числі послуг житлово-комунальних, інформаційних, освітніх та наукових;

2) забезпечення державної (або ж регіональної чи місцевої) підтримки, оскільки, кластер можна віднести до перспективного напрямку розвитку ЖКГ в межах певного регіону / міста з ряду причин: обсяг надаваних житлово-комунальних послуг становить близько/ на рівні 8,0% ВВП; ринок послуг платоспроможний, динамічний, інвестиційно-привабливий, здатний покращити інвестиційне середовище регіону; в якості основного інвестора виступає все населення, що забезпечує постійну частку доходу в даній сфері, постійний попит на ринку послуг і підсилює його суспільну значимість;

3) регулярне застосування процедур оцінки реалізації кластера з внесенням у його діяльність відповідних коректив;

4) високий ступінь взаємної довіри учасників / суб'єктів управління підприємствами, які інкорпоровано до кластеру, їх активність і готовність до розкриття стратегічної інформації, до досягнення договірної компромісу;

5) чіткий розподіл і облік соціальних і економічних інтересів учасників кластера в процесі здійснення його діяльності.

Для з'ясування можливості створення кластерів з метою підвищення рівня фінансової безпеки та підвищення результативності фінансового регулювання діяльності підприємств житлово-комунального господарства м. Києва (поряд із нагальним удосконаленням нормативно-правового та законодавчого забезпечення цих змін) необхідно підтвердити або спростувати факт існування наявності кластерів у фінансовому регулюванні послуг

житлово-комунального господарства м. Києва за параметрами, визначеними автором у пп. 3.1 та найбільш значимими показниками (результати багатфакторного аналізу наведені у попередньому параграфі – пп. 3.2). Графік середніх кожного з отриманих кластерів наведено автором на рис. 3.11.

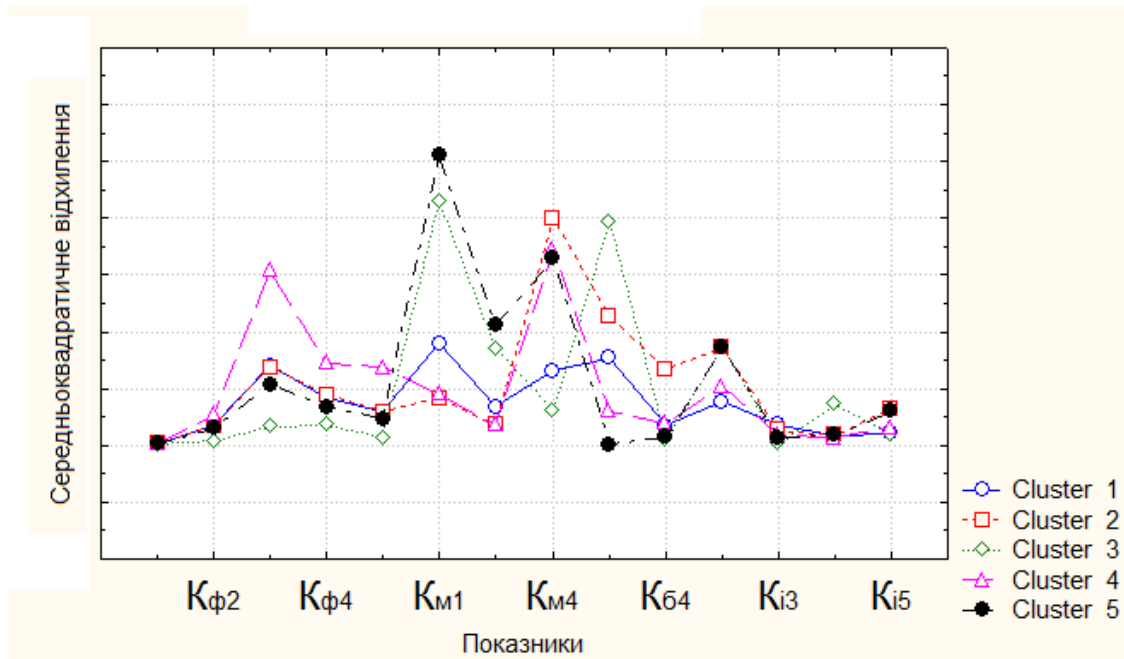

Рис. 3.11. Лістинг (фрагмент програми) – графіки середніх кластерів досліджуваних муніципальних районів м. Києва

Джерело: *розраховано автором*

З лістингу видно (можна підтвердити) наступне: за рівнем ефективності організації та фінансової віддачі від надання житлово-комунальних послуг у досліджуваному регіоні, в результаті проведених розрахунків, було виявлено наявність п'ять кластерних утворень. Опис даних кластерів муніципальних районів в межах м. Києва наведений дисертантом на рис. 3.12 – 3.16.

До вказаного, зауважимо, що перелік районів, що потрапили до складу першого кластеру наведено автором у табл. 3.5.

Поряд із зазначеним, слід вказати, що інформація про кількісний та якісний склад 2-го кластеру наведено автором на рис. 3.13 та табл. 3.6.

Перелік районів, що потрапили до складу другого кластеру наведено автором в табл. 3.6. І, відповідно, інформація про кількісний та якісний склад 3-го кластеру наведено дисертантом на рис. 3.14 та табл. 3.7.

Members of Cluster Number 1 (дан10 райони Києв) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 3 cases	
	Distance
P2	116231,5
P3	79083,2
P6	75108,0

Рис. 3.12. Лістинг (фрагмент програми) – перелік муніципальних районів, що увійшли до складу 1-го кластеру

Джерело: тут і надалі, розраховано й формалізовано автором

Таблиця 3.5

Об'єкти (райони), які входять до складу кластеру 1

Умовна позначка	Найменування району
P2	Святошинський район
P3	Солом'янський район
P6	Шевченківський район

Джерело: складено автором за результатами власних обґрунтувань

Members of Cluster Number 2 (дан10 райони Києв) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 3 cases	
	Distance
P4	121081,8
P5	81020,2
P10	108631,1

Рис. 3.13. Лістинг (фрагмент програми) – перелік муніципальних районів, що увійшли до складу 2-го кластеру

Джерело: розраховано автором за результатами власних обґрунтувань

Таблиця 3.6

Об'єкти (райони), які увійшли до складу кластеру 2

Умовна позначка	Найменування району
P4	Оболонський район
P5	Подільський район
P10	Деснянський район

Перелік районів, що потрапили до складу третього кластеру наведено автором у табл. 3.7.

Members of Cluster Number 3 (дан10 райони Києв) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
P1	0.00

Рис. 3.14. Лістинг (фрагмент програми) – перелік муніципальних районів, що увійшли до складу 3-го кластеру

Джерело: тут і надалі, розраховано автором

Таблиця 3.7

Об'єкти (райони), які входять до складу кластеру 3

Умовна позначка	Найменування району
P1	Голосіївський район

Інформація про кількісний та якісний склад 4-го кластеру наведено на рис.3.15 та табл.3.8.

Members of Cluster Number 4 (дан10 райони Києв) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 2 cases	
	Distance
P7	45413.80
P8	45413.80

Рис. 3.15. Лістинг (фрагмент програми) – перелік муніципальних районів, що увійшли до складу 4-го кластеру

Перелік районів, що потрапили до складу четвертого кластеру наведено автором у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Об'єкти (райони), які входять до складу кластеру 4

Умовна позначка	Найменування району
P7	Дарницький район
P8	Печерський район

Джерело: тут і надалі, складено автором

Інформація про кількісний та якісний склад 5-го кластеру наведено на рис. 3.16 та табл. 3.9.

Cluster Analysis (дан10 райони Києв)	
K-means clustering results dialog	
Members of Cluster Number 1	
Members of Cluster Number 2	
Members of Cluster Number 3	
Members of Cluster Number 4	
Members of Cluster Number 5	

Members of Cluster Number 5 (дан10 райони Києв) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
P9	0.00

Рис. 3.16. Лістинг (фрагмент програми) – перелік муніципальних районів, що увійшли до складу 5-го кластеру

Перелік районів, що потрапили до складу п'ятого кластеру наведено дисертантом у табл. 3.9.

Таблиця 3.9

Об'єкти (райони), які входять до складу кластеру 5

Умовна позначка	Найменування району
P9	Дніпровський район

Наступним етапом виконання вимог за побудованим Автором алгоритмом моделювання напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства – є визначення ступеню кореляційного взаємозв'язку між рівнем задоволеності населення якістю житлово-комунальних послуг і найбільш вагомими і впливовими, визначеними за допомогою факторного аналізу, показниками. Задля цього дисертантом був зроблений розрахунок ступеню кореляційного взаємозв'язку з використанням коефіцієнта Пірсона із застосуванням засобів STATISTIKA7. Результати даного розрахунку наведені на рис. 3.17.

показники	Regression Summary for Dependent Variable: K_{m2} (Задоволеність клієнтів) R= ,99999809 R ² = ,99999618 Adjusted R ² = ,99997710 F(5,1)=52399, p<,00332 Std.Error of estimate: ,00171					
	Beta	Std.Err. of Beta	B	Std.Err. of B	t(1)	p-level
Intercept			2,576479	0,066914	38,5044	0,016530
K_{m6}	-0,384486	0,030604	-0,397583	0,031646	-12,5634	0,050566
K_{63}	-0,620184	0,006970	-0,383972	0,004315	-88,9846	0,007154
K_{64}	0,409906	0,006366	0,164389	0,002553	64,3886	0,009886
K_{i1}	-0,693081	0,024159	-0,936191	0,032633	-28,6882	0,022182
K_{i5}	-0,015844	0,004078	-0,028029	0,007215	-3,8850	0,160386

Рис. 3.17. Кореляційний взаємозв'язок між організацією надання та обсягом житлових і комунальних послуг населенню і задоволеністю населення якістю житлово-комунальних послуг

Джерело: тут і надалі, розраховано автором

Визнаємо, що усі п'ять обраних за результатами моделювання, показників мають t -критерій суттєво вищий за його табличне значення. А, при використанні алгоритмів програми STATISTICA 7.0 – дисертантом було підтверджено факт включення до моделі п'яти з 22 показників.

Розроблена економіко-математична модель дає змогу оцінити величину та рівень задоволення клієнтів від основних показників діяльності ЖКГ за всіма важливими параметрами і відповідає вимогам, які висуваються до такого типу моделей. Коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,99999809, а коефіцієнт детермінації – 0,99997710 (достатньо високий), що вказує на високу збіжність розрахункових і фактичних значень. При цьому, фактичне значення критерію Фішера $F_{\text{факт}} = 88,863$ значно вище, ніж його табличне значення. Засвідчимо про таке: стандартна похибка апроксимації при проведених розрахунках дорівнює 0,00171, або 3,32%. З урахуванням того, що в економічних розрахунках допускається похибка у 5,0-10,0%, можна зробити висновок, що побудована модель достатньо точно описує взаємозв'язок рівня задоволення клієнтів від основних показників діяльності підприємств ЖКГ: організацією надання та обсягом житлових і комунальних послуг.

Досліджений кількісний взаємозв'язок між рівнем задоволення клієнтів від основних показників діяльності ЖКГ дозволив сформулювати лінійну економетричну залежність (формула вигляду (3.5)):

$$K_{m2} = 2,5764 - 0,397583K_6 - 0,383972\delta_6 + 0,164389K_4 - 0,032633K_1 + 0,007215K_5 \quad (3.5)$$

де K_{m2} – залежна змінна (задоволеність споживачів: кількість рекламаций і скарг з боку клієнтів); K_6 – середній термін повідомлення про прийом рекламаций до розгляду (дні); K_3 – частка якісно виконаних замовлень (% від загальної кількості); K_4 – збір платежів за житлово-комунальні та інші послуги (план / факт); K_1 – рівень оснащеності багатоквартирних будинків приладами обліку витрат теплової енергії, холодної та гарячої води на будинкових вводах; K_5 – рівень автоматизації та стандартизації послуг, що

надаються (питома вага витрат на інформаційні системи в загальній сумі адміністративних витрат).

Наступним етапом запропонованого до використання методичного підходу щодо створення кластеру підприємств ЖКГ з метою підвищення платоспроможності в системі фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства – є побудова дискримінантних моделей ідентифікації їхньої приналежності до одного з 5-х (п'ятьох) класів районів за ознаками «Ефективність організаційно-фінансової діяльності житлово-комунального господарства / Рівень якості надання житлово-комунальних послуг». Цей етап необхідний задля визначення найбільш доцільного пакету тарифів не тільки для певних кластерів, а й за необхідністю для будь-якого ЖКГ муніципального району (міста, селища). З метою проведення дискримінантного аналізу використовуються результати проведеної кластеризації, за якими кожному досліджуваному району присвоюється номер того кластера, до якого він відноситься. Зауважимо, що дискримінантний аналіз дозволяє розпізнати нові об'єкти (ЖКГ), для ідентифікації їх до існуючих кластерів з метою визначення досягнутого рівня якості і фінансової ефективності надання житлово-комунальних послуг та розробки пропозицій щодо фінансового регулювання діяльності підприємств житлово-комунального господарства (засвідчено дисертантом у попередній науковій праці [143]). Результати проведення дискримінантного аналізу ідентифікації досліджуваних районів за належністю до одного з п'яти кластерів наведені на рис. 3.18.

Інформація про розподіл досліджуваних районів між кластерами та отримані дискримінантні моделі ідентифікації приналежності до одного з 5-х класів за ознакою «Ефективність організаційно-фінансової діяльності житлово-комунального господарства / Рівень якості надання житлово-комунальних послуг» наведена в табл. 3.10.

Відтак, методичний прийом щодо використання отриманих дискримінантних моделей полягає у наступному: за необхідністю ідентифікації нового об'єкту або моніторингу змін, які відбулися у разі проведення в ЖКГ

кластеру певних заходів, до кожного з 5 рівнянь необхідно підставити нові значення показників, підрахувати, знайти максимальне отримане значення одного з п'яти розрахованих рівнянь, яке і вказує на приналежність ЖКГ муніципального району до одного з п'яти існуючих кластерів.

Classification Functions for кластер (дан10 райони Київ) Sigma-restricted parameterization					
Effect	1 p=,3000	2 p=,3000	3 p=,1000	4 p=,2000	5 p=,1000
Intercept	193,507	206,826	88,8242	128,824	229,442
Kф1	0,096	0,097	0,0677	0,066	0,108
Kф2	-0,002	-0,002	-0,0016	-0,001	-0,002
Kф3	-0,001	-0,001	-0,0006	-0,001	-0,001
Kф4	0,002	0,003	0,0016	0,002	0,003
Kф5	-0,001	-0,001	-0,0009	-0,001	-0,001
Kм1	0,003	0,002	0,001	0,001	0,001
Kм3	0,000	0,000	0,0000	0,000	0,000
Kм4	0,0013	0,0016	0,0013	0,0015	0,0013
Kб3	0,000	0,000	0,0000	0,000	0,000
Kб4	0,034	0,038	0,037	0,013	0,038
Kі1	0,000	0,000	0,0000	0,000	0,000
Kі3	0,027	0,018	0,047	0,018	0,019
Kі4	0,052	0,021	0,014	0,038	0,028
Kі5	0,013	0,011	0,019	0,022	0,033

Рис. 3.18. Лістинг програми – результати дискримінантного аналізу ідентифікації досліджуваних муніципальних районів за належністю до одного з п'яти кластерів

Джерело: тут і надалі, розраховано автором

Відтак, засвідчимо, що задля розробки програми регулювання тарифної політики на послуги житлово-комунального господарства необхідно визначити райони – типо-представники по кожному з п'яти кластерів, які обираються за допомогою побудови дендограми із застосуванням засобів STATISTIKA7 (наведено на рис. 3.19). Червона вертикальна лінія дозволяє визначити по кожному з отриманих кластерів типо-представника.

Проведений у пп. 3.1 аналіз стану фінансово-господарської діяльності ЖКГ муніципальних районів м. Києва дозволив ідентифікувати чотири зони ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ: 1) зону високого рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності; 2) зону адаптивного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності; 3) зону низького рівня

ефективності організаційно-фінансової діяльності; 4) зону незадовільного рівня ефективності організаційно-фінансової діяльності (кризового становища).

Таблиця 3.10

Дискримінанти моделі ідентифікації приналежності до одного з 5-х класів досліджуваних районів

Умовні позначки району	Найменування району, який за розрахунками за даними 2013 р. потрапили до даного кластеру	Кількість районів	Номер кластеру	Отримана модель дискримінантного аналізу
P2	Святошинський район	3	1	Кластер1 = $193,507 + 0,096 K_{\phi 1} - 0,002 K_{\phi 2} - 0,001 K_{\phi 3} + 0,002 K_{\phi 4} - 0,001 K_{\phi 5} + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,0034 K_{\phi 4} + 0,027 K_{i3} + 0,052 K_{i4} + 0,052 K_{i4} + 0,013 K_{i5}$
P3	Солом'янський район			
P6	Шевченківський район			
P4	Оболонський район	3	2	Кластер2 = $206,826 + 0,097 K_{\phi 1} - 0,002 K_{\phi 2} - 0,001 K_{\phi 3} + 0,003 K_{\phi 4} - 0,001 K_{\phi 5} + 0,002 K_{m1} + 0,0016 K_{m4} + 0,0038 K_{\phi 4} + 0,018 K_{i3} + 0,021 K_{i4} + 0,011 K_{i5}$
P5	Подільський район			
P10	Деснянський район			
P1	Голосіївський район	1	3	Кластер3 = $88,8242 + 0,0677 K_{\phi 1} - 0,0016 K_{\phi 2} - 0,0006 K_{\phi 3} + 0,0016 K_{\phi 4} - 0,0009 K_{\phi 5} + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,0037 K_{\phi 4} + 0,047 K_{i3} + 0,014 K_{i4} + 0,019 K_{i5}$
P7	Дарницький район	2	4	Кластер4 = $128,824 + 0,066 K_{\phi 1} - 0,001 K_{\phi 2} - 0,001 K_{\phi 3} + 0,002 K_{\phi 4} - 0,001 K_{\phi 5} + 0,001 K_{m1} + 0,0015 K_{m4} + 0,0013 K_{\phi 4} + 0,018 K_{i3} + 0,038 K_{i4} + 0,022 K_{i5}$
P8	Печерський район			
P9	Дніпровський район	1	5	Кластер5 = $229,442 + 0,108 K_{\phi 1} - 0,002 K_{\phi 2} - 0,001 K_{\phi 3} + 0,003 K_{\phi 4} - 0,001 K_{\phi 5} + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,038 K_{\phi 4} + 0,019 K_{i3} + 0,028 K_{i4} + 0,033 K_{i5}$

Джерело: тут і надалі, розраховано автором

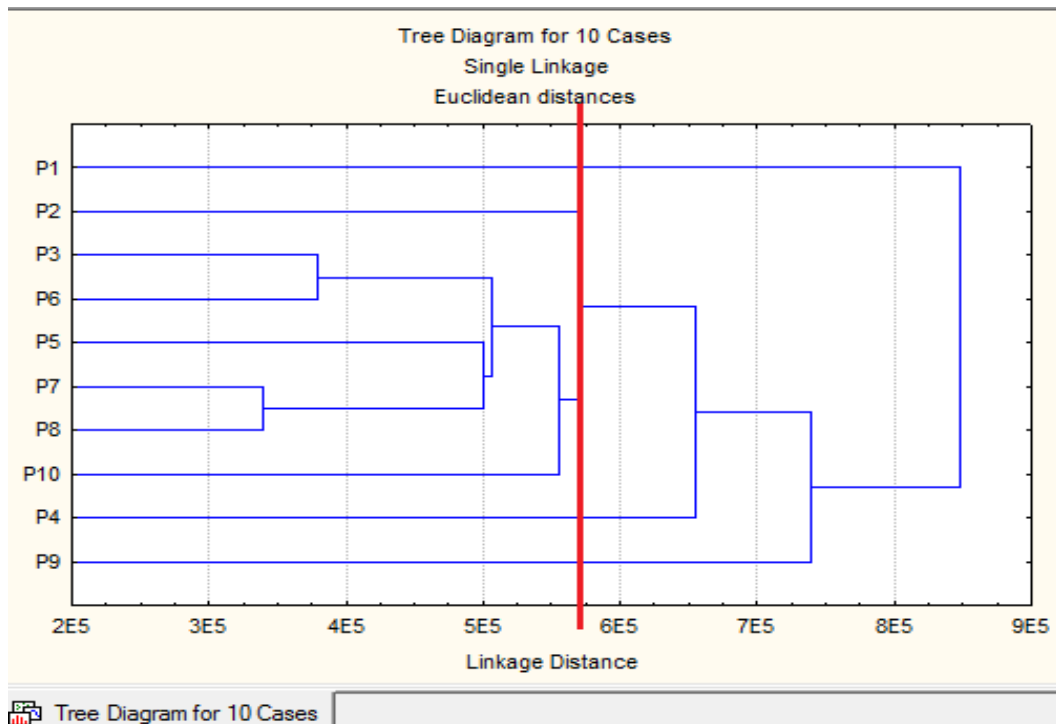

Рис. 3.19. Дендограма для визначення районів-типо-представників для кожного з п'яти кластерів ЖКГ:

P_i – район № i з табл. 3.10

Джерело: тут і надалі, розраховано автором

Відповідно до проведеного в межах пп. 3.1 аналізу рівня задоволення клієнтів від основних показників діяльності ЖКГ можна виділити кілька типів задоволеності клієнтів ЖКП, що склалися в цьому регіоні (табл. 3.11): низький, середній та високий рівень задоволеності.

Підтвердимо про таке: організація ефективної системи задоволення потреб населення діяльністю підприємств ЖКГ та житлово-комунальними послугами в значній мірі залежить від можливості індивідуалізації споживання, тому відповідно до проведеного в табл. 3.11 тарування 2-х шкал оцінок: задоволеності споживачів якістю та рівнем організаційно-фінансової ефективності діяльності ЖКГ муніципальних районів м. Києва пропонується виділяти наступні види житлово-комунальних послуг:

- 1) індивідуально-споживані житлово-комунальні послуги, обсяг споживання яких може бути вірогідно визначений на рівні окремого споживача
- 2) за допомогою натуральних вимірів або усереднених нормативів:

- умовно-обов'язкові індивідуально-споживані житлово-комунальні послуги, від яких споживач не може відмовитися в силу технологічних, соціальних або інших зовнішніх умов (послуги теплопостачання, вивозу побутових відходів тощо);
- умовно-добровільні індивідуально-споживані житлово-комунальні послуги, від яких окремий споживач має можливість відмовитися (послуги електропостачання, гарячого водопостачання тощо);

Таблиця 3.11

Зведена таблиця ступеню задоволеності споживачів якістю та рівнем організаційно-фінансової ефективності діяльності ЖКГ муніципальних районів м. Києва

Рівень задоволення клієнтів від основних показників діяльності ЖКГ кластеру		Зони ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ кластеру та рівні їх фінансової безпеки				
		організаційно-фінансово-стійкий >1,0	адаптивний 0,65–0,85	задовільний (мінімальний) 0,45–0,65	гранично допустимий (слабкий) 0,35–0,45	незадовільний (кризовий стан) 0,35
	високий 0,51 – 1,0		Дніпровський район	Солом'янський район		
	середній 0,5 – 0,31		Голосіївський район Шевченківський район	Святошинський район Печерський район	Деснянський район	
	низький < 0,3		Дарницький район		Подільський район	

Джерело: тут і надалі, складено автором

3) суспільно-споживані житлово-комунальні послуги, потреба в яких не може бути прямо визначена для кожного конкретного споживача (послуги міського освітлення, благоустрою і озеленення тощо).

З метою досягнення та збереження фінансової безпеки підприємств ЖКГ при формуванні тарифів на житлово-комунальні послуги з урахуванням їх суспільного характеру і необхідності доступу всім категоріям населення

кластеру муніципального ЖКГ пропонується здійснювати їх диференціацію (алгоритм і процедури репрезентовано автором у попередній науковій роботі [143]). Такий підхід дозволяє:

- сприяти залученню інвестицій у комунальні підприємства;
- покращити платоспроможність підприємств ЖКГ;
- забезпечувати комунальні підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для реалізації поставлених перед ними завдань;
- враховувати вплив процесів, які відтворюють формування конкуренції у підгалузях ЖКГ;
- стимулювати комунальні підприємства до скорочення витрат при одночасному підвищенні якості послуг;
- формування тарифу на ЖКП повинно полягати в пошуку оптимального варіанту між технічними можливостями підприємств ЖКГ та фінансовими інтересами постачальників послуг;
- при розробці методики формування тарифів питання про платоспроможність споживачів не повинно враховуватися, тому, що для підприємств ЖКГ не важливо джерело оплати послуг;
- при визначенні економічно обґрунтованого тарифу на житлово-комунальні послуги необхідно враховувати реальні умови діяльності підприємства ЖКГ і стан його виробничих ресурсів;
- досягти контрольованого рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ;
- методика обчислення тарифу повинна бути доступною і зрозумілою для користувача.

Пропонуємо використовувати формулу 3.6 для обчислення економічно обґрунтованого базового тарифу (T_{eo}) на житлово-комунальні послуги, яка задовольняє зазначеним вище методологічним вимогам.

$$T_{eo} = T_b + (\sum O_j \times C_j \times k_j + I \times k_{эф}) / V_{yc} \quad (3.6)$$

де T_b - тариф на ЖКП у базисному періоді, грн.; O_j - обсяг j -го виду ресурсу, спожитого для виробництва послуги у базисному періоді, в натуральному вираженні; C_j - ціна одиниці даного виду ресурсу в базисному періоді, грн.; k_j -

індекс зміни ціни на даний вид ресурсу; I - обсяг інвестицій у підприємство на плановий період, грн.; kef - коефіцієнт ефективності інвестицій; $V_{ус}$ - обсяг послуг, вироблених в базисному періоді, у натуральному вимірі.

Зауважимо, що у цьому випадку, регулювання тарифів на послуги комунальних підприємств має забезпечувати:

- 1) прогнозованість і передбачуваність зміни тарифів, встановлення тарифів потрібно проводити на певний термін (період регулювання), який повинен бути узгоджений з періодом регулювання тарифів на газ, електроенергію і воду, що встановлюються на регіональному рівнях. При цьому, виникає можливість прогнозування грошових потоків, зниження ризиків інвестування, проведення заходів щодо скорочення витрат і витрачання отриманої економії на повернення позикових коштів;
- 2) публічність процесу формування тарифів для досягнення довіри з боку споживачів комунальних послуг;
- 3) систематичне проведення аудиторського аналізу для виявлення резервів зниження собівартості житлово-комунальних послуг та пошуку найбільш ефективних інвестиційних та інноваційних рішень.

Відповідно до авторського підходу пропонується тарувати тарифи на послуги ЖКГ в залежності від стану якості наданих послуг та рівня фінансової безпеки комунального господарства району (табл. 3.12).

У матричній моделі (її наведено у табл. 3.12) показані 9 варіантів, що відображають тип муніципального району в залежності від рівня соціально-економічного розвитку та стану фінансової безпеки інкорпорованих до кластеру підприємств ЖКГ. При цьому, кожному варіанту відповідає свій набір можливих сценаріїв формування системи тарифів ЖКГ. У той же час, автором дисертації використаний так називаний «діагональний» ефект, який присутній в матриці. Суть останнього полягає у тому, що тип районів за станом галузей ЖКГ і рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ кластеру збігаються, що дозволяє виділити основні сценарії формування системи тарифів на послуги ЖКГ як найбільш адекватні для перерахованих вище ситуацій збіги.

Таблиця 3.12

Матриця переважних сценаріїв формування системи тарифів ЖКГ в залежності від рівня організаційно-фінансової ефективності діяльності і фінансової безпеки підприємств ЖКГ муніципальних районів м. Києва

Типи районів за станом галузей ЖКК		Рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ кластеру		
		<i>організаційно-фінансовий /стійкий</i>	<i>адаптивний / задовільний</i>	<i>гранично допустимий/ незадовільний</i>
	<i>розвинутий</i>	ринковий (основний), інноваційний сценарії	ринковий, соціальний та інноваційний сценарії	ринковий, інноваційний та еволюційний сценарії
	<i>адаптивний /задовільний</i>	ринковий, інноваційний та еволюційний сценарії	еволюційний (основний) ринковий, соціальний, інноваційний сценарії	ринковий, соціальний, інтенсивний та еволюційний сценарії
	<i>кризовий</i>	відсутній	соціальний, інноваційний та еволюційний сценарії	соціальний, (основний) інноваційний еволюційний сценарії

Джерело: тут і надалі, запропоновано та обґрунтовано автором дисертації

Так, зокрема, задля розвиненого типу району основним сценарієм буде ринковий, для адаптивного /задовільного – основним сценарієм буде еволюційний, для кризового типу району – основним буде соціальний сценарій. Однак, реально спектр можливих сценаріїв розвитку чи подальшого функціонування кластеру ЖКГ не обмежується основними, але можливі і інші варіанти сценаріїв, які показані в квадрантах матриці.

З метою збереження єдності методичного підходу слід дотримуватися відповідності базових моделей управління ЖКК розробленими сценаріями формування тарифів на послуги ЖКГ (табл. 3.13).

При цьому, пропонується враховувати умови використання кожної з моделей за галузями ЖКГ, стан технічного розвитку ЖКГ, можливості надавання якісних послуг. Соціальний сценарій, на переконання дисертанта, передбачає забезпечення соціальних стандартів проживання населення в

окремо взятому місті (міської території). За умови його реалізації на практиці визначаються параметри підвищення рівня життя населення чи соціального захисту населення регіону. У цьому випадку, як відомо, виникає необхідність у розробці проміжних варіантів, розрахованих не тільки на підвищення рівня фінансової безпеки міської економіки або підприємств ЖКГ, але і на залучення централізованих капіталовкладень (інвестицій).

Таблиця 3.13

Умови використання моделей управління житловим / комунальним господарством міста

Типи районів за станом галузей ЖКГ		Рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ кластеру		
		організаційно-фінансово-стійкий	адаптивний / задовільний	гранично допустимий / незадовільний
	розвинутий	$T11 = T_{oe} + 0,108 K\phi 1 - 0,002 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,003 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,038 K_{\phi 4} + 0,019 K_{i3} + 0,028 K_{i4} + 0,033 K_{i5}$	$T12 = T_{oe} + 0,108 K\phi 1 - 0,002 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,003 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,038 K_{\phi 4} + 0,019 K_{i3} + 0,028 K_{i4} + 0,033 K_{i5}$	
	адаптивний / задовільний	$T21 = T_{oe} + 0,096 K\phi 1 - 0,002 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,002 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,0034 K_{\phi 4} + 0,027 K_{i3} + 0,052 K_{i4} + 0,013 K_{i5}$	$T22 = T_{oe} + 0,0677 K\phi 1 - 0,0016 K\phi 2 - 0,0006 K\phi 3 + 0,0016 K\phi 4 - 0,0009 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,0037 K_{\phi 4} + 0,047 K_{i3} + 0,014 K_{i4} + 0,019 K_{i5}$	$T23 = T_{oe} + 0,096 K\phi 1 - 0,002 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,002 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0013 K_{m4} + 0,0034 K_{\phi 4} + 0,027 K_{i3} + 0,052 K_{i4} + 0,013 K_{i5}$
	кризовий		$T32 = T_{oe} + 0,066 K\phi 1 - 0,001 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,002 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,001 K_{m1} + 0,0015 K_{m4} + 0,0013 K_{\phi 4} + 0,018 K_{i3} + 0,038 K_{i4} + 0,022 K_{i5}$	$T33 = T_{oe} + 0,097 K\phi 1 - 0,002 K\phi 2 - 0,001 K\phi 3 + 0,003 K\phi 4 - 0,001 K\phi 5 + 0,002 K_{m1} + 0,0016 K_{m4} + 0,0038 K_{\phi 4} + 0,018 K_{i3} + 0,021 K_{i4} + 0,011 K_{i5}$

Джерело: тут і надалі, запропоновано та обґрунтовано автором дисертації

Останнє можливо лише у тому випадку, коли в силу специфіки муніципального господарства соціальні стандарти не можуть бути досягнуті без відповідної фінансової участі з боку бюджетної системи (засвідчено дисертантом у попередній науковій праці [143]). Підтвердимо і те, що при розробці цього сценарію, зазвичай, акцентується приналежність ЖКК до соціальної інфраструктури відповідного району.

Засвідчимо, що соціальна модель формування системи тарифів на послуги ЖКГ в певному регіоні рекомендується до застосування в межах типових та кризових районах, де рівень соціального та економічного розвитку досить низький, населення слабо залучено в житлове самоврядування, а стан житлового фонду характеризується високим рівнем зношеності. Така модель дозволяє підтримувати на мінімально необхідному рівні забезпеченість населення необхідними житловими послугами незалежно від рівня доходів домогосподарств. Соціальна модель управління комунальним господарством міста передбачає врахування двох обставин відносно тарифів на комунальні послуги: а) по-перше, економічно обґрунтовані тарифи та ціни; б) по-друге, сформований рівень доходів домогосподарств в даному місті.

Однак, у разі неузгодженості цих обставин пропонується використовувати бюджетну підтримку: або субсидувати домогосподарства, або безпосередньо комунальних виробників (у цих випадках необхідно залучати експертні організації, які повинні забезпечувати точність розрахунку необхідного обсягу субсидій та установки тарифів для населення).

Ринковий сценарій, визначений дисертантом у табл. 3.12, орієнтований на можливості ринкової інфраструктури міського господарства. Використання цього сценарію передбачає: оцінку поточної ринкової ситуації та платоспроможного попиту населення; вивчення можливостей розвитку конкурентного середовища в ЖКК; аналіз умов проникнення на місцевий ринок житлових та комунальних послуг керуючих компаній та інвесторів з інших регіонів і міст – можливість демонополізації ринків житлових та комунальних послуг; визначення тенденцій, динаміки цін і тарифів на ринку житлових та комунальних послуг з урахуванням рівня і темпів інфляції, цін на енергоносії та будівельні матеріали; вивчення впливу механізмів державного та муніципального регулювання на ринок житлових та комунальних послуг.

Ринкова модель формування системи тарифів на послуги ЖКГ може використовуватися в розвинених районах за рівнем соціально-економічного розвитку та стану ЖКК, де участь муніципальних органів влади обмежується

контролюючою функцією в частині дотримання законодавчо і нормативно встановлених правил функціонування ринку житлових послуг і стандартів утримання житлового фонду. Ринкова модель управління комунальним господарством міста передбачає перехід на систему договірних відносин між виробниками і споживачами комунальних послуг. В якості імовірного варіанту – це може бути модель, де управління комунальними підприємствами здійснюється з боку муніципалітету або де управління підприємствами зосереджено в руках приватного бізнесу (договір концесії), або комбіноване управління із залученням аутсорсингових компаній, що покладає на себе частину управлінських функцій. При цьому допускається присутність на ринку комунальних послуг малих і середніх приватних генеруючих комунальних компаній, які можуть зосереджуватися на виробництві якого-небудь виду комунальних послуг децентралізованим (локальним) способом.

I, відтак, засвідчимо, що при наявності адекватних умов (високий рівень соціально-економічного розвитку міста) такий сценарій може розглядатися як пріоритетний. У містах, де присутня соціальна напруженість та / або депресивний стан економіки, такий сценарій недоцільний, а його штучне впровадження може призвести до незворотних наслідків, а саме: до різкого погіршення платоспроможності і падіння рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ, дезорганізації і руйнування системи ЖКК.

Еволюційний сценарій передбачає, що перебудова структури управління житловим і комунальним господарством міста здійснюється за допомогою реконструкції, модернізації та реструктуризації існуючих виробництв. В рамках цього сценарію розробляються варіанти підвищення ефективності використання наявного економічного і технічного потенціалу галузей ЖКК міста, в результаті чого покращується платоспроможність підприємств ЖКГ, досягається запланований рівень фінансової безпеки. Таким чином, забезпечується якісний (інтенсивний) розвиток ЖКК в рамках обраного базового сценарію. Цей сценарій може розглядатись як проміжний на етапі докорінних перетворень у структурі управління галузями ЖКК. Його

застосування пов'язане з обмеженістю ресурсів, недостатністю розвитку інститутів житлового самоврядування та низьким технічним рівнем інженерно-комунальної інфраструктури.

Інноваційний сценарій передбачає інноваційний розвиток кластеру ЖКК (і, відповідно, інкорпорованих до його складу підприємств) із урахуванням виявлення додаткових фінансових і виробничо-технічних можливостей підприємств ЖКК. Інноваційний сценарій передбачає також декілька варіантів розвитку підприємств ЖКГ. Зауважимо, що реалізація інноваційного сценарію за умови достатніх обсягів фінансування може забезпечити трансформацію від одного технологічного рівня до іншого. Даний сценарій може успішно поєднуватися з еволюційним сценарієм і дозволяє підвищити інтенсивність процесів управління ЖКК (за переконанням дисертанта, що репрезентовано у попередній науковій праці [143]).

Таким чином, можна признати, що ефекти застосування кожної з представлених моделей управління можуть отримуватись як різниця: між сформованою ситуацією в певних галузях і виробництвах ЖКК, соціально-економічною ситуацією та досягають граничного значення індикаторів; між значеннями індикаторів у базовому періоді і шуканими (плановими) значеннями індикаторів, при обмеженому (фіксованому) ресурсному забезпеченні в тому і іншому випадку. Результати розрахунків за групою муніципальних районів м. Києва свідчать про можливість реалізації ринкового, еволюційного та інноваційного сценаріїв розвитку моделей фінансового розвитку підприємств ЖКГ. Оскільки, саме ці процесні управлінські моделі надають широкі можливості для впровадження ринкових та інноваційних механізмів, які неминуче приведуть до підвищення рівня фінансової безпеки підприємств, регіонів через впорядкування системи житлово-комунальних відносин між суб'єктами і закріпленню компетенцій за відповідними інститутами. При цьому стає можливим інтенсивний розвиток житлового самоврядування як ефективного базису успішності реалізації обраних моделей.

Висновки до розділу 3

За результатами визначення та обґрунтування напрямів забезпечення фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства, реалізованих за використання принципів управління їхньої платоспроможністю: а) сформовано та формалізовано механізму управління платоспроможністю; б) розроблено методичний підхід до індикативної оцінки до платоспроможності та ефективності організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ; в) здійснено моделювання процесів управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств на засадах розбудови кластерних підходів. Зазначене дало змогу отримати науково-прикладні висновки та запропонувати практичні рекомендації щодо використання авторських розробок і обґрунтувань. Основними з яких є:

1. Обґрунтовано напрями підвищення платоспроможності підприємств та принципи і підходи до розроблення систем фінансової безпеки для підприємств нефінансового сектору економіки в «військовій економіці», сучасної негативної світової фінансова ситуації. Передумовами створення системи фінансової безпеки підприємств ЖКГ на засадах управління їх платоспроможністю визначено: потребу в своєчасній ідентифікації, попередженні та нейтралізації фінансових загроз та ризиків; необхідність управління чинниками та умовами, що впливають на рівень фінансової безпеки; забезпечення фінансової стійкості в довгостроковому періоді; збільшення обсягів операційної діяльності та розширення масштабів господарювання; ефективне управління фінансовим забезпеченням господарської діяльності; підвищення рівня платоспроможності та надійності та ін.

2. В основу авторської концепції управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств покладено системно-структурний підхід, який передбачає врахування принципів організації системи фінансової безпеки підприємств, мету та завдання організації системи фінансової безпеки підприємств, чинники впливу на систему фінансової безпеки підприємств,

інструментарій управління системою фінансової безпеки підприємств, напрями та заходи реалізації системи фінансової безпеки підприємств.

3. Запропоновано механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств ЖКГ, який є підґрунтям для подальшого розвитку теоретичних положень щодо розвитку фінансової системи суб'єктів житлово-комунального комплексу і складається з двох елементів: організаційного управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств та фінансового механізму управління системою фінансової безпеки підприємств. Зазначено, що організаційний механізм управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки включає: методи, способи та прийоми організації системи фінансової безпеки; правове забезпечення організації системи фінансової безпеки; нормативне забезпечення організації системи фінансової безпеки; кадрове забезпечення організації системи фінансової безпеки та інформаційне забезпечення. Фінансовий механізм управління системою фінансової безпеки включає: методи та прийоми впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств; важелі впливу на фінансовий стан та фінансове забезпечення господарської діяльності підприємств; норми та нормативи фінансової діяльності підприємств; правове забезпечення фінансової діяльності підприємств та інформаційну базу управління фінансами підприємств.

4. За результатами проведеного аналізу практики управління фінансами підприємств ЖКГ та теоретичних концепцій їх розвитку виокремлено 4 головних цілі: 1 – фінансова рівновага (виживання); 2 – фінансова рентабельність; 3 – економічне зростання; 4 – гнучкість (або маневреність). Запропонований методичний підхід передбачає формування послідовності індикативної оцінки потенціалу забезпечення певного рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ на основі визначених складових, які відповідають основним задачам та критеріям, розрахунку інтегральних показників організаційно-фінансового потенціалу саморозвитку. Сутність запропонованої індикативної моделі оцінки організаційно-фінансової діяльності комунально-житлових

організацій полягає в застосуванні комбінованої процедури оцінки пропорційності і оптимальності розподілу фінансових ресурсів. Формування системи індикативної оцінки діяльності комунально-житлових організацій дозволить здійснювати оцінку діяльності виконавців ЖКУ на основі індикаторів, визначених в угоді між керуючої житловою організацією і муніципальним підрозділом у сфері ЖКГ; інформуванням власників об'єктів муніципального ЖКК про поточний стан об'єктів, переведених за договором на управління (ОСББ); моніторингу істотних індикаторів організаційно-фінансової діяльності комунально-житлових організацій; контроль рівня фінансової безпеки підприємств комунального господарства за допомогою коректування індикаторів їх організаційно-фінансової діяльності.

5. Для підвищення платоспроможності в системі фінансової безпеки житлово-комунальних організацій запропонована система індикативної оцінки включає в себе оцінку організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організації власниками об'єктів муніципального ЖКК. Саме об'єкт порівняння, формований з кількісних і якісних характеристик організаційно-фінансової діяльності житлово-комунальних організацій, надасть змогу найбільше повно оцінити їх діяльність, а залучення власників об'єктів муніципального ЖКК – створити систему взаємовигідного співробітництва. За результатами отриманої моделі індикативної оцінки організаційно-фінансової діяльності ЖКГ сформовано ключові показники результативності у вигляді стратегічного дерева BSC (Balanced Scorecard, систему збалансованих показників), виконання яких дозволить підвищити платоспроможність та рівень фінансової безпеки моделі розвитку житлово-комунальних організацій. При цьому цілі формуються за функціональними сферами: «Фінанси», «Клієнти й маркетинг», «Бізнес-Процеси», «Інновації і персонал».

6. Отримана в результаті процесна індикативна модель керуючої компанії по управлінню житловими будинками дозволяє на основі побудови ланцюжків створення цінності виділити ключові бізнес-процеси і сформувати показники їх платоспроможності, контроль над якими дозволяє зберегти

відповідний рівень фінансової безпеки житлово-комунального підприємства і високу якість надаваних послуг. При цьому можливий контроль даних показників з боку третіх осіб – саморегулювальних організацій, однієї із цілей створення яких є моніторинг і оцінка якості надаваних послуг.

7. Запропонований методичний підхід порядку узгодження результатів інтегральної оцінки організаційно-фінансового стану підприємств комунального господарства із рівнем їх платоспроможності в системі фінансової безпеки надає змогу не тільки відстежувати фінансовий стан суб'єкту на кожному етапі виробничого циклу, а й визначати його організаційно-фінансове забезпечення з метою вибору оптимальних шляхів досягнення відповідного рівня фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства.

8. Визначено, що при формуванні кластера житлово-комунальних послуг організація ЖКГ повинна задовольняти трьом обов'язковим вимогам: бути некомерційною, тобто не ставити своєю метою одержання прибутку; мати чіткий, строго регламентований механізм прийняття фінансових рішень і «прозорий» для всіх зацікавлених сторін бухгалтерський облік; нести повну майнову відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну майну власників житлових і нежитлових приміщень діями або бездіяльністю свого персоналу.

Результати вивчення основних положень теорій кластерного розвитку, моделей кластерів, що сформувалися у світовій практиці, виявили доцільність застосування до здійснення реформи житлово-комунального господарства одного з таких перспективних підходів, до яких відносяться кластери. Кластерна технологія найбільш повно відповідає тієї моделі управління реформою ЖКГ, яка дозволить з найбільшою результативністю здійснити ринкові перетворення на основі дотримання інтересів усіх агентів ринку житлово-комунальних послуг, оскільки передбачає рівноправну участь у даному процесі зацікавлених сторін.

9. Розроблена економіко-математична модель дає змогу оцінити величину та рівень задоволення клієнтів від основних показників діяльності

ЖКГ за всіма важливими параметрами і відповідає вимогам, які висуваються до такого типу моделей. Коефіцієнт множинної кореляції дорівнює 0,99999809, коефіцієнт детермінації – 0,99997710, що вказує на високу збіжність розрахункових і фактичних значень. Фактичне значення критерію Фішера $F_{\text{факт}} = 88,863$ значно вище, ніж його табличне значення. Стандартна похибка апроксимації дорівнює 0,00171, або 3,32%. З урахуванням того, що в економічних розрахунках допускається похибка у 5,0-10,0%, можна зробити висновок, що побудована модель достатньо точно описує взаємозв'язок рівня задоволення клієнтів від основних показників діяльності підприємств ЖКГ: організацією надання та обсягом житлових і комунальних послуг. Методичний прийом використання отриманих дискримінантних моделей полягає у наступному: за необхідністю ідентифікації нового об'єкту або моніторингу змін, які відбулися у разі проведення в ЖКГ кластеру певних заходів, до кожного з 5 рівнянь необхідно підставити нові значення показників, підрахувати, знайти максимальне отримане значення одного з п'яти розрахованих рівнянь, яке і вказує на приналежність ЖКГ муніципального району до одного з п'яти існуючих кластерів.

10. Побудовано матричну модель, в якій показані 9 варіантів, що відображають тип муніципального району в залежності від рівня соціально-економічного розвитку та стану фінансової безпеки підприємств ЖКГ.

При цьому, засвідчено і доведено, що кожному варіанту відповідає свій набір можливих сценаріїв формування системи тарифів ЖКГ. У той же час автором використаний так званий «діагональний» ефект, присутній в матриці, суть якого полягає в тому, що тип районів за станом галузей ЖКГ і рівень ефективності організаційно-фінансової діяльності ЖКГ кластеру збігаються, що дозволяє виділити основні сценарії формування системи тарифів на послуги ЖКГ як найбільш адекватні для перерахованих вище ситуацій збіги.

Так, зокрема, для розвиненого типу району основним сценарієм буде ринковий, для адаптивного /задовільного – основним сценарієм буде еволюційний, для кризового типу району – основним буде соціальний сценарій.

Однак, реально, на практиці управління платоспроможністю, спектр можливих сценаріїв розвитку не обмежується основними, але можливі і інші варіанти сценаріїв, які показані в квадрантах матриці.

11. Визначено, що ефекти застосування кожної з представлених в дисертації моделей можуть отримуватись як різниця: між сформованою ситуацією в галузях ЖКК, соціально-економічною ситуацією та досягають граничного значення індикаторів; між значеннями індикаторів у базовому періоді і шуканими (плановими) значеннями індикаторів, при обмеженому (фіксованому) ресурсному забезпеченні в тому і іншому випадку. Результати розрахунків за групою муніципальних районів м. Києва свідчать про можливість реалізації ринкового, еволюційного та інноваційного сценаріїв розвитку моделей фінансового розвитку підприємств ЖКГ, оскільки, саме ці моделі, на авторське переконання, надають широкі можливості для впровадження ринкових та інноваційних механізмів, які неминуче приведуть до підвищення рівня фінансової безпеки підприємств, регіонів через впорядкування системи житлово-комунальних відносин між суб'єктами і закріпленню компетенцій за відповідними інститутами. При цьому, за твердженням автора, стає можливим інтенсивний розвиток житлового самоврядування як ефективного базису успішності реалізації обраних моделей.

Основні положення науково-прикладного розділу щодо визначення та обґрунтування пріоритетних напрямів управління платоспроможністю підприємств в системі їх фінансової безпеки впроваджено у практику господарювання (отримано довідки про впровадження результатів дослідження – репрезентовано у Додатках до дисертації Б, В, Д), а також опубліковано автором у попередніх наукових працях [142; 143].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення й вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо розроблення та обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств. Отримані результати дослідження дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, а також власних досліджень надав можливість стверджувати про необхідність формування системи фінансової безпеки підприємств, що можливо досягти шляхом забезпечення більш сприятливих умов ведення бізнесу. Визнано і засвідчено, що потреба в розробленні сучасного методичного інструментарію щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств зумовлена світовою та внутрішньою фінансовими кризами.

На основі авторських узагальнень і поглибленого вивчення концептуальних підходів вчених-економістів до дослідження сутності поняття «фінансова безпека підприємства» виокремлено та доповнено сутнісні характеристики фінансової безпеки підприємства (як одного з базових елементів загальної системи економічної безпеки підприємства): а) її рівень визначається з використанням поряд із кількісними і якісних показників; б) значення показників рівня фінансової безпеки повинні мати граничні значення; в) об'єктом забезпечення фінансової безпеки підприємства є комплекс пріоритетних фінансових інтересів підприємства; г) ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру повинна підпорядковуватись пріоритетним фінансовим інтересам.

За результатами авторських обґрунтувань фінансову безпеку пропонується трактувати як процес досягнення певного стану підприємства задля фінансового захисту від реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, який визначається кількісними та якісними

параметрами його платоспроможності та фінансової стійкості, збалансованістю фінансових інструментів та методів управління ними, забезпеченістю достатнім обсягом фінансових ресурсів з урахуванням формування комплексу пріоритетних фінансових інтересів та створенням системи потрібних фінансових передумов стійкого зростання і розвитку в короткостроковому та довгостроковому періодах за умови постійного моніторингу фінансової безпеки та формування комплексу превентивних заходів та заходів контролю.

У роботі доведено і підтверджено, що система фінансової безпеки підприємства (будь-якої форми власності) повинна включати: а) процедури оцінювання на основі як кількісних, так і якісних показників; б) економіко-організаційні механізми та методичний інструментарій ідентифікації реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру рівню фінансової безпеки підприємства; в) механізми моніторингу та контролю рівня фінансової безпеки, превентивні заходи, які формують систему захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим інтересам та фінансовим пропорціям підприємства.

2. Платоспроможність як життєздатність та стійкість підприємства в розрізі фінансової безпеки має забезпечуватись такими умовами: наявністю та забезпеченням ліквідності активів та задовільної структури балансу; збалансованістю структури джерел формування капіталу підприємства; ефективним управлінням дебіторською та кредиторською заборгованістю; раціональним та збалансованим управлінням грошовими потоками; застосуванням ефективних форм розрахунків.

3. На основі підходів до оцінювання платоспроможності як складової фінансової безпеки підприємства виявлено необхідність включення в методичний інструментарій підприємства окрім показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, також показників: а) співвідношення рентабельності капіталу та інфляції; б) динаміки ринку, на якому працює підприємств. Запропоновано індикатори класів фінансової безпеки підприємств

за структурою меж абсолютно безпечного класу, безпечного, умовно безпечного, кризового стану.

4. Аналіз наукових надбань дозволив запропонувати концептуальні положення щодо управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств, які: зорієнтовані на покращення платоспроможності підприємства та підвищення рівня його фінансової безпеки; передбачають включення до системи управління платоспроможністю таких підсистем, як управління, контролінг, планування, аналізу, інформаційне забезпечення; включення до методичного базису механізмів управління платоспроможністю, важелів впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.

5. Вчасне та ефективне реагування на зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища не лише створює передумови забезпечення платоспроможності підприємств, а й уможливорює завоювання провідних ринкових позицій в умовах динамічного розвитку сучасної економіки. Результати провадження моніторингу впливу чинників зовнішнього середовища на платоспроможність та рівень фінансової безпеки підприємств за характером впливу розподілено автором наступним чином: 31,0% є дестимулянтами відповідно до підприємства та 36% – дестимулянтами, відповідно, до суб'єктів зовнішнього середовища. Засвідчено, що під контрольованим управлінням знаходиться 54,0% чинників, 26,0% із загальної кількості чинників є більш контрольованими, аніж неконтрольованими. У роботі визнано і доведено, що наявність установлених чинників зовнішнього середовища дозволить стверджувати про дотримання відповідного рівня фінансової безпеки підприємства на основі відповідного рівня виживання або адаптованості.

6. З'ясовано, що на даний час основними проблемами підприємств ЖКГ за структурою системи забезпечення їх фінансової безпеки є:

а) виконання заходів реформ ЖКГ в результаті: відсутності збалансованості росту вартості надання послуг для юридичних та фізичних осіб порівняно з рівнем якості надання цих послуг; фінансово-доведених

обґрунтувань розмірів субсидіювання; низького рівня інвестицій; відсутності активності населення щодо укладення договорів про надання житлово-комунальних послуг; низької активності та відсутності чітких програм дії створення ОСББ;

б) безпека витрачання ресурсів в результаті: низького рівня усунення проблем щодо недотриманням фінансових ресурсів; незаконних витрат ресурсів; нецільових витратами ресурсів; недостачі ресурсів індустріальних областях України;

в) платоспроможність споживачів через високий рівень дебіторської заборгованості населення, незбалансоване субсидіювання;

г) фінансовий стан підприємств.

7. Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємств ТОВ «Спецмонтажремонт», ПрАТ «Київмашпостачзбут», ПАТ «Київський завод «РІАП», ПАТ «Петроїмпекс», ПрАТ «Київспецтранс», КП «Житлоінвестбуд-УКБ», ККВП «Міськпаливо», КП «Спецжитлофонд», КО «Київзеленбуд», що обслуговують ЖКГ в системі фінансової безпеки надав можливість виявити такі результати: а) позитивну діяльність підприємств характеризує процес збільшення виручки від реалізації продукції, а також відповідна позитивна динаміка коефіцієнта рентабельності операційної діяльності підприємства; б) негативними чинниками є незначне погіршення значення коефіцієнта абсолютної ліквідності (ТОВ «Спецмонтажремонт», ПАТ «Київський завод «РІАП»). Зазначено і обґрунтовано, що зростання показника фінансової залежності – є передумовою задля зниження рівня фінансової безпеки підприємства різних форм власності та видів економічної діяльності.

8. На основі інтеграції методів, важелів, заходів управлінської та фінансової систем запропоновано механізми управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства, які є дуальною формацією. Результатом запровадження цих механізмів визначено спроможність своєчасно запобігати проявам та впливам фінансових ризиків та ринкових загроз.

9. Використання як методичного базису інструментарію проведення інтегральної оцінки за показниками ефективності використання фінансових ресурсів, маркетингу, бізнес-процесів, впровадження інновацій і розвитку персоналу сформувало основу для розроблення та обґрунтування процедури оцінювання організаційно-фінансової діяльності підприємств ЖКГ за факторами, що формують їх платоспроможність, в результаті чого здійснюється діагностика рівня фінансової безпеки підприємств ЖКГ за компонентами.

За результатами застосування сценарного та матричного інструментів визначення тарифних планів із урахуванням рівня фінансової безпеки відповідно кластерній приналежності, у роботі удосконалено метод тарування тарифів на послуги ЖКГ, реалізація якого надає змогу підприємствам ЖКГ обґрунтовувати тарифну політику при одночасному збереженні їх платоспроможності і узгодженості з інтересами споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лункіна Т.І. Розвиток України: сучасний стан / Т.І. Лункіна– Економіка і управління №4. – 2013. С.91–95
2. Харченко О. С. Проблеми економічної безпеки України в сучасних умовах [Електроний ресурс]/ [І. М. Крейдич, Н. В. Рощина, О. С. Харченко, В. А. Сулименко] // Ефективна економіка. – 2015. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3758>
3. Навроцький С.А. Науково-методичне забезпечення формування та реалізації фінансової політики підприємства / С.А. Навроцький, В.М. Алексійчук, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – Облік і фінанси. – 2013. - № 2(60). – С. 69-86.
4. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки.– 2009.– №1. – С. 98–103.
5. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
6. Гапоненко В.Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В.Ф Гапоненко, А.Л. Беспалько, А.С. Власков. – М.: Изд-во "Ось-89", 2007. – 208 с.
7. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки. Монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко; Українська державна академія залізничного транспорту – Харків: УкрДАЗТ, 2011. - 142 с.;
8. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12-19.

9. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О. А. Кириченко, В. С. Сідак, С. М. Лаптев та ін. – К. : УЕП «Крок», 2008. – 401 с
10. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. — 2005. — № 10. — С. 48-56.
11. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. — К.: Лібра, 2003. – 280 с
12. Ковальчук Т. Т. Актуалітети політики розвитку / Т. Т. Ковальчук, В. К. Черняк, В. Я. Шевчук. – К. : Знання, 2009. – 326 с.
13. Предприятие в нестабильной экономической среде : риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов; под общ. ред. С. А. Панова. – М. : Экономика, 1997. – 288 с.
14. Мунтіян В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. — К.: Вид-во КВІЦ, 1999. —464 с.
15. Федоренко Р. М. Система управління ресурсами як основа забезпечення економічної безпеки / Р. М. Федоренко // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів науково-практичної конференції, Київ, 16-17 травня 2001р. / Редкол.: І. І. Тимошенко (голова) та ін. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – С. 224-229.
16. Данилишин Т.Р. Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємств / Т.Р. Данилишин, Ж.В. Галак // Економікс. – 2010. – № 12. – С. 13–15.
17. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія [Електронний ресурс] / Васильців Т. Г., Волошин В.І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 386 с. – Режим доступу: http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/mono_2012-d47ce.pdf.

18. Воробйов Ю.М. Фінансова безпека будівельних підприємств: монографія / Воробйов Ю.М., Воробйова О.І., Блажевич О.Г.–Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013.–180 с.
19. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека або фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т. В. Давидюк // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. – 2013. – Вип. 1. – С. 39-52. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ptmbo_2013_1_6.pdf.
20. Демешок О. О. Економічна безпека промисловості: цільовий функціонал та технології управління. Монографія. Економічна безпека промисловості: цільовий функціонал та технології управління/ За науковою редакцією д.е.н., проф. Микитенко В. В. – Київ, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», МНТУ ім. академіка Юрія Бугая МОНмолодьспорту України, 2012. – 650с.
21. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячова, А. М. Ашуєв; [за наук. ред. М. М. Єрмошенка]. – К. : Національна академія управління. 2005. – 78 с.
22. Сорокина О.Н. Содержание финансовой безопасности предприятия / О.Н. Сорокина // Российское предпринимательство. — 2012. — № 14 (212). — с. 74-80. — <http://old.creativeconomy.ru/articles/24565/>
23. Інтернет-портал «Дивись.inf»: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dyvys.info/ekonomika/kabmin-vytratyv-103-mlrd-hrn-na-naftohaz-v-2014-rotsi-yatsenyuk.html>;
24. The Price of the State (2014), “Budget revenues in Ukraine”, – available at: <http://costua.com/budget/revenue> (Accessed 20 December 2014).
25. Кабінет міністрів України. Постанова Кабінету міністрів України №409 від 6 серпня 2014 року «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування»:

- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/409-2014.;>
26. Офіційний сайт Світової організації виробників сталі. Статистична інформація: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/statistics/statistics-archive.html>
 27. Пилипчук В.М. Ключові проблеми економічного розвитку України/ В.М. Пилипчук Інтернет-холдінг Олега Соскіна. Економічний часопис - XXI: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2010/3-4/201024zmist.html>
 28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Основні показники соціально-економічного розвитку України:[Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
 29. Доходи бюджету України. Ціна держави: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://costua.com/budget/revenue>
 30. Шкурупій О. В. Можливості прогресивної динаміки розвитку України на основі структурних змін національної економіки / О. В. Шкурупій, Н.Г. Базавлук // Проблеми економіки. – 2014. – №3. – С. 177-181
 31. Барановський О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський– К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
 32. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О.І. Барановський – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004, – 759 с.
 33. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко– К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001, – 309 с.
 34. Предборський В.А. Економічна безпека держави: Монографія / В.А. Предборський – К.: Кондор, 2005. – 391 с.
 35. Белозеров И.П. Организационно-экономические проблемы управления безопасностью предпринимательской деятельности [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://crime.vl.ru/docs/konfs/konf_01.htm;

36. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. — К. : Центр учб. літ., 2008. — 240 с.;
37. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур / Н. Й. Реверчук. — Л. : ЛБІ НБУ, 2004. — 195 с
38. Демешок О. О. Механізм управління забезпеченням економічної безпеки у промисловості : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.03 / О. О. Демешок; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки пром-сті. —Донецьк, 2011. - 28 с. : рис., табл.
39. Коробов В.В. Финансовая безопасность в системе государственного финансового контроля: Дис. канд. экон. наук / В.В. Коробов //Ивановский государственный химико-технологический университет. — Иваново, 2010. — 133 с.
40. Парфенова Т.А. Финансовая безопасность предприятия: системный подход / Т.А. Парфенова // Консультант. — 2010. — № 15
41. Горячева К. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К. Горячева // Економіст. — 2003. — № 8. — С. 65 — 67.
42. Новосядло Е.В. Система управления финансовой безопасностью фирмы [Электронный ресурс]/ Е.В. Новосядло, А.Н. Литвиненко. — Режим доступа: <http://sife.ru/ru/?id=35&topic=0&article=35>
43. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз / Ю. Лаврова [Електронний ресурс] // Економічний аналіз. — 2011. — № 9, Ч 2. — С. 274-277. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2011_9_2/pdf/lavrova.PDF.
44. Папехин Р. С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Папехин Р. С. — Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. — 16 с.
45. Круш З.А. Принципы коммерческого расчета как основа формирования финансовой безопасности предприятий /Круш З.А., Татаринская А.В.// Финансовый вестник. - Воронеж: ВГАУ, 2010. - № 21. - С. 5-9.

46. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И.А. Бланк. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – К. : Изд-во "Эльга", "Ника-Центр". – 2004. – 776 с.
47. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур. / Н.Й. Реверчук. — Л.: ЛБІ НБУ, 2004. — 195 с.
48. Економіка підприємства / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. І.Г.Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 648 с.
49. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко, В.В. Прохорова, Н.В. Саблина / Бизнес Информ. - 2008. - № 12 (1).– С.27-29.
50. Кириченко О. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку підприємства / О. Кириченко, Ю. Кім // Економіка та держава. — 2009. — № 1. — С. 15 — 18.
51. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. — К. : Знання, 2007 — 1079 с
52. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. — К. : Центр учбов. літ., 2008. — 240 с.
53. Сусіденко О. В. Концепція системи фінансової безпеки машинобудівного підприємства / О. В. Сусіденко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 36-39. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vchnu_ekon_2015_1_8.pdf
54. Харченко О. С. Підходи до управління платоспроможністю підприємства в системі економічної безпеки / О. С. Харченко // Наука та цивілізація: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, Шефїлд, 30.01-7.02.2015 року. – Шефїлд, 2015. – Економічні науки. Том 3. – С. 34-37
55. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с. – Режим

- доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/114-ekonomchna-bezpeka-pdprimstv-organzatsy-ta-ustanov-ortinskiy-vl.html>.
56. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41–45.
 57. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178–181.
 58. Селюченко Н. Є. Фінансова складова в системі економічної безпеки підприємства / Н. Є. Селюченко, В. П. Кічор, М. В. Зимин // Управління у сферах фінансів, оподаткування, страхування і кредиту: II всеукр. наук.-практ. конф., 18–21 листоп. 2009 р. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – С. 261–264
 59. Горбатенко А. А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах / А. А. Горбатенко // Вісник Української академії Банківської Справи. – 2009. – № 1(26). – С. 31-40
 60. Кривдюк А. В. Дослідження економічної категорії платоспроможності підприємства / А. В. Кривдюк, С. Є. Яцишина // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С.185–190
 61. Хоменко Т. Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств [Електронний ресурс] / Т. Ю. Хоменко, А. Ю. Погребняк // Актуальні проблеми економіки та управління. – № 8(121). – 2013. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/node/319>
 62. Бугріменко Р. М. Обґрунтування критеріїв та системи показників оцінки ефективності політики фінансування обігових активів [Електронний ресурс] / Р. М. Бугріменко, Л. І. Безгінова, Ю. Э. Чирва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип.1. – С. 200. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Es/2012_1/08_1_2.htm
 63. Лігоненко Л. О. Управління грошовими коштами торговельного підприємства / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ковальчук; Мін-во освіти і науки

- України, Київський держ. торговельно-економ. ун-т. – К. : КДТЕУ, 1998. – 156 с.
64. Вареник В. М. Аналіз управління грошовими потоками в економіці України / В. М. Вареник // Ефективна економіка. – № 2. – 2012
 65. Остаповский М. С. Особенности оценки платежеспособности предприятия в рамках антикризисного управления [Электронный ресурс] / М. С. Остаповский, Е. А. Никонова // Вестник ОГУ. – 2012. – № 13(149). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-otsenki-platezhesposobnosti-predpriyatiya-v-ramkah-antikrizisnogo-upravleniya>
 66. Абрютина М. С. Оценка финансовой устойчивости и платежеспособности российских компаний / М. С. Абрютина // Финансовый менеджмент. – 2010. – № 6. – С. 28–34.
 67. Виноходова А. Ф. Методика оценки платежеспособности предприятия [Электронный ресурс] / А. Ф. Виноходова, И. Н. Марченкова // Фундаментальные исследования. – 2009. – №1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodika-otsenki-platezhesposobnosti-predpriyatiya>
 68. Баев Л. А. Управление платежеспособностью промышленного предприятия [Электронный ресурс] / Л. А. Баев, Н. В. Правдина // Вестник ЮУрГУ. Серия: Экономика и менеджмен. – 2008. – №14 (114). – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-platezhesposobnostyu-promyshlennogo-predpriyatiya>
 69. Виноходова А. Ф. Методика оценки платежеспособности предприятия [Электронный ресурс] / А. Ф. Виноходова, И. Н. Марченкова // Фундаментальные исследования. – 2009. – №1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/metodika-otsenki-platezhesposobnosti-predpriyatiya>
 70. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1999. – Т. 1. – 590 с.;

71. Галасюк В. В. Об определении понятия «платежеспособность» в контексте концепции CCF / В. В. Галасюк // Фондовый рынок. – 2003. – № 13. – С. 26-33.;
72. Солодучин Д. Н. Финансовая стратегия восстановления платежеспособности предприятия / Д. Н. Солодучин // Финансы. – 2008. – № 4. – С. 65-67;
73. Якобець Х. Г. Вплив різних форм безготівкових розрахунків на фінансовий стан підприємства / Х. Г. Якобець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/yakobets-hg-vpliv-riznih-form-bezgotivkovih-rozrahunkiv-na-finansoviy-stand-pidpriemstva>
74. Харченко О. С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств / І. М. Крейдич, О. С. Харченко // Стратегічні питання світової науки - 2015: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, Перемишль, 7-15 лютого 2015 року. – Економічні науки: Перемишль. Наука і освіта, 2015. –Т.3 – С. 25-30.
75. Журавльова Ю. Ю. Сутність платоспроможності підприємства / Ю. Ю. Журавльова // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 116-120.
76. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С.30-42.
77. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін. – М.: Инфра-М, 2008. – 208 с.
78. Солотва В. Сутність платоспроможності підприємства / В. Солотва // Фінанси України. – 2010. – №1. – С. 116-120.
79. Іванов В. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства / В. Іванов // Економіка. – 2009. – №9 (100). – С.4-8.,
80. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Ю. М. Тютюнник. – К.: Знання, 2012. – 816 с., с.301
81. Харченко О.С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств у контексті їх фінансової безпеки / І.М. Крейдич, О.С. Наконечна, О.С.

- Харченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2015. – № 12. – С. 190-198.
82. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 485 с
 83. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. – 7-ме вид. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
 84. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент. / Г.О. Крамаренко – К.: ЦУЛ, 2006. – 520 с
 85. Рибченко М. Ф. Оптимізація системи безготівкових розрахунків / М. Ф. Рибченко // Фінанси України. – 2012. – № 13 (86). – С. 58-64, с. 60
 86. Дем'яненко Г. Є. Економічна безпека торговельного підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук. / Г. Є. Дем'яненко // «Економіка торгівлі та услуг». – Донецьк, 2003. – 18 с.
 87. Губський Б. В. Економічна безпека України : методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: [монографія] / Губський Б. В. – К. : дп «Укрархбудінформ», 2001. – 122 с.
 88. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / За ред. акад. нан України С. І. Пирожкова. – К. : НІПМБ, 2003. – 42 с.
 89. Холден К. Економічне прогнозування. Вступ. / К. Холден, Д. Піл, Дж. Томпсон – К.: Інформтехніка, 1996. – 216 с.
 90. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: Монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк та ін.; За ред. В. М. Геєця. – ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
 91. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько : Монографія. — К. : НІСД, 1997. — 144 с.
 92. Олейников Е.А. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / Е.А. Олейников. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интер-Синтез», 1997. – 288 с

93. Забродский В.И. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В.И. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 13. – С. 27 – 30.
94. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / Барановський О. І. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с
95. Забродський В. А. Власність, економічна безпека і держава / В. А. Забродський / Економічна кібернетика.– 2000. – № 3-4. – 58 - 63 с.
96. Сагитова М. М. Анализ платёжеспособности и прогнозирование размера чистой прибыли ОАО «Газпром нефтехим Салават» [Электронный ресурс] / М. М. Сагитова, А. Г. Зорина, Э. О. Иремадзе // SWorld. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-411/business-economics-and-production-management-411/11295-411-0979>
97. Зуб І. В Фактори впливу на ліквідність та платоспроможність підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Зуб. – 2013. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2013/factory-vplyvu-na-likvidnist-ta-platospromozhnist-pidpryjemstva/>
98. Шило В. П. Аналіз фінансового стану виробничої та комерційної діяльності підприємства: навч. посібн. / В. П. Шило. – К.: Кондор, 2005. – 240 с.
99. Гончарук Ю.О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Гончарук Ю.О. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №2. – С. 12-21.
100. Булат Г. В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації / Г. В. Булат, І. В. Булка // Молодий вчений. – № 7 (10). – 2014. – С.56–58.
101. Лубков А. Р. Синергетический подход к исследованию экономических систем [Электронный ресурс] / А. Р. Лубков. – 2008. – Режим доступа: http://samlib.ru/l/lubkow_a_r/sinergetice.shtml

102. Надольська В.В. Фактори, що визначають платоспроможність підприємства [Електронний ресурс]// 7_NITSB_2014. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2014/Economics/3_161103.doc.htm
103. Хільська І. І. Платоспроможність підприємства [Електронний ресурс] / І. І. Хільська, О. С. Палак. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_WP_2011/Economics/10_91279.doc.htm
104. Харченко О. Вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств машинобудування / О. Харченко // Агросвіт. – 2015. – № 8. – С. 81 - 84
105. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів / Р. П. Гончарук // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 48–51.
106. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз: навч. посібн. / Н. В. Тарасенко – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 528 с.
107. Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24.06. 2004 № 1869-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dez.at.ua/Zakony/ProgrammaReformirovanija2004-2010.doc>.
108. Проект Закону України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2008-2012 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=33148
109. Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» від 24.06.2004 р. № 1869-IV в редакції ЗУ №1511- IV (1511-17) від 11.06.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041869.html
110. Проект Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» зареєстровано у Верховній Раді України (реєстр. № 1565 від 22.12.2014) та прийнято за основу у першому читанні

- 13.01.2015 [Електронний ресурс] // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/zhitlove-gospodarstvo-reformuvannya-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-127749/novini-477041/>
111. Аналітична довідка про підсумки роботи обласних, Київської міської державних адміністрацій з організаційного забезпечення виконання регіональних програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства протягом 2009-2014 років" [Електронний ресурс]// Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/zhkh/zhitlove-gospodarstvo-reformuvannya-zhitlovo-komunalnogo-gospodarstva-127749/novini-477041/>
112. Шевчук В.В. Динаміка показників виконання завдань реформування ЖКГ: ретроспектива, недоліки та позитивний досвід [Електронний ресурс]/ В.В. Шевчук // Ефективна економіка. – 2010. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=147>
113. Петрушевський Ю. Л. Фінансове забезпечення реформування ЖКГ України / Ю. Л. Петрушевський, О. І. Попадюк // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. – <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1086>
114. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2013 рік [Електронний ресурс]// Відкритий бюджет: просто про складне. – Режим доступу: www.openbudget.in.ua/uploads/documentation/.../ПСЕР_Київ.обл13.doc
115. Статистичний щорічник України за 2009 рік [за редакцією О. Г. Осауленко]. – К.: Державний комітет статистики України. – 2010 р. – 566 с.
116. ОСББ vs Управитель. Чи спроможні ми об'єднатись, або нехай нами управляють? [Електронний ресурс] // Публічний аудит. – Режим доступу: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/osbb-vs-upravitel/>

117. Статистика [Електронний ресурс]// Україна комунальна. – Режим доступу: [http://statistic.jkg-portal.com.ua/ua/statistic/splata-naselennjam-zhitlovo-komunalnih-poslug-za-2013-r-/](http://statistic.jkg-portal.com.ua/ua/statistic/splata-naselennjam-zhitlovo-komunalnih-poslug-za-2013-r/)
118. Відомості про виявлені при використанні комунальних ресурсів у 2013 році [Електронний ресурс]// Державна фінансова інспекція України. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/102227>
119. Паспорт житлово-комунального господарства України // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – 2013. – 88с.
120. Висновки Рахункової палати України про виконання Державного бюджету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.as-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/412>
121. Міністерства регіонального будівництва, розвитку та житлово-комунального господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/discussion/proekt-nakazu-minregionu-pro-zatverdzhennya-zmin-do-poryadku-rozroblennya-proektnoyi-dokumentaciyi--na-budivnictvo-obektiv-357195/>
122. Нагорна О. В. Фінансове забезпечення підприємств комунального господарств : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / О. В. Нагорна. – К., 2013. – 20 с.
123. Харченко О.С. Підходи до забезпечення платоспроможності підприємств в системі фінансової безпеки [Електронний ресурс] / І.М. Крейдич, В.В. Давиденко, О.С. Харченко // Ефективна економіка – 2015. – №5. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3758>
124. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб та ін. – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с.
125. Геєць О.В. Основи банківської справи та управління кредитним ризиками: навч. посібник / О.В. Геєць, В.М. Домрачев, С.Л. Лондар. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 240 с.

126. Чуб О.О. Банки в глобальній економіці: монографія / О.О. Чуб. – К.: КНЕУ, 2009. – 340 с.,
127. Шегда А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: навч. посібник / А.В. Шегда, М.В. Голованенко; За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
128. Делягин М.Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации / М.Г. Делягин. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 51 с.
129. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О.А. Кириченко // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – №16. – С. 22 – 28.,
130. Луцишин З. Трансформація світової фінансової системи в умовах глобалізації / З. Луцишин. – К.: ВЦ «Друк», 2002. – 320 с.
131. Слизкая В.П. Управление финансовой безопасностью предприятия в условиях нестабильности / В.П. Слизкая // Проблемы современной экономики. – 2007. – №4 (24). – Электронный ресурс – Режим доступа: <http://www.m-economy.ru>.
132. Украинская О.А. Оценка уровня финансовых рисков предприятия / О.А. Украинская // Економіка і організація управління. – 2009. – Випуск 5. – С. 100 – 120.
133. Хорошун В.В. Моделі фінансової стабілізації в умовах кризи / В.В. Хорошун // Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. Економічні науки. – Черкаси: ЧДТУ. – 2010. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 157 – 162.
134. Гончаренко Л.П. Процесс обеспечения экономической безопасности предприятия / Гончаренко Л.П. // Справочник экономиста. – 2004. – №12. – С. 56-62.
135. Євдокимов Ф.І. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства / Ф.І. Євдокимов, О.В. Мізіна, О.О. Бородіна // Економічні праці ДонНТУ. – Серія економічна. – Донецьк: Вид-во ДонНТУ, 2002. – Вип. 47. – С. 6-12.

136. Керанчук Т. Оцінка стабільності фінансового стану підприємства / Т. Керанчук // Економічний часопис-XXI. – 1999. – №10 – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.soskin.info/ea.php?pokazold=19991087&n=10&y=1999/>
137. Кириченко О.А. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи: монографія / О.А. Кириченко, І.А. Білоусова, В.С. Сідак. – К.: Дорандо-друк, 2010. – 437 с.
138. Матвійчук Л.О. Концептуальні аспекти фінансової безпеки підприємства / Л.О. Матвійчук // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №4 (18). – С. 133 – 136.
139. Мельников А.Б. Особенности обеспечения экономической безопасности на предприятиях строительной отрасли / А.Б. Мельников, И.В. Снимщикова, С.В. Маркова // Теория и практика общественного развития. – 2011. – №1. – С. 245 – 250.
140. Орлова В.В. Выбор стратегии и тактики управления финансовой безопасностью предприятия / В.В. Орлова // Бизнес Информ. – 2006. – №11. – С. 102-105.
141. ЮНІДО (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unido.org/en/resources/statistics/statistical-databases.html>
142. Харченко О.С. Науково-методичний підхід до управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств житлово-комунального господарства за факторами платоспроможності [Електронний ресурс] / О.С. Харченко // Ефективна економіка. – 2013. – № 8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
143. Харченко О.С. Підходи до визначення рівня платоспроможності в системі фінансової безпеки підприємств / О.С. Харченко // Інвестиції: практика та досвід. – №9. – 2015. – С. 73 – 75

144. Міщенко, С. П. Напрямки забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту [Текст] 215 / С. П. Міщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34.
145. Антикризове управління підприємством [Текст] : навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, М.В. Тарасюк, О.О. Хіленко ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : КНТЕУ, 2005. - 377 с.
146. Чуприкова, З. В. Финансовый контроль как инструмент обеспечения экономической безопасности предприятия/ З. В. Чуприкова // Железнодорожный транспорт. - 2011. - N 8. - С.73-77
147. Колодяжна К.А. Управління оборотними коштами торговельних підприємств [Текст] : автореф. дис. . канд. екон. наук : 08.00.04 / К. А. Колодяжна. - Донецьк, 2013. - 20 с.
148. Зубков С.В. Оптимизация использования оборотных средств на предприятии: Автореф. дис. ... канд. экон. наук / Рос. экон. акад. им. Плеханова. - М., 1999. - 24 с.
149. Кіщенко Г.В. Фінансове забезпечення розвитку суб'єктів нафтового бізнесу : автореф. дис ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Г. В. Кіщенко . – Київ : Б.в., 2011.
150. Олійник В.О. Управління фінансовою санацією підприємств : навчальний посібник / О. В. Олійник, В. В. Макогон, Є. М. Руденко . – 2-ге вид., доп . – Харків : Видавництво ХНАУ ім. В.В.Докучаєва, 2013 . – 559 с.
151. Бойкевич О. Р. Стратегічні пріоритети та засоби зміцнення економічної безпеки торговельного підприємства [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Бойкевич Олег Романович ; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. комерц. акад. - Л., 2011. – 233.
152. Григорська Н.М. Системно-процесне управління економічною стійкістю підприємств машинобудування [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н.М. Григорська ; Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т". - Київ, 2014. - 20 с.

153. Гривківська О. В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства : Монографія / О. В. Гривківська. – Тернопіль : Астон, 2012. – 340 с.
154. Малинский А.С. Оценка экономической безопасности транспортного предприятия : [Электронный ресурс]: Дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. - М. : РГБ, 2005.
155. Балобанов А.Е., Годунин Р.С., Захаров П.Н., Илларионов А.Е., Карцев Б.В., Лапыгин Ю.Н., Лачинина Т.А., Муратов А.И., Совдагаров Р.С., Скуба Р.В., Чекушов А.А. Опыт разработки и реализации стратегий развития муниципальных образований Владимирской области / монография, под общ. ред. Балобанова А.Е., Илларионова А.Е. - Владимир: Транзит Икс, 2005. – 167 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Київспецтранс»

№	Показник	Значення показника, тис. грн.					Відхилення за 2011 рік, тис. грн.	Відхилення за 2012 рік, тис. грн.	Відхилення за 2013 рік, тис. грн.	Відхилення за 2014 рік, тис. грн.	Нормативні значення показників
		на кінець 2010 року	на кінець 2011 року	на кінець 2012 року	на кінець 2013 року	на кінець 2014 року					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка майнового стану											
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	2951251	3806105	3956172	4117930	4166945	+854854	+150067	+161758	+49015	збільшення
2	Питома вага активної частини основних засобів	0,62	0,58	0,6	0,62	0,73	-0,04	+0,02	+0,02	+0,11	збільшення
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,50	0,45	0,46	0,42	0,44	-0,05	+0,01	-0,04	+0,02	зменшення
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,09	0,18	0,2	0,15	0,05	+0,09	+0,02	-0,05	+0,1	збільшення
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,01	0,01	0,01	0,006	0,005	0	0	-0,004	-0,001	Має бути меншим за коефіцієнт оновлення
6	Коефіцієнт придатності	0,49	0,55	0,5	0,55	0,55	+0,06	-0,05	+0,05	0	збільшення

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ліквідності платоспроможності та кредитоспроможності											
7	Величина власних оборотних коштів (капітал, що функціонує)	1058251	1537399	1938456	2157087	2155682	+47914,7	+401057	+218631	-1405	>0
8	Маневреність власних оборотних коштів	0,88	0,86	0,80	0,71	0,62	-0,02	-0,06	+0,11	-0,07	0-1
9	Коефіцієнт покриття поточний	2,10	0,24	3,24	5,38	5,20	-1,86	+3,0	+2,14	-0,18	>2
10	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,46	1,70	2,1	3,92	3,34	+,24	+0,4	+1,82	-0,58	>1
11	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	0,97	1,19	2,6	3,10	2,58	+0,22	+1,41	+0,5	-0,02	>0.2
12	Частка оборотних коштів у активів	0,07	0,69	0,67	0,64	0,64	-0,1	-0,02	-0,03	0	-
13	Частка виробничих запасів у поточних активів	0,31	0,29	0,28	0,27	1,86	-0,02	-0,01	-0,01	+1,59	-
14	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	1,72	2,01	2,02	3,00	2,26	+0,29	+0,01	+0,98	-0,74	>0.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Аналіз структурних складових прибутку											
15	Валовий прибуток	727824	834076	876524	926507	688567	+106252	+42448	+49883	-237940	
16	Прибуток від операційної діяльності	475344	565694	589628	591435	146931	+90350	+23934	+1807	-544504	
17	Прибуток звичайної діяльності: - до оподаткування	573158	952463	568749	583419	219901	+379305	+473503	+14670	-363518	
	- після оподаткування	461570	773408	420681	460491	169984	+311838	-352727	+39810	-290507	
18	Чистий прибуток	461570	773408	420681	460463	169984	+311838	-352727	+39810	-290507	
Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність											
19	Коефіцієнт незалежності (автономії власного капіталу)	0,67	0,70	0,76	0,87	0,88	+0,03	+0,06	+0,11	+0,01	>0.5
20	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,32	0,30	0,24	0,13	1,230	-0,02	-0,06	-0,11	+1,1	<0.5
21	Коефіцієнт фінансової незалежності	1,48	1,42	1,2	1,15	1,14	-0,06	-0,22	+0,95	-0,01	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
22	Коефіцієнт фінансової стабільності	2,06	2,37	3,47	6,88	6,99	+0,31	+1,1	+3,41	+0,11	>1
23	Коефіцієнт заборгованості	0,48	0,42	0,25	0,15	0,14	-0,06	-0,17	-0,1	-0,01	<1
24	Показник фінансового левериджа	0,005	0,008	0,008	0,008	0,0004	+0,003	0	0	-0,004	<0.5
25	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,53	0,57	0,59	0,60	0,59	+0,04	+0,02	+0,01	-0,01	-
Оцінка ділової активності											
26	Коефіцієнт оборотності активів	0,89	0,84	0,8	0,76	0,70	-0,05	-0,04	-0,04	-0,06	
27	Оборотність мобільних коштів	1,13	1,08	1,05	0,13	1,09	-0,05	-0,03	+0,07	+0,96	
28	Коефіцієнт оборотності засобів	3,25	1,17	1,2	1,08	1,04	-2,08	+0,03	-0,12	-0,04	
29	Оборотність готової продукції	10,73	8,76	10,26	11,52	6,71	-1,97	+1,5	+1,26	-4,81	
30	Оборотність дебіторської заборгованості	6,39	5,92	6,4	6,82	7,75	-0,47	+0,5	+0,42	+0,93	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
31	Середній строк обороту дебіторської заборгованості	78,60	245,45	80,26	40,49	45,33	+166,85	-165,19	-39,77	+4,84	
32	Оборотність кредиторської заборгованості	3,02	2,76	3,6	4,2	5,80	-0,26	+0,84	+0,6	+1,6	
33	Середній строк обороту кредиторської заборгованості	119,16	130,60	90,42	51,69	62,10	+11,44	-40,18	-38,73	+10,41	
34	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	1,41	1,53	1,4	1,24	1,10	+0,12	-0,13	-0,16	-0,14	
35	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,24	2,42	2,2	1,6	0,76	+1,18	-0,22	-0,6	-0,84	
Розрахунок показників оцінки рентабельності											
36	Рентабельність активів (основного капіталу)	0,18	0,23	0,19	0,16	0,04	+0,05	-0,04	-0,03	-0,12	
37	Коефіцієнт рентабельності реалізації 1	0,33	0,31	0,30	0,28	0,25	-0,02	-0,01	-0,02	-0,03	
38	Коефіцієнт рентабельності реалізації (операційна рентабельність продажу) 2	0,21	0,28	0,24	0,14	0,06	+0,07	-0,04	-0,10	-0,08	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
39	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,45	0,44	0,41	0,38	0,33	-0,01	-0,03	-0,03	-0,05	
40	Рентабельність власного капіталу	0,26	0,33	0,20	0,15	0,05	+0,06	-0,13	-0,05	-0,05	
41	Період окупності власного капіталу	3,85	3,02	4,50	6,20	21,32	-0,83	+1,48	+1,70	+15,12	
42	Рентабельність продажу	0,21	0,20	0,19	0,17	0,05	-0,01	-0,01	-0,02	-0,12	

Таблиця А.2

Фінансово-економічні показники діяльності КП «Житлоінвестбуд-УКБ»

№	Показник	Значення показника, тис. грн.					Відхи- лення за 2011 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2012 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2013 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2014 рік, тис. грн.	Норматив ні значення показникі в
		на кінець 2010 року	на кінець 2011 року	на кінець 2012 року	на кінець 2013 року	на кінець 2014 року					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка майнового стану											
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	60078	113493	220603	245984	252673	+53415	+107110	+25381	+6689	збільшення
2	Питома вага активної частини основних засобів	0	0.23	1.22	0.18	0.17	+0.23	+0.99	-1.04	-0.01	збільшення
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0.66	0.65	0.78	0.79	0.69	-0.01	+0.13	+0.01	-0.1	зменшення
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0	0.02	0.01	0.004	0.16	+0.02	-0.01	-0.006	+0.156	збільшення
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0	0.04	4.73	0.01	0.10	+0.04	+4.69	-4.68	+0.09	має бути меншим за коефіцієнт оновлення
6	Коефіцієнт придатності	0.34	0.35	0.22	0.20	0.31	+0.01	-0.13	-0.02	+0.11	збільшення

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ліквідності платоспроможності та кредитоспроможності											
7	Величина власних оборотних коштів (капітал, що функціонує)	-1089	46065	143455	141961	139589	+47154	+97390	-1494	-2372	>0
8	Маневреність власних оборотних коштів	-0,10	0,0003	0,0004	0,005	0,001	+0,100	-0,00026	+0,005	-0,004	0-1
9	Коефіцієнт покриття поточний	0,98	1,78	2,88	2,37	2,25	+0,8	+1,1	-0,51	-0,12	>2
10	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,96	1,75	2,85	2,35	2,14	+0,79	+1,1	-0,5	-0,21	>1
11	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	0,002	0,0002	0,0008	0,007	0,001	-0,0018	-0,00012	+0,007	-0,006	>0.2
12	Частка оборотних коштів у активів	0,87	0,93	1,00	1,00	0,99	+0,06	+0,07	0	-0,01	-
13	Частка виробничих запасів у поточних активів	0,02	0,01	0,01	0,01	0,05	-0,1	0	0	+0,04	-
14	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	1,12	34,48	63,28	50,18	11,96	+33,36	+28,8	-13,1	-38,22	>0.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Аналіз структурних складових прибутку											
15	Валовий прибуток	15,3	269	2164	-907	5855	-253,7	+1895,0	-3071	+6762	
16	Прибуток від операційної діяльності	-706,1	-1919	+1526	-1550	-1950	-1812,9	+3445	-3476	-3140	
17	Прибуток звичайної діяльності:										
	- до оподаткування	-755	-1756	+89618	-1558	-1925	-2511	+91374	-89460	-3483	
	- після оподаткування	-1003	-1774	+63155	-1566	-1939					
18	Чистий прибуток	-1003	-1774	+63155	-1566	-1939	-2777	+64929	-61589	-3505	
Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність											
19	Коефіцієнт незалежності (автономії власного капіталу)	0,06	0,45	0,52	0,46	0,44	+0,39	+0,07	-0,06	-0,02	>0.5
20	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,94	0,54	0,48	0,54	0,56	-0,4	-0,06	+0,06	+0,02	<0.5
21	Коефіцієнт фінансової незалежності	15,53	2,18	1,90	2,15	2,25	-13,35	-0,28	+0,25	+0,1	-
22	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,07	0,85	1,10	0,87	0,79	+0,78	+0,25	-0,23	-0,08	>1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
23	Коефіцієнт заборгованості	14,53	1,18	0,90	1,15	1,25	-13,35	-0,28	+0,25	+0,1	<1
24	Показник фінансового левериджа	0,68	0,04	0,25	0,25	0,25	-0,64	+0,21	0	0	<0.5
25	Коефіцієнт маневреності власних коштів	-0,28	0,89	1,24	1,24	1,24	+1,17	+0,35	0	0	-
Розрахунок показників оцінки рентабельності											
26	Рентабельність активів (основного капіталу)	0	0	0,37	0	0	0	+0,37	-0,37	0	
27	Коефіцієнт рентабельності реалізації 1	4,10	0,10	0,24	0	0,25	-4,0	+0,14	-0,24	+0,25	
28	Коефіцієнт рентабельності реалізації (операційна рентабельність продажу) 2	0	0	29,23	0	0	0	+29,23	-29,23	0	
29	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	4,1	0,005	0,32	0	0,34	-4,095	+0,315	-0,32	+0,34	
30	Рентабельність власного капіталу	0	0	0,75	0	0	0	+0,75	-0,75	0	
31	Період окупності власного капіталу	-	-	1,33	-	-	-	+1,33	-	-	
32	Рентабельність продажу	-	0	0,14	0	0	0	+0,14	0	0	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ділової активності											
33	Коефіцієнт оборотності активів	0,01	0,48	0,06	0,05	0,11	+0,49	-0,42	-0,01	+0,06	
34	Оборотність мобільних коштів	0,85	0,53	0,05	0,05	0,11	-0,32	-0,48	0	+0,06	
35	Коефіцієнт оборотності засобів	35,45	40,01	3,76	4,64	2,38	+4,56	-36,25	+0,88	-2,26	
36	Оборотність готової продукції	169,36	136,86	38,31	41,72	5,55	-32,5	-98,55	+3,41	-36,17	
37	Оборотність дебіторської заборгованості	1,31	0,53	0,08	0,06	0,12	+1,08	-0,45	-0,02	+0,06	
38	Середній строк обороту дебіторської заборгованості	273,97	647,63	5334,90	6194,05	3033,45	+373,66	+52690,3	+859,15	-3160,6	
39	Оборотність кредиторської заборгованості	1,20	0,65	0,16	0,14	0,26	-0,55	-0,49	-0,01	+0,12	
40	Середній строк обороту кредиторської заборгованості	299,96	555,19	2269,18	2468,40	1394,36	+255,23	+1713,9	+199,2	-1074,1	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
41	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	1,80	2,28	0,75	3,07	0,65	+0,48	-1,53	+2,32	-2,42	
42	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	8,52	1,68	0,10	0,09	0,20	-6,84	-1,58	-0,01	0,11	

Таблиця А.3

Фінансово-економічні показники діяльності ККВП «Міськпаливо»

№	Показник	Значення показника, тис. грн.					Відхи- лення за 2011 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2012 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2013 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2014 рік, тис. грн.	Норма- тивні значення показни- ків
		на кінець 2010 року	на кінець 2011 року	на кінець 2012 року	на кінець 2013 року	на кінець 2014 року					
Оцінка майнового стану											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	35710,6	28061,0	34609,0	43652	47329	-7649,6	+6548	+9043	+3677	збільшен- ня
2	Питома вага активної частини основних засобів	0,27	0,28	0,29	0,34	0,22	+0,01	+0,01	+0,05	-0,12	збільшен- ня
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,62	0,60	0,59	0,58	0,39	-0,02	-0,01	-0,01	-0,19	зменшен- ня
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,10	0,11	0,09	0,11	0,44	+0,01	-0,01	+0,02	+0,33	збільшен- ня
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,00	0,003	0,02	0,03	0,02	+0,003	+0,017	+0,01	-0,01	Має бути меншим за коефі- цієнт оновлення
6	Коефіцієнт придатності	0,38	0,40	0,41	0,42	0,61	+0,02	+0,01	+0,01	+0,19	збільшен- ня

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ліквідності платоспроможності та кредитоспроможності											
7	Величина власних оборотних коштів (капітал, що функціонує)	819,1	618,0	920,0	265,0	-2534	-201,1	+302	-655	-2799	>0
8	Маневреність власних оборотних коштів	4,89	2,88	1,00	0,12	-0,26	-2,01	-1,88	-0,88	-0,38	0-1
9	Коефіцієнт покриття поточний	1,02	1,02	1,03	1,01	0,94	0	+0,01	-0,02	-0,07	>2
10	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,56	0,60	0,69	0,49	0,55	+0,04	+0,09	-0,2	+0,06	>1
11	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	0,12	0,07	0,03	0,0008	0,02	-0,05	-0,04	-0,022	+0,012	>0.2
12	Частка оборотних коштів у активів	0,95	0,93	0,94	0,94	0,86	-0,02	+0,01	0	-0,08	-
13	Частка виробничих запасів у поточних активів	0,45	0,41	0,33	0,51	0,41	-0,04	-0,08	+0,18	-0,1	-
14	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	0,05	0,06	0,09	0,01	-0,15	+0,01	+0,03	-0,08	-0,25	>0.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Аналіз структурних складових прибутку											
15	Валовий прибуток	2715,4	3630,0	4246	4952	7107	-9146	+616	+706	+2155	
16	Прибуток від операційної діяльності	363,0	276	515	171	1304	-87	+239	-344	+1133	
17	Прибуток звичайної діяльності:										
	- до оподаткування	363	321	528	176	1203	-42	+207	-352	+1027	
	- після оподаткування	308,6	161	458	49	987	-147,6	+297	-409	+938	
18	Чистий прибуток	363,0	276	515	171	1304	-87	+239	-344	+1133	
Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність											
19	Коефіцієнт незалежності (автономії власного капіталу)	0,07	0,09	0,08	0,07	0,08	+0,02	-0,01	-0,01	+0,01	>0.5
20	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,93	0,90	0,92	0,93	1,21	-0,03	+0,02	+0,01	+0,28	<0.5
21	Коефіцієнт фінансової незалежності	14,85	11,04	11,80	14,65	11,94	-3,81	+0,76	+2,82	-2,71	-
22	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,07	0,10	0,09	0,07	0,09	+0,03	-0,01	-0,02	+0,02	>1
23	Коефіцієнт заборгованості	13,84	10,01	10,80	13,65	10,94	-3,83	+0,7	+2,85	-2,71	<1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
24	Показник фінансового левиріджа	0,03	0,03	0,03	0,03	0	0	0	0	-0,03	<0.5
25	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,34	0,24	0,31	0,08	-0,64	-0,1	+0,07	-0,23	-0,72	-
Розрахунок показників оцінки рентабельності											
26	Рентабельність активів (основного капіталу)	0,01	0,005	0,01	0,001	0,20	-0,005	+0,005	-0,009	+0,19	
27	Коефіцієнт рентабельності реалізації 1	0,04	0,05	0,10	0,12	0,11	+0,01	+0,05	+0,02	-0,01	
28	Коефіцієнт рентабельності реалізації (операційна рентабельність продажу) 2	0,004	0,002	0,01	0,001	0,02	-0,002	-0,01	-0,009	+0,019	
29	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,04	0,05	0,11	0,14	0,13	+0,01	+0,06	+0,04	-0,01	
30	Рентабельність власного капіталу	0,13	0,07	0,17	0,02	0,28	-0,06	+0,1	-0,15	+0,26	
31	Період окупності власного капіталу	7,74	15,36	5,98	60,31	3,52	-7,62	-9,38	+54,33	-56,79	
32	Рентабельність продажу	0,004	0,002	0,009	0,001	0,1	-0,002	+0,007	-0,008	+0,099	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ділової активності											
33	Коефіцієнт оборотності активів	3,66	2,96	1,69	1,21	1,67	-0,7	-1,27	-0,48	+0,46	3,66
34	Оборотність мобільних коштів	2,48	3,62	1,63	1,16	1,86	+1,14	-1,99	-0,47	+0,7	2,48
35	Коефіцієнт оборотності засобів	3,27	2,61	1,51	1,08	2,82	-0,66	-1,1	-0,43	+1,74	3,27
36	Оборотність готової продукції	7,98	2191,34	1234,60	1105,12	1769,86	+2183,4	-956,8	-129,5	+664,7	7,98
37	Оборотність дебіторської заборгованості	11,14	7,22	3,10	2,33	3,52	-3,92	-4,12	-0,77	+1,19	11,14
38	Середній строк обороту дебіторської заборгованості	32,33	49,87	116,10	154,31	409,65	+17,54	+66,23	+38,21	+255,34	32,33
39	Оборотність кредиторської заборгованості	4,07	3,21	1,86	1,31	1,81	-0,86	-1,35	-0,55	+0,5	4,07
40	Середній строк обороту кредиторської заборгованості	88,31	112,07	193,39	273,46	198,58	+23,76	+81,32	+80,07	-74,88	88,31
41	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	18,57	18,51	9,48	7,84	8,91	-0,06	-9,03	-1,64	1,07	18,57
42	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	30,72	31,74	16,16	13,40	18,27	+1,02	-15,58	-12,76	+4,87	30,72

Таблиця А.4

Фінансово-економічні показники діяльності КП «Спецжитлофонд»

№	Показник	Значення показника, тис. грн.					Відхи- лення за 2011 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2012 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2013 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2014 рік, тис. грн.	Норма- тивні значення показник ів
		на кінець 2010 року	на кінець 2011 року	на кінець 2012 року	на кінець 2013 року	на кінець 2014 року					
Оцінка майнового стану											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	28586,6	22448,0	27687,0	34921,6	37863,2	-6119,2	+5238,4	+7235,4	+2941,6	збільшен- ня
2	Питома вага активної частини основних засобів	0,27	0,28	0,29	0,34	0,22	+0,01	+0,01	+0,05	-0,12	збільшен- ня
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,62	0,60	0,59	0,58	0,39	-0,02	-0,01	-0,01	-0,19	зменшен- ня
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,10	0,11	0,09	0,11	0,44	+0,01	-0,01	+0,02	+0,33	збільшен- ня
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,00	0,003	0,02	0,03	0,02	+0,003	+0,017	+0,01	-0,01	Має бути меншим за коефі- цієнт оновлення
6	Коефіцієнт придатності	0,38	0,40	0,41	0,42	0,61	+0,02	+0,01	+0,01	+0,19	збільшен- ня

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ліквідності платоспроможності та кредитоспроможності											
7	Величина власних оборотних коштів (капітал, що функціонує)	655,28	494,0	736,0	212,0	-2027	-161,28	+242	-524	-2239	>0
8	Маневреність власних оборотних коштів	4,9	2,9	1,0	0,1	-0,2	-2,0	-1,9	-0,99	-0,3	0-1
9	Коефіцієнт покриття поточний	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0	0	0	-0,1	>2
10	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5	0,6	0,6	0,4	0,5	+0,1	0	-0,2	+0,1	>1
11	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	0,1	0,1	0,03	0,0007	0,015	0	-0,07	-0,0293	+0,014	>0.2
12	Частка оборотних коштів у активів	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0	0	0	0	-
13	Частка виробничих запасів у поточних активів	0,4	0,4	0,3	0,5	0,4	0	-0,1	+0,2	-0,1	-
14	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	0,05	0,05	0,08	0,01	-0,10	0	+0,03	-0,09	-0,11	>0.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Аналіз структурних складових прибутку											
15	Валовий прибуток	2172,3	2904,0	3396,8	3961	5685	7316,8	+492,8	+564,8	+1724	
16	Прибуток від операційної діяльності	390,4	220,8	412	136,8	1043,2	-69,6	+191,2	-275,2	+907	
17	Прибуток звичайної діяльності: - до оподаткування - після оподаткування	290,4	256,8	422,4	140,8	962,4	-33,6	+281,6	-280,6	+821,6	
		246,9	128,8	366,4	39,2	789,6	-118,6	+237,6	-327,2	+750,4	
18	Чистий прибуток	390,4	220	412	137	1043	-69,6	191	-275	+906	
Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність											
19	Коефіцієнт незалежності (автономії власного капіталу)	0,06	0,08	0,07	0,06	0,07	+0,02	-0,01	-0,01	+0,01	>0.5
20	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,91	0,90	0,91	0,92	1,20	-0,01	+0,01	+0,01	+0,28	<0.5
21	Коефіцієнт фінансової незалежності	15,0	10,0	11,0	14,0	12,0	-5,0	+1,0	+3,0	-2,0	-
22	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,09	0,10	0,09	0,08	0,09	+0,01	-0,01	-0,01	+0,01	>1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
23	Коефіцієнт заборгованості	13,14	10,11	10,70	13,15	10,14	-3,03	+0,59	+2,45	-3,01	<1
24	Показник фінансового левериджа	0,03	0,03	0,03	0,03	0	0	0	0	-0,03	<0.5
25	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,35	0,21	0,30	0,07	-0,64	-0,14	+0,09	-0,23	-0,71	-
Розрахунок показників оцінки рентабельності											
26	Рентабельність активів (основного капіталу)	0,01	0,01	0,01	0,0015	0,2	0	0	-0,008	+0,199	
27	Коефіцієнт рентабельності реалізації 1	0,05	0,05	0,09	0,13	0,10	0	+0,04	+0,04	-0,03	
28	Коефіцієнт рентабельності реалізації (операційна рентабельність продажу) 2	0,01	0,01	0,01	0,0015	0,015	0	0	-0,008	+0,014	
29	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,035	0,045	0,10	0,13	0,12	+0,01	+0,05	+0,03	-0,01	
30	Рентабельність власного капіталу	0,13	0,07	0,17	0,02	0,25	-0,06	+0,1	-0,15	+0,23	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
31	Період окупності власного капіталу	7,8	15,0	6,0	58,0	4,0	-7,2	-9,0	+52,0	-54,0	
32	Рентабельність продажу	0,01	0,01	0,01	0,0015	0,09	0	0	-0,0085	+0,088	
Оцінка ділової активності											
33	Коефіцієнт оборотності активів	3,7	3,0	1,7	1,2	1,7	-0,7	-1,3	-0,5	+0,5	
34	Оборотність мобільних коштів	2,5	3,6	1,6	1,2	1,9	+1,1	-2,0	-0,4	+0,7	
35	Коефіцієнт оборотності засобів	3,3	2,6	1,5	1,1	2,8	-0,7	-1,1	-0,4	+1,7	
36	Оборотність готової продукції	6,4	1752,8	987,7	884,1	1415,9	+1746,4	-765,1	-103,6	+531,8	
37	Оборотність дебіторської заборгованості	10,1	7,2	2,9	2,3	3,5	-2,9	-4,3	-0,6	+1,2	
38	Середній строк обороту дебіторської заборгованості	25,9	39,9	92,9	123,4	327,7	+17,54	+66,23	+38,21	+255,34	
39	Оборотність кредиторської заборгованості	4,0	3,2	2,0	1,3	1,9	-0,8	-1,2	-0,7	+0,4	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
40	Середній строк обороту кредиторської заборгованості	70,6	89,6	154,7	246,1	158,9	+19,0	+65,1	+91,4	-87,2	
41	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	19,01	18,01	10,5	8,0	9,0	-1,0	-7,5	-2,5	1,0	
42	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	29,7	32,2	17,1	13,5	17,9	+2,5	-15,1	-3,6	+4,4	

Таблиця А.5

Фінансово-економічні показники діяльності КО «Київзеленбуд»

№	Показник	Значення показника, тис. грн.					Відхи- лення за 2011 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2012 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2013 рік, тис. грн.	Відхи- лення за 2014 рік, тис. грн.	Норма- тивні значення показник ів
		на кінець 2010 року	на кінець 2011 року	на кінець 2012 року	на кінець 2013 року	на кінець 2014 року					
Оцінка майнового стану											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства	17855,3	14030,0	17304,5	21321,5	23314,5	-3244,8	+3274	+4521,5	1837,5	збільшен- ня
2	Питома вага активної частини основних засобів	0,25	0,27	0,28	0,31	0,21	+0,02	+0,01	+0,03	-0,1	збільшен- ня
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,63	0,61	0,60	0,59	0,35	-0,02	-0,01	-0,01	-0,14	зменшен- ня
4	Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,11	0,12	0,10	0,12	0,39	+0,01	-0,01	+0,02	+0,27	збільшен- ня
5	Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,00	0,002	0,02	0,04	0,02	+0,002	+0,018	+0,02	-0,02	Має бути меншим за коефі- цієнт оновлення
6	Коефіцієнт придатності	0,39	0,38	0,40	0,41	0,51	-0,01	+0,02	+0,01	+0,10	збільшен- ня

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ліквідності платоспроможності та кредитоспроможності											
7	Величина власних оборотних коштів (капітал, що функціонує)	410,5	310,0	460,0	132,0	-1251	-100,5	+150,0	-328	-1383	>0
8	Маневреність власних оборотних коштів	4,9	2,9	1,00	0,2	-0,3	-2,0	-1,9	-0,8	-0,5	0-1
9	Коефіцієнт покриття поточний	1,0	1,0	1,0	1,01	0,9	0	0	+0,01	-0,11	>2
10	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,56	0,60	0,69	0,50	0,50	+0,04	+0,09	-0,2	0	>1
11	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможність)	0,1	0,1	0,03	0,0008	0,02	0	-0,04	-0,022	+0,012	>0.2
12	Частка оборотних коштів у активів	0,95	0,93	0,94	0,94	0,86	-0,02	+0,01	0	-0,08	-
13	Частка виробничих запасів у поточних активів	0,45	0,41	0,33	0,51	0,41	-0,04	-0,08	+0,18	-0,1	-
14	Частка власних оборотних коштів у покритті запасів	0,05	0,06	0,09	0,01	-0,15	+0,01	+0,03	-0,08	-0,25	>0.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Аналіз структурних складових прибутку											
15	Валовий прибуток	1350,5	1800,5	2140	2478	3547	+450,0	+339,5	+338,0	+979,0	
16	Прибуток від операційної діяльності	184,3	142	263	89	778	-42,3	+121,0	-174,0	+689	
17	Прибуток звичайної діяльності:										
	- до оподаткування	183,5	160,5	263,6	89,0	610,5	-23,5	+103,1	-147,6	+521,5	
	- після оподаткування	137,6	120,4	197,8	66,8	457,9	-17,2	+77,4	-131,0	+391,1	
18	Чистий прибуток	183,5	160,5	263,6	89,0	610,5	-23,5	+103,1	-147,6	+521,5	
Показники, які характеризують структуру капіталу та фінансову незалежність											
19	Коефіцієнт незалежності (автономії власного капіталу)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	>0.5
20	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0	0	0	0	<0.5
21	Коефіцієнт фінансової незалежності	15,0	11,0	11,5	14,6	12,0	-4,0	+0,5	+3,1	-2,4	-
22	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	>1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
23	Коефіцієнт заборгованості	14,0	10,0	11,0	14,0	11,0	-4,0	+1,0	+3,0	-3,0	<1
24	Показник фінансового левериджа	0,03	0,03	0,03	0,03	0,01	0	0	0	-0,02	<0.5
25	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,3	0,2	0,3	0,1	-0,7	-0,1	+0,1	-0,2	-0,8	-
Розрахунок показників оцінки рентабельності											
26	Рентабельність активів (основного капіталу)	0,01	0,01	0,01	0,01	0,15	0	0	0	+0,14	
27	Коефіцієнт рентабельності реалізації 1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0	
28	Коефіцієнт рентабельності реалізації (операційна рентабельність продажу) 2	0,004	0,002	0,01	0,001	0,001	-0,002	-0,01	-0,009	0	
29	Коефіцієнт рентабельності основної діяльності	0,04	0,05	0,11	0,14	0,13	+0,01	+0,06	+0,04	-0,01	
30	Рентабельність власного капіталу	0,12	0,08	0,16	0,03	0,25	-0,04	+0,08	-0,13	+0,22	
31	Період окупності власного капіталу	7,5	15,4	5,8	50,1	4,6	-7,9	-9,6	+44,3	-45,5	
32	Рентабельність продажу	0,004	0,002	0,009	0,001	0,001	-0,002	+0,007	-0,008	0	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оцінка ділової активності											
33	Коефіцієнт оборотності активів	3,7	3,0	1,7	1,2	1,7	-0,7	-1,3	-0,5	+0,5	
34	Оборотність мобільних коштів	2,5	3,7	1,7	1,2	1,9	+1,2	-2,0	-0,5	+0,7	
35	Коефіцієнт оборотності засобів	3,3	2,6	1,5	1,1	2,9	-0,7	-1,1	-0,4	+1,8	
36	Оборотність готової продукції	7,9	12,0	12,3	11,5	17,7	+4,1	+0,3	-0,8	+6,2	
37	Оборотність дебіторської заборгованості	11,0	8,0	4,0	2,9	3,8	-3,0	-4,0	-1,1	+0,9	
38	Середній строк обороту дебіторської заборгованості	31,1	50,1	61,2	84,7	380,5	+19,0	+11,1	+23,5	+295,8	
39	Оборотність кредиторської заборгованості	3,9	2,8	1,9	1,4	1,7	-1,1	-0,9	-0,5	+0,3	
40	Середній строк обороту кредиторської заборгованості	89,1	105,3	184,4	251,5	188,7	+16,2	+79,1	+67,1	-62,8	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
41	Фондовіддача основних засобів та інших необоротних активів	9,5	9,4	5,4	4,1	4,5	-0,5	-4,0	-1,3	0,4	
42	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	29,2	28,7	17,1	14,2	19,0	+1,02	-15,58	-12,76	+4,87	

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

ПЕТРОІМПЕКС

р. J.S.C. PETROIMPEX

"26" ТРАВНЯ 2015р.

№ 67-1А

*ДОВІДКА**ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ*

На підставі наукових досліджень, які проведені в рамках підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, Харченко Олександр Сергійович підготував рекомендації щодо підвищення платоспроможності підприємств задля їх фінансової безпеки, а саме через метод оптимізації фінансових ресурсів, механізм забезпечення платоспроможності на основі сучасних принципів та інструментарію системи управління нею, що сприятиме упередженню та подоланню наслідків деструктивного впливу чинників зовнішнього середовища на рівень фінансової безпеки вітчизняних виробничо-економічних систем.

Зазначені рекомендації та напрацювання можуть будуть враховані при прийнятті управлінських рішень керівниками підприємств під час управління платоспроможністю в системі їх фінансової безпеки.

Голова Спостережної Ради

Платонов М.С.

03680, Україна, м.Київ,
вул.Фізкультури 1, корпус 9

тел./факс (044) 520-09-32, 520-09-35
jsc.petroimpex@gmail.com

ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
(ДФС України)

Львівська пл., 8, м. Київ-53, МСП 04655, тел.: (044) 272-51-59, факс: (044) 272-08-41
www.mind.gov.ua; e-mail: kabmin_doc@mird.gov.ua, gromada@mird.gov.ua; Код ЄДРПОУ 39292197

25.02.2015 № 255/04-05

На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді за місцем захисту
кандидатської дисертації Харченка О.С.

ДОВІДКА
ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Видана Харченку Олександрю Сергійовичу про те, що окремі результати його наукового дослідження, які проведені в рамках підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, можуть бути впроваджені та використані при розробці методичних положень та практичних рекомендацій щодо підвищення платоспроможності підприємств в системі їх економічної безпеки. Зокрема, здобувачем обґрунтовано умови забезпечення платоспроможності підприємства: наявність та забезпечення ліквідності активів і задовільної структури балансу; збалансована структура джерел формування капіталу підприємства; ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; раціональне та збалансоване управління грошовими потоками; вибір та застосування ефективних форм розрахунків. Доведено, що зазначені умови мінімізують загрози погіршення рівня економічної безпеки підприємства.

Зазначені вище напрацювання сприятимуть підвищенню платоспроможності підприємств, забезпеченню їх економічної безпеки, що в сукупності позитивно впливатиме на динаміку надходжень податкових платежів в державний та місцеві бюджети.

Начальник управління організації
професійної підготовки
Департаменту персоналу ДФС

Н.П. Галушко